

โดย

นางสาวภัทร์ธีรา จุลองเดช

คุชฉิณิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปรัชญาคุณฐิบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาศาสตร์ ภาควิชาภาษาอังกฤษและภาษาศาสตร์

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปีการศึกษา 2559

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สถานการณ์และทัศนคติการใช้ภาษาตากใบ ในอำเภอตากใบ
จังหวัดนราธิวาส

โดย

นางสาวภัทร์ธีรา ฉลองเดช

ดุชนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาศาสตร์ ภาควิชาภาษาอังกฤษและภาษาศาสตร์
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2559
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

SITUATION AND ATTITUDE TOWARDS
THE TAK BAI LANGUAGE SPOKEN IN TAK BAI DISTRICT,
NARATHIWAS PROVINCE

BY

MISS PASTEERA CHALONGDET

A DISSERTATION SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE
REQUIREMENTS FOR THE DEGREE OF DOCTOR OF PHILOSOPHY IN
LINGUISTICS

DEPARTMENT OF ENGLISH AND LINGUISTICS

FACULTY OF LIBERAL ARTS

THAMMASAT UNIVERSITY

ACADEMIC YEAR 2016

COPYRIGHT OF THAMMASAT UNIVERSITY

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะศิลปศาสตร์

ดุขฉุฉุฉุฉุฉุ

ของ

นางสาวฉุฉุฉุฉุฉุ ฉลองเดช

เรื่อง

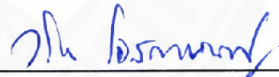
สถานการณ์และทัศนคติการใช้ภาษาตากใบ ในอำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปรัชญาดุขฉุฉุฉุฉุฉุ

เมื่อ วันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2560

ประธานกรรมการสอบดุขฉุฉุฉุฉุฉุ

(รองศาสตราจารย์ ดร. วริษา โอสถานนท์)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาดุขฉุฉุฉุฉุฉุ

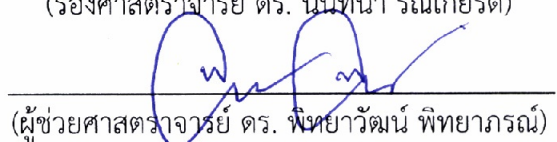
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จันทิมา อังคพนิชกิจ)

กรรมการสอบดุขฉุฉุฉุฉุฉุ

(รองศาสตราจารย์ ดร. นันทนา รณเกียรติ)

กรรมการสอบดุขฉุฉุฉุฉุฉุ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิชยาวัฒน์ พิชยาภรณ์)

กรรมการสอบดุขฉุฉุฉุฉุฉุ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปัทมา พัฒน์พงษ์)

คณบดี

(รองศาสตราจารย์ ดร. ดำรงค์ อุดุลยฤทธิกุล)

หัวข้อคุณสมบัติ	สถานการณ์และทัศนคติการใช้ภาษาตากใบ ในอำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส
ชื่อผู้เขียน	นางสาวภัทร์ธีรา ฉลองเดช
ชื่อปริญญา	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย	ภาษาศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาคุณสมบัติ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จันทิมา อังคพณชกิจ
ปีการศึกษา	2559

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจวิเคราะห์สถานการณ์การใช้ภาษาและทัศนคติต่อภาษาตากใบของผู้พูดภาษาตากใบ ในอำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส ตามกลุ่มอายุ 3 รุ่นอายุ เพื่อตีความการดำรงอยู่ของภาษาตากใบ ในจังหวัดนราธิวาส ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสอบถาม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และวิเคราะห์บทสนทนาในเหตุการณ์จริงตามหลักจริยธรรมการวิจัยในคน

ผลการศึกษาพบว่า ผู้พูดภาษาตากใบในทุกกลุ่มอายุ สามารถใช้ภาษาตากใบในการสื่อสารได้อย่างเข้มแข็ง มีการปนภาษาและการสลับภาษาเกิดขึ้นตามสถานการณ์การใช้ภาษาและตามคู่สนทนา ทั้งนี้มีการใช้ภาษาตากใบอย่างแพร่หลายในชุมชน และยังคงส่งต่อภาษาไปยังรุ่นลูกหลานในด้านทัศนคติต่อภาษาตากใบของทั้ง 3 รุ่นอายุ พบว่า ทุกรุ่นอายุมีทัศนคติทางบวกต่อภาษาตากใบ คนในวัยสูงอายุและวัยกลางคนจะมีทัศนคติในทางบวกที่เข้มแข็งกว่าวัยหนุ่มสาว

ส่วนผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสถานการณ์การใช้ภาษาและทัศนคติต่อภาษาตากใบแสดงให้เห็นว่า ภาษาตากใบจะยังคงดำรงอยู่ได้ และคนในชุมชนก็มีความพยายามในการธำรงภาษาของตนเองไว้ได้อย่างดีอีกด้วย

คำสำคัญ: สถานการณ์การใช้ภาษา, ทัศนคติต่อภาษา, ภาษาตากใบ, 3 รุ่นอายุ

Dissertation Title	SITUATION AND ATTITUDE TOWARDS THE TAK BAI LANGUAGE SPOKEN IN TAK BAI DISTRICT, NARATHIWAS PROVINCE
Author	Miss Pasteera Chalongdet
Degree	Doctor of Philosophy
Major Field/Faculty/University	Linguistics Liberal Arts Thammasat University
Dissertation Advisor	Assistant Prof. Jantima Angkapanichkit, Ph.D.
Academic Year	2016

ABSTRACT

This research aimed to survey and analyse the context of Tak Bai dialect use and the attitude of its speakers in Tak Bai District of Narathiwat in order to interpret the preservation of this dialect in Narathiwat. The samples of this study were three generations of the Tak Bai dialect speakers. The data were collected by means of a questionnaire-based interview and participatory observation. The recorded data were analysed ethically.

The results of the study revealed that every generation of the Tak Bai dialect speakers could be able to use the dialect proficiently. The findings also showed that the speakers sometimes mixed and switched the dialect based on the context or interlocutors. In addition, the dialect has been throughout used and tended to be passed down from generations to generations. As far as the attitude of the three generations speakers towards the dialect was concerned, the study disclosed that all generations seemed to have positive attitude towards the dialect. That is to say, the elderly and adult speakers tended to have more positive attitude towards the dialect than that of the youth.

Concerning the correlation between the context of the language use and the attitude towards the Tak Bai dialect, the study showed that the dialect can be preserved, as the people in the community determinedly strived to preserve it.

Keywords: Language Situation, Language Attitude, Tak Bai Language, Three Generations

กิตติกรรมประกาศ

ดุขุณินิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อยได้ด้วยความสะดวกเป็นอย่งยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จันทิมา อังคพนชกิจ อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ซึ่งให้ความรู้ ให้คำปรึกษา และให้กำลังใจตลอดจนสละเวลาให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ในทุกขั้นตอนของการทำดุขุณินิพนธ์ อีกทั้งคอยให้โอกาส ให้ความรัก คอยห่วงใย ผู้วิจัยเสมอมา หากผู้วิจัยไม่ได้รับความรักและความสะดวกจากอาจารย์ ผู้วิจัยคงไม่มีวันแห่งความสำเร็จนี้ ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณอาจารย์เป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.วริษา โอสถานนท์ ประธานกรรมการสอบดุขุณินิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.นันทนา รณเกียรติ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัทมา พัฒนพงษ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ กรรมการสอบดุขุณินิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ และข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์อย่างมากในการแก้ไขเนื้อหาและทำให้ดุขุณินิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ชลธิชา บำรุงรักษ์ ที่มอบโอกาส และให้ความรัก ความสะดวกแก่ผู้วิจัยเสมอมา และขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาภาษาศาสตร์ทุกท่าน ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาทางภาษาศาสตร์แก่ผู้วิจัย

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านนายกสภามหาวิทยาลัย อธิการบดี คณะผู้บริหาร และเพื่อนร่วมงานคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ ที่สนับสนุน ความสะดวกเหลือผู้วิจัยในทุกด้านเป็นอย่างดี

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณกำนันสุพงษ์ เทพพรหม กำนันตำบลพร่อน ประชาญหมู่บ้าน ครูอาจารย์โรงเรียนตากใบ และชาวบ้านตำบลพร่อนที่ให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในการเข้าเก็บข้อมูลของผู้วิจัยด้วยดี

ผู้วิจัยขอขอบคุณ คุณนริศา ไพเจริญ เพื่อนร่วมรุ่นสาขาวิชาภาษาศาสตร์ ที่ได้ร่วมทุกข์ร่วมสุขตลอดระยะเวลาการศึกษานี้ และคุณโสภาวรรณ หนูกึ่ง น้องและเพื่อนร่วมงาน สำหรับคำปรึกษาและกำลังใจที่มีให้แก่ผู้วิจัยเสมอมา และขอขอบคุณพี่ๆ น้องๆ ทั้งที่สาขาวิชาภาษาศาสตร์และที่อื่นๆ สำหรับคำปรึกษาและกำลังใจที่มีให้แก่ผู้วิจัย

ท้ายสุดนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณแม่ผู้ซึ่งเลี้ยงดูลูกคนนี้อย่างลำพังมาตั้งแต่แรกเกิด ทั้งยังคอยดูแลช่วยเหลือและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยด้วยความรักและความเอื้ออาทร ให้การสนับสนุนและรอคอยให้ผู้วิจัยสำเร็จการศึกษาในระดับนี้

นางสาวภัสรธีรา ฉลองเดช

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(2)
กิตติกรรมประกาศ	(4)
สารบัญตาราง	(9)
สารบัญภาพ	(11)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	9
1.3 สมมุติฐานของการวิจัย	9
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	9
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	10
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ	10
บทที่ 2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับภาษาตากใบ	12
2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาษาตากใบ	19
2.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์การใช้ภาษาและทัศนคติต่อภาษา	21

2.3.1 สถานการณ์การใช้ภาษา	21
2.3.1.1 ความสามารถในการใช้ภาษา	24
2.3.1.2 การเลือกภาษา	26
2.3.2 ทักษะติดต่อภาษา	27
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์การใช้ภาษาและทัศนคติต่อภาษา	30
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	35
3.1 ขั้นตอนก่อนออกแบบวิธีดำเนินการวิจัย	35
3.1.1 การสำรวจพื้นที่เป้าหมาย	35
3.1.2 การสำรวจกลุ่มตัวอย่างประชากรเป้าหมาย	36
3.2 การคัดเลือกชุมชนสำหรับเก็บข้อมูล	37
3.3 การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างประชากร	37
3.3.1 การกำหนดจำนวนประชากร	37
3.3.2 การกำหนดคุณสมบัติของประชากรผู้ให้ข้อมูล	39
3.4 ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล	40
3.5 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	40
3.5.1 แบบสอบถามเรื่องสถานการณ์และทัศนคติการใช้ภาษาตากใบ	40
3.5.2 แบบบันทึกข้อมูลจากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม	42
3.6 การเก็บข้อมูล	44
3.6.1 การเก็บข้อมูลแบบสอบถาม	44
3.6.2 การเก็บข้อมูลเชิงชาติพันธุ์วรรณา	44
3.7 การประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล	45
3.8 การสรุปผลและอภิปรายผล	48
บทที่ 4 สถานการณ์การใช้ภาษาตากใบ	50
4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มตัวอย่างประชากร	50

4.1.1 ผลสำรวจกลุ่มประชากรในพื้นที่	50
4.1.2 กลุ่มตัวอย่างประชากรกับการใช้ภาษาแรก	53
4.1.3 ผลของกลุ่มตัวอย่างประชากรกับการใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน	56
4.1.4 ผลสรุปตัวอย่างประชากรกับสถานการณ์การเลือกใช้ภาษา	61
4.2 ผลการวิเคราะห์ความสามารถในการใช้ภาษาของกลุ่มตัวอย่างประชากร ในอำเภอตากใบ	62
4.2.1 ความสามารถทางภาษาในด้านการฟัง	62
4.2.2 ความสามารถทางภาษาในด้านการพูด	65
4.3 ผลการวิเคราะห์การเลือกใช้ภาษา	73
4.4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม	81
4.4.1 การเลือกใช้ภาษาตากใบในสถานการณ์การใช้ภาษาในครอบครัว	82
4.4.2 การเลือกใช้ภาษาตากใบในสถานการณ์การใช้ภาษากับเพื่อนบ้าน	88
4.4.3 การเลือกใช้ภาษาตากใบในสถานการณ์การใช้ภาษาในวัด	96
4.4.4 การเลือกใช้ภาษาตากใบในสถานการณ์การใช้ภาษาในสถานศึกษา	98
4.4.5 การเลือกใช้ภาษาตากใบในสถานการณ์การใช้ภาษาการค้าขาย	99
4.4.6 การเลือกใช้ภาษาตากใบในสถานการณ์การใช้ภาษาในที่ทำงาน	102
4.4.7 การเลือกใช้ภาษาตากใบในสถานการณ์การใช้ภาษาในสถานที่ราชการ	107
4.5 สรุปสถานการณ์การใช้ภาษาตากใบจากแบบสอบถามและจาก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการสื่อสารในสถานที่จริง	111
บทที่ 5 ทักษะติดต่อภาษาในชุมชนตากใบ	113
5.1 ผลการวิเคราะห์ทักษะติดต่อภาษาตากใบและภาษาไทยมาตรฐาน	114
5.1.1 ระดับค่าคะแนนของทักษะติดต่อการใช้ภาษาในชุมชนตากใบ เปรียบเทียบระหว่างภาษาตากใบและภาษาไทยมาตรฐาน	116
5.1.2 ค่าคะแนนของทักษะติดการใช้ภาษาตากใบและภาษาไทยมาตรฐาน แยกตามกลุ่มอายุของผู้ใช้ภาษา	118
5.2 ทักษะติดต่อภาษาตากใบและภาษาไทยมาตรฐานในสถานการณ์การสื่อสารในชุมชน	123

5.3 สรุปทัศนคติต่อภาษาของผู้พูดภาษาตากใบ	125
5.3.1 ทัศนคติต่อภาษาตากใบ	125
5.3.2 ทัศนคติต่อภาษาไทยมาตรฐาน	125
บทที่ 6 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	127
6.1 สรุปผลการวิจัย	127
6.1.1 ภาษาตากใบกับสถานการณ์ที่เป็นภาษาแรกของผู้ใช้ภาษาตามรุ่นอายุ	128
6.1.2 ความสามารถในการใช้ภาษาของกลุ่มตัวอย่างประชากร	129
6.1.3 สถานการณ์ภาษาตากใบ	129
6.1.4 ทัศนคติต่อภาษาตากใบ	132
6.2 อภิปรายผลการวิจัย	133
6.2.1 สถานการณ์การใช้ภาษาของผู้พูดภาษาตากใบ ในอำเภอดากใบ: การเปลี่ยนแปลงที่กำลังดำเนินอยู่	133
6.2.2 ภาษาตากใบกับการเลือกใช้ภาษา (language choice) และการสลับภาษา (code-switching)	137
6.2.3 ทัศนคติต่อภาษาตากใบของผู้พูดภาษาตากใบ ในอำเภอดากใบ	138
6.2.4 การดำรงอยู่ของภาษาตากใบในอำเภอดากใบกับสถานการณ์ ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้ ภาษาตากใบในฐานะเครื่องมือ แสดงอัตลักษณ์ของชุมชนภาษาตากใบ	138
6.3 ข้อเสนอแนะ	141
รายการอ้างอิง	142
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก แบบสอบถามสถานการณ์และทัศนคติการใช้ภาษาตากใบ	148
ภาคผนวก ข แบบสังเกตอย่างมีส่วนร่วมต่อสถานการณ์และทัศนคติการใช้ ภาษาตากใบ	153
ภาคผนวก ค รูปภาพกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน	155

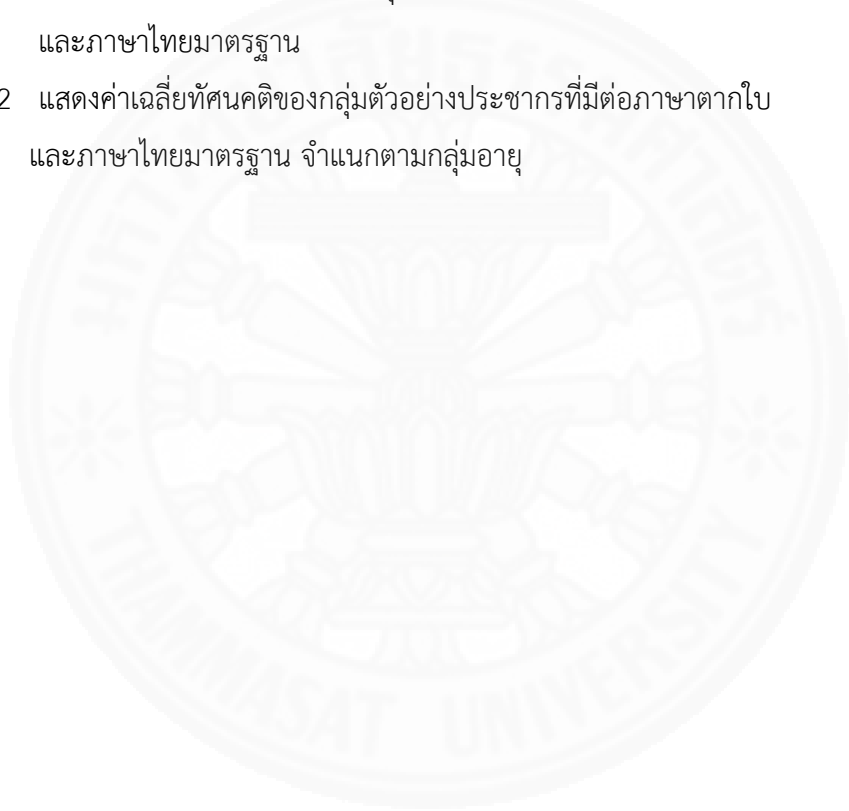
ภาคผนวก ง หนังสือรับรองการพิจารณาด้านจริยธรรมการวิจัยในคน	160
ประวัติผู้เขียน	161

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1 แสดงคะแนนเพื่อพิจารณาอัตราส่วนของคนที่เห็นด้วย	47
4.1 แสดงข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างประชากร	51
4.2 แสดงค่าร้อยละของภาษาแรกที่กลุ่มตัวอย่างประชากรใช้สื่อสาร	53
4.3 แสดงค่าร้อยละของภาษาแรกที่กลุ่มตัวอย่างประชากรใช้สื่อสาร จำแนกตามกลุ่มอายุ	55
4.4 แสดงค่าร้อยละของภาษาที่กลุ่มตัวอย่างประชากรใช้ในชีวิตประจำวัน	57
4.5 แสดงค่าร้อยละของภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวันจำแนกตามกลุ่มอายุ	58
4.6 แสดงค่าร้อยละของภาษาที่กลุ่มตัวอย่างใช้ในชีวิตประจำวันมากรองลงมา	59
4.7 แสดงค่าร้อยละของภาษาที่กลุ่มตัวอย่างใช้ในชีวิตประจำวันมากรองลงมา จำแนกตามกลุ่มอายุ	60
4.8 แสดงค่าร้อยละของความสามารถในการฟังของกลุ่มตัวอย่างประชากร	63
4.9 แสดงค่าร้อยละของความสามารถในการฟังของกลุ่มตัวอย่างประชากร จำแนกตามกลุ่มอายุ	64
4.10 สรุปความสามารถในการฟังของกลุ่มตัวอย่างประชากร	65
4.11 แสดงค่าร้อยละของความสามารถในการพูดของกลุ่มตัวอย่างประชากร	66
4.12 แสดงค่าร้อยละของความสามารถในด้านการพูดของกลุ่มประชากร จำแนกตามกลุ่มอายุ	67
4.13 สรุปความสามารถในการพูดของกลุ่มตัวอย่างประชากรจำแนกตามกลุ่มอายุ	68
4.14 แสดงค่าร้อยละของความสามารถในการใช้ภาษาตากใบในสถานการณ์ต่างๆ	69
4.15 แสดงค่าร้อยละของระดับความสามารถในการใช้ภาษาตากใบใน สถานการณ์ต่างๆจำแนกตามกลุ่มอายุ	70
4.16 แสดงค่าร้อยละของการเลือกใช้ภาษาเมื่ออยู่บ้าน	74
4.17 แสดงค่าร้อยละของการเลือกใช้ภาษาเมื่ออยู่ในหมู่บ้านหรือละแวกบ้าน	75
4.18 แสดงค่าร้อยละการเลือกใช้ภาษาเมื่ออยู่ที่โรงเรียน	76
4.19 แสดงค่าร้อยละการเลือกใช้ภาษาเมื่ออยู่ที่วัด	76
4.20 แสดงค่าร้อยละการเลือกใช้ภาษาเมื่ออยู่ที่ทำงาน	77

4.21 แสดงค่าร้อยละการเลือกใช้ภาษาเมื่ออยู่ที่โรงพยาบาล	78
4.22 แสดงค่าร้อยละการเลือกใช้ภาษาเมื่ออยู่ที่อำเภอหรือเทศบาล	78
4.23 แสดงค่าร้อยละการเลือกใช้ภาษาเมื่ออยู่ที่ตลาด ร้านค้าในหมู่บ้าน ริมถนน	79
4.24 แสดงค่าร้อยละการเลือกใช้ภาษาเมื่ออยู่ที่ต่างจังหวัด	80
4.25 แสดงค่าร้อยละการเลือกใช้ภาษาที่ครอบครัวท่านใช้มากที่สุดเมื่อพูดกับท่าน	80
4.26 แสดงสรุปการเลือกใช้ภาษาตามสถานการณ์การใช้ภาษาจำแนกตามกลุ่มอายุ	81
5.1 แสดงค่าเฉลี่ยของทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างประชากรที่มีต่อภาษาตากใบ และภาษาไทยมาตรฐาน	116
5.2 แสดงค่าเฉลี่ยทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างประชากรที่มีต่อภาษาตากใบ และภาษาไทยมาตรฐาน จำแนกตามกลุ่มอายุ	119

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 แผนที่อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส	13
2.2 แผนภูมิแสดงวิวัฒนาการของภาษาตากใบเทียบกับกลุ่มภาษาไทถิ่นอื่น	15
2.3 หน่วยเสียงพยัญชนะภาษาตากใบ	17
2.4 หน่วยเสียงสระภาษาตากใบ	18
2.5 หน่วยเสียงวรรณยุกต์ภาษาตากใบ	18
2.6 การลำดับชั้นทางภาษาในประเทศไทย	23
5.1 แสดงค่าเฉลี่ยเปรียบเทียบทัศนคติต่อภาษาตากใบและภาษาไทยมาตรฐาน	118
5.2 แสดงการสรุปเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อภาษาตากใบ จำแนกตามกลุ่มอายุ	120
5.3 แสดงการสรุปเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อภาษาไทยมาตรฐาน จำแนกตามกลุ่มอายุ	122

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาษาตากใบหรือที่คนในพื้นที่อำเภอตากใบ เรียกว่า ‘ภาษาเจ๊ะเห’ เป็นภาษาในกลุ่มตระกูลไท-กะได ที่ใช้พูดกันมากในเขตสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย ตั้งแต่อำเภอปาดังและอำเภอสายบุรีของจังหวัดปัตตานี ลงไปจนถึงชายแดนไทย-มาเลเซียฝั่งตะวันออก โดยเฉพาะอำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ที่มีผู้พูดภาษาตากใบอยู่อย่างหนาแน่นจนทำให้เกิดเป็นคำเรียกภาษานี้ว่า ภาษาตากใบ และยังปรากฏใช้ในเขตอำเภออื่นๆ ของจังหวัดนราธิวาสอีกด้วย (วิจิตร ศรีสุวิธานนท์, 2523) นอกจากนี้ยังพบในเขตพื้นที่ประเทศมาเลเซียที่มีคนมาเลเซียเชื้อสายไทยอาศัยอยู่ ในงานของ ฉันทส ทองช่วย (2526) พบว่าคำศัพท์และสำเนียงของภาษาตากใบใช้สื่อสารกันอยู่ในกลุ่มคนมาเลเซียเชื้อสายไทย ในเขตตำบลตุมปัตของรัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย แต่เรียกชื่อภาษาต่างไปว่า ภาษาไทยสำเนียงตุมปัต หรือภาษาไทยตุมปัต หรือเรียกสั้นๆ ว่า ภาษาตุมปัต

ภาษาตากใบหรือภาษาเจ๊ะเหในอำเภอตากใบนี้ มีลักษณะเฉพาะทางภาษาที่น่าสนใจ ด้านหนึ่งอาจจัดภาษาตากใบเป็นภาษาย่อยของภาษาไทยถิ่นใต้ เนื่องจากเป็นภาษาไทยที่ใช้สื่อสารอยู่ในพื้นที่ภาคใต้และอยู่ในเขตสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อีกด้านหนึ่งก็ยังมีข้อถกเถียงในแง่ที่ว่าควรจะจัดเป็นภาษาไทยถิ่นใต้หรือไม่ เนื่องจากภาษาตากใบมีคำศัพท์และมีสำเนียง โดยเฉพาะเสียงในภาษาที่ต่างไปจากภาษาไทยถิ่นใต้ทั่วไป มีงานวิจัยด้านภาษาศาสตร์สังคมที่เสนอว่าคำศัพท์ในภาษาตากใบจำนวนหนึ่งมีความคล้ายคลึงกับภาษาไทยถิ่นสุโขทัย และยังมีคำศัพท์เป็นภาษาเขมร รวมทั้งมีเสียงสระและวรรณยุกต์ที่ใกล้เคียงกับภาษาไทยถิ่นเหนือมากกว่าภาษาไทยถิ่นใต้ (พุทธชาติ โปธิบาล และ ธนินทร์ ตรงดี, 2540) ส่วนในแง่การเป็นชุมชนภาษา (speech community) ของอำเภอตากใบ ก็พบว่าอำเภอตากใบมีชุมชนผู้ใช้ภาษาที่หลากหลาย ทั้งภาษาไทยถิ่นกลางหรือภาษาไทยกรุงเทพฯ ภาษาไทยถิ่นใต้อื่นๆ ภาษามลายู และภาษาตากใบหรือภาษาเจ๊ะเหด้วย ทั้งนี้เพราะเป็นอำเภอในเขตชายแดนไทย-มาเลเซียที่คนในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นคนที่นับถือศาสนาอิสลามและใช้ภาษามลายูในการสื่อสาร อำเภอตากใบจึงเป็นอำเภอที่มีลักษณะของชุมชนหลายภาษา ภาษาตากใบจึงเป็นภาษาที่ใช้สื่อสารของคนในชุมชนซึ่งแวดล้อมด้วยชุมชนของผู้ใช้ภาษามลายูเป็นส่วนใหญ่

ในสาขาภาษาศาสตร์สังคม แนวคิดพื้นฐานสำคัญที่ว่าภาษามีการเปลี่ยนแปลงและภาษามีความแตกต่างกันจัดว่าเป็นลักษณะทั่วไปของภาษาที่ยังมีชีวิต คือ เป็นภาษาที่ยังมีผู้ใช้ภาษาสื่อสารอยู่จริงในชุมชนภาษาหนึ่งๆ แต่ขณะเดียวกันหากอยู่ในเงื่อนไขของสถานการณ์ทางสังคมที่เอื้อให้ภาษาอยู่ในภาวะวิกฤต ภาษาก็อาจมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็นภาษาใกล้สูญและเป็นภาษาสูญ (Language endanger and language loss) ในที่สุดก็ได้ เมื่อกล่าวถึงสถานการณ์การใช้ภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเป็นภาษาถิ่นที่มักพบในชุมชนเฉพาะที่เป็นภาษาที่ปรากฏใช้ตามแนวชายแดน รวมไปถึงปรากฏใช้ในชุมชนที่มีภาวะหลายภาษาหรือเป็นพหุภาษา มักจะกล่าวกันว่าภาษาถิ่นนั้นจะอยู่ในสถานการณ์ภาษาที่อยู่ในภาวะวิกฤติ หรือเป็นภาษาที่อยู่ในภาวะอ่อนแอใกล้สูญ (Crystal, 2000; pp. 20-21) ในส่วนของภาษาในสังคมไทยนั้น งานวิจัยของสุวิไล เปรมศรีรัตน์ (2556) ก็พบว่า มีภาษาจำนวนหนึ่ง ในประเทศไทยที่อยู่ในภาวะวิกฤติที่อาจเป็นภาษาใกล้สูญ ดังที่ปรากฏในรายงานเกี่ยวกับสถานการณ์ทางภาษาในสังคมไทยในบทความเรื่อง “ภาษาศาสตร์ประยุกต์เพื่อการพัฒนา: พื้นคน พื้นภาษา ในภาวะวิกฤติ” ที่ว่า

ประเทศไทยมีความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรม ภาษาที่มีมากกว่า 70 กลุ่มภาษานั้น ทำให้เรามีความสัมพันธ์เชิงเชื้อสายถึง 5 ตระกูลภาษา และยังมีหน้าที่ทางสังคมในระดับที่แตกต่างกัน ในปัจจุบันพบว่า ภาษาต่างๆ เหล่านี้กำลังเข้าสู่ภาวะถดถอย และมีภาษาอย่างน้อย 14 กลุ่มภาษาที่กำลังอยู่ในภาวะวิกฤติใกล้สูญ (น.7-8)

ภาษาที่อยู่ในภาวะวิกฤติใกล้สูญที่ปรากฏข้างต้นนั้น พบว่ามีปัจจัยที่คล้ายคลึงกันก็คือ มักเกิดกับภาษาท้องถิ่นและภาษาในกลุ่มชาติพันธุ์ เกณฑ์หลักในการพิจารณาลักษณะวิกฤติที่ส่งผลให้ภาษาท้องถิ่นในปัจจุบันอยู่ในภาวะถดถอย ได้แก่ กลุ่มภาษาที่อยู่ตามแนวชายแดน หรือภาษาถิ่นต่างๆ ที่ใช้กันในแต่ละภูมิภาค ที่น่าสนใจก็คือ แม้ภาษาเหล่านี้จะยังคงพูดกันทั่วไปโดยสำเนียงท้องถิ่น แต่คำศัพท์และลักษณะทางไวยากรณ์ก็จะเปลี่ยนไปใช้ตามแบบภาษาไทยกลางหรือภาษาไทยมาตรฐานซึ่งเป็นภาษาราชการในปัจจุบัน ลักษณะสำคัญดังที่กล่าวมานี้ สุวิไล เปรมศรีรัตน์ (2549) ได้ชี้ให้เห็นอีกว่า แม้ภาษาถิ่นจะใช้กันเป็นกลุ่มขนาดใหญ่ แต่ก็ยังคงมีสถานะที่ไม่ปลอดภัย จนอาจเข้าสู่ความถดถอยและเกิดความเปลี่ยนแปลงในการใช้ภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเยาวชนที่ไม่เห็นคุณค่าของภาษาถิ่น และมักไม่นิยมใช้ภาษาแม่ในการสื่อสาร ลักษณะเช่นนี้จะทำให้ภาษาอยู่ในภาวะถดถอยเสี่ยงต่อการสูญสลาย ทั้งยังถือว่าเป็นภัยคุกคามต่อภาษาและวัฒนธรรมอีกด้วย ซึ่งนักภาษาศาสตร์คาดการณ์ว่า หากไม่ดำเนินการใดๆ เลย ร้อยละ 90 ของภาษาในโลกที่มีอยู่กว่า

6,000 ภาษาคงจะสูญสิ้นไปภายในศตวรรษนี้อย่างแน่นอน (Krauss, 1992) รวมทั้งภาษาที่อยู่ในภาวะวิกฤติในประเทศไทยด้วย

ด้วยสาเหตุของสถานการณ์ทางภาษาที่จะนำไปสู่ภาษาในภาวะวิกฤติดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยซึ่งทำงานอยู่ในพื้นที่จังหวัดนราธิวาสและสนใจภาษาดากใบ จึงมีคำถามว่าสถานการณ์ทางภาษาดากใบของผู้พูดภาษาดากใบในอำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ในปัจจุบันนั้นจะมีสถานการณ์เป็นไปในภาษาที่ทิศทางเดียวกับอยู่ในภาวะวิกฤติหรือไม่ นอกจากนี้ สังคมในสามจังหวัดชายแดนใต้ที่รวมจังหวัดนราธิวาสนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นสังคมพหุภาษา คือประชากรในพื้นที่พูดได้มากกว่า 2 ภาษา จึงอาจจะส่งผลให้ภาษาต่างๆ มีหน้าที่ของการใช้ภาษาทางสังคมที่แตกต่างกัน ในชุมชนหนึ่งจึงอาจมีภาษาย่อยและภาษาถิ่นที่แตกต่างกันหลายภาษา เช่น ผู้พูดใช้ภาษาไทยถิ่นใต้พูดกับเพื่อน พูดภาษามลายูในครอบครัว หรือในชุมชนเฉพาะกลุ่ม ขณะที่พูดภาษาไทยกลางหรือไทยมาตรฐานในโรงเรียน หรือสถานที่ราชการ วิธีการเลือกใช้ภาษาที่แตกต่างตามวาระและกิจกรรมยังคงมีให้เห็นอยู่ทั่วไป ชุมชนชาวตากใบเองก็เช่นกัน เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีผู้คนหลากหลายกลุ่ม มีทั้งกลุ่มคนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในตากใบตั้งแต่ดั้งเดิม มีกลุ่มคนที่เคลื่อนย้ายเข้าและออก ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลด้านการงานอาชีพ หรือการเคลื่อนย้ายด้วยเหตุผลทางครอบครัว ภาษาที่ใช้ในกลุ่มชนที่หลากหลายนี้จึงทำให้อำเภอดากใบจึงมิได้มีเพียงภาษาดากใบเท่านั้น แต่ยังมีภาษาไทยถิ่นใต้ ภาษาไทยมาตรฐานหรือภาษาไทยกรุงเทพฯ และภาษามลายูอีกด้วย

นอกจากนี้ เหตุการณ์ไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย ได้แก่ จังหวัดนราธิวาส จังหวัดยะลา และจังหวัดปัตตานี พื้นที่ในอำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาสมักได้รับ การนำเสนอข่าวในสื่อมวลชนว่าเกิดเหตุการณ์ไม่สงบอยู่บ่อยครั้ง โดยส่วนใหญ่มักรายงานข่าวว่า เขตสามจังหวัดชายแดนเหล่านี้เป็นพื้นที่ที่มีประชากรเป็นชาวมุสลิมและใช้ภาษามลายูในการสื่อสาร แต่ไม่พบว่ามีข่าวที่จะรายงานข่าวเกี่ยวกับคนในอำเภอดากใบว่ามีชุมชนคนพูดภาษาดากใบซึ่งเป็นภาษาไทยถิ่นหนึ่งดำรงอยู่ในพื้นที่เดียวกันนั้นด้วย แม้ว่าอันที่จริงแล้วแต่ละตำบลก็มีผู้พูดภาษามลายู โดยส่วนใหญ่จริง มีเฉพาะบางพื้นที่ของอำเภอดากใบเท่านั้นที่ใช้ภาษาไทยกลาง ภาษาไทยถิ่นใต้ รวมทั้งภาษาไทยถิ่นตากใบ โดยเฉพาะที่ตำบลพร่อนและตำบลเจ๊ะเห สถานการณ์ทางสังคมและการเมืองที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของประเทศเช่นนี้ จึงน่าสนใจว่าสถานการณ์ทางภาษาอย่างภาษาดากใบที่อยู่ท่ามกลางสถานการณ์ทางบ้านเมืองที่ไม่สงบจะมีลักษณะเป็นเช่นไร ผู้พูดภาษาดากใบในชุมชน และอยู่ท่ามกลางผู้พูดภาษาส่วนใหญ่เป็นภาษามลายูจะมีการตอบสนองต่อภาษาดากใบของตนเองเป็นไปในแนวทางใด มีทัศนคติต่อภาษาดากใบเป็นอย่างไร

การศึกษาวิจัยด้านสถานการณ์ทางภาษาโดยส่วนใหญ่ มักศึกษากับภาษาที่อยู่ในภาวะวิกฤติที่จะเป็นภาษาใกล้สูญหรือเป็นภาษาตาย และมักเป็นภาษาเชิงชาติพันธุ์หรือชนกลุ่มน้อย ซึ่งจะมีอำนาจและมีศักดิ์ศรีน้อยกว่าภาษาประจำชาติหรือภาษาหลักในสังคม แต่สถานการณ์ที่เกิดกับภาษาตากใบนั้น นอกจากเหตุปัจจัยดังที่กล่าวมาแล้ว ยังมีปัจจัยด้านสถานการณ์ทางสังคมและความมั่นคงของชาติเข้ามาเกี่ยวพันด้วย

สิ่งที่น่าขบคิด ก็คือ การดำรงอยู่ของภาษาตากใบจะเป็นเช่นไรในภาวะที่อยู่ในพื้นที่ของชุมชนหลายภาษา เป็นชุมชนของผู้ใช้ภาษาที่อยู่ในพื้นที่ท่ามกลางผู้ใช้ภาษาส่วนใหญ่เป็นภาษามลายู และยังเป็นชุมชนในเขตพื้นที่ชายแดน เป็นพื้นที่ที่มีเหตุการณ์ความไม่สงบอย่างต่อเนื่อง มีปัญหาด้านภัยความมั่นคงคือ การก่อการร้าย ซึ่งเป็นปัญหาที่หน่วยงานภาครัฐต้องเข้ามาจัดการแก้ไขอย่างเร่งด่วน สถานการณ์การดำรงอยู่ของภาษาตากใบในพื้นที่อำเภอตากใบจึงนับว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

นโยบายที่ทางภาครัฐเข้ามาจัดการแก้ไขปัญหาความไม่สงบในเขตสามจังหวัดชายแดนใต้พบว่า ได้มีการออกมาตรการเพื่อสร้างความสมานฉันท์ในพื้นที่ มาตรการที่ชื่อว่า การส่งเสริมการศึกษา ศาสนา ภาษา ศิลปะ พหุวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งเป็นมาตรการอยู่ในนโยบายการสร้างความปลอดภัย ได้แก่ แผนยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาจังหวัดชายแดนใต้ พ.ศ. 2558 - 2560 (http://www.prd.go.th/ewt_dl_link.php?nid=97191&filename=expert สืบค้นเมื่อ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2560) จากมาตรการดังกล่าวพบว่า ภาษาตากใบเป็นเครื่องมือหนึ่งในการสร้างความสมานฉันท์ในพื้นที่ หน่วยงานภาครัฐได้พยายามรณรงค์ให้มีการเชิดชูและยกย่องภาษาท้องถิ่นขึ้น โดยให้ภาษาตากใบเป็นภาษาของชุมชนที่จะดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมชุมชน และจัดให้มีการเรียนการสอนโดยอาศัยภาษาในท้องถิ่น โดยเชื่อว่ามาตรการเช่นนี้จะมีส่วนช่วยกระตุ้นให้คนในชุมชนหันมาใช้ภาษาท้องถิ่นของตน จนภาษาตากใบได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ ประจำปีพุทธศักราช 2556 จากกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม เมื่อวันที่ 3 กันยายน พ.ศ. 2556

นอกจากนี้ ยังพบว่าการเผยแพร่เรื่องราวของภาษาตากใบผ่านสื่อสาธารณะมากขึ้น เช่น ผ่านสื่อมวลชนดังที่ปรากฏในรายการพันแสงรุ่ง ในตอนที่ชื่อว่า ภาษาและเรื่องราวจากตากใบ เผยแพร่ในยูทูบ (https://www.youtube.com/watch?v=46b_M8VYgeQ สืบค้นเมื่อ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560) สามารถเปิดชมได้อย่างสะดวก รวมไปถึงมีเว็บเพจที่สร้างขึ้นโดยผู้ใช้ภาษาตากใบ (ตัวอย่างชื่อเว็บเพจ เช่น ภาษาเจ๊ะเห เร็นเรา, ชมรมรักษ์คนแหล่งเจ๊ะเห) ที่ทำให้ผู้พูดภาษาตากใบที่อยู่ในที่ต่างๆ ได้ติดต่อสื่อสารกันผ่านสื่อออนไลน์ การเผยแพร่ผ่านสื่อสาธารณะและสื่อสังคม

ออนไลน์ทำให้ผู้ที่ไม่รู้จักภาษาตากใบได้มีความรู้เกี่ยวกับภาษาตากใบ นับว่าเป็นการเผยแพร่ภาษาตากใบไปยังบุคคลนอกชุมชนอีกทางหนึ่ง

ด้วยมาตรการของภาครัฐและการเผยแพร่เรื่องราวภาษาตากใบผ่านสื่อสาธารณะดังที่กล่าวมาข้างต้น อาจจะทำให้ดูเหมือนว่าภาษาตากใบไม่ได้เป็นภาษาที่อยู่ในภาวะวิกฤติใกล้สูญ แต่เมื่อพิจารณาด้านปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขทำให้ภาษาวิกฤติใกล้สูญแล้ว พบว่าภาษาตากใบมีปัจจัยเข้าช่วยการเป็นภาษาวิกฤติใกล้สูญได้ อีกทั้งสถานการณ์ทางสังคมจากเหตุการณ์ไม่สงบ การดำรงอยู่ท่ามกลางผู้พูดภาษามลายูโดยส่วนใหญ่ และการนิยมใช้ภาษาไทยกลางเมื่ออยู่ในโรงเรียนและสถานที่ราชการ จึงทำให้น่าจะคิดว่าภาษาตากใบจะถูกเลือกใช้อย่างไรในสถานการณ์การสื่อสารในชุมชน ภาษาตากใบจะอยู่ในภาวะวิกฤติใกล้สูญหรือไม่ หากใช้เกณฑ์จากผลการวิจัยของสุวิไล เปรมศรีรัตน์ นั่นคือ มีลักษณะที่บ่งชี้ว่าผู้ใช้ภาษา โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นหรือวัยรุ่นหนุ่มสาวไม่เห็นคุณค่าหรือมีทัศนคติในทางลบต่อภาษาถิ่นของตน ก็จะถือว่าภาษาตากใบอยู่ในภาวะอ่อนแอที่เป็นภาษาวิกฤติ

ด้วยปัจจัยเงื่อนไขและสถานการณ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับภาษาตากใบ จึงทำให้ผู้วิจัยต้องการที่จะค้นหาคำตอบถึงสถานการณ์จริงในชุมชนของภาษาตากใบในพื้นที่อำเภอตากใบว่าที่จริงแล้วจะเป็นเช่นไร ผู้ใช้ภาษาในอำเภอตากใบใช้ภาษาตากใบอย่างไร การรับรู้ภาษาและทัศนคติของคนในชุมชนมีต่อภาษาตากใบในทิศทางใด ซึ่งการค้นหาคำตอบเช่นนี้ จำเป็นที่ผู้วิจัยจะต้องมีการสำรวจและเก็บข้อมูลในพื้นที่จริง การสำรวจด้วยแบบสอบถามอาจเป็นวิธีการที่ง่ายและสะดวกที่สุดในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ แต่การที่จะให้ได้คำตอบในเชิงลึกถึงมิติของการคงอยู่ของภาษา บทบาทและหน้าที่ของภาษาในสถานการณ์การใช้จริงของผู้พูดภาษา จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเก็บข้อมูลเชิงชาติพันธุ์วรรณนาไปด้วย ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องออกแบบงานวิจัยที่เป็นการผสมผสานกันระหว่าง การเก็บข้อมูลเชิงสำรวจด้วยแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ ประยุกต์ร่วมกับการเก็บข้อมูลเชิง ชาติพันธุ์วรรณนาเพื่อสังเกตการณ์ใช้ภาษาจริงในพื้นที่อำเภอตากใบ เพื่อให้ได้ข้อมูลทั้งในภาพกว้างและข้อมูลเชิงลึกในการตอบคำถามงานวิจัยได้อย่างรอบด้านและครอบคลุมที่สุด

จากการที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการสำรวจเบื้องต้นในการศึกษาวิจัยนำร่อง (pilot study) ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2557 นั้น พบว่า มีการรณรงค์ให้มีการธำรงรักษาภาษาตากใบขึ้นในอำเภอตากใบ โดยมองว่าภาษาตากใบเป็นเครื่องมือแสดงวัฒนธรรมของคนที่ใช้ภาษาตากใบด้วย ผู้วิจัยยังได้สังเกตอีกว่า เมื่อได้เข้าไปในพื้นที่อำเภอตากใบเวลาจัดกิจกรรมใดๆ นั้น ผู้ที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่และวัยกลางคนมักจะเข้าร่วมกิจกรรม และยังสามารถใช้ภาษาตากใบในการสื่อสารระหว่างที่ทำกิจกรรมได้ เช่น ในกิจกรรมการรณรงค์และธำรงรักษาภาษาและวัฒนธรรมตากใบ เมื่อวันที่ 2 เมษายน 2557 ที่จัดขึ้นในโรงเรียนตากใบ แต่สำหรับกลุ่มเยาวชน กลับพบว่าใช้ภาษาไทย

กลางหรือภาษาไทยกรุงเทพฯ ในการพูดคุยปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันมากกว่าที่จะใช้ภาษาตากใบ นอกจากนี้ยังสังเกตจากกิจกรรมการสื่อสารอื่นๆ ได้ว่า คนในวัยกลางคนขึ้นไป หากมีกิจกรรมใดๆ ที่จัดในโรงเรียน พบว่า ในบางสถานการณ์ พิธีกรซึ่งอยู่มีอายุระหว่าง 30 - 35 ปี รวมทั้งผู้ดำเนินการจัดกิจกรรม ประธานหรือผู้กล่าวเปิดงานซึ่งมีอายุอยู่ในช่วง 40 - 50 ปี ก็เลือกใช้ภาษาไทยกลางในการสื่อสารบนเวที แม้ว่ากิจกรรมที่จัดขึ้นที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้คนในชุมชนตากใบที่รู้ภาษาตากใบเข้าร่วมกิจกรรมก็ตาม เช่น กิจกรรมวันผู้สูงอายุในช่วงเทศกาลสงกรานต์ เป็นต้น

การสำรวจเบื้องต้นในชุมชนผู้ใช้ภาษาตากใบนั้น ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า การเลือกใช้ภาษาตากใบในการสื่อสารจริงในชุมชนมีลักษณะไม่คงที่และไม่สม่ำเสมอ มีการแปร (variation) ไปตามสถานการณ์การสื่อสาร ตามบุคคลที่สื่อสาร และตามสถานที่ที่สื่อสาร ในบางสถานการณ์การสื่อสาร ผู้พูดก็ใช้ภาษาตากใบ บางสถานการณ์ก็เลือกใช้ภาษาไทยกลาง ผู้วิจัยสังเกตว่าความแตกต่างของรุ่นอายุของผู้พูดและสถานที่ที่เป็นบริบทของการสื่อสาร น่าจะมีส่วนสัมพันธ์กับการเลือกใช้ภาษาตากใบหรือไม่ใช้ภาษาตากใบด้วย กล่าวคือ ผู้พูดต่างรุ่นอายุจะมีการเลือกใช้ภาษาในการปฏิสัมพันธ์กับผู้ที่ตนพูดด้วยต่างกัน เช่น นักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนแห่งหนึ่ง ใช้ภาษาตากใบเมื่อพูดคุยกับคนในครอบครัวเมื่ออยู่ที่บ้าน พูดภาษาไทยกลางกับเพื่อนเมื่ออยู่ในห้องเรียน แต่ถ้าเพื่อนคนนั้นรู้ภาษาตากใบก็อาจพูดภาษาตากใบเมื่ออยู่ในสนามฟุตบอล ขณะเดียวกันเมื่ออยู่ในกลุ่มเพื่อน แล้วมีเพื่อนที่พูดภาษามลายูอยู่ด้วยเด็กนักเรียนนั้นก็จะมีสลับภาษาในการสนทนาระหว่างภาษาตากใบกับภาษาไทยกลางเพื่อให้เพื่อนที่ใช้ภาษามลายูเข้าใจในสิ่งที่ตนกำลังสื่อสาร เนื่องจากเพื่อนนักเรียนที่ใช้ภาษามลายูสามารถเข้าใจภาษาไทยกลางได้ดีกว่าภาษาตากใบ

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า แม้จะมีกิจกรรมการรณรงค์ภาษาและวัฒนธรรมในชุมชนตากใบเพื่อแสดงว่าภาษาตากใบยังคงดำรงอยู่ และดูเหมือนจะเป็นกิจกรรมที่เชื่อว่าทำให้คนในชุมชนตากใบก็มีความภาคภูมิใจในภาษาตากใบ ซึ่งก็น่าจะทำให้เป็นเงื่อนไขให้ภาษาตากใบมีสถานการณ์ทางภาษาที่ดี แต่เมื่อผู้วิจัยสำรวจเบื้องต้นในชุมชนกลับพบว่าภาษาตากใบมีการใช้จริงในชุมชนแบบมีการแปรตามปัจจัยทางสังคม (social factor) อยู่พอสมควร ไม่ว่าจะเป็นตัวแปรด้านผู้พูดที่เกี่ยวกับรุ่นอายุ (age) ความรู้ภาษาถิ่น (dialect) ชชาติพันธุ์ (ethnic group) หรือด้านสถานการณ์ (situation) และสถานที่ (place) ที่สื่อสาร ปัจจัยเหล่านี้ล้วนเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในภาษาได้แต่เป็นลักษณะของการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไปจากรุ่นสู่รุ่น โดยที่ผู้ใช้ภาษาอาจจะไม่ทันได้สังเกต ลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางภาษาที่เกิดขึ้นเช่นนี้ ลาบอฟเรียกว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่กำลังดำเนินอยู่ (change in progress) (Labov, 1972 อ้างใน อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2550: น.39) ซึ่งก็จะทำให้ภาษานั้นมีการเปลี่ยนแปลงในอนาคตเมื่อหมดรุ่นคนสูงอายุไปแล้ว

และผู้ใช้ภาษารุ่นเยาวชนกลายเป็นคนวัยผู้ใหญ่แทน ลักษณะภาษาที่ใช้สื่อสารของคนรุ่นเยาวชนก็จะกลายเป็นลักษณะภาษาของคนรุ่นผู้ใหญ่ในอนาคตด้วย

สถานการณ์ของภาษาตากใบในชุมชนนั้น ผู้วิจัยสังเกตว่ามีการแปรและเชื่อว่าน่าจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในอนาคต เพียงแต่การแปรและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ จะส่งผลกระทบต่อภาวะวิกฤติของภาษาตากใบที่จะนำไปสู่การเป็นภาษาใกล้สูญหรือไม่ นี่เป็นคำถามหลักของงานวิจัยนี้ที่ผู้วิจัยต้องการหาคำตอบ

จากการพิจารณาพร้อมกับเงื่อนไขของภาษาในภาวะวิกฤติดังที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาสถานการณ์ภาษาตากใบที่ใช้จริงในชุมชน โดยพิจารณาจากอายุของผู้พูดและสถานการณ์การสื่อสารเป็นสำคัญ นอกจากนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรจะศึกษาสถานการณ์การใช้ภาษาร่วมกับทัศนคติต่อภาษาตากใบควบคู่กันไป เนื่องจากสถานการณ์ภาษาตากใบที่ใช้อยู่ในอำเภอดากใบนั้นทำให้เห็นภาพรวมทางภาษาที่ปรากฏใช้จริงในชุมชน ซึ่งน่าจะช่วยให้เห็นว่าภาษาตากใบมีการใช้มากน้อยเพียงใด ส่วนทัศนคติต่อภาษาของผู้พูดจะทำให้เข้าใจมุมมองของผู้ใช้ภาษาที่มีต่อภาษาของตน โดยทั่วไปแล้ว งานวิจัยที่ศึกษาทัศนคติภาษามักแสดงให้เห็นว่าเมื่อผู้พูดมีทัศนคติที่ดีต่อภาษาของตน ก็มักจะทำให้ภาษานั้นมีศักดิ์ศรี และมีแนวโน้มที่จะคงอยู่เป็นภาษาประจำกลุ่มหรือเป็นภาษาหลักของชุมชนนั้น หากผู้พูดมีทัศนคติที่ไม่ดีหรือมีทัศนคติทางลบ ก็อาจจะทำให้มีลักษณะในทางตรงกันข้าม และอาจเป็นเงื่อนไขนำไปสู่ภาษาภาวะวิกฤติและเป็นภาษาใกล้สูญได้

พื้นที่ที่ผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลสถานการณ์และทัศนคติภาษาตากใบในอำเภอดากใบนั้น ผู้วิจัยได้คัดเลือกพื้นที่หลังจากที่มีการศึกษาวิจัยนำร่องแล้ว ผลการศึกษาเชิงสำรวจครั้งนั้น ผู้วิจัยพบว่าทุกตำบลในอำเภอดากใบซึ่งมีอยู่ 8 ตำบลนั้น ตำบลพร่อนเป็นตำบลที่มีผู้พูดภาษาตากใบหนาแน่นที่สุด ในขณะที่ตำบลเจ๊ะเหซึ่งเป็นชื่อเรียกของภาษาตากใบในชุมชนว่า ภาษาเจ๊ะเห นั้น กลับมีผู้ใช้ภาษาตากใบจำนวนน้อยกว่า เมื่อพิจารณาร่วมกับปัจจัยของผู้พูดที่เป็นประชากรของแต่ละตำบล ผู้วิจัยพบว่ามีส่วนสัมพันธ์อย่างมากกับการนับถือศาสนาของประชากร ภาษาตากใบสัมพันธ์กับการนับถือพุทธศาสนา ส่วนภาษามลายูสัมพันธ์กับการนับถือศาสนาอิสลาม สมาชิกในชุมชนของตำบลพร่อนกว่าร้อยละ 98 นับถือศาสนาพุทธ ผู้ที่ใช้ภาษาตากใบในการสื่อสารจึงมีเกือบทุกครัวเรือน ในขณะที่ประชากรของตำบลเจ๊ะเห กว่าร้อยละ 70 นับถือศาสนาอิสลามจึงพบว่าการใช้ภาษามลายูในการสื่อสารมากกว่าภาษาตากใบ ตำบลพร่อนจึงน่าจะเป็นตัวแทนของพื้นที่ในอำเภอดากใบที่จะทำให้เห็นถึงสถานการณ์การใช้และทัศนคติของผู้ใช้ภาษาตากใบได้ดี

นอกจากนี้ด้วยเงื่อนไขของสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประเด็นด้านความอ่อนไหวต่อความมั่นคงของประเทศ ความไม่แน่นอนของสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้น

ความไม่วางใจเนื่องจากผู้วิจัยเป็นคนนอกพื้นที่ ก็อาจจะส่งผลต่อความปลอดภัยในการทำวิจัย ทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถที่จะเก็บข้อมูลได้ทั่วทุกตำบลในอำเภอตากใบ ข้อจำกัดด้านความปลอดภัยและด้านเวลาจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญในการคัดเลือกพื้นที่และช่วงเวลาในการเก็บข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยจะต้องวางแผนและออกแบบการเก็บข้อมูลในพื้นที่อย่างรอบคอบและระมัดระวังที่สุด (รายละเอียดดูเพิ่มเติมในบทที่ 3)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเลือกที่จะศึกษาสถานการณ์ของภาษาตากใบในตำบลพร่อนเพียงพื้นที่เดียว ทั้งในแง่ของสถานการณ์ภาษาและทัศนคติต่อภาษาว่า การเลือกใช้ภาษาสื่อสารตามสถานการณ์การใช้ภาษา (Domains of Language Use) ของผู้พูดภาษาตากใบเป็นอย่างไร พิจารณาตามตัวแปรด้านอายุของผู้พูด (Age) ความสามารถในการใช้ภาษา (Language Proficiency) การเลือกภาษา (Language Choice) ทัศนคติทางภาษา (Language Attitude) ที่มีต่อภาษาตากใบ ผลการศึกษาจะนำมาพิจารณาด้านการย้ายหรือการเปลี่ยนภาษา (Language Shift) ตามเกณฑ์ของ Fishman (1992) และ Fasold (1993) เพื่อตีความสถานะของภาษาตากใบในพื้นที่ว่ามีการดำรงอยู่เช่นไร การศึกษาเช่นนี้จะทำให้เข้าใจภาวะภาษาตากใบได้ชัดเจนขึ้น และน่าจะเป็นประโยชน์ในแง่ของการวางแผนภาษา (language planning) เพื่อกำหนดนโยบายภาษาของชุมชนภาษาตากใบได้ในอนาคต เพื่อเป็นแนวทางในการธำรงรักษาภาษา (Language Maintenance) โดยเฉพาะภาษาในชุมชนตามแนวชายแดนให้มีความเข้มแข็งและดำรงอัตลักษณ์ของตนไว้

นอกเหนือจากนี้ ผลการศึกษาที่ได้ก็น่าจะเป็นภาพสะท้อนความจริงด้านหนึ่งทางสังคมวัฒนธรรมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยให้เป็นที่ประจักษ์แก่ผู้ที่ไม่ได้อยู่ในพื้นที่ เพื่อให้เกิดความเข้าใจมุมมองและวิถีชีวิตของคนในพื้นที่มากขึ้น โดยอาศัยสถานการณ์การใช้ภาษาเป็นหลัก หากเชื่อว่าภาษาคือเครื่องมือที่สื่อถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในสังคม การใช้ภาษาตากใบและสถานการณ์การสื่อสารที่คนเลือกใช้ภาษาสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันก็น่าจะเป็นเครื่องมือที่จะทำให้เข้าใจวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ตากใบได้อีกทางหนึ่ง ที่ไม่ได้จำกัดเพียงเรื่องของเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้เท่านั้น ความเข้าใจด้านนี้อาจจะนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายแก่หน่วยงานภาครัฐหรือผู้ที่เกี่ยวข้องที่จะสร้างความปรองดองและความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งจะทำให้เห็นว่าองค์ความรู้ด้านภาษากับสังคมสามารถประยุกต์ใช้ในเชิงพัฒนาเพื่อสร้างสันติให้เกิดขึ้นในสังคมได้อีกด้วย เพียงแต่อาจจะต้องอาศัยการศึกษาวิจัยเพิ่มขึ้น โดยที่มิงงานวิจัยนี้เป็นฐานองค์ความรู้เบื้องต้นได้

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์การใช้ภาษาของผู้พูดภาษาตากใบในอำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ตามกลุ่มอายุ 3 รุ่นอายุ

1.2.2 เพื่อวิเคราะห์ทัศนคติต่อภาษาตากใบของผู้พูดภาษาตากใบในอำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ตามกลุ่มอายุ 3 รุ่นอายุ

1.2.3 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสถานการณ์การใช้ภาษาและทัศนคติต่อภาษาตากใบ เพื่อตีความการดำรงอยู่ของภาษาตากใบ

1.3 สมมุติฐานของการวิจัย

1.3.1 ภาษาตากใบในอำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส เป็นภาษาที่มีการใช้สื่อสารในกิจกรรมการสื่อสารต่างๆ ของชุมชน โดยที่ผู้พูดวัยหนุ่มสาวใช้ภาษาตากใบสื่อสารในกิจกรรมน้อยกว่าผู้พูดวัยกลางคน และใช้ภาษาไทยกลางหรือภาษาไทยกรุงเทพฯ มากกว่าผู้พูดรุ่นอายุอื่น ส่วนผู้พูดวัยสูงอายุใช้ภาษาตากใบในทุกกิจกรรมการสื่อสาร

1.3.2 ผู้พูดภาษาตากใบในอำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาสทุกรุ่นอายุมีทัศนคติเป็นบวกต่อภาษาตากใบ

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์เฉพาะภาษาตากใบที่ใช้พูดกัน ในตำบลพร่อน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส เท่านั้น

1.4.2 ขอบเขตด้านประชากร งานวิจัยนี้มุ่งเน้นศึกษาความสามารถในการเลือกใช้ภาษาในสถานการณ์ต่างๆ และทัศนคติที่มีต่อภาษาตากใบของผู้พูดภาษาตากใบ ในตำบลพร่อน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส แบ่งตามอายุ 3 รุ่นอายุเท่านั้น โดยเป็น ผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในอำเภอตากใบ และอยู่ในครอบครัวที่ใช้ภาษาตากใบเป็นภาษาหลัก

1.4.3 ขอบเขตด้านกิจกรรมการสื่อสาร งานวิจัยนี้กำหนดข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาภาษาตากใบจากกิจกรรมการสื่อสาร (communicative events) ที่มีสมาชิกในชุมชนผู้พูดภาษาตากใบเป็น

ผู้ดำเนินกิจกรรมหรือเป็นผู้ร่วมกิจกรรมหลัก หากกิจกรรมการสื่อสารใดมีผู้จัดหรือผู้ดำเนินกิจกรรมเป็นคนนอกชุมชนตากใบ จะไม่นำมาศึกษา

1.4.4 ขอบเขตด้านเครื่องมือวิจัย งานวิจัยนี้กำหนดวิธีการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม และการเก็บข้อมูลเชิงชาติพันธุ์วรรณา แบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 จะใช้ประเมินสถานการณ์ภาษาตากใบ ส่วนที่ 2 ใช้ประเมินทัศนคติต่อภาษาของผู้พูดภาษาตากใบ ส่วนข้อมูลเชิงชาติพันธุ์วรรณาจะใช้จากการบันทึกข้อมูลภาคสนามของผู้วิจัยที่มาจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการพูดคุยสนทนากับผู้ให้ข้อมูล เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์และอภิปรายสถานการณ์การใช้ภาษาและทัศนคติต่อภาษาของผู้พูดภาษาตากใบเท่านั้น

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ทำให้เข้าใจแนวโน้มในการใช้ภาษาของคนในชุมชนตากใบ สะท้อนให้เห็นการใช้ภาษาตากใบในปัจจุบัน เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผน กำหนดกิจกรรมเพื่อธำรงรักษาภาษาตากใบในอำเภอดากใบ และภาษาตากใบในพื้นที่อื่นๆ รวมไปถึงแนวทางในกำหนดนโยบายภาษาตากใบ

1.5.2 นำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาและส่งเสริมภาษา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีให้แก่ชุมชนชาวตากใบ

1.5.3 เป็นแนวทางในการศึกษาภาษาถิ่นอื่นๆ โดยเฉพาะภาษาที่อยู่ตามแนวชายแดน และภาษาย่อยกลุ่มต่างๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการวางแผนภาษาและกำหนดนโยบายภาษาในการธำรงรักษาภาษาถิ่นและภาษาย่อยต่างๆ ของไทย

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

ภาษาตากใบ	ภาษาตระกูลไทที่คนไทย นับถือศาสนาพุทธใช้สื่อสารกันในตำบลพร่อน อำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส ซึ่งคนในท้องถิ่นจะเรียกภาษานี้ว่า ภาษาเจ๊ะเห
สถานการณ์การใช้ภาษา	การประเมินสถานะของภาษาตากใบและความสามารถในการเลือกใช้ภาษาตากใบในแวดวงการใช้ภาษาหรือในกิจกรรมการสื่อสารของผู้พูดในอำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส

ทัศนคติต่อภาษา

ความรู้สึกหรือความคิดเห็นของผู้ใช้ภาษาตากใบ ในอำเภอ
ตากใบ จังหวัดนราธิวาส ที่มีต่อภาษาตากใบทั้งในแง่บวก
และแง่ลบ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยจะเสนอตามลำดับดังต่อไปนี้

- 2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับภาษาตากใบ
- 2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาษาตากใบ
- 2.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์การใช้ภาษาและทัศนคติต่อภาษา
- 2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์การใช้ภาษาและทัศนคติต่อภาษา

2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับภาษาตากใบ

“ตากใบ” เป็นอำเภอหนึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของจังหวัดนราธิวาส อยู่ห่างจากอำเภอเมืองนราธิวาส และมีชายแดนติดกับรัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย โดยอำเภอตากใบมีเนื้อที่ประมาณ 158,125 ไร่ และมีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ	จด	อ่าวไทยและอำเภอเมืองนราธิวาส
ทิศใต้	จด	อำเภอสุไหงโกลลก อำเภอสุไหงปาดี และรัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย
ทิศตะวันออก	จด	รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย
ทิศตะวันตก	จด	อำเภอเมืองนราธิวาส และอำเภอสุไหงปาดี

อำเภอตากใบ แบ่งการปกครองออกเป็น 8 ตำบล ได้แก่

- (1) ตำบลเจ๊ะเห
- (2) ตำบลไพรวัน
- (3) ตำบลพร่อน
- (4) ตำบลศาลาใหม่
- (5) ตำบลบางขุนทอง
- (6) ตำบลเกาะสะท้อน

(7) ตำบลนาค

(8) ตำบลโฆสิต

รายละเอียดที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ปรากฏในภาพ 2.1 ดังนี้

ภาพที่ 2.1 แผนที่อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส (ที่มา <http://www.amphoe.com/view.php?file=map1148616007&path=picture/24> สืบค้นเมื่อ 14 ธันวาคม 2557)

ในแง่ทางสังคมวัฒนธรรมและความเชื่อทางประวัติศาสตร์แล้ว ชาวตากใบมีความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรมที่เก่าแก่ และมีภาษาที่ใช้สื่อสารมาช้านาน คือ ภาษาไทยตากใบ หรือในท้องที่ เรียกว่า ภาษาเจ๊ะเห จากเรื่องเล่าตำนานและหลักฐานด้านการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ (วิจิตร ศรีสุวิธานนท์, 2523; 2528; พุทธชาติ โพธิบาลและธนานันท์ ตรงดี, 2540) สันนิษฐานกันว่าเก่าแก่ พอๆ กับภาษาสุโขทัย มีคำศัพท์และสำเนียงหรือหน่วยเสียงในภาษตากใบที่แสดงร่องรอยความ คล้ายคลึงกับภาษาไทยสมัยเก่าหรือภาษาไทยถิ่นสุโขทัยเป็นจำนวนมาก มีการใช้คำราชาศัพท์กับ สามัญชนทั่วไป เช่น กางเกง ใช้ว่า สนับเพลลา ร่ม ใช้ว่า กลด ซึ่งมีความต่างจากศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ ทั่วไป อีกทั้งสำเนียงภาษาก็นับว่าแตกต่างจากสำเนียงภาษาปักษ์ใต้โดยทั่วไปอีกด้วย (วิจิตร ศรีสุวิธานนท์, 2523)

ในแง่ภาษาศาสตร์เชิงประวัติ ภาษตากใบหรือภาษาเจ๊ะเหเป็นภาษาที่จัดเป็นภาษาใน ตระกูลไท-กะได ถือเป็นภาษาไทยถิ่นใต้ในกลุ่มหนึ่งที่พูดกันมากตั้งแต่อำเภอปาดังเบซาร์ อำเภอสายบุรี ของจังหวัดปัตตานี ลงไปจนถึงชายแดนไทย-มาเลเซียฝั่งตะวันออก โดยเฉพาะอำเภอดากใบ จังหวัด นราธิวาส และในเขตอำเภออื่นๆ ของจังหวัดนราธิวาสด้วย นอกจากนี้ ภาษตากใบหรือภาษาเจ๊ะเห ยังใช้พูดกันในกลุ่มคนมาเลเซียเชื้อสายไทยในรัฐกลันตันของมาเลเซียอีกด้วย ในทางประวัติศาสตร์ เชื่อว่าเป็นภาษาท้องถิ่นที่ใช้สื่อสารกันในพื้นที่เมืองกลันตัน ก่อนที่จะมีการแบ่งแยกดินแดนด้วย เหตุผลด้านการเมืองการปกครอง ทำให้พื้นที่บางส่วนกลายเป็นรัฐกลันตันและเป็นส่วนหนึ่งของ ประเทศมาเลเซีย

นักภาษาศาสตร์คนสำคัญที่ได้สนใจศึกษาภาษาถิ่นในประเทศไทย ได้แก่ บราวน์ (Brown, J. Marvin, 1985) ได้ใช้ชื่อเรียก ภาษตากใบ ในฐานะศัพท์ที่เรียกประเภทภาษาถิ่นใต้ของ ไทยกลุ่มหนึ่งที่ใช้พูดในพื้นที่เขตชายแดนติดต่อกับประเทศมาเลเซีย เขาได้แสดงความเห็นไว้ใน หนังสือ “From Ancient Thai to Modern Dialects and Other Writings on Historical Thai Linguistics” ในแง่ที่ว่า ภาษาไทยถิ่นต่างๆ ในภาคใต้ควรจะแบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกได้แก่ กลุ่มที่ใช้ ในภาคใต้ทั่วไป เรียกว่า ภาษาไทกลุ่มนคร และกลุ่มที่ 2 ได้แก่ กลุ่มที่ใช้ตามชายแดนไทย-มาเลเซีย เรียกว่า ภาษตากใบ บราวน์ได้จัดให้ภาษตากใบเป็นภาษากลุ่มเดียวกับภาษาถิ่นใต้ โดยแยกตัว ออกมาจากภาษาแม่เดียวกันคือภาษาสุโขทัย เมื่อประมาณ พ.ศ. 2293 หรือปี ค.ศ. 1250 และอธิบาย ว่าภาษาไทยถิ่นใต้สำเนียงตากใบนี้มีวิวัฒนาการมาจากภาษาสุโขทัยโดยตรง ดังปรากฏในภาพที่ 2.2 แผนภูมิแสดงวิวัฒนาการของภาษตากใบเทียบกับกลุ่มภาษาไทถิ่นอื่น

ภาพที่ 2.2 แผนภูมิแสดงวิวัฒนาการของภาษาตากใบเทียบกับกลุ่มภาษาไทถิ่นอื่น (Brown, 1965 : p.145)

จากแผนภูมิจะเห็นได้ว่า กลุ่มภาษาไทยถิ่นใต้มีวิวัฒนาการมาจากภาษาสุโขทัย โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มภาษานครศรีธรรมราช บรรานี้ได้แบ่งภาษากลุ่มนครศรีธรรมราชออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1.1 กลุ่มไชยา แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มย่อย ดังนี้

1.1.1 ภาษาชุมพร

1.1.2 ภาษาไชยา แบ่งย่อยได้อีก 2 กลุ่ม ดังนี้

1.1.2.1 ภาษาระนอง “ไชยา” (ชื่ออำเภอในจังหวัดสุราษฎร์ธานี)
“หลังสวน” (ชื่ออำเภอในจังหวัดชุมพร) และ “สวี” (ชื่ออำเภอในจังหวัดชุมพร)

1.1.2.2 ภาษาตะกั่วป่า (ชื่ออำเภอในจังหวัดพังงา) และภูเก็ต

1.1.3 ภาษาเกาะสมุย (ชื่ออำเภอในจังหวัดสุราษฎร์ธานี)

1.2 กลุ่มนครศรีธรรมราช แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มย่อย ดังนี้

1.2.1 ภาษานครศรีธรรมราช แบ่งย่อยได้อีก 3 กลุ่ม ดังนี้

1.2.1.1 ภาษากระบี่

1.2.1.2 ภาษานครศรีธรรมราช “ทุ่งสง” ชื่ออำเภอในจังหวัดนครศรีธรรมราช

1.2.1.3 ภาษาหัวไทร (ชื่ออำเภอในจังหวัดนครศรีธรรมราช)

1.2.2 ภาษาสงขลา แบ่งย่อยได้อีก 2 กลุ่ม ดังนี้

1.2.2.1 ภาษาสงขลา และ “ระโนด” (ชื่ออำเภอในจังหวัดสงขลา)

1.2.2.2 ภาษายะลา โดยพูดกันที่ยะลาและรวมถึงภาษายะลาที่พูดกันใน

จังหวัดสตูลด้วย

2. กลุ่มภาษาตากใบ กลุ่มภาษาตากใบเป็นกลุ่มภาษาที่วิวัฒนาการมาจากภาษาสุโขทัย ภาษาถิ่นนี้มีสำเนียงพูดและลักษณะทางภาษาแตกต่างจากภาษาไทยถิ่นใต้อื่นๆ อย่างชัดเจน โดยภาษาในกลุ่มนี้เป็นภาษาที่พูดกันในท้องถิ่นที่เป็นพื้นที่ชายแดนไทยและพื้นที่ในเขตประเทศมาเลเซีย ดังนี้

2.1 จังหวัดนราธิวาส พูดกันบางหมู่บ้านในอำเภอดากใบและบางตำบลในอำเภอเมือง อำเภอสุไหงปาดี อำเภอสุไหงโกลิก และอำเภอแว้ง

2.2 จังหวัดปัตตานี พูดกันบางตำบลในอำเภอสายบุรี ยะหริ่ง ปะนาละ และกิ่งอำเภอมายอ

2.3 รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย

นอกจากนี้ ชัยเลิศ กิจประเสริฐ (Kitprasert, 1985) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์ระบบเสียงวรรณยุกต์ภาษาตากใบ โดยอ้างความเห็นของนักภาษาศาสตร์อย่างแอนโทนี ดิลเลอร์ (Diller, 1976 อ้างใน Kitprasert, 1985) และกล่าวไว้อย่างน่าสนใจว่า ภาษาตากใบน่าจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษากลุ่มลาวคือ ไทดำ ไทขาว และภาษาอื่นๆ ที่มีลักษณะคล้ายกัน ดิลเลอร์ได้อ้างเอกสารทางประวัติศาสตร์เรื่องการส่งเชลยในสมัยล้านช้างมายังอาณาจักรปัตตานีในสมัยพระเจ้าจักรพรรดิก่อนที่จะถูกพม่ารุกรานในปี ค.ศ. 1564 เชลยเหล่านี้ได้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่หมู่บ้านชื่อ Bandang Perit ดิลเลอร์จึงตั้งสมมุติฐานว่าในขณะนั้นชุมชนลาว หรือผู้พูดภาษาไทดำ ได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณที่แวดล้อมด้วยคนมลายูทั้งสิ้น ทำให้ไม่ได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยถิ่นใต้ ต่อมาชนกลุ่มนี้ได้แยกย้ายไปตั้งถิ่นฐานตามที่ต่างๆ ทั้งตากใบจนถึงกลันตัน และขึ้นเหนือรวมเข้ากับภาษาไทยถิ่นใต้ ทางสงขลา-นครศรีธรรมราช และเพ็ญมีการสัมผัสภาษากับภาษาไทยกลางได้ไม่นาน จึงทำให้ภาษาตากใบยังคงสามารถรักษาระบบวรรณยุกต์แบบเก่าไว้ได้

ทั้งนี้ เมื่อศึกษางานวิจัยของพุทธชาติ โปธิบาล และธนานันท์ ตรงดี (2541: น.8-14) เรื่อง สถานะของภาษาตากใบในภาษาไทยถิ่น สามารถสรุประบบเสียงของภาษาตากใบได้ดังนี้

1. ระบบเสียงพยัญชนะ ประกอบด้วยหน่วยเสียงพยัญชนะจำนวน 22 หน่วยเสียง ดังปรากฏในภาพที่ 2.3

vl-asp	p	t	c	k	ʔ
Stops vl+asp	ph	th	ch	kh	
vd	b	d			
Nasals	m	n	ɲ	ŋ	
Fricatives	f	s			h
Semivowels	w		j		
Roll		r			
Lateral		l			

ภาพที่ 2.3 หน่วยเสียงพยัญชนะภาษาตากใบ

หน่วยเสียงพยัญชนะภาษาตากใบทำหน้าที่เป็นพยัญชนะต้นได้ทั้ง 22 หน่วยเสียง เป็นพยัญชนะท้ายได้ 9 หน่วยเสียง คือ /p t k ʔ m n ŋ w j/ และพยัญชนะควบกล้ำได้ 15 หน่วยเสียง

2. ระบบเสียงสระ ประกอบด้วยหน่วยเสียงสระเดี่ยวจำนวน 18 หน่วยเสียง ดังปรากฏในภาพที่ 2.4 ดังนี้

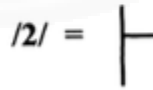
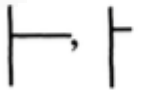
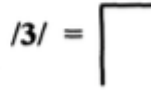
	Front		Central		Back	
High	i	i:	ʊ	ʊ:	u	u:
Mid	e	e:	ʌ	ʌ:	o	o:
Low	ɛ	ɛ:	a	a:	ɔ	ɔ:

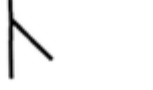
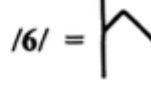
ภาพที่ 2.4 หน่วยเสียงสระภาษาตากใบ

และมีหน่วยเสียงสระประสมในภาษาตากใบมีจำนวน 3 หน่วยเสียงคือ /ia ʊa ua/

3. ระบบเสียงวรรณยุกต์ ในภาษาตากใบจะมีจำนวนหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียง แสดงด้วยภาพ “กล่องเสียงวรรณยุกต์” ดังนี้

	A	B	C	DS	DL
1					
2	/1/	/3/	/5/	/1/	/3/
3					
4	/2/	/4/	/6/	/2/	/4/

/1/ = ,
 /2/ = ,
 /3/ =

/4/ =
 /5/ =
 /6/ =

ภาพที่ 2.5 หน่วยเสียงวรรณยุกต์ภาษาตากใบ

นอกจากระบบเสียงภาษาตากใบที่กล่าวมาข้างต้นแล้วนั้น ภาษาตากใบมีคำศัพท์เฉพาะกลุ่มที่แตกต่างจากคำในภาษาไทยกลางและไทยใต้จำนวนหนึ่งซึ่งยังมิได้มีการพิสูจน์ว่า เมื่อใช้เกณฑ์การมีคำศัพท์เฉพาะกลุ่มร่วมกันแล้วควรจะจัดภาษาตากใบอยู่ร่วมกับภาษาไทถิ่นใด คำศัพท์เฉพาะในภาษาตากใบ เช่น ka'ci:n1 “พริกขี้หนู”, do:j1 “ตาย”, ka'maj1 “สวย”, ka'ʔo:m1 “หม้อดิน” และ pre:w3 “ปลง” (พุทธชาติ โปธิบาล และธนาพันธ์ ตรงดี, 2541: น.14)

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาษาตากใบ

งานวิจัยหลายงานที่ได้ทำการศึกษาภาษาตากใบในแง่มุมที่ต่างไป งานของวิจิตร ศรีสุวิธานนท์ (2523) ได้ศึกษาเรื่องหน่วยเสียงภาษาตากใบ โดยศึกษาและเปรียบเทียบลักษณะหน่วยเสียงภาษาตากใบ กับหน่วยเสียงภาษาไทยถิ่นใต้ทั่วไป และภาษาไทยมาตรฐาน ผลการศึกษาสรุปว่า ภาษาตากใบมีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียง มีหน่วยเสียงพยัญชนะ 23 หน่วยเสียง และมีหน่วยเสียงสระ ซึ่งสามารถแบ่งเป็นหน่วยเสียงสระเดี่ยว 18 หน่วยเสียง หน่วยเสียงสระประสมสองส่วน 14 หน่วยเสียง และหน่วยเสียงสระประสมสามส่วน 3 หน่วยเสียง นอกจากนี้ยังพบข้อมูลเกี่ยวกับคำศัพท์ว่า มีความเก่าแก่ของภาษาตากใบเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ยังพบว่า อิทธิพลทางเสียงและคำศัพท์นั้นได้รับอิทธิพลมาจากภาษามลายูถิ่นและภาษาเขมร

ต่อมา ในปี 2528 วิจิตร ศรีสุวิธานนท์ ได้ศึกษาแง่มุมเกี่ยวกับคำศัพท์ ในงานวิจัยเรื่อง *การจำแนกภาษาโดยใช้คำศัพท์เป็นเกณฑ์: ภาษาไทกลุ่มตากใบ* ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้ศัพท์ในภาษาไทกลุ่มตากใบในด้านชนิดของศัพท์ที่ใช้ การกระจายของศัพท์ และดูว่าจะสามารถใช้คำศัพท์เป็นเกณฑ์ในการกำหนดพื้นที่ของภาษาถิ่นกลุ่มนี้ได้หรือไม่ ผลการวิจัยทำให้ทราบว่า ภาษาไทกลุ่มตากใบ มีการใช้ศัพท์สามชนิด คือ ศัพท์ที่ใช้ร่วมกันกับภาษาไทยใต้ทั่วไปจำนวนหนึ่ง ศัพท์ที่ใช้ร่วมกันกับภาษามลายูปัตตานีจำนวนหนึ่ง และศัพท์เฉพาะของภาษาไทกลุ่มตากใบจำนวนหนึ่ง ศัพท์ที่ใช้ร่วมกันกับภาษาไทยใต้ทั่วไป มีลักษณะพิเศษที่แตกต่างไปจากภาษาไทยทั่วไป คือมีลักษณะปฏิภาคกันในเรื่องของจำนวนพยางค์ เสียงพยัญชนะ และเสียงสระ เป็นสำคัญ ลักษณะการใช้ศัพท์เฉพาะถิ่นกระจายไปในพื้นที่เก็บข้อมูล ทำให้สามารถใช้เป็นข้อมูลในการหาแนวแบ่งเขตภาษาได้ว่า แนวแบ่งเขตระหว่างภาษาถิ่นไท กลุ่มตากใบ กับภาษาไทยใต้ทั่วไปอยู่ที่เขตแดนระหว่างอำเภอ ปานาละ อำเภอมายอ ถึงอำเภอยะรัง ต่อกับอำเภอยะหริ่ง และอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี จากแนวแบ่งเขตดังกล่าวนี้ ทำให้สามารถกำหนดได้ว่า ภาษาถิ่นไทกลุ่มตากใบ มีพื้นที่ภาษาครอบคลุมพื้นที่ตั้งแต่เหนือจดใต้ คือตั้งแต่อำเภอปานาละ อำเภอมายอ ถึงอำเภอยะรัง อำเภอยะหริ่ง (รวมถึงอำเภอยะรัง)

กะพ้อ) กิ่งอำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี และอำเภอบาเจาะ อำเภอหรือเสาะ (รวมถึงอำเภอศรีสาคร) อำเภอยี่งอ อำเภอเมืองนราธิวาส อำเภอดากใบ อำเภอระแงะ (รวมถึงอำเภอจะแนะ) อำเภอแว้ง อำเภอสุไหงปาดี (รวมถึงอำเภอสือคริน) และเขตพื้นที่ที่ใช้ภาษาไทยในรัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย โดยที่ภาษาถิ่นกลุ่มนี้มีศูนย์กลางภาษาอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอดากใบ อำเภอสุไหงปาดี และรัฐกลันตัน

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยของอาจารย์วิจิตร ศรีสุวิธานนท์ ถือว่าเป็นประโยชน์ต่อนักภาษาศาสตร์ที่สนใจศึกษาวิจัยงานเกี่ยวกับภาษาดากใบเป็นอย่างยิ่ง โดยในเวลาต่อมานั้น พุทธชาติ โปธิบาล และธณานันท์ ตรงดี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องสถานะของภาษาดากใบในภาษาไทยถิ่น เป็นการศึกษาเพื่อจัดให้ภาษาถิ่นดากใบอยู่ในกลุ่มที่เหมาะสม โครงการนี้มีการวิจัยศึกษาออกเป็น 2 ระยะ โดยในโครงการระยะที่ 1 จัดพิมพ์ในปี 2540 ระยะที่ 1 นี้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลคำศัพท์เพื่อจัดทำฐานข้อมูล และพรรณนาระบบเสียงของภาษาดากใบ ส่วนโครงการระยะที่ 2 จัดพิมพ์ในปี 2541 เป็นการเปรียบเทียบลักษณะของภาษาดากใบกับภาษาไทยกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้อื่นๆ และจัดให้ภาษาถิ่นดากใบอยู่ในสาขาย่อยสาขาใดสาขาหนึ่ง

วิธีการดำเนินการวิจัยในระยะที่ 1 ของพุทธชาติ โปธิบาล และธณานันท์ ตรงดี คือ การเก็บข้อมูลภาคสนาม และใช้รายการคำจำนวน 2,051 คำ สัมภาษณ์ผู้บอกภาษาในหมู่บ้านที่ใช้ภาษาดากใบจำนวน 10 หมู่บ้าน เป็นหมู่บ้านในจังหวัดปัตตานีและนราธิวาส 5 หมู่บ้าน และอีก 5 หมู่บ้าน ในรัฐ กลันตัน ประเทศมาเลเซีย ทั้งนี้ข้อมูลคำศัพท์ได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษา 4 คน และข้อมูลเสียงได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษา 10 คน ผลการศึกษางานในระยะที่ 1 สามารถสรุประบบเสียงภาษาดากใบได้ว่ามีหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวจำนวน 12 หน่วยเสียง หน่วยเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำจำนวน 15 หน่วยเสียง หน่วยเสียงพยัญชนะท้ายจำนวน 9 หน่วยเสียง หน่วยเสียงสระเดี่ยวจำนวน 18 หน่วยเสียง หน่วยเสียงสระประสมจำนวน 3 หน่วยเสียง และหน่วยเสียงวรรณยุกต์จำนวน 6 หน่วยเสียง ส่วนในโครงการระยะที่ 2 มีวัตถุประสงค์เพื่อพิสูจน์ว่าภาษาดากใบมีความสัมพันธ์ทางเชื้อสายใกล้ชิดกับภาษาไทยถิ่นใด โดยใช้วิธีการศึกษาแนวภาษาศาสตร์พรรณนา (descriptive linguistics) และภาษาศาสตร์เปรียบเทียบ (comparative linguistics) ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลภาคสนามภาษาดากใบ ไทพวน ไทดำ และผู้ไท เพื่อจัดทำรายการคำศัพท์ แล้ววิเคราะห์และพรรณนาระบบเสียง เก็บรวบรวมข้อมูลภาษาไทยกลาง เหนือ อีสาน และได้ จากเอกสาร แล้วเปรียบเทียบความสัมพันธ์ของภาษาดากใบกับภาษาไทยกลาง เหนือ อีสาน ได้ ไทพวน ไทดำ และผู้ไท ผลการศึกษาเปรียบเทียบภาษาดากใบกับภาษาไทยถิ่นต่างๆ พบว่า ก) ภาษาดากใบมีลักษณะการกลายเสียงพยัญชนะต้นดั้งเดิมกักก้อง เป็นเสียงกักไม่ก้อง มีกลุ่มลม (กลุ่ม PH) เหมือนกับภาษาไทยกลาง อีสาน ได้ ไทพวน และผู้ไท ข) ภาษาดากใบมีลักษณะการแยกเสียงวรรณยุกต์แบบสองทางและมีการ

รวมเสียงวรรณยุกต์ที่เปลี่ยนแปลงมาจากวรรณยุกต์ดั้งเดิม B กับ DL เหมือนกับภาษาผู้ไทและไทดำ ค) ภาษาตากใบมีลักษณะการยืดยาวของเสียงสระสูงดั้งเดิมเป็นเสียงยาวในคำพยางค์ปิดคล้ายคลึงกับภาษาผู้ไท ง) ภาษาตากใบมีการใช้คำศัพท์เฉพาะจำนวนหนึ่งที่ไม่ปรากฏในภาษาไทยกลางและได้แต่กลับปรากฏในภาษาไทยเหนือ อีสาน ไทดำ ไทพวน และผู้ไท ทั้งนี้ภาษาตากใบใช้คำศัพท์เฉพาะร่วมกับภาษาผู้ไทมากกว่าภาษาไทอื่นๆ จากผลการวิจัยทั้ง 4 ประการนั้นทำให้ผู้วิจัยสรุปว่า ภาษาตากใบมีความสัมพันธ์ทางเชื้อสายกับภาษาผู้ไทมากที่สุด

งานวิจัยอีกงานหนึ่งของพุทธชาติ โปธิบาล และธณานันท์ ตรงดี (2542) ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวแบ่งเขตภาษาถิ่นย่อยของภาษาถิ่นตากใบ: ภูมิศาสตร์ภาษาถิ่นของเสียงสระในคำที่ใช้รูปเขียน ไ- และ ไ- ผลการศึกษาพบว่า แนวแบ่งเขตภาษาถิ่นย่อยของภาษาไทยถิ่นตากใบพาดเป็นแนวตะวันออก-ตะวันตก อยู่ในบริเวณตอนใต้ของจังหวัดปัตตานีและตอนเหนือของนราธิวาส โดยถิ่นย่อยของภาษาตากใบ 2 ถิ่นย่อย คือ ภาษาตากใบถิ่นย่อยเหนือ เป็นถิ่นที่มักจะใช้สระสั้น ส่วนภาษาตากใบถิ่นย่อยใต้ เป็นถิ่นที่มักจะใช้สระยาว

ผู้วิจัยพบว่างานวิจัยที่เกี่ยวกับภาษาตากใบ โดยเฉพาะในแง่ของภาษาศาสตร์สังคม ยังมีไม่มาก เมื่อผู้วิจัยค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สังเกตเห็นว่าแต่ละงานวิจัยมีระยะห่างของช่วงเวลาที่นานพอสมควร และงานวิจัยเหล่านี้มักจะศึกษาเรื่องเสียงและคำศัพท์ เช่นงานวิจัยของนิพนธ์ อ่องซุ่น (2554) ที่ได้ศึกษาค้นคว้าศัพทานุกรมภาษาไทยถิ่นตากใบ โดยเก็บรวบรวมคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นตากใบและนำไปเปรียบเทียบความเหมือน ความคล้ายและความแตกต่างของหน่วยเสียงระหว่างภาษาไทยถิ่นตากใบและภาษาไทยมาตรฐาน โดยใช้คำศัพท์เฉพาะคำพื้นฐานของภาษาไทยถิ่นตากใบ ผลการศึกษาเปรียบเทียบทำให้ทราบว่าคำศัพท์ที่ใช้ในภาษาไทยถิ่นตากใบ เป็นคำศัพท์เฉพาะที่รู้จักและใช้กันในอำเภอตากใบและอำเภอใกล้เคียงเท่านั้น คำศัพท์เหล่านั้นจะมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่ทำให้ทราบว่าเป็นภาษาไทยถิ่นตากใบ

2.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์การใช้ภาษาและทัศนคติต่อภาษา

2.3.1 สถานการณ์การใช้ภาษา

การศึกษาเกี่ยวกับสถานการณ์การใช้ภาษาเป็นที่สนใจขึ้นมามากและศึกษากันอย่างจริงจังและกว้างขวางในกลุ่มนักภาษาศาสตร์ที่สนใจเรื่องภาษาในภาวะวิกฤติ (language endangerment) ที่จะนำไปสู่การเป็นภาษาใกล้สูญ (language loss) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อองค์การวิทยาศาสตร์แห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก (UNESCO) ได้จัดให้มีการประชุมผู้เชี่ยวชาญเพื่อ

วางแผนการดำรงรักษาภาษาของมนุษย์ที่อยู่ในภาวะวิกฤติที่จะเป็นภาษาสูญเมื่อปี ค.ศ. 2003 (UNESCO, 2003) แม้อันที่จริงก็มีการศึกษามาก่อนหน้านี้แล้ว แต่ผลจากการประชุมครั้งนั้นทำให้เกิดการรณรงค์และการศึกษาวิจัยอย่างมากเกี่ยวกับสถานการณ์ภาษาในแต่ละพื้นที่ว่าภาษาใดในโลกนี้ที่อยู่ในภาวะวิกฤติบ้าง และมีเงื่อนไขที่ทำให้เป็นภาษาวิกฤติได้อย่างไร รวมทั้งได้ออกแนวทางการดำรงรักษาภาษา (language vitality) ไว้ด้วย เพื่อใช้เป็นการอ้างอิงสำหรับผู้สนใจศึกษาในแนวนี้อย่างเฉพาะใช้อ้างอิงในเชิงนโยบายพัฒนาและดำรงภาษาที่อยู่ในภาวะวิกฤติของประเทศต่างๆ

สำหรับสถานการณ์ภาษาในประเทศไทยที่อยู่ในขอบข่ายการศึกษารักษาภาษาวิกฤตินั้น พบว่างานของสุวิไล เปรมศรีรัตน์ (2556) ได้มีการศึกษาวิจัยไว้อย่างครอบคลุม และพบว่าประเทศไทยมีความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรม มีภาษากว่า 70 กลุ่มภาษา โดยแต่ละกลุ่มมีความสัมพันธ์เชิงเชื้อสายใน 5 ตระกูลภาษา ได้แก่ ไทย, ออสโตรเอเชียติก, จีน-ทิเบต, ม้ง-เมี่ยน และออสโตรเนเซียน ภาษาเหล่านี้จะมีหน้าที่ทางสังคมในระดับชั้นต่างๆ กัน กล่าวคือ ภาษาไทยมาตรฐานจะอยู่ในระดับสูงสุด รองลงมาได้แก่ ภาษาถิ่นต่างๆ ส่วนภาษาของชุมชนท้องถิ่น จะจัดเป็นภาษาพลัดถิ่น ภาษาในเมือง ภาษาตามแนวชายแดน และภาษาในวงล้อม คนเหล่านี้ส่วนมากมักจะสามารถใช้ภาษาได้สองภาษาและสามภาษาในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน ในปัจจุบันพบว่า ภาษาต่างๆ เหล่านี้กำลังเข้าสู่ภาวะถดถอย และมีภาษาจำนวนอย่างน้อย 14 กลุ่มภาษาที่กำลังอยู่ในภาวะวิกฤติใกล้สูญ ขณะที่ในปัจจุบันภาษาท้องถิ่นส่วนใหญ่จะอยู่ในภาวะถดถอย นอกจากนี้ยังมีกลุ่มภาษาที่อยู่ตามแนวชายแดน หรือแม้แต่ภาษาถิ่นต่างๆ ที่ใช้กันในแต่ละภูมิภาค ถึงจะยังคงพูดกันทั่วไปโดยสำเนียงท้องถิ่น แต่คำศัพท์และลักษณะทางไวยากรณ์ก็จะเปลี่ยนไปใช้ตามแบบภาษาไทยกลางหรือภาษาไทยมาตรฐานซึ่งเป็นภาษาราชการในปัจจุบัน แม้ภาษาที่กล่าวมานี้จะเป็นกลุ่มที่มีขนาดใหญ่ แต่ก็ยังคงมีสถานะที่ไม่ปลอดภัย แสดงถึงความถดถอยและความเปลี่ยนแปลงในการใช้ภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเยาวชนที่ไม่เห็นคุณค่า และมักไม่นิยมใช้ภาษาแม่ในการสื่อสาร ซึ่งลักษณะเช่นนี้ทำให้ภาษาอยู่ในภาวะถดถอยเสี่ยงต่อการสูญสลาย ถือเป็นภัยคุกคามต่อภาษาและวัฒนธรรมอีกด้วย

ขณะที่นักภาษาศาสตร์อย่าง Krauss (1992) ได้ศึกษาและคาดการณ์เกี่ยวกับภาษาที่อยู่ในภาวะวิกฤติว่า หากไม่ดำเนินการใดๆ ร้อยละ 90 ของภาษาในโลกที่มีอยู่กว่า 6,000 ภาษา คงจะสูญสิ้นไปภายในศตวรรษนี้ได้

ผู้วิจัยได้ศึกษางานของ Smalley (1994, p.69) ซึ่งศึกษาภาษาในประเทศไทย และพบว่า ประเทศไทยมีภาษา 18 กลุ่มภาษา ถือว่ามีความหลากหลายทางภาษา และได้จัดกลุ่มตามลำดับชั้นทางภาษาดังนี้ ภาษาประจำชาติคือภาษาไทยมาตรฐาน เป็นภาษาที่อยู่ในระดับชั้นสูงสุด และเป็นภาษาราชการที่ใช้พูดติดต่อสื่อสารกันในประเทศ รองลงมาคือภาษาประจำภาค ได้แก่

ภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นอีสาน ภาษาไทยถิ่นใต้ และภาษาไทยถิ่นเหนือ และลำดับสุดท้ายคือ ภาษาถิ่นย่อย ได้แก่ ภาษาในวงล้อม ภาษาเมือง ภาษาพลัดถิ่น ภาษาชายแดน ดังปรากฏตามภาพต่อไป

Linguistic hierarchy in Thailand

National language

Standard Thai

Internal language of the country, external language of the regions

Regional languages

Thaiklang

Lao

Paktay

Kammuang

(Central Thai)

(Northeastern Thai)

(Southern Thai)

(Northern Thai)

Internal languages of respective regions, external languages for lower-level linguistic groups within the regions

Sub-regional languages

Enclave

Town and city

Displaced Tai

Marginal

ภาพที่ 2.6 การลำดับชั้นทางภาษาในประเทศไทย

Smalley เห็นว่าการเรียนรู้ภาษาที่อยู่ในลำดับชั้นที่สูงขึ้นจะทำให้เกิดการเลื่อนชั้นในสังคมด้วยเช่นกัน ตัวอย่างเช่น คนท้องถิ่นที่พูดภาษาไตในครอบครัว เมื่อเรียนรู้ภาษาไทยมาตรฐานในโรงเรียนและสามารถใช้ภาษาไทยมาตรฐานได้ดีในสถานการณ์ต่างๆ ก็ถือเป็นการเลื่อนลำดับชั้นในสังคมไปด้วย

จากสถานการณ์ทางภาษาและการจัดลำดับชั้นทางภาษาในประเทศไทย ทำให้เกิดความน่าสนใจในการศึกษาสถานการณ์การใช้ภาษาของผู้พูดภาษาตากใบ ในอำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส ว่ามีสถานะทางภาษาเป็นเช่นไร การใช้ภาษาตากใบในพื้นที่ที่มีศักดิ์ศรีอย่างน้อยเพียงใด ภาษาไทยมาตรฐานจะมีศักดิ์ศรีอย่างไรในพื้นที่ ยิ่งเมื่อพิจารณาบริบทความเป็นตากใบด้วยการลงพื้นที่สังเกต ผู้วิจัยพบว่า ชุมชนตากใบเป็นชุมชนพหุภาษา และในชุมชนมีภาษาที่ใช้หลากหลาย ประกอบด้วย ภาษาไทยมาตรฐานหรือภาษาไทยกลาง ภาษาไทยถิ่นใต้ทั่วไป ภาษามลายู และภาษาตากใบ อมรา ประสิทธิ์รัฐสิทธิ์ (2532; น. 63-64) ได้กล่าวถึง ภาวะหลายภาษา (Multilingualism) ว่าเป็นภาวะที่คนใดคนหนึ่งสามารถพูดได้มากกว่า 1 ภาษาขึ้นไป เช่น คนไทยบางคนสามารถพูดได้ถึง

4 ภาษาได้แก่ ไทย (มาตรฐาน) อังกฤษ จีน และเขมร หรือมาเลย์ เป็นต้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในครอบครัวมีคนพูดภาษาต่างๆ กัน หรือเป็นเพราะย้ายถิ่นไปอยู่ในที่ต่างๆ กัน

นอกจากจะเป็นชุมชนพหุภาษา อำเภอตากใบยังเป็นชุมชนที่อยู่ติดแนวชายแดนมาเลเซีย Fasold (1993) ได้อธิบายถึงพื้นที่ที่เป็นชายแดนติดกับชุมชนภาษาอื่นๆ (Border area multilingualism) ว่า ลักษณะทางวัฒนธรรม ภาษา และสังคมของแต่ละกลุ่มไม่สามารถตัดสินได้เพียงเพราะพื้นที่หรือดินแดนที่กลุ่มชนนั้นๆ อาศัยอยู่ตามที่รัฐบาลเป็นผู้กำหนดเส้นแบ่งเขตแดนเท่านั้น พร้อมยกตัวอย่างอีกว่า พื้นที่หรือดินแดนที่อยู่ใกล้กับแนวเขตแดนระหว่างประเทศ และคนในพื้นที่นั้น ได้ชื่อว่าเป็นพลเมืองของประเทศหนึ่ง แต่คนในพื้นที่ดังกล่าวก็จัดเป็นสมาชิกหรือส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและสังคมของอีกประเทศหนึ่งได้เช่นกัน เช่น กลุ่มคนที่พูดภาษาฝรั่งเศสที่อาศัยอยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือของสหรัฐอเมริกา ซึ่งถือว่าเป็นพลเมืองของสหรัฐอเมริกาแต่ในขณะเดียวกันก็มีลักษณะทางวัฒนธรรมและสังคมใกล้เคียงกับพลเมืองควิเบค (Quebec) ซึ่งอยู่ทางตะวันออกของแคนาดา เป็นต้น

การเป็นชุมชนพหุภาษาและเป็นชุมชนตามแนวชายแดนเช่นนี้ คนที่อยู่ในชุมชนย่อมใช้ภาษาได้มากกว่า 1 ภาษา คนกลุ่มนี้จะเลือกใช้ภาษาใดเป็นภาษาแม่ในการสื่อสารกับลูกหลานในชุมชน ทั้งนี้ความสามารถในการเลือกใช้ภาษาแม่ย่อมส่งผลต่อการเลือกภาษาที่จะนำไปใช้ติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวันของคนในชุมชน และจะส่งผลต่อความสามารถในการใช้ภาษาของประชากรในชุมชนได้ด้วยเช่นกัน ดังนั้น การจะศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์การใช้ภาษานั้น จึงต้องศึกษาโดยอาศัยแนวคิดและทฤษฎีเรื่องความสามารถในการใช้ภาษาร่วมด้วย

2.3.1.1 ความสามารถในการใช้ภาษา

ความสามารถในการใช้ภาษา (Language Proficiency) เป็นทักษะสำคัญที่จะศึกษาว่าผู้ใช้ภาษามีความสามารถในการฟัง การพูด การอ่าน หรือการเขียน เช่นไร และใช้ได้ดีในระดับใด การศึกษาความสามารถในการใช้ภาษาถือเป็นสิ่งสำคัญอันจะนำไปสู่การวิเคราะห์เรื่องสถานการณ์การใช้ภาษา จนถึงสามารถตีความการอ้างและการเปลี่ยนภาษาต่อไปได้ ในการที่เราจะหาวิธีการวางแผนภาษาหรือกำหนดนโยบายภาษาต่อไปได้นั้น The Foreign Service Institute of the U.S. Department of State (FSI) (อ้างใน Chanmekha, 2003) ได้ออกแบบประเมินความสามารถทางภาษาของผู้ที่พูดได้สองภาษา ซึ่งจะประเมินจากความสามารถในการใช้คำศัพท์ ไวยากรณ์ การออกเสียง และความคล่องแคล่วในการใช้ภาษา โดยได้กำหนดเกณฑ์ในการประเมินความสามารถทางการใช้ภาษาไว้ 6 ระดับ ดังต่อไปนี้

ระดับ 0	ไม่มีความสามารถในการใช้ภาษาที่สอง
ระดับ 1	มีความสามารถพูดได้บางคำ และสามารถเข้าใจหัวข้อของการสนทนาพื้นฐาน
ระดับ 2	มีความสามารถในการบอกทิศทาง เส้นทาง และเข้าใจเรื่องที่ไม่มีการใช้คำศัพท์เฉพาะกลุ่ม
ระดับ 3	มีความสามารถในการใช้ภาษาตามหลักไวยากรณ์ สามารถพูดเรื่องทั่วๆ ไป ที่มีความซับซ้อนขึ้น
ระดับ 4	มีความสามารถในการใช้ภาษาได้อย่างคล่องแคล่ว พูดเรื่องที่เป็นการและการและซับซ้อนขึ้นได้
ระดับ 5	มีความสามารถในการใช้ภาษาใกล้เคียงกับเจ้าของภาษา พูดและแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการได้

Grimes (1986 อ้างใน Chanmekha, 2003) ได้อธิบายวิธีการทดสอบความสามารถทางการใช้ภาษาของประชากรในชุมชนพหุภาษาไว้ 5 วิธี ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์ของ U.S. Service Institute ซึ่งเป็นวิธีที่ผู้สัมภาษณ์ต้องพูดคุยกับผู้พูดที่สามารถใช้ทั้งสองภาษาเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ เพื่อประเมินความสามารถของผู้พูด
2. การสังเกต เป็นวิธีที่ผู้วิจัยต้องใช้เวลาค่อนข้างมากในการเก็บข้อมูลเพื่อผลการวิเคราะห์ที่ชัดเจนและแม่นยำ ทั้งนี้ผู้สังเกตจำเป็นต้องศึกษาว่าปัจจัยใดที่ส่งผลต่อความสามารถในการใช้ภาษาและปัจจัยนั้นจะส่งผลอย่างไร
3. การแปล เป็นวิธีเพื่อทดสอบความสามารถในการแปลประโยคของผู้บอกภาษา โดยผู้วิจัยจะกำหนดให้แปลประโยคจากภาษาหนึ่งไปอีกภาษาหนึ่งกลับไปกลับมา
4. การศึกษารายกรณี ถือเป็นวิธีที่เหมาะสมกับสถานการณ์ที่ซับซ้อน เช่น มีประชากรที่ไม่รู้หนังสือจำนวนมาก หรือใช้กับภาษาที่ไม่มีภาษาเขียนใช้ เนื่องจากต้องใช้ประชากรจำนวนมาก จึงไม่เป็นที่นิยมมากนัก
5. การใช้แบบสอบถาม เป็นวิธีทดสอบความสามารถในการใช้ภาษาที่ง่ายและเหมาะกับชุมชนที่มีประชากรที่ไม่รู้หนังสือจำนวนมาก หรือภาษานั้นไม่มีภาษาเขียน หรือมี

จำนวนผู้รู้ภาษาเขียนน้อยมาก การตั้งคำถามในแบบทดสอบ จะให้ผู้บอกภาษาเลือกตอบว่า “ได้” กับ “ไม่ได้”

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดในหัวข้อการสัมภาษณ์ การสังเกต และการใช้แบบสอบถามของ Grimes มาเป็นแนวทางในการศึกษา เพราะในงานของผู้วิจัยเป็นงานที่ใช้การสัมภาษณ์จากแบบสอบถาม ซึ่งในการตั้งคำถาม ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการให้ผู้บอกภาษาเลือกตอบว่า “ได้” กับ “ไม่ได้” ในการประเมินความสามารถของการใช้ภาษาตากใบในสถานการณ์ต่างๆ และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าประเด็นหัวข้อในการเลือกภาษา เพื่อนำมาใช้ศึกษาสถานการณ์การใช้ภาษาและทัศนคติต่อภาษาตากใบอีกด้วย

2.3.1.2 การเลือกภาษา

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2532: 24) อธิบายการเลือกภาษาไว้ว่า เป็นการเลือกใช้ภาษาใดภาษาหนึ่งในการสื่อสาร กล่าวคือ คนที่พูดได้สองภาษาจะต้องเลือกว่าเมื่อใดจะพูดภาษาหนึ่งและเมื่อใดจะพูดอีกภาษาหนึ่ง ส่วนใหญ่แล้วการเลือกขึ้นอยู่กับหน้าที่ของแต่ละภาษา หรือสถานการณ์ว่าเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ ตัวอย่างเช่น คนสิงคโปร์ส่วนมากพูดทั้งภาษาอังกฤษและจีนและบางคนยังพูดภาษามลายูได้อีก มักใช้ภาษาอังกฤษในโรงเรียน มหาวิทยาลัย และในการติดต่อทางราชการ แต่ที่บ้านมักพูดภาษาจีน เป็นต้น ในบางกรณีผู้พูดอาจไม่เลือกใช้ภาษาแยกกันไปโดยเด็ดขาดตามโอกาสหรือสถานการณ์ แต่กลับใช้สองภาษาสลับกันไปมา ซึ่งเรียกว่า การสลับภาษา (code switching) หรืออาจใช้ปนกันไปในประโยคเดียวกัน ซึ่งเรียกว่า การปนภาษา (code mixing)

ดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนพหุภาษา มักจะพูดได้มากกว่าหนึ่งภาษา ดังนั้น พฤติกรรมการใช้ภาษาในการพูดของผู้พูด จึงมักจะเกิดการเลือกใช้ภาษา และเกิดการสลับภาษาในการสนทนา ซึ่งจะขึ้นอยู่กับตัวแปรหลายประการ เช่น แวดวงการใช้ภาษา คู่สนทนา หรือหัวข้อในการสนทนา ซึ่ง Wardhaugh (1986) อธิบายไว้ว่า การสลับภาษาเป็นธรรมชาติของผู้พูด การเลือกใช้ภาษาของผู้พูดในบางครั้งก็จำเป็นต้องเลือกภาษาให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ เช่น ในบ้านอาจใช้ภาษาหนึ่ง และอาจใช้ภาษาหนึ่งเมื่ออยู่ในหมู่บ้าน และเปลี่ยนไปตามวัตถุประสงค์ที่ชักได้ ส่วน Holmes (1993: pp.23-30) มองว่า การเลือกใช้ภาษาในสังคมจะต้องพิจารณาถึงปัจจัยทางสังคมบางประการ เช่น คนที่เราพูดด้วย บริบทของการสนทนา หน้าที่หรือจุดประสงค์ของการพูดสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นส่วนประกอบในการพูดคุยหรือการปฏิสัมพันธ์กันของคนใน

สังคม ในแวดวงของการใช้ภาษาในแต่ละแวดวงเช่น โรงเรียน ครอบครัว สนามเด็กเล่น วัดหรือโบสถ์ ศาล เป็นต้น ในแต่ละแวดวงภาษาจะประกอบด้วยปัจจัยทางสังคมต่างๆ ได้แก่ สถานที่ เรื่องที่พูด ผู้ร่วมสนทนา

การศึกษาสถานการณ์การใช้ภาษาตากใบนี้ ในส่วนการเลือกภาษาของผู้พูดภาษาตากใบ ผู้วิจัยจะศึกษาตามแนวคิดแวดวงการใช้ภาษา (Domains of Language Use) ของ Joshua Fishman (1972) ซึ่งศึกษาจากสถานการณ์ประเภทต่างๆ และดูการใช้ภาษาที่ประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ รวมกัน เช่น สถานที่ เรื่องที่พูด และผู้ร่วมสนทนา ตัวอย่างสถานการณ์การใช้ภาษา เช่น ครอบครัว ที่ทำงาน วัด โรงเรียน ตลาด และสถานที่ราชการต่างๆ แนวคิดในการพิจารณาถึงปัจจัยทางสังคมของ Holmes (1993) และแนวคิดจากงานวิจัยของ Gal (1978b, 1979 อ้างใน Fasold, 1993) ซึ่งจะครอบคลุมในเรื่องหัวข้อหรือเรื่องใช้ในการสนทนา คู่สนทนา ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและคู่สนทนา ปฏิกริยาระหว่างผู้สนทนา โดยใช้สถานที่และสถานการณ์ต่างๆ ในสังคมเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย

2.3.2 ทักษคติต่อภาษา

ทัศนคติต่อภาษา (language attitude) คือ การที่บุคคลมีแนวโน้มที่จะมีความรู้สึกหรือปฏิกิริยาตอบสนองต่อภาษาใดภาษาหนึ่ง เช่น ชอบภาษาใด หรือเห็นว่าภาษาใดมีศักดิ์ศรี หรือมีประโยชน์มากกว่าอีกภาษาหนึ่ง ซึ่งการประเมินทัศนคติของบุคคลที่มีต่อภาษาที่ใช้ในแต่ละสังคม ถือได้ว่าเป็นบทบาทที่สำคัญในการกำหนดระดับชั้นของภาษาเพื่อการวางแผนนโยบายภาษาของชาติ ทั้งยังทำให้เข้าใจถึงลักษณะของบุคคล พื้นฐานทางการศึกษา อาจหมายรวมถึงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมได้อีกด้วย (Crystal, 1992)

ฟิชแมน (Fishman, 1972) ได้กล่าวถึงทัศนคติของบุคคลที่มีต่อภาษาว่า โดยทั่วไปบุคคลในสังคมจะมีทัศนคติต่อภาษาหนึ่งในทางบวกหรือทางลบอย่างใดอย่างหนึ่ง ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของภาษา 4 ประการ คือ

1. ความมีมาตรฐาน (standardization) ซึ่งได้แก่ การสร้างกฎเกณฑ์ทางไวยากรณ์ของภาษา การจัดทำพจนานุกรมรวบรวมคำศัพท์ และการสร้างงานวรรณกรรม ซึ่งวิธีการทั้งหมดนี้รวมเรียกว่า “codification” นอกจากนี้ การทำให้ภาษาได้มาตรฐานยังรวมถึงการทำให้ภาษาเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป (acceptance) คือมีการนำไปใช้อย่างกว้างขวาง เช่น ใช้เป็นภาษาราชการ ภาษาเพื่อการศึกษา เพื่อการสื่อสาร และเพื่อการศาสนา เป็นต้น

2. ความเป็นเอกเทศ (autonomy) ได้แก่ การที่ภาษามีเอกลักษณ์เป็นแบบของตนเอง เช่น มีระบบไวยากรณ์ที่แตกต่างจากภาษาอื่นหรือภาษาย่อยอื่นๆ ซึ่งองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ภาษามีความเป็นเอกเทศก็คือ ความมีมาตรฐานของภาษานั้นเอง

3. ความมีประวัติ (historicity) คือ การเป็นภาษาเก่าที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน โดยเฉพาะการได้รับการพัฒนาให้ได้มาตรฐานและทันสมัยตลอดมา ภาษาที่มีประวัติยาวนานจึงถือเป็นภาษาที่ได้รับการยอมรับ

4. ความมีชีวิต (vitality) หมายถึง การที่ภาษาหนึ่งๆ ยังมีการใช้งานหรือยังมีศักยภาพสูง เช่น เป็นภาษาที่ใช้อย่างแพร่หลายในหลายวงการและใช้พูดโดยผู้พูดจำนวนมาก จะเห็นว่าความมีชีวิตหรือมีศักยภาพของภาษานั้นสอดคล้องกับความมีมาตรฐาน ความเป็นเอกเทศ และความมีประวัติความเป็นมาของภาษาด้วย

คริสตัล Crystal (1992) เห็นว่า ทักษะติดต่อภาษา หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลหรือผู้พูดที่มีต่อภาษาของตนเองหรือภาษาผู้อื่น ในกรณีของภาษาตากใบนี้ ทักษะของผู้พูดภาษาตากใบย่อมมีอิทธิพลต่อภาษาตนเองและภาษาไทยกลาง อิทธิพลเช่นนี้ย่อมก่อให้เกิดแนวโน้มในการสูญเสียภาษาได้

นอกจากนี้ Fishman and Agheyisi (1970 อ้างใน Suwanawat, 2003) ยังกล่าวถึงปัจจัยสำคัญ 3 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทัศนคติต่อภาษาในทางภาษาศาสตร์สังคม ดังนี้

1. บทบาทหรือสถานภาพทางภาษาจะทำให้เกิดทัศนคติทั้งในแง่ดีและไม่ดี เห็นได้จาก ชุมชนพหุภาษา การมีภาษาใช้มากกว่าหนึ่งภาษา ย่อมมีภาษาที่มีศักดิ์ศรี (High prestige หรือภาษา H) และประชากรในชุมชนมักมีทัศนคติที่ดีต่อภาษานั้น ขณะที่อีกภาษาหนึ่งย่อมมีศักดิ์ศรีน้อยกว่า (Low prestige หรือภาษา L) และประชากรก็มักมีทัศนคติตรงกันข้ามต่อภาษานั้น

2. ความรู้สึกของประชากรในชุมชนที่มีต่อภาษาของตนเองและความหลากหลายของภาษาในชุมชน โดยจะเกี่ยวข้องกับความแตกต่างทางภาษาและความสำคัญทางสังคม

3. วิธีการในการศึกษาทัศนคติต่อภาษาที่แตกต่างกัน ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการศึกษาพฤติกรรมทางภาษา โดยจะสัมพันธ์กับการเลือกภาษา การใช้ภาษา การเรียนรู้ภาษารวมถึงการวางแผนและกำหนดนโยบายภาษาด้วย

ทัศนคติต่อภาษาถือเป็นปัจจัยทางสังคมที่ช่วยในการพิจารณา การเปลี่ยนแปลงของภาษา ทั้งนี้หากศึกษาร่วมกับตัวแปรอายุซึ่งถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในการพิจารณาการแปรของภาษาที่สามารถชี้ให้เห็นถึงลักษณะการเลือกใช้ภาษาตามตัวแปรอายุและ

ทัศนคติต่อภาษา และช่วยให้เห็นพฤติกรรมทางภาษาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และแนวโน้มที่จะเป็นไปได้ในอนาคตอีกด้วย ดังแนวคิดของ Labov ที่ว่า “เราสามารถจะมองเห็นความเปลี่ยนแปลงของภาษาได้จากการแปรของภาษาในคนที่ต่างรุ่นอายุกัน ภาษาของผู้พูดอายุมากที่สุดสามารถเปรียบได้กับภาษาของอดีต ภาษาของผู้พูดรุ่นกลางๆ ก็ถือว่าเป็นภาษาปัจจุบัน และภาษาของคนรุ่นอายุน้อยถือว่าเป็นภาษาของอนาคต ความแตกต่างของภาษาเช่นนี้ Labov เรียกว่า การเปลี่ยนแปลงในเวลาเสมือนจริง (change in apparent time) ส่วนภาวะที่นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลง คือ การมีรูปของภาษาที่ใช้ต่างกันตามรุ่นอายุ เรียกว่า การเปลี่ยนแปลงที่กำลังดำเนินอยู่ (change in progress)” (Labov, 1972 อ้างใน อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2550: น.39)

นอกจากนี้การศึกษาทัศนคติต่อภาษายังมีส่วนสำคัญในการกำหนดระดับชั้นของภาษาเพื่อกำหนดนโยบายภาษาของชาติ เราสามารถทราบลักษณะของบุคคล พื้นฐานทางการศึกษา ตลอดจนสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม จากการประเมินทัศนคติของบุคคลที่มีต่อภาษาที่คนในสังคมใช้ การที่คนในชุมชน ซึ่งมีภาวะหลายภาษาจะมีทัศนคติต่อภาษาอย่างไม่เท่าเทียมกันนั้น ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการหล่อหลอมความคิดและนโยบายการสร้างรัฐชาติ (nation state) เพื่อแสดงความเป็นอัตลักษณ์และธำรงกลุ่มชาติพันธุ์ของตน ทัศนคติทางภาษายังสัมพันธ์กับภูมิหลังอาชีพ อายุ และระดับการศึกษาของคนในชุมชนด้วย เพราะเมื่อภาษาใดภาษาหนึ่งในชุมชนมีบทบาทลดลง หรือมีจำนวนผู้พูดน้อยลง ภาษาอื่นจะเข้ามาแทนที่โดยมีบทบาทแทนภาษานั้น ปรากฏการณ์เช่นนี้ นำไปสู่ภาวะที่เรียกว่าการเปลี่ยนภาษา (language shift) เช่น ภาษาถิ่นอาจมีผู้ใช้น้อยลง ในที่สุดไม่มีผู้ใดในชุมชนใช้เป็นภาษาแม่ เพราะภาษาประจำชาติมีบทบาทมากขึ้น ภาษาถิ่นนั้นๆ จะเกิด “ภาวะที่จะสูญหาย” (endangered language) หรืออาจนำไปสู่ “ภาวะการตายของภาษา” (language death) ได้ ซึ่งการศึกษาทัศนคติต่อภาษาตากใบนี้ ผู้วิจัยจะใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการประเมินทัศนคติที่มีต่อภาษาตากใบของผู้พูด 3 ระดับอายุ ในอำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

ในส่วนของการศึกษาสถานการณ์ทางภาษา ยังต้องพิจารณาประเด็นในการการสลับภาษา (code-switching) และการปนภาษา (code-mixing) ร่วมด้วย ซึ่ง อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2532: น.29) อธิบายคำว่า “การสลับภาษา” หรือ “code-switching/language switching” ไว้ว่า เป็นการที่ผู้พูดคนใดคนหนึ่งใช้ภาษามากกว่า 1 ภาษา (ส่วนมากจะเป็น 2 ภาษา) สลับกันไปในระดับประโยค เช่น พูดภาษาไทย 2-3 ประโยค แล้วต่อยด้วยภาษาอังกฤษอีก 2-3 ประโยค สลับกันไปอย่างไม่รู้ตัว นอกจากนั้นการสลับภาษาอาจหมายถึงการใช้วิธภาษาสลับกันก็ได้ เช่น พูดประโยคภาษาไทยกรุงเทพฯ สลับกับประโยคภาษาสงขลา พูดภาษาทางการสลับกับภาษาไม่เป็นทางการ เป็นต้น

ส่วนการปนภาษา (code-mixing) วอร์ด (Wardhaugh, 1986, p.103) อธิบายไว้ว่า การปนภาษาจะเกิดขึ้นเมื่อคู่สนทนาใช้ภาษาสองภาษาร่วมกัน เพื่อที่จะเปลี่ยนจากภาษาหนึ่งไปสู่อีกภาษาหนึ่งภายในข้อความหนึ่งๆ

กัมเพิร์ส (Gumperz, 1977, อ้างใน Fasold, 1993, p.180) อธิบายว่าการปนภาษา หมายถึง การที่ผู้พูดนำเอาบางส่วนจากภาษาหนึ่งเข้ามาใช้ปนกับอีกภาษาหนึ่ง ซึ่งมักจะอยู่ในรูปของคำ แต่ก็อาจจะอยู่ในรูปของวลี หรือหน่วยที่ใหญ่กว่าได้ หากส่วนที่นำเข้ามาอยู่ในรูปของคำศัพท์จะเรียกลักษณะเช่นนี้ว่า การยืม (borrowing)

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์การใช้ภาษาและทัศนคติต่อภาษา

งานวิจัยที่ศึกษาเรื่องการใช้ภาษาและทัศนคติต่อภาษาในสังคมไทยมีอยู่หลากหลายชิ้นงาน ส่วนใหญ่จะเป็นงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น สมทรง บุรุษพัฒน์ และคณะ (2552) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการใช้ภาษาและทัศนคติของกลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย เพื่อกำหนดแนวทางการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์โดยชุมชนแบบยั่งยืน โดยใช้แบบสำรวจแบบสอบถาม และการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผลการศึกษาทำให้ทราบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ที่นำมาคัดเลือกค้นหาศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาใน 3 ตระกูลภาษา คือ ตระกูลภาษาไท-กะได ได้แก่ ไทยโซ่ง ไทยพวน ไทยยวน ลาวครั่ง ลาวใต้ ลาวเวียง ตระกูลภาษาทิเบต-พม่า ได้แก่ กะเหรี่ยงและตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก ได้แก่ มอญ นอกจากนี้ยังได้นำผลการสำรวจไปสร้างแผนที่กลุ่มชาติพันธุ์และภาษาด้วยระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์อีกด้วย ทั้งนี้พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ทุกกลุ่มอายุสามารถพูดภาษากลุ่มชาติพันธุ์ของตนเป็นภาษาแรก และสามารถพูดภาษาไทยได้ โดยกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีภาษาเขียนจะยังมีผู้สืบทอดการเขียนภาษาชาติพันธุ์ได้น่าสนใจว่า เมื่อกลุ่มชาติพันธุ์ประเมินตนเอง พบว่าวัยสูงอายุประเมินตนเองว่าพูดภาษาชาติพันธุ์ได้ดีที่สุด ในขณะที่วัยกลางคนประเมินตนเองว่าพูดได้ดีทั้งชาติพันธุ์และภาษาไทย และวัยหนุ่มสาวประเมินตนเองว่าพูดภาษาไทยได้ดีที่สุด ผลการศึกษการใช้ภาษาในแวดวงต่างๆ พบว่า การใช้ภาษาของทุกกลุ่มชาติพันธุ์มีลักษณะในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ กลุ่มผู้สูงอายุใช้ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์มากที่สุด สถานการณ์การใช้ภาษาในครอบครัว สถานการณ์การใช้ภาษาในชุมชนพบแนวโน้มการใช้ภาษาไทยเป็นภาษาหลัก และทุกกลุ่มชาติพันธุ์มีทัศนคติในทางบวกกับภาษาชาติพันธุ์ของตน นอกจากนี้ ผลจากการสำรวจพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มยังคงมีการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมไว้

และบางกลุ่มเริ่มมีการปรับและรับวัฒนธรรมกระแสหลักเข้าไปผสมผสานจนทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิมสูญหายไป อย่างไรก็ตาม ทุกกลุ่มชาติพันธุ์มีทัศนคติเชิงบวกต่อการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์

การศึกษาค้นคว้างานวิจัยของสมทรง บุรุษพัฒน์ และคณะ ทำให้เห็นการประเมินพลังทางภาษาหลากหลายแนวคิด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ฟิชแมน (Fishman, 1992) ซึ่งสนใจและให้ความสำคัญกับการสื่อสารระหว่างวัยมาก และเห็นว่าเป็นปัจจัยหลักในการจัดระดับภาษาในการศึกษาภาวะวิกฤติทางภาษานั้น จำเป็นต้องดูพลังทางภาษาโดยใช้หลักการของรูปแบบที่เรียกกันว่า Fishman's GIDS เป็นกรอบในการประเมิน ซึ่งฟิชแมนได้กำหนดกรอบไว้ว่า ให้ระดับ 1 คือ ภาษาที่ยังใช้กันอยู่อย่างแพร่หลาย ไปจนถึงระดับ 8 คือ ภาษาที่ไม่มีผู้ใช้แล้ว อธิบายดังนี้

ระดับอ่อนแอ

- ระดับ 8 ผู้พูดภาษาที่ยังคงเหลือเป็นผู้พูดในวัยสูงอายุ
- ระดับ 7 ภาษาที่รุ่นพ่อแม่รู้จักดีพอที่จะใช้กับรุ่นลูก แต่ก็ไม่ได้ใช้ภาษานั้นถ่ายทอดให้กับรุ่นลูก
- ระดับ 6 ภาษาที่ใช้พูดสื่อสารโดยผู้พูดทุกวัย และเป็นภาษาที่หนึ่งของเด็ก
- ระดับ 5 ภาษาพูดที่ผู้พูดทุกวัยใช้สื่อสารกันอย่างเข้าใจดี และเมื่อถ่ายทอดเป็นภาษาเขียนยังสามารถสื่อสารได้เป็นอย่างดี

ระดับเข้มแข็ง

- ระดับ 4 ภาษาที่นำไปใช้ในระบบการศึกษา
- ระดับ 3 ภาษาที่ใช้ในชุมชนหรือ ภูมิภาค แต่คนในชุมชนและคนนอกชุมชนยังสามารถเข้าใจกันได้
- ระดับ 2 ภาษาที่ใช้ในชุมชน ภูมิภาค สื่อสารมวลชนของภูมิภาคและบริการรัฐ
- ระดับ 1 ภาษาที่ใช้ในราชการ การทำงาน สื่อสารมวลชน รัฐ ทั่วประเทศ

กรอบแนวคิดนี้ฟิชแมนได้ใช้กรอบแนวคิดของยูเนสโก (UNESCO) และเอทโนลอค (Ethnologue: สถาบันภาษาของโลก) มาประยุกต์ ซึ่งมีข้อแตกต่างตรงที่ยูเนสโก (UNESCO) จะให้ความสำคัญกับการส่งผ่านภาษาระหว่างวัย ในขณะที่เอทโนลอค (Ethnologue) ให้ความสำคัญกับจำนวนของผู้พูดภาษาที่ 1 เป็นหลักสำคัญ เมื่อฟิชแมนนำมาประยุกต์จึงได้กรอบการประเมินพลังของ

การใช้ภาษาออกมาได้เป็น 8 ระดับข้างต้น และมีผู้นำกรอบการประเมินนี้ไปใช้ในการศึกษาและประเมินพลังของการใช้ภาษาในอีกหลายงาน รวมถึงงานวิจัยฉบับนี้ด้วยเช่นกัน

นอกจากงานวิจัยของสมทรง บุรุษพัฒน์ และคณะแล้ว ผู้วิจัยยังพบว่า มีผู้สนใจศึกษาการใช้ภาษา ทศนคติต่อภาษา เพื่อนำไปสู่การดำรงภาษาอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์หลายชิ้นงาน เช่น งานวิจัยของ จี หงลี่ (Ji Hongli, 2005) ที่ศึกษาการใช้ภาษาและทัศนคติต่อภาษาปืซูในประเทศไทย และจิน งานวิจัยของมลิวัลย์ ฐะวะคำ (Tuwakham, 2005) ที่ศึกษาการมีอยู่ของภาษาและทัศนคติของคนยองในจังหวัดลำพูนที่มีต่อภาษาของตนเอง: การศึกษาภาษาศาสตร์เชิงสังคม และงานวิจัยของณัฐธิดา จักษุรักษ์ (Chakshuraksha, 2003) ศึกษาเรื่อง การดำรงและการเปลี่ยนภาษา: กรณีศึกษาภาษาไทยดำ ณ หมู่บ้านหนองเข้ ตำบลหนองปร่ง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี

งานวิจัยทั้ง 3 ชิ้นงานมีผลการศึกษาที่เหมือนกันคือ ประชากรในงานวิจัยทั้ง 3 ชิ้น มีทัศนคติที่ดีต่อภาษาตนเอง ยังคงเลือกใช้ภาษาตนเองเป็นภาษาแม่ และภาษาของตนเองจะยังคงดำรงอยู่ไม่สูญสลายไป งานวิจัยของมลิวัลย์ ฐะวะคำ จะความแตกต่างไปจากงานวิจัยใน 3 ชิ้นที่กล่าวมาข้างต้นเรื่องตัวแปร กล่าวคือ ใช้กลุ่มตัวอย่างที่ประกอบด้วย 4 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา และถิ่นที่อยู่ มาพิจารณาการใช้ภาษาและทัศนคติต่อภาษาของ ในขณะที่ณัฐธิดา จักษุรักษ์ ได้สรุปผลการศึกษาว่า ได้สังเกตเห็นเมล็ดแห่งการเปลี่ยนภาษาเช่นกันเมล็ดดังกล่าวได้แก่การแต่งงานนอกกลุ่มชาติพันธุ์ การได้รับการศึกษาในโรงเรียนที่อยู่ห่างไกลจากชุมชน และสื่อต่างๆ โดยเฉพาะวิทยุและโทรทัศน์ที่มีแพร่หลายในชุมชน ณัฐธิดา จักษุรักษ์ จึงเสนอแนะให้มีการพัฒนาการรู้หนังสือภาษาไทยดำซึ่งเป็นภาษาแม่ และให้มีการเรียนการสอนในภาษาแม่ในโรงเรียน เพื่อจะได้ดำรงภาษาไทดำไว้ได้อย่างเข้มแข็งต่อไป

งานวิจัยของณัฐธิดา จักษุรักษ์ สอดคล้องกับแนวคิดของ Giles, Bourhis และ Taylor (1977: p.308) ที่ได้นิยามแนวคิดเกี่ยวกับพลังชีวิตทางภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ว่า เป็นสิ่งที่ทำให้กลุ่มมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมที่โดดเด่นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญมี 3 ประการ คือ ปัจจัยทางสถานภาพ ปัจจัยทางประชากร และปัจจัยการสนับสนุนทางสถาบัน ปัจจัยทางสถานภาพ ได้แก่ สถานภาพทางเศรษฐกิจ ศักดิ์ศรีทางประวัติศาสตร์และสังคม สถานภาพของภาษาภายในและภายนอกชุมชน ปัจจัยทางประชากร ประกอบด้วยจำนวนของสมาชิก การกระจายและสัดส่วนของประชากร และรูปแบบของการแต่งงานและการย้ายถิ่น ส่วนปัจจัยสนับสนุนทางสถาบันประกอบด้วย ขอบข่ายที่กลุ่มชาติพันธุ์ได้รับจากสถาบันที่เป็นทางการ เช่น โรงเรียน รัฐบาล หรือสื่อมวลชน และสถาบันที่ไม่เป็นทางการภายในกลุ่ม เช่น ครอบครัว

เมื่อผู้วิจัยศึกษาค้นคว้างานวิจัยต่างประเทศ เกี่ยวกับการใช้ภาษา ทักษะ และ การอ้างภาษา พบว่า Boehm (1997) ซึ่งสนใจศึกษาการใช้และการอ้างรักษาภาษาธาตุในเขต ตาราย (Tarai) ของประเทศเนปาล โดยชาวธาตุเป็นชนเผ่าดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในบริเวณเขตตาราย มี ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการอ้างภาษาคือ มีรูปแบบการใช้ภาษา ความภูมิใจในชาติพันธุ์ รูปแบบ การสมรส จำนวนผู้พูด การได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลและทัศนคติของผู้พูดต่อการใช้ภาษาของ ตนเอง อีกรงานวิจัยได้แก่ Miller (2000) ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงและการอ้างรักษาของภาษา คาคาซานในรัฐซาบัท ประเทศมาเลเซีย และภาษาบรู-โซ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ ไทย และพบว่าชุมชนคาคาซานมีความกังวลเกี่ยวกับการสูญหายของภาษาตนเองเนื่องจากอิทธิพล ของภาษาประจำชาติ คือ ภาษามาเลย์ ส่วนผู้พูดในชุมชนบรู-โซ มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนมาใช้ภาษาไทย หรือภาษาลาวแทน Miller ใช้รูปแบบที่ Giles, Bourhis และ Taylor สร้างขึ้นมาใช้ในการศึกษา และ สรุปว่า ภาษาชนกลุ่มน้อยจะดำรงอยู่ได้อย่างแข็งแกร่งถ้ามีการใช้ในบ้านระหว่างคนหลายรุ่น

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังใช้ความเชื่อทางด้านพลังชีวิตทางภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ของ Allard และ Landry มาประยุกต์ใช้เพื่อประเมินพลังชีวิตทางภาษา ซึ่งพบความเชื่อเชิงลบ 4 ด้านของทั้งสอง ภาษา ได้แก่ 1) เชื่อว่าภาษากลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองด้อยกว่าภาษาประจำชาติ 2) เชื่อว่าถ้าเด็ก ๆ ที่ เรียนภาษากลุ่มชาติพันธุ์จะไม่สามารถเรียนภาษาประจำชาติได้ดี 3) เชื่อว่าการอ้างรักษาภาษากลุ่ม ชาติพันธุ์ของตนเองก่อให้เกิดการแบ่งแยกเรา-เขา และเป็นการไม่รักชาติ และ 4) การอ้างรักษา ภาษากลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองมีต้นทุนสูงเกินไป Miller ได้แนะนำวิธีการที่จะเปลี่ยนความเชื่อที่เป็น เชิงลบดังกล่าว โดยชุมชนภาษาและบุคคลภายนอกต้องสนับสนุนการอ้างรักษาชาติพันธุ์ดังกล่าว เช่น มีการศึกษาภาษากลุ่มชาติพันธุ์โดยคนภายนอก มีการพัฒนาภาษาและสนับสนุนให้ใช้ภาษาจาก ผู้นำชุมชนและพ่อแม่ผู้ปกครอง เป็นต้น

สำหรับงานวิจัยเรื่องทัศนคติและการเลือกภาษา ที่ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้า และได้ นำ แบบสอบถามของงานวิจัยนี้มาพัฒนาดัดแปลงไปใช้ในงานของผู้วิจัย ได้แก่ งานวิจัยของยุทธกะ โทมิ โอะกะ (2552) ซึ่งศึกษา “ทัศนคติต่อภาษาและการเลือกภาษาของคนไทยอีสานที่มีอายุต่างกัน” โดย เปรียบเทียบความแตกต่างตามอายุ เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ และพบว่าทัศนคติต่อภาษาแตกต่างกัน ตามอายุ ไม่ว่ากลุ่มอายุเท่าใดก็ตาม คนไทยอีสานมีทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยถิ่นอีสาน และ ภาษาไทยมาตรฐาน การเลือกภาษาของคนไทยอีสานมีความแตกต่างกันตามอายุ ซึ่งกลุ่มอายุน้อยจะ เลือกภาษาไทยมาตรฐานมากกว่ากลุ่มอื่นๆ และกลุ่มอายุมากเลือกภาษาไทยถิ่นอีสานมากกว่ากลุ่มอื่นๆ ทำให้สรุปได้ว่า ภาษาไทยถิ่นอีสานอยู่ในภาวะการเปลี่ยนภาษา คนไทยอีสานเลือกใช้ภาษาถิ่นอีสาน

จะน้อยลงตามเวลา แต่ภาษาไทยถิ่นอีสานคงยังไม่สูญหายไปจากรุ่นของกลุ่มอายุน้อย เพราะกลุ่มอายุน้อยยังมีทัศนคติทางบวกต่อภาษาไทยถิ่นอีสาน และยังมีสถานการณ์ที่เลือกใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานด้วย

ในช่วงเวลาเดียวกันยังมีงานวิจัยของสรารุณี ไกรเสม (2552) ได้ศึกษาการดำรงและการเปลี่ยนภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์อุรักละโว้ยในตำบลรัชฎา อำเภอมือง จังหวัดอุบลราชธานี และงานวิจัยของพัชรา อัมพวนนท์ (2551) ซึ่งศึกษาการดำรงและการเปลี่ยนภาษาในชุมชนมอญชุมชน บางชั้นหมาก ตำบลบางชั้นหมาก อำเภอมือง จังหวัดลพบุรี ทั้ง 2 งานวิจัย มีผลการศึกษาที่คล้ายกันคือ กลุ่มชาติพันธุ์จะมีการเปลี่ยนไปใช้ภาษาไทยในบางโอกาสหรือสถานการณ์ และยังคงดำรงภาษาของตนไว้ได้ เพราะประชากรในชุมชนมีความตระหนัก เห็นคุณค่า และมีทัศนคติที่ดีต่อภาษาของตนเอง ภาษาเหล่านี้ยังคงเป็นภาษาหนึ่งที่ยังมีบทบาทที่สำคัญในชุมชนและจะยังคงอยู่ต่อไป ข้อแตกต่างของ 2 ชิ้นงานนี้อยู่ที่งานวิจัยของสรารุณี ไกรเสม ที่ศึกษาจากประชากรกลุ่มตัวอย่างเพศชายและหญิงในทุกช่วงอายุเพิ่มขึ้นมา

เอกสารและงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าหลักการ แนวคิด ระเบียบวิธีการวิจัย การสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูล เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่เป็นพื้นฐานในการลงพื้นที่ และเก็บข้อมูลเชิงชาติพันธุ์วรรณาในเหตุการณ์จริงต่อไป

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์และทัศนคติการใช้ภาษาตากใบ มีวิธีการศึกษาในลักษณะของการประยุกต์และผสมผสานระหว่างวิธีวิจัยเชิงปริมาณและวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีวิจัยเชิงปริมาณดำเนินการโดยใช้แบบสอบถามสถานการณ์และแบบประเมินทัศนคติการใช้ภาษาตากใบ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความสามารถด้านภาษา การเลือกใช้ภาษา และทัศนคติของผู้ใช้ภาษาตากใบ ในอำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ส่วนวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยประยุกต์ใช้วิธีการทางชาติพันธุ์วรรณาในการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในชุมชนและการสัมภาษณ์พูดคุยเชิงสนทนา เพื่อสังเกตการณ์ใช้ภาษาที่ผู้พูดใช้สื่อสารจริงในชุมชน มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้

3.1 ขั้นตอนก่อนออกแบบวิธีดำเนินการวิจัย

3.1.1 การสำรวจพื้นที่เป้าหมาย

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อศึกษาวิจัยนำร่อง (pilot study) ก่อนเพื่อสำรวจความเป็นไปได้ของพื้นที่เป้าหมายที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลในการดำเนินการวิจัย โครงการวิจัยนำร่องนี้เป็นลักษณะเชิงสำรวจ จึงใช้แบบสอบถามในการสำรวจจำนวนประชากรในพื้นที่อำเภอตากใบ โดยในขั้นแรกผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อสำรวจความหนาแน่นของการใช้ภาษาตากใบใน 5 ตำบลของอำเภอตากใบ ได้แก่ ตำบลศาลาใหม่ ตำบลเจ๊ะเห ตำบลพร่อน ตำบลบางขุนทอง และตำบลเกาะสะท้อน การที่ผู้วิจัยเลือกสำรวจใน 5 ตำบลนี้ก่อน เนื่องจากหากสังเกตในแผนที่อำเภอตากใบจะพบว่าทั้ง 5 ตำบลจะมีที่ตั้งติดต่อกันซึ่งทำให้สังเกตว่าจะมีผู้พูดที่น่าจะมีโอกาสได้ติดต่อสื่อสารกัน หรือมีการสัมผัสภาษาจากการที่ผู้พูดอยู่ใกล้กันเดินทางไปมาหากันได้ในพื้นที่ ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องสำรวจดูว่าตำบลใดมีความหนาแน่นของการใช้ภาษาตากใบมากที่สุดโดยใช้แบบสอบถามเชิงสำรวจ วิธีการก็คือผู้วิจัยซึ่งทำงานอยู่ในจังหวัดนราธิวาสและมีเครือข่ายผู้ร่วมงานที่เป็นคนในพื้นที่ตากใบ จึงได้ขอความร่วมมือกับสถาบันการศึกษา คือ โรงเรียนตากใบ ผู้วิจัยได้เข้าไปในชุมชนอำเภอตากใบร่วมกับเพื่อนร่วมงาน และขอความร่วมมือจากครูและนักเรียนในโรงเรียนให้ช่วยดำเนินการแจกแบบสอบถามเชิงสำรวจนี้ด้วย ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือจากนักเรียนโรงเรียนตากใบที่อาศัยอยู่ในแต่ละตำบลในการช่วยเก็บข้อมูลและบันทึกแบบสอบถามพร้อมกับผู้วิจัยทุกวันเสาร์-อาทิตย์ เป็นเวลา 2 เดือน นับตั้งแต่เดือนสิงหาคม -

เดือนกันยายน 2557 จากแบบสอบถามเชิงสำรวจนั้น ทำให้ผู้วิจัยพบลักษณะเชิงประชากรของแต่ละตำบล และข้อบ่งชี้การใช้ภาษาตากใบในแต่ละตำบลที่ไม่เหมือนกัน ผู้วิจัยพบว่า ตำบลพร่อนเป็นตำบลที่มีสมาชิกระดับถือศาสนาพุทธและใช้ภาษาตากใบมากที่สุด ลำดับรองลงมา ได้แก่ ตำบลเกาะสะท้อน ตำบลบางขุนทอง ในสัดส่วนที่เท่ากันแต่น้อยกว่าตำบลพร่อน ในขณะที่ตำบลเจ๊ะเหและตำบลศาลาใหม่กลับพบว่า มีจำนวนสมาชิกที่นับถือศาสนาพุทธและใช้ภาษาตากใบน้อย และมีผู้นับถือศาสนาอิสลามและใช้ภาษามลายูมากกว่า 3 ตำบลข้างต้น

3.1.2 การสำรวจกลุ่มตัวอย่างประชากรเป้าหมาย

หลังจากผู้วิจัยสำรวจความหนาแน่นของแต่ละตำบล จนพบว่าตำบลพร่อนเป็นตำบลที่มีความหนาแน่นของการใช้ภาษาตากใบมากที่สุด และมีความเป็นไปได้ที่จะเลือกให้เป็นพื้นที่เป้าหมายในการเก็บข้อมูลวิจัยนี้ ผู้วิจัยจึงดำเนินการสร้างแบบสอบถามเพื่อสำรวจข้อมูลส่วนบุคคลของสมาชิกในตำบลพร่อนโดยเฉพาะเพียงพื้นที่เดียว ในการลงสำรวจข้อมูลส่วนบุคคลนี้ ผู้วิจัยดำเนินการในเดือนพฤศจิกายน 2557 โดยสำรวจตามบ้านและสัมภาษณ์จากแบบสอบถามสำรวจข้อมูลรายบุคคล จากการสำรวจครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บกลุ่มตัวอย่างประชากรได้จำนวน 60 คน ซึ่งในแบบสอบถามสำรวจข้อมูลด้านอายุ ผู้วิจัยได้แบ่งช่วงอายุเบื้องต้นเป็นช่วงละ 10 ปี ดังนี้ 10-20 ปี, 21-30 ปี, 31-40 ปี, 41-50 ปี และ 60 ปีขึ้นไป พบว่า สมาชิกในตำบลพร่อนส่วนใหญ่อยู่ในระดับอายุ 51-60 ปี รองลงมาคือระดับอายุ 21-30 ปี 60 ปีขึ้นไป และ 10-20 ปี ตามลำดับ และสอบถามเบื้องต้นเกี่ยวกับภาษาที่ใช้สื่อสารในชุมชน จากแบบสำรวจพบว่า สมาชิกส่วนใหญ่มีความรู้และใช้ภาษาตากใบ รองลงมาคือภาษาไทยกลาง และภาษาไทยใต้ ตามลำดับ ในการสำรวจครั้งนี้ ไม่พบผู้ใช้ภาษามลายูในตำบลพร่อน

จากข้อมูลการสำรวจนำร่อง (pilot study) ผู้วิจัยจึงได้นำผลการศึกษาวิเคราะห์เบื้องต้นมากำหนดพื้นที่เป้าหมายที่แน่นอน นั่นคือ ตำบลพร่อน และกำหนดกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลที่ปัจจัยด้านอายุ โดยจัดแบ่งกลุ่มอายุเป็น 3 รุ่น เพื่อกำหนดตัวแทนผู้ให้ข้อมูลแต่ละรุ่น ได้แก่ วัยหนุ่มสาว วัยกลางคน และวัยสูงอายุ และผู้วิจัยได้ศึกษาแบบสอบถามอื่นๆ เพิ่มเติม และกำหนดให้งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบพรรณนา (descriptive) ตามระเบียบวิธีทางภาษาศาสตร์สังคม (Sociolinguistics) กล่าวคือ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามสถานการณ์และทัศนคติการใช้ภาษาตากใบตามตัวแปรของอายุของผู้พูด เพื่อพิจารณาการแปรผันสถานการณ์การใช้ภาษาของผู้พูดแต่ละรุ่นอายุ และพิจารณาความสามารถด้านการใช้ภาษาในแง่ของการรับรู้ (perception) ของผู้พูดเอง ทั้งในแง่การพูด การฟัง

ผู้วิจัยเห็นว่าการสำรวจสถานการณ์การใช้ภาษาและทัศนคติต่อภาษาตากใบโดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์บางส่วนนั้นทำให้เห็นภาพกว้างเชิงปริมาณ แต่ในแง่ของมิติเชิงลึกที่จะทำให้เห็นบริบทการใช้ภาษาตากใบของคนในพื้นที่ที่เป็นธรรมชาติและเป็นจริง ทั้งบริบททางสถานการณ์ ทางสังคมและวัฒนธรรมของการใช้ภาษา ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา (ethnographic method) เพื่อศึกษาข้อมูลจากการสังเกตการใช้ภาษาในสถานการณ์จริงแบบมีส่วนร่วม (participant observation) โดยเลือกกลุ่มเป้าหมายที่ผู้วิจัยสามารถติดตามและสังเกตการใช้ภาษาตามแวดวงภาษาตามที่เกิดขึ้นจริง โดยสังเกตการใช้ภาษารวมถึงการเลือกใช้ภาษา กับคู่สนทนาตามสถานการณ์ต่างๆ เป็นระยะเวลาต่อเนื่องกันระยะหนึ่ง และนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัยแต่ละข้อที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้

3.2 การคัดเลือกชุมชนสำหรับเก็บข้อมูล

เนื่องจากงานวิจัยนี้ต้องการสำรวจสถานการณ์การใช้ภาษาและทัศนคติต่อภาษาตากใบในอำเภอตากใบ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาวิจัยในพื้นที่ที่มีการใช้ภาษาตากใบจริงๆ จากข้อมูลการสำรวจเบื้องต้นในการวิจัยนำร่อง (pilot study) ของผู้วิจัย พบว่าประชากรในตำบลพร่อนมากกว่าร้อยละ 98 นับถือศาสนาพุทธ และเป็นตำบลที่สำรวจแล้วพบว่ามีคนตอบคำถามว่าใช้ภาษาตากใบในการสื่อสารและการสนทนามากที่สุด เมื่อเทียบกับบรรดาตำบลต่างๆ ของอำเภอตากใบ เป็นตำบลที่มีผู้ใช้ภาษาตากใบหนาแน่นมากกว่าตำบลอื่นๆ ส่วนประชากรของตำบลเจ๊ะเหกว่าร้อยละ 70 นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งใช้ภาษามลายูในการสื่อสารมากกว่า ผู้วิจัยจึงกำหนดพื้นที่สำหรับเก็บข้อมูลเป็นประชากรในตำบลพร่อน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

3.3 การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างประชากร

3.3.1 การกำหนดจำนวนประชากร

จากข้อมูลสำมะโนประชากรปี พ.ศ. 2557 ที่ผู้วิจัยได้จากกำนันตำบลพร่อน ทำให้ทราบว่า ประชากรในตำบลพร่อนมีจำนวนทั้งสิ้น 4,004 คน ผู้วิจัยจึงคิดคำนวณจำนวนกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Taro Yamane (Yamane, 1973) ซึ่งจะกำหนดความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 และกำหนดขอบเขตความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ที่ 0.05 ได้ดังนี้

$$n = \frac{N}{1+Ne^2}$$

เมื่อ

$$n = \text{จำนวนกลุ่มตัวอย่าง}$$

$$N = \text{จำนวนประชากรทั้งหมด}$$

$$e = \text{ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับให้มีได้} = 0.05$$

แทนค่าสูตร

$$n = \frac{4,004}{1+4,004(0.05)^2}$$

$$N = 364 \text{ คน}$$

ดังนั้น ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่คำนวณได้คือ 364 คน ในการตอบแบบสอบถาม โดยจะแจกแบบสอบถามด้วยวิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เดินตามบ้านเพื่อสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม หลังจากลงพื้นที่เพื่อทำการเก็บข้อมูลกลับพบปัญหาว่า ไม่สามารถหาประชากรกลุ่มตัวอย่างตามที่กำหนดไว้ในข้างต้นได้ จึงได้กลุ่มตัวอย่างประชากรตามจริงทั้งสิ้น 262 คน ทั้งนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า อาจเกิดจากการนิยมส่งลูกหลานออกไปเรียนนอกพื้นที่ และคำนิยมให้ลูกหลานรับราชการหรือทำงานในส่วนราชการและบริษัท จึงเป็นเหตุให้มีประชากรบางส่วนต้องทำงานในต่างจังหวัด ไม่ได้อยู่ในพื้นที่ ทำให้ประชากรที่กล่าวข้างต้นมีแต่ชื่อในสำมะโนประชากร แต่ไม่มีตัวตนในพื้นที่จริง

การเก็บข้อมูลจากสังเกตอย่างมีส่วนร่วมกับสมาชิกในชุมชน เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาข้อมูลเรื่องสถานการณ์การใช้ภาษาและทัศนคติต่อภาษาตากใบ โดยใช้แนวทางการใช้ภาษาที่มีสถานการณ์ต่างๆ ประกอบด้วย ดังนั้น นอกจากจะเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามแล้ว ผู้วิจัยเลือกการสังเกตและมีส่วนร่วมกับสมาชิกในชุมชนในการเก็บข้อมูลเชิงชาติพันธุ์วรรณาอีกด้วย ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้สอบถามความสมัครใจของครอบครัวที่จะเป็นอาสาสมัครให้ข้อมูล โดยเลือกครอบครัวที่จะมีคน 3 รุ่นอายุอยู่ในบ้านเดียวกัน และอนุญาตให้ผู้วิจัยอาศัยอยู่ในหมู่บ้านและตามสังเกตการณ์ใช้ภาษาได้ในระยะเวลาที่กำหนดต่อเนื่องเป็นเวลา 2 เดือน แต่เนื่องจากข้อจำกัดด้านสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ และการที่ผู้วิจัยเป็นคนนอกพื้นที่ จึงทำให้มีครอบครัวที่ตรงกับคุณสมบัติที่กำหนดไว้เพียง 1 ครอบครัวที่ยินยอมให้ทำวิจัย

นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดด้านเวลาที่ไม่สามารถทำให้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลได้อย่างต่อเนื่องบางครั้งผู้วิจัยได้รับการแจ้งข้อมูลว่าให้ออกจากพื้นที่ไปก่อนเพื่อความปลอดภัย ทำให้การเก็บ

ข้อมูลด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมต่อหุตุชะงักระยะหนึ่ง เมื่อผู้วิจัยได้รับแจ้งว่าปลอดภัย จึงจะสามารถเข้าเก็บข้อมูลในพื้นที่ได้ แต่ผู้วิจัยก็อยู่อาศัยกับครอบครัวผู้ให้ข้อมูลและติดตามการใช้ภาษาของสมาชิกในครอบครัวเป้าหมายตามที่ได้รับอนุญาต พร้อมทั้งร่วมทำกิจกรรมในสังคมพร้อมกับผู้ให้ข้อมูลด้วย

3.3.2 การกำหนดคุณสมบัติของประชากรผู้ให้ข้อมูล

เงื่อนไขในการเลือกกลุ่มประชากรที่เป็นผู้ให้ข้อมูลในงานวิจัยนี้ ทั้งผู้ให้ข้อมูลในการตอบแบบสอบถามและผู้ให้ข้อมูลที่เป็นครอบครัวเพื่อเข้าสังเกตอย่างมีส่วนร่วม นั้นคือ เรื่องของอายุ โดยผู้วิจัยกำหนดไว้ว่าเป็นคนที่มีอายุ 3 ช่วงอายุด้วยกัน ดังนี้

1. ผู้ที่มีอายุระหว่าง 18-30 ปี เป็นตัวแทนของผู้ใช้ภาษาวัยหนุ่มสาว
2. ผู้ที่มีอายุระหว่าง 35-50 ปี เป็นตัวแทนของผู้ใช้ภาษารุ่นวัยกลางคน
3. ผู้ที่มีอายุ 55 ปีขึ้นไป เป็นตัวแทนของผู้ใช้ภาษาวัยสูงอายุ

การที่ผู้วิจัยกำหนดระยะห่างของแต่ละช่วงกลุ่มอายุของตัวอย่างประชากรที่ 5 ปี นั้นคืออายุ 18-30 ปี อายุ 35-50 ปี และ อายุ 55 ปีขึ้นไป เนื่องจาก ข้อจำกัดของจำนวนประชากรผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่ตามที่คุณวิจัยได้จากข้อมูลนำร่องพบว่า จำนวนประชากรในแต่ละกลุ่มอายุมีจำนวนไม่มากพอที่จะให้ข้อมูล จึงไม่สามารถทิ้งช่วงห่างของการเก็บข้อมูลได้ เพราะจะทำให้จำนวนกลุ่มตัวอย่างประชากรน้อยลง ทำให้ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มอายุในการเก็บข้อมูลตามที่กล่าวมาข้างต้น

สำหรับวัยหนุ่มสาว การที่ผู้วิจัยเริ่มเก็บในช่วงอายุ 18 ปีนั้น เนื่องจากความจำเป็นเรื่องการขอจริยธรรมการวิจัยในคน หากผู้วิจัยเก็บกลุ่มตัวอย่างที่อายุไม่ถึง 18 ปี ผู้วิจัยจำเป็นต้องขอความเห็นชอบจากผู้ปกครอง ในการเก็บข้อมูลของผู้วิจัยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย การเดินทางบ้านคนเพื่อสัมภาษณ์อาจทำให้เสียเวลาและจำเป็นต้องรอผู้ปกครองเพื่อเซ็นอนุญาต ผู้วิจัยจึงกำหนดระดับอายุวัยหนุ่มสาวในงานวิจัยนี้อยู่ที่ 18-30 ปี

สำหรับการเลือกกลุ่มเป้าหมายครอบครัวเพื่อสังเกตการณ์ใช้ภาษาตามสถานการณ์ต่างๆ นั้น ผู้วิจัยเลือกสังเกตการณ์เลือกใช้ภาษาในบ้าน ที่ทำงาน และสถานที่ต่างๆ ตามสถานการณ์ และกรอกข้อมูลการใช้ในแบบกรอกข้อมูลที่สร้างขึ้น พร้อมทั้งจดบันทึกประกอบ การสังเกตในทุกๆ ครั้งที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม ทั้งนี้ในบางครั้งหากได้รับอนุญาตจากกลุ่มตัวอย่างก็จะมีการบินทักเสียงร่วมด้วย หากสถานการณ์ใดที่ผู้ให้ข้อมูลไม่อนุญาตให้บันทึกเสียงการสนทนา ผู้วิจัยจะใช้นิยามการบันทึกภาคสนามในการเก็บข้อมูลเชิงสังเกตภาคสนามแทน

3.4 ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ในตำบลพร่อน อำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส ระหว่างเดือนสิงหาคม 2557 ถึงเดือนมกราคม 2558 ส่วนการเก็บข้อมูลแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วมอยู่ระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2557 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2558 ผู้วิจัยดำเนินการลงพื้นที่และสอบถามด้วยตนเอง พร้อมทั้งเข้าสังเกตอย่างมีส่วนร่วมกับสมาชิกในครอบครัวตามกลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกไว้ โดยเข้าไปพักร่วมกับสมาชิกในครอบครัวกลุ่มตัวอย่างนี้เป็นเวลา 2 เดือน เพื่อสังเกตการณ์ร่วมสื่อสารของสมาชิกผู้ให้ข้อมูล

3.5 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลการวิจัยนี้ประกอบด้วย 1) แบบสอบถามเรื่องสถานการณ์ และทัศนคติการใช้ภาษาตากใบ 2) แบบกรอกข้อมูลจากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม โดยมีรายละเอียดในการสร้างเครื่องมือต่างๆ ดังนี้

3.5.1 แบบสอบถามเรื่องสถานการณ์และทัศนคติการใช้ภาษาตากใบ

ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามเรื่องสถานการณ์และทัศนคติการใช้ภาษาตากใบสำหรับใช้ในการสัมภาษณ์และใช้บันทึกข้อมูลที่ได้ แบบสอบถามเรื่องสถานการณ์การใช้ภาษาและทัศนคติต่อภาษาตากใบนี้ ผู้วิจัยศึกษารูปแบบการสร้างแบบสอบถามจากงานวิจัยของ Grimes (1986 อ้างใน Chanmekha, 2003: p.20) และยุทธกะ โทมิโอกะ (2552) และนำมาประยุกต์เพื่อนำไปสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่างในวัย 18-55 ปีขึ้นไป โดยประชากรที่คัดเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างจะต้องประชากรที่อาศัยอยู่ในตำบลพร่อน อำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส รวม 262 คน ในการตอบแบบสอบถามนั้น ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ตามบ้าน และตามร้านค้าในชุมชนเพื่อสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีสุ่มอย่างง่ายด้วยตนเอง ซึ่งในแบบสอบถามประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้บอกภาษา ประกอบด้วย ข้อมูลส่วนตัวเกี่ยวกับอายุ เพศ ระดับการศึกษา ภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งใช้สอบถามข้อมูลทั่วไป และข้อมูลที่ได้นี้จะ เป็นข้อมูลสำคัญ เป็นตัวแปรที่นำไปพิจารณาวิเคราะห์ต่อไป

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความสามารถในการใช้ภาษา ผู้วิจัยประเมินเฉพาะความสามารถในด้านการฟัง และการพูดของกลุ่มตัวอย่างประชากร และนำไปประเมินโดยใช้แบบ

ประเมินความสามารถทางภาษาของ The Foreign Service Institute (FSI) เพื่อประเมินความสามารถในการใช้ภาษาของตนเอง (Self-assessment) ของผู้พูด

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติต่อภาษา ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามประเมินทัศนคติทั้งต่อภาษาตากใบ และภาษาไทยมาตรฐานที่ดัดแปลงมาจากการวิจัยของยูทาเค โทมิโอกะ (2552) ซึ่งมีข้อคำถามที่วัดทัศนคติเชิงบวกและเชิงลบ ผู้วิจัยเลือกเฉพาะข้อคำถามที่เข้ากับบริบทของการใช้ภาษาตากใบและภาษาไทยกลางของคนในอำเภอตากใบ การเลือกประเมินทัศนคติภาษาตากใบไปพร้อมกับภาษาไทยมาตรฐานนี้ เพื่อพิจารณาประเมินเปรียบเทียบหาความแตกต่างทางทัศนคติต่อทั้ง 2 ภาษาของกลุ่มตัวอย่างให้ชัดเจนขึ้น หากผู้รู้แค่ทัศนคติภาษาของภาษาใดภาษาหนึ่งเพียงอย่างเดียวอาจทำให้ไม่สามารถเปรียบเทียบและเห็นแนวโน้มที่จะเกิดต่อภาษาที่จะศึกษาได้ ผู้วิจัยได้ดัดแปลงและตัดข้อคำถามโดยในแบบสอบถามเรื่องสถานการณ์การใช้ภาษา โดยผู้วิจัยได้ปรับโดยการตัดข้อคำถามเดิมจากการสำรวจนำร่อง (pilot study) ออก เช่น คำถาม “คุณพูดภาษาอะไรเวลาทำอะไรทำนา” เพราะผู้วิจัยเห็นว่าสามารถนำไปรวมอยู่ในคำถามของสถานการณ์ในที่ทำงานได้ หรือในข้อคำถามของการสำรวจนำร่อง (pilot study) จะถามว่า “คุณพูดภาษาอะไรกับปู่ย่าตายาย, พ่อแม่, พี่น้อง และลูก” ผู้วิจัยปรับเป็นคุณพูดภาษาอะไรในครอบครัว ส่วนในแบบสอบถามทัศนคติต่อภาษาตากใบ ผู้วิจัยได้ปรับใช้คำถามจากแบบสอบถามของยูทาเค โดยปรับเพิ่มข้อคำถามในข้อที่ 1 “เป็นภาษาที่มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี” เพื่อดูว่ากลุ่มตัวอย่างประชากรมีทัศนคติอย่างไรต่อภาษาตากใบและภาษาไทยมาตรฐาน และตัดข้อคำถามที่ว่า “ที่อื่นๆ ไม่มีความหลากหลาย”, “สุภาพ”, “ไม่สุภาพ”, “ไม่สามารถแสดงอารมณ์ได้ชัดเจน” และ “ไม่มีแบบแผน” ออก เพราะจากการสำรวจนำร่อง (pilot study) และจากการศึกษาค้นคว้างานวิจัย ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่า ภาษาตากใบใช้อักษรเขียนอย่างภาษาไทยมาตรฐาน และไม่ใช้ภาษาที่ใช้ในพิธีกรรมใดๆ และยังเป็นภาษาที่ใช้ในท้องถิ่นมีเพียงสำเนียงและคำศัพท์เฉพาะที่บ่งชี้ความเป็นภาษาตากใบ จึงไม่มีแบบแผนในการใช้แต่อย่างใด ผู้วิจัยจึงไม่เลือก 2 ข้อนี้มาใส่ในแบบสอบถามทัศนคติของผู้วิจัย ส่วนอีก 2 ข้อคำถามที่ผู้วิจัยคัดออกคือ ไม่สามารถแสดงอารมณ์ได้ชัดเจน และที่อื่นๆ ไม่หลากหลาย เพราะผู้วิจัยเห็นว่า คำถามว่าแสดงอารมณ์ได้ชัดเจนและมีคำสำนวนหลากหลาย จะได้ค่าระดับที่เห็นผลชัดอยู่แล้ว จึงไม่เลือกคำถามนี้ไปใช้ในแบบสอบถาม ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เพิ่มเติมข้อที่มีเกียรติ มีศักดิ์ศรีเข้าไปในแบบสอบถาม เพื่อถามพิจารณาทัศนคติในการมองภาษาของตนเองว่ามีศักดิ์ศรีมากน้อยเพียงใด

ส่วนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกใช้ภาษา ผู้วิจัยดัดแปลงมาจากการวิจัยของยูทาเค โทมิโอกะ (2552) เพื่อนำไปประกอบการพิจารณาประเมินว่ากลุ่มตัวอย่างประชากรจะเลือกภาษาแตกต่างไปตามสถานการณ์การใช้ภาษาที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการอย่างไร

3.5.2 แบบบันทึกข้อมูลจากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม

ผู้วิจัยสร้างแบบบันทึกข้อมูลจากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) เพื่อบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ผู้วิจัยเฝ้าติดตาม ผู้บอกภาษา ผู้วิจัยเป็นผู้สังเกต บันทึก และจดบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกข้อมูลของการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกภาษา ซึ่งดัดแปลงมาจากแนวคิดของ Fishman และ Gal (อ้างใน Fasold, 1984) รวมถึงงานวิจัยของ Grimes (1986 อ้างใน Chanmekha, 2003: p.20) ทั้งนี้แบบสังเกตอย่างมีส่วนร่วมนี้เป็นเพียงแนวทางในการบันทึกข้อมูลของผู้วิจัยเท่านั้น การจดบันทึกการสังเกตจริงๆ จะจดบันทึกลงในสมุดของผู้วิจัยซึ่งจะมีรายละเอียดมากกว่า

การเก็บข้อมูลโดยการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมนี้ ผู้วิจัยสามารถเก็บข้อมูลได้เพียง 1 ครอบครัว ซึ่งอาจไม่ใช่ตัวแทนกลุ่มประชากรทั้งหมด แต่การเก็บข้อมูลแบบนี้เป็นการเก็บข้อมูลเชิงลึก ใช้เวลาในการเก็บข้อมูลเป็นระยะเวลาหนึ่ง และกระทำอย่างใกล้ชิด จึงทำให้เห็นรายละเอียดและความซับซ้อนของการใช้ภาษาได้เต็มที่ อีกทั้งเป็นที่รู้จักกันอยู่แล้วว่าอำเภอตากใบจัดเป็นพื้นที่อันตราย เป็นพื้นที่ที่มีเหตุการณ์ความไม่สงบ หรือพื้นที่สีแดง จึงเป็นการยากลำบากที่ผู้วิจัยต้องดูแลตัวเองในการเข้าอยู่ในพื้นที่และหาครอบครัวกลุ่มตัวอย่างเพื่อเก็บข้อมูล

ระหว่างที่ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างประชากรจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้พยายามคัดเลือกครอบครัวที่ให้ข้อมูลในแบบสอบถามสถานการณ์และทัศนคติการใช้ภาษาตากใบ เพื่อหาครอบครัวกลุ่มตัวอย่างที่จะขอพักอาศัยในการเก็บข้อมูลให้ตรงตามเงื่อนไขการวิจัย และการขอจริยธรรมการวิจัยในคน คือ ครอบครัวที่มีประชากร 3 รุ่นอายุ ได้แก่ วัยหนุ่มสาว ที่มีอายุระหว่าง 18-30 ปี วัยกลางคน ที่มีอายุระหว่าง 35-50 ปี และวัยสูงอายุ ที่มีอายุ 55 ปีขึ้นไป และได้รับการสัมภาษณ์จากแบบสอบถามสถานการณ์และทัศนคติการใช้ภาษาตากใบ ครอบครัวที่ได้ประกอบด้วย วัยหนุ่มสาวผู้หญิงจำนวน 2 คน เป็นพี่น้องกัน โดยพี่สาวคนโตมีอายุ 25 ปี น้องสาวคนเล็ก มีอายุ 22 ปี เป็นพนักงานมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ทั้งคู่ วัยกลางคน ที่มีอายุระหว่าง 35-50 ปี ได้แก่ คุณพ่อ มีอายุ 48 ปี เป็นพนักงานบริษัท คุณแม่อายุ 49 ปี อาชีพรับราชการ และวัยสูงอายุ คือ คุณตา อายุ 75 ปี และคุณยาย อายุ 67 ปี มีอาชีพทำสวน และมีภูมิลำเนาเดิมเป็นคนในท้องถิ่นตากใบ

จากที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้นว่า การบันทึกข้อมูลในแบบบันทึกการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมนี้ เป็นเพียงแนวทางให้ผู้วิจัยสังเกตในส่วนของการเลือกภาษาตามสถานการณ์การใช้ภาษา โดยผู้วิจัยจะแบ่งเป็น 7 สถานการณ์ ได้แก่ สถานการณ์การใช้ภาษาในครอบครัว สถานการณ์การใช้ภาษาในหมู่ญาติพี่น้อง สถานการณ์การใช้ภาษากับเพื่อนบ้าน สถานการณ์การใช้ภาษาในสถานศึกษา

สถานการณ์การใช้ภาษาในวัด สถานการณ์การใช้ภาษาในการติดต่อค้าขาย และสถานการณ์การใช้ภาษาในการติดต่อราชการ ซึ่งผู้วิจัยกำหนดตัวอักษรที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกใช้ภาษาตามสถานการณ์การใช้ภาษา ดังนี้

TB	หมายถึง	ภาษาตากใบ
T	หมายถึง	ภาษาไทยกลาง
TB-T	หมายถึง	ใช้ทั้งภาษาตากใบและภาษาไทยกลาง
M	หมายถึง	ภาษามลายู
O	หมายถึง	ภาษาอื่นๆ

ส่วนการเลือกภาษาของกลุ่มสนทนา จะแบ่งออกเป็น 9 กรณี ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้ที่อาวุโสกว่า พ่อแม่ เพื่อนที่มีอายุเท่ากัน เพื่อนบ้าน เด็ก พ่อค้า/แม่ค้า หมอ/พยาบาล และเจ้าหน้าที่ราชการ โดยผู้วิจัยกำหนดตัวอักษรในการกรอกข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกใช้ภาษาตามกลุ่มสนทนา ดังนี้

TB	หมายถึง	ภาษาตากใบ
T	หมายถึง	ภาษาไทยกลาง
TB-T	หมายถึง	ทั้งภาษาตากใบและภาษาไทยกลาง
M	หมายถึง	ภาษามลายู
O	หมายถึง	ภาษาอื่นๆ

ก่อนจะเก็บข้อมูลในชุมชน ผู้วิจัยจัดเตรียมเอกสารใบยินยอมในการทำวิจัยในคน โดยส่งเรื่องไปขออนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน ม.ธ. ชุดที่ 2 และได้รับการอนุมัติในวันที่ 28 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2558 รหัสโครงการคือ 085/2558 การจัดทำเอกสารใบยินยอมในการทำวิจัยในคนนี้ เพื่อขออนุญาตกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยจะต้องไปเก็บข้อมูล และเมื่อได้รับอนุญาตให้เก็บข้อมูลได้แล้ว จึงดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

3.6 การเก็บข้อมูล

การเก็บข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยนี้มี 2 ส่วน ได้แก่

3.6.1 การเก็บข้อมูลแบบสอบถาม

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปให้ประชากรกลุ่มตัวอย่างตอบ โดยใช้วิธีส่งอย่างง่าย เดินตามบ้านหรือนัดกลุ่มตัวอย่างผ่านกำนัน บัณฑิตอาสาหมู่บ้าน และนักเรียนในชุมชนตำบลพร่อน และได้ข้อมูลทั้งสิ้น 262 คน ทั้งนี้ก่อนการเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้ทำการขออนุญาตหัวหน้าชุมชน ซึ่งในที่นี้ได้แก่กำนันตำบลพร่อน เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลตามที่ระบุไว้ในการขอจริยธรรมการวิจัยในคนของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้วิจัยสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างและจดบันทึกตามที่กลุ่มตัวอย่างตอบด้วยตนเอง หากมีกลุ่มตัวอย่างหลายท่าน ประชาชนหมู่บ้านจะช่วยผู้วิจัยสัมภาษณ์และจดบันทึกไปพร้อมกับผู้วิจัย

3.6.2 การเก็บข้อมูลเชิงชาติพันธุ์วรรณา

การเก็บข้อมูลเชิงชาติพันธุ์วรรณา ผู้วิจัยได้เลือกใช้การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การปฏิสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูล โดยใช้เวลาในการอยู่อาศัยและการสนทนาพูดคุยจนได้รับความไว้วางใจให้ผู้วิจัยอยู่กับครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลได้ และอนุญาตให้ผู้วิจัยติดตามสังเกตการณ์ใช้ภาษาตามสถานการณ์ต่างๆ ตามที่กำหนดไว้ พร้อมทั้งให้บันทึกเสียงสนทนาและการบันทึกข้อมูลภาคสนามได้

ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตอย่างมีส่วนร่วม บันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกภาษาตามสถานการณ์ 7 สถานการณ์ ได้แก่ สถานการณ์การใช้ภาษาในครอบครัว สถานการณ์การใช้ภาษาในหมู่ญาติพี่น้อง สถานการณ์การใช้ภาษากับเพื่อนบ้าน สถานการณ์การใช้ภาษาในสถานศึกษา สถานการณ์การใช้ภาษาในวัด สถานการณ์การใช้ภาษาในการติดต่อค้าขาย และสถานการณ์การใช้ภาษาในการติดต่อราชการ และจดบันทึกอย่างละเอียดลงในสมุดงานสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การเข้าอาศัยอยู่ในครอบครัวซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างนี้ ผู้วิจัยคัดเลือกแล้วว่าเป็นครอบครัวที่มีการใช้ภาษาตากใบเป็นภาษาแม่ จำนวน 1 ครอบครัว ซึ่งมีสมาชิกในครอบครัวเป็นคน 3 กลุ่มอายุ ได้แก่ กลุ่มเยาวชน ที่มีอายุระหว่าง 18-30 ปี กลุ่มวัยกลางคน ที่มีอายุระหว่าง 35-50 ปี และกลุ่มผู้สูงอายุ ที่มีอายุ 55 ปีขึ้นไป ผู้วิจัยต้องขออนุญาตเก็บข้อมูลอยู่ในบ้านหลังเดียวกันกับครอบครัวนี้ โดยอาศัยอยู่ร่วมอาทิตย์ละ 2-3 วัน รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 30 วัน และขออนุญาตเข้าร่วมกิจกรรม

ต่างๆ เพื่อสังเกตการใช้ภาษาตามแต่ที่ทางกลุ่มตัวอย่างจะอนุญาตให้เข้าร่วม ทุกครั้งที่เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ผู้วิจัยจะสังเกตและจดบันทึกข้อมูลการเลือกใช้ภาษาของกลุ่มตัวอย่าง

3.7 การประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล

การประมวลผลข้อมูลและวิเคราะห์สถานการณ์และทัศนคติการใช้ภาษาตากใบ ในตำบลพร่อน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส เมื่อนำข้อมูลมาจัดระบบเรียบร้อยแล้ว จึงทำการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

การวิเคราะห์ความสามารถในการใช้ภาษา ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ว่าประชากรกลุ่มตัวอย่างมีความสามารถในการใช้ภาษามากหรือน้อยเพียงไร ทั้งนี้ เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์แนวโน้มในการใช้ภาษา โดยแบ่งการวิเคราะห์เป็น 2 ส่วน ได้แก่ แบบประเมินความสามารถทางภาษาด้วยตนเอง ซึ่งแบบประเมินความสามารถทางภาษาของ The Foreign Service Institute of the U.S. Department of State (FSI) โดยส่วนแบบประเมินความสามารถทางภาษาด้วยตนเองจะมีคะแนนตามคำตอบดังนี้

ลักษณะคำตอบ	ระดับคะแนน
ได้	1
ไม่ได้	0

ส่วนแบบสอบถามของ The Foreign Service Institute of the U.S. Department of State (FSI) ผู้วิจัยกำหนดระดับคะแนนไว้ 5 ระดับ ดังต่อไปนี้

ระดับ 1 มีความสามารถในการใช้ภาษาอยู่ในระดับพื้นฐาน

คำถามคือ 1. ถ้ามีคนอยากรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวคุณ เช่น พระอาทิตย์ มะละกอ ร่ม กางเกงในภาษาตากใบเรียกอย่างไร คุณสามารถบอกเขาได้หรือไม่

ระดับ 2 มีความสามารถในการใช้ภาษาอยู่ในระดับปานกลาง

คำถามคือ 2. ถ้ามีคนตากใบพูดกล่าวคำทักทายเป็นภาษาตากใบ คุณสามารถเข้าใจ และโต้ตอบกลับไปเป็นภาษาตากใบได้หรือไม่ และ 3. ถ้ามีคนพูดภาษาตากใบมาถามทางไปสถานีตำรวจกับ

คุณ คุณสามารถเข้าใจและบอกทางไปสถานีตำรวจให้กับเขาเป็นภาษาตากใบได้หรือไม่

ระดับ 3 มีความสามารถในการใช้ภาษาอยู่ในระดับดี

คำถามคือ 4. สมมติว่าคนในบ้านคุณไม่สบาย คุณจำเป็นต้องพาเขาไปหาหมอ หากหมอพูดภาษาตากใบในการอธิบายวิธีกินยา คุณสามารถเข้าใจสิ่งที่หมอบอกได้หรือไม่

และ 5. คุณสามารถอธิบายวิธีกินยาและคำแนะนำเกี่ยวกับการดูแลตัวเอง เช่น ดื่มน้ำเยอะๆ กินยาตรงเวลา ให้กับเพื่อนบ้านที่ไม่สบาย เป็นไข้ ตัวร้อน ด้วยภาษาตากใบได้หรือไม่

ระดับ 4 มีความสามารถในการใช้ภาษาอยู่ในระดับดีมาก

คำถามคือ 6. คุณสามารถบอกรายละเอียดเกี่ยวกับสมาชิกในครอบครัวของคุณ เช่น รูปพรรณสัณฐาน หน้าที่การงาน เป็นภาษาตากใบได้หรือไม่

7. คุณสามารถบอกเล่าเกี่ยวกับบ้านของคุณว่าอยู่ที่ไหน พ่อแม่ของคุณเป็นใคร ด้วยภาษาตากใบ ได้หรือไม่

และ 8. คุณสามารถบอกเล่าเกี่ยวกับบ้านของคุณว่าอยู่ที่ไหน พ่อแม่ของคุณเป็นใคร ด้วยภาษาตากใบ ได้หรือไม่

ระดับ 5 มีความสามารถในการใช้ภาษาอยู่ในระดับเดียวกับเจ้าของภาษา

คำถามคือ 9. คุณสามารถบอกเล่าเกี่ยวกับบ้านของคุณว่าอยู่ที่ไหน พ่อแม่ของคุณเป็นใคร ด้วยภาษาตากใบ ได้หรือไม่

และ 10. คุณสามารถบอกเล่าเกี่ยวกับบ้านของคุณว่าอยู่ที่ไหน พ่อแม่ของคุณเป็นใคร ด้วยภาษาตากใบ ได้หรือไม่

ข้อคำถามจะมีระดับของความสามารถของการใช้ภาษาดังอธิบายไว้ข้างต้น หากผู้ตอบแบบสอบถามเลือกตอบว่า “ได้” ในข้อใดก็จะสื่อระดับความสามารถเป็นคำร้อยละในแต่ละช่วงอายุ และนำไปวิเคราะห์ต่อไป

(1) การวิเคราะห์ทัศนคติของประชากรกลุ่มตัวอย่าง โดยนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย เพื่อพิจารณาว่ามีกลุ่มตัวอย่างประชากรเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยมากนักน้อยเพียงใด และคนในชุมชนตากใบมีทัศนคติทางบวกหรือทางลบมากนักน้อยเพียงใด

ในการพิจารณาว่าคำถามแต่ละข้อ มีคนเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยมากนักน้อยเพียงใด ได้คำนวณค่าเฉลี่ยโดยแปลงตัวเลือกเป็นคะแนน 1 ถึง 5 ตาม ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง ดังแสดงในตารางที่ 3.1 เพราะฉะนั้น คำบอกลักษณะที่มีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกับ 5 แสดงว่ามีคนเห็นด้วยจำนวนมาก ส่วนคำบอกลักษณะที่มีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกับ 1 แสดงว่ามีคนไม่เห็นด้วยจำนวนมาก

ตารางที่ 3.1

ตารางคะแนนเพื่อพิจารณาอัตราส่วนของคนที่เห็นด้วย

ตัวเลือก	คะแนน
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1
ค่อนข้างไม่เห็นด้วย	2
ปานกลาง	3
ค่อนข้างเห็นด้วย	4
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5

ผู้วิจัยจะพิจารณาว่ากลุ่มตัวอย่างประชากรมีทัศนคติทางบวกหรือทางลบต่อภาษาตากใบและภาษาไทยมาตรฐาน และมีทัศนคติทางบวกหรือทางลบน้อยเพียงใด นอกจากนี้ ยังพิจารณาว่ามีความแตกต่างตามอายุ

การวิเคราะห์การเลือกภาษาของประชากรกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ว่า ภาษาใดเป็นภาษาที่กลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มเลือกใช้ในแต่ละสถานการณ์การใช้ภาษาและคู่สนทนามากที่สุด เพื่อนำมาวิเคราะห์แนวโน้มในการใช้ภาษา โดยแบ่งวิเคราะห์เป็น 2 ส่วน ได้แก่ การเลือกภาษาตามสถานการณ์การใช้ภาษา และการเลือกภาษาตามคู่สนทนา ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มานำเสนอในรูปแบบมาตราชี้บ่ง (Implicational Scale) ตามแบบของ Gal (อ้างใน Fasold, 1993) ซึ่งมาตราชี้บ่งนี้จะแสดงความสัมพันธ์ของข้อมูลแต่ละหน่วย

(2) การวิเคราะห์ตีความภาพรวมชุมชนเพื่อหาปัจจัยที่มีอิทธิพลในการธำรงภาษาและการเปลี่ยนภาษาของชุมชนชาวตากใบ ตามแนวคิดของ Fishman (อ้างใน Holmes, 1993)

และแนวคิดในการศึกษาภาวะวิกฤติทางภาษาของ Fishman (1992) ซึ่งให้ความสำคัญกับการสื่อสารระหว่างวัยมาก โดยเห็นว่าปัจจัยหลักในการจัดระดับภาษาในการศึกษาภาวะวิกฤติทางภาษานั้น จำเป็นต้องดูพลังทางภาษาโดยใช้หลักการของรูปแบบ จึงเสนอกรอบประเมินที่เรียกกันว่า Fishman's GIDS ซึ่ง Fishman ได้กำหนดกรอบไว้โดยให้ระดับ 1 คือ ภาษาที่ยังใช้กันอยู่อย่างแพร่หลาย ไปจนถึงระดับ 8 คือ ภาษาที่ไม่มีผู้ใช้แล้ว กรอบแนวคิดนี้ Fishman ได้ใช้กรอบแนวคิดของ UNESCO และ Ethnologue (สถาบันภาษาของโลก) มาประยุกต์ ซึ่งมีข้อแตกต่างตรงที่ UNESCO จะให้ความสำคัญกับการส่งผ่านภาษาระหว่างวัย ในขณะที่ Ethnologue ให้ความสำคัญกับจำนวนของผู้พูดภาษาที่ 1 เป็นหลักสำคัญ เมื่อ Fishman นำมาประยุกต์จึงได้กรอบการประเมินพลังของการใช้ภาษาออกมาได้เป็น 8 ระดับเรียงไปเป็นระดับดังต่อไปนี้

ระดับอ่อนแอ

ระดับ 8 ผู้พูดภาษาที่ยังคงเหลือเป็นผู้พูดในวัยสูงอายุ

ระดับ 7 ภาษาที่รุ่นพ่อแม่รู้จักดีพอที่จะใช้กับรุ่นลูก แต่ก็ไม่ได้ใช้ภาษานั้นถ่ายทอดให้กับรุ่นลูก

ระดับ 6 ภาษาที่ใช้พูดสื่อสารโดยผู้พูดทุกวัย และเป็นภาษาที่หนึ่งของเด็ก

ระดับ 5 ภาษาพูดที่ผู้พูดทุกวัยใช้สื่อสารกันอย่างเข้าใจดี และเมื่อถ่ายทอดเป็นภาษาเขียนยังสามารถสื่อสารได้เป็นอย่างดี

ระดับเข้มแข็ง

ระดับ 4 ภาษาที่นำไปใช้ในระบบการศึกษา

ระดับ 3 ภาษาที่ใช้ในชุมชนหรือ ภูมิภาค แต่คนในชุมชนและคนนอกชุมชนยังสามารถเข้าใจกันได้

ระดับ 2 ภาษาที่ใช้ในชุมชน ภูมิภาค สื่อสารมวลชนของภูมิภาคและบริการรัฐ

ระดับ 1 ภาษาที่ใช้ในราชการ การทำงาน สื่อสารมวลชน รัฐ ทั่วประเทศ

3.8 การสรุปผลและอภิปรายผล

ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษาทั้งหมดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตอบคำถามหลักเกี่ยวกับสถานการณ์ภาษาตากใบที่อยู่ท่ามกลางสถานการณ์ทางสังคม และจาก

ผลการวิเคราะห์ที่ได้จากข้อ 3.7 เพื่อคาดการณ์ถึงแนวโน้มที่น่าจะเกิดขึ้นกับภาษาตากใบ รวมไปถึงการอธิบายผลที่เน้นไปสู่การสร้างข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการวางแผนและดำรงรักษาภาษาในท้องถิ่น รวมทั้งการใช้การศึกษาภาษาเป็นฐานคิดในการพัฒนาโครงการเพื่อสร้างความปรองดองและความเข้าใจซึ่งกันและกันให้เกิดขึ้นกับคนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย

บทที่ 4

สถานการณ์การใช้ภาษาตากใบ

ในบทที่ 4 ผู้วิจัยจะได้นำเสนอผลการวิเคราะห์สถานการณ์การใช้ภาษาตากใบ ในอำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาสที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถามสถานการณ์และทัศนคติการใช้ภาษาตากใบ ในประเด็นต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลที่เกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่างประชากรประกอบด้วย ข้อมูลส่วนตัวเกี่ยวกับอายุ เพศ ระดับการศึกษา ภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความสามารถในการใช้ภาษา

และส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกใช้ภาษา

อีกทั้งยังใช้การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมสำหรับกิจกรรมต่างๆ ที่ผู้วิจัยเฝ้าสังเกตติดตามผู้บอกภาษา เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์เกี่ยวกับการเลือกภาษา โดยพิจารณาจากการเลือกใช้ภาษากับคู่สนทนา ตามสถานการณ์การใช้ภาษา ดังรายละเอียดที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 ผลของการวิเคราะห์ด้านสถานการณ์การใช้ภาษาตากใบ มีดังนี้

4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่างประชากร

4.1.1 ผลสำรวจกลุ่มประชากรในพื้นที่

หลังจากที่ผู้วิจัยลงพื้นที่และดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอนในบทที่ 3 เสร็จสิ้น ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างประชากรในตำบลพร่อน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส จำนวน 262 คน ทั้งนี้จำนวนกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ได้นั้นจากเดิมผู้วิจัยคำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างประชากรโดยใช้สูตรของยามาเน (Yamane, 1973) ได้ 364 คน แต่พบว่า ในพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่สีแดงซึ่งมีเหตุการณ์ความไม่สงบของสามจังหวัดชายแดนใต้ ส่งผลให้เกิดความนิยมส่งลูกหลานออกไปเรียนในสถาบันการศึกษาต่างพื้นที่ และประชากรบางส่วนมีการโยกย้ายถิ่นเพื่อทำงานนอกพื้นที่ ตามค่านิยมของการให้ลูกหลานรับราชการหรือทำงานในหน่วยงานราชการ หรือ

ทำงานบริษัท ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล จึงเป็นเหตุให้มีประชากรบางส่วน ไม่ได้อยู่ในพื้นที่ ทำให้ประชากรดังกล่าวมีแต่ชื่อในสำมะโนประชากรของหน่วยงานภาครัฐ แต่ไม่มีตัวตนในพื้นที่จริงของช่วงระยะเวลาที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูล การศึกษาในส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่างประชากร ประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับอายุ เพศ ระดับการศึกษา ภาษาแม่หรือภาษาแรกที่กลุ่มตัวอย่างประชากรใช้ และภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวันของกลุ่มตัวอย่างประชากร เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาวิเคราะห์ ซึ่งข้อมูลทั่วไปด้านประชากรปรากฏดังในตารางที่ 4.1 ดังนี้

ตารางที่ 4.1

แสดงข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างประชากร

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างประชากร	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	106	40.5
หญิง	156	59.5
รวม	262	100.0
2. อายุ		
กลุ่มอายุ 18-30 ปี	49	18.7
กลุ่มอายุ 35-50 ปี	142	54.2
กลุ่มอายุ 55 ปีขึ้นไป	71	27.1
รวม	262	100.0
3. ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	77	29.4
มัธยมศึกษา/ปวช.	82	31.3
ปริญญาตรี/ปวส.	96	36.6
สูงกว่าปริญญาตรี	7	2.7
รวม	262	100.0
4. อาชีพ		
รับจ้าง	118	45.0

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างประชากร	จำนวน	ร้อยละ
ค้าขาย	31	11.8
ทำสวน/ทำนา	25	9.5
รับราชการ	61	23.3
อาชีพส่วนตัว	11	4.2
นักเรียน/นักศึกษา	16	6.1
รวม	262	100.0

จากตารางที่ 4.1 แสดงให้เห็นถึงข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างประชากรในตำบลพร่อน อำเภอดงบัง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า กลุ่มตัวอย่างประชากรเพศหญิงมีมากกว่าเพศชาย อายุของกลุ่มตัวอย่างประชากรที่มีจำนวนมากที่สุดคือ กลุ่มอายุ 35-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 54.2

สำหรับระดับการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างประชากรทั้ง 262 คน มีระดับการศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) และระดับปริญญาตรี 96 คน คิดเป็นร้อยละ 36.6 ซึ่งใกล้เคียงกับระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และมัธยมศึกษาที่มีจำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 31.3 และจากข้อมูลข้างต้นนี้แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่เป็นประชากรที่มีการศึกษา และส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับ ปวช. ถึง ระดับปริญญาตรี และสำหรับการศึกษาที่สูงกว่าระดับปริญญาตรี คือ สำเร็จปริญญาโท ในส่วนอาชีพของกลุ่มตัวอย่างประชากรพบว่า ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง ถึง 118 คน คิดเป็นร้อยละ 45 ของกลุ่มตัวอย่างประชากร โดยอาชีพรับจ้างจะได้แก่ รับจ้างกรีดยาง รับจ้างเลี้ยงสัตว์ และรับจ้างทั่วไป ซึ่งอาชีพส่วนใหญ่แม้จะเป็นอาชีพรับจ้าง แต่อาชีพรับราชการก็มีจำนวนไม่น้อย คือมีจำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 23.3 ของกลุ่มตัวอย่างประชากร ทั้งนี้พบว่า อาชีพรับราชการได้แก่ ข้าราชการท้องถิ่น เช่น พนักงานเทศบาล พนักงานอำเภอ พนักงาน อบต. พนักงานป่าไม้ และข้าราชการครู

จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า ผู้ที่มีอาชีพรับราชการส่วนใหญ่ หากมีการศึกษาระดับปริญญาตรี และปริญญาโท มักเป็นผู้ที่มีอาชีพรับราชการครู หรือพนักงานมหาวิทยาลัย ซึ่งส่วนใหญ่ผู้วิจัยจะได้พูดคุยสัมภาษณ์ในวันเสาร์-อาทิตย์ นอกจากนี้ผู้ที่รับราชการในองค์กรส่วนท้องถิ่น ทั้งพนักงานเจ้าหน้าที่เทศบาล พนักงานอำเภอ และพนักงาน อบต. พบว่าจะมีระดับการศึกษาที่หลากหลาย เช่น ผู้มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา/ปวช. จะทำหน้าที่เป็นพนักงานขับรถ พนักงานเดินเอกสาร รวมทั้งอาสาสมัครป้องกันภัย สำหรับการศึกษาระดับปวส./ปริญญาตรี ส่วนใหญ่จะเป็นเจ้าพนักงานซึ่งปฏิบัติงานในหน้าที่ประเภทงานบัญชี งานคลัง งานพัสดุ และสำหรับวุฒิการศึกษาที่สูง

กว่าปริญญาตรี คือระดับปริญญาโทนั้นมักจะดำรงตำแหน่งหัวหน้างานระดับสูง ดังที่กล่าวมานี้ ส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่ ซึ่งสามารถทำงานรับราชการในละแวกบ้าน และชุมชนได้ หากมีครอบครัวและสร้างบ้านในที่ดินที่เป็นมรดกตกทอด คนเหล่านี้มักจะแต่งงานกับคนในอำเภอเดียวกัน แต่ต่างตำบลหรือต่างหมู่บ้าน หากแต่งงานกับคนต่างถิ่น และทำงานนอกพื้นที่ที่ไม่ใช่ในละแวกบ้าน เท่าที่ผู้วิจัยสังเกตเห็นคือ มักสร้างบ้านเรือนอยู่ในอำเภอเมือง และจะกลับมาเยี่ยมบุพการีในวันหยุดราชการ หรือวันเสาร์-อาทิตย์ เท่านั้น สำหรับอาชีพรับจ้างนั้นจากข้อมูลที่ได้ ส่วนใหญ่จะมีการศึกษาในระดับประถมศึกษา และเป็นคนในพื้นที่ อาศัยอยู่มาแต่เกิด จะมีคนต่างพื้นที่บ้างก็มักจะมาจากการย้ายถิ่นเพื่อมารับจ้างกรีดยาง หรือแต่งงานกับคนในท้องถิ่น แต่มีไม่มากนัก อาจเพราะปัจจุบันมีเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ จึงทำให้มีคนย้ายออกจากพื้นที่มากกว่าย้ายเข้าในพื้นที่ก็ได้

4.1.2 กลุ่มตัวอย่างประชากรกับการใช้ภาษาแรก

จากแบบสอบถามที่มีการประเมินการเลือกใช้ภาษาแม่หรือภาษาแรกของกลุ่มตัวอย่างประชากร โดยพิจารณาภาษาที่กลุ่มตัวอย่างประชากรใช้เป็นภาษาแรกตั้งแต่เริ่มจำความได้ และใช้ติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นทั้งภายในบ้านและชุมชนภาษา ผลการวิเคราะห์มีรายละเอียดดังปรากฏในตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2

แสดงค่าร้อยละของภาษาแรกที่กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ภาษาตากใบเป็นภาษาแม่

ภาษาแรกที่กลุ่มตัวอย่างประชากรใช้สื่อสาร	กลุ่มตัวอย่างประชากร (262)	
	จำนวนประชากร	ร้อยละ
ภาษาไทยกลาง	18	6.8
ภาษาไทยใต้	1	0.4
ภาษาตากใบ	241	92.0
ภาษามลายู	1	0.4
ภาษาอีสาน	1	0.4
รวม	262	100

ภาษาที่กลุ่มตัวอย่างประชากรใช้เป็นภาษาแม่หรือภาษาแรกมากที่สุด ได้แก่ ภาษาตากใบ มีจำนวนทั้งสิ้น 241 คน คิดเป็นร้อยละ 92 จากจำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 262 คน ส่วนลำดับรองลงมาคือ ภาษาไทยกลาง มีจำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 6.8 ในขณะที่ ภาษาไทยใต้ ภาษามลายูและภาษาอีสานมีจำนวนผู้ใช้เป็นภาษาแรกเพียงภาษาละ 1 คน คิดเป็น ร้อยละ 0.4 ของกลุ่มตัวอย่างประชากรทั้งหมด

ลักษณะสำคัญนี้ชี้ให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างประชากรของตำบลพร่อน ในอำเภอ ตากใบใช้ภาษาแม่ซึ่งก็คือภาษาตากใบเป็นภาษาแรกเริ่มในการสื่อสาร ซึ่งเป็นภาษาพื้นฐานที่ได้รับมา ตั้งแต่จำความได้ ประเด็นที่น่าสนใจคือ มีกลุ่มตัวอย่างประชากรเลือกตอบว่าใช้ภาษาไทยกลาง ภาษาไทยใต้ ภาษามลายู และภาษาอีสานด้วย กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามว่าใช้ภาษาไทยกลาง ภาษาไทยใต้ ภาษามลายู และภาษาอีสานนั้น จากการสัมภาษณ์ผู้ตอบแบบสอบถามพบว่าเป็นผู้ที่ย้าย เข้ามาอยู่ในพื้นที่ตำบลพร่อน เนื่องจากการแต่งงานกับคนในพื้นที่ กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ ภาษาไทยใต้นั้นเป็นคนจังหวัดสงขลาแต่งงานกับคนในชุมชนและรับราชการอยู่ในอำเภอดากใบ

ส่วนผู้ใช้ภาษามลายูเป็นภาษาแรกนั้น เป็นคนไทยในจังหวัดนราธิวาสที่นับถือ ศาสนาอิสลาม แต่งงานและได้อาศัยอยู่ในชุมชน ประกอบอาชีพเป็นเจ้าหน้าที่สาธารณสุขตำบล อาศัย อยู่ในชุมชนได้ประมาณ 15 ปี สร้างบ้านและตั้งรกรากอยู่ในหมู่บ้านซึ่งมีละแวกบ้านติดกับญาติพี่น้อง ของภรรยา

ผู้ใช้ภาษาไทยกลางเป็นภาษาแรก ส่วนใหญ่เป็นคนต่างถิ่นอื่น พบว่าโดยมากจะ ประกอบอาชีพรับราชการครู หรือรับราชการเป็นเจ้าพนักงานส่วนท้องถิ่น เช่น เจ้าหน้าที่เทศบาล หรือเจ้าหน้าที่อำเภอแต่งงานและอาศัยอยู่ในหมู่บ้านมานานมากกว่า 20 ปี ซึ่งคนที่มาจากต่างถิ่นนี้ มักจะสอนให้ลูกๆ พูดภาษาไทยกลางเป็นภาษาแม่ จึงส่งผลต่อการใช้ภาษาไทยกลางเป็นภาษาแรก ของคนในกลุ่มอายุ 18-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 16.33 จากการพูดคุยสังเกต ผู้วิจัยพบว่า คนต่างถิ่นที่พูด ภาษาไทยกลางเป็นภาษาแรกนั้น ส่วนใหญ่เมื่อหัดพูดภาษาตากใบก็พอที่จะพูดได้ แม้สำเนียงจะเพี้ยน ไปบ้าง แต่ก็มีส่วนน้อยที่จะไม่สามารถใช้ภาษาตากใบได้แม้จะอยู่ในพื้นที่มานาน เช่น คุณครูท่านหนึ่ง มาบรรจุรับราชการครูและแต่งงานกับสามีซึ่งเป็นคุณครูในโรงเรียนเดียวกันมากกว่า 22 ปี ที่พักอาศัยก็ อยู่ในหมู่บ้านที่แวดล้อมไปด้วยคนที่พูดภาษาตากใบ แต่คุณครูก็ไม่พูดภาษาตากใบ ผู้วิจัยถามว่าจริงๆ แล้วคุณครูสามารถพูดภาษาตากใบได้หรือไม่ คุณครูตอบว่า มาอยู่ใหม่ๆ เคยหัดพูด แต่รู้สึกลำบาก จึง ไม่หัดต่อ แต่ฟังเข้าใจทุกอย่าง และโต้ตอบไปมากับคนอื่นๆ ในหมู่บ้านได้ ใช้ศัพท์ต่างๆ สื่อสารได้ แต่ สำเนียงนั้นจะเป็นภาษาไทยกลาง ไม่ใช่สำเนียงตากใบ

เมื่อพิจารณาการใช้ภาษาแรกของคนในชุมชนตากใบควบคู่กับการแบ่งระดับอายุของกลุ่มตัวอย่างประชากร เพื่อวิเคราะห์ทิศทางสถานการณ์ของการใช้ภาษาตากใบของชุมชนผู้ใช้ภาษาตากใบในตำบลพร่อน พบว่ามีสถานการณ์การใช้ภาษาแรกตามตารางที่ 4.3 ดังนี้

ตารางที่ 4.3

แสดงค่าร้อยละของภาษาแรกที่กลุ่มตัวอย่างประชากรใช้ จำแนกตามกลุ่มอายุ

ภาษาแรกที่ กลุ่มตัวอย่างประชากร ใช้สื่อสาร จำแนกตามกลุ่มอายุ	กลุ่มตัวอย่างประชากร (262)					
	อายุ 18-30 ปี (49)		อายุ 35-50 ปี (142)		อายุ 55 ปี ขึ้นไป (71)	
	จำนวนคน	ร้อยละ	จำนวนคน	ร้อยละ	จำนวนคน	ร้อยละ
ภาษาไทยกลาง	8	16.33	7	4.92	3	4.23
ภาษาไทยใต้	-	-	1	0.70	-	-
ภาษาตากใบ	41	83.67	132	92.96	68	95.77
ภาษามลายู	-	-	1	0.70	-	-
ภาษาอีสาน	-	-	1	0.70	-	-
รวม	49	100	142	100	71	100

จากผลการวิเคราะห์แบบสอบถามด้านการใช้ภาษาแรก พบว่ากลุ่มตัวอย่างประชากร 3 รุ่นอายุ มีการใช้ภาษาแรกเป็นภาษาตากใบในสัดส่วนสูงที่สุดทุกกลุ่มอายุ แต่ที่มีลักษณะการใช้ภาษาแรกแตกต่างกันก็คือ รุ่นอายุ 35-50 ปี มีการใช้ภาษาแรกที่หลากหลายที่สุด ได้แก่ ภาษาไทยถิ่นใต้ (สงขลา) ภาษามลายู และภาษาอีสาน ขณะเดียวกันก็พบว่าใช้ภาษาตากใบเป็นจำนวนสูงที่สุดด้วย ในขณะที่รุ่นอายุ 18-30 ปี และรุ่นอายุ 55 ปีขึ้นไปพบว่าใช้ภาษาตากใบและภาษาไทยกลางเป็นภาษาแรกเท่านั้น แต่มีลักษณะที่แตกต่างกัน ก็คือ ประชากรรุ่นอายุ 18-30 ปี มีสัดส่วนของการใช้ภาษาไทยกลางเป็นภาษาแรกสูงกว่ารุ่นอายุ 55 ปีขึ้นไป และเป็นรุ่นอายุที่ใช้ภาษาไทยกลางในสัดส่วนสูงกว่าทุกรุ่นอายุ ตรงกันข้ามกับประชากรรุ่นอายุ 55 ปีขึ้นไปมีสัดส่วนของการใช้ภาษาตากใบเป็นภาษาแรกสูงสุด

สถานการณ์การใช้ภาษาแรกกับรุ่นอายุที่พบจากข้อมูลข้างต้นนี้ หากพิจารณาตามแนวคิดเรื่องการเปลี่ยนภาษา (language shift) ที่คริสตัล (Crystal, 1992) กล่าวไว้ ก็น่าจะแสดง

ให้เห็นแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางภาษาในชุมชนตำบลพร่อน และสามารถคาดการณ์สถานการณ์การใช้ภาษาตากใบของชุมชนพร่อนที่คนส่วนใหญ่ใช้ภาษาตากใบเป็นภาษาแรกได้ว่า เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นแล้ว เห็นได้ว่า คนรุ่นอายุ 18-30 ปีใช้ภาษาไทยกลางในสัดส่วนสูงกว่ากลุ่มอื่น แม้ว่าในสถานการณ์ขณะนี้ ภาษาตากใบจะยังคงมีผู้ใช้สื่อสารเป็นภาษาแรกในจำนวนที่สูงอยู่ แต่ก็เป็นที่น่าสังเกตที่ทุกกลุ่มอายุก็มีสัดส่วนการใช้ภาษาไทยกลางเป็นลำดับที่ 2 ทั้งสิ้น ซึ่งทำให้เห็นว่า ภาษาตากใบถูกเบียดหรือถูกแบ่งสัดส่วนการใช้เป็นภาษาแรกมากขึ้น เมื่อผู้วิจัยได้ใช้การเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมกับผู้ใช้งานจริงในชุมชนมาร่วมพิจารณาด้วยแล้ว ก็ยิ่งทำให้เห็นสถานการณ์การใช้ภาษาตากใบและภาษาไทยกลางในชุมชนตำบลพร่อนที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะได้กล่าวต่อไปในหัวข้อ 4.4 ของบทนี้

ในส่วนของผู้ที่ใช้ภาษาอื่นๆ เป็นภาษาแรก ได้แก่ ภาษาไทยถิ่นใต้ ภาษามลายู และภาษาอีสานนั้น พบเพียงผู้ใช้ภาษาละ 1 คน ข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลเหล่านี้พบว่า ทั้งหมดเป็นบุคคลต่างถิ่นที่ย้ายถิ่นอาศัยเข้ามาอยู่ในชุมชนนี้เพราะการแต่งงานกับคนในชุมชน มีทั้งที่เป็นเพศหญิงและเพศชาย ภาษาแรกของบุคคลเหล่านี้จึงเป็นภาษาแรกของถิ่นเดิมของตนก่อนที่จะย้ายเข้ามาในอำเภอตากใบ อย่างไรก็ตาม บุคคลเหล่านี้ได้เข้ามาอยู่อาศัยและมีครอบครัวกับคนในชุมชนภาษาตากใบเป็นระยะเวลาคนละประมาณ 10-20 ปี ทำให้คนเหล่านี้มีความรู้ภาษาตากใบอยู่บ้าง สามารถฟังภาษาตากใบได้อย่างเข้าใจ บางคนก็มีความสามารถทั้งการฟังและการพูดภาษาตากใบได้ดีอีกด้วย

จากการพิจารณาการใช้ภาษาแรกกับกลุ่มตัวอย่างประชากร 3 รุ่นอายุ อาจพอสรุปในเบื้องต้นได้ถึงสถานการณ์การใช้ภาษาแรกของชุมชนตำบลพร่อนว่า ภาษาตากใบยังคงเป็นภาษาแรกของผู้ใช้ภาษาทุกกลุ่มอายุและยังคงใช้สื่อสารกันภายในชุมชนเป็นภาษาหลัก ขณะเดียวกันภาษาไทยกลางก็เริ่มมีแนวโน้มเป็นภาษาที่คนในชุมชนตำบลพร่อน อำเภอตากใบใช้สื่อสารกันมากขึ้น เนื่องจากพบการใช้สื่อสารในทุกกลุ่มอายุ และมีจำนวนสูงที่สุดในรุ่นอายุ 18-30 ปี ซึ่งเป็นผู้ใช้ภาษารุ่นอายุน้อยและจะกลายเป็นรุ่นผู้ใหญ่ของชุมชนต่อไป แนวโน้มเช่นนี้ก็อาจทำให้เข้าใจได้ว่าทั้งภาษาตากใบและภาษาไทยกลางจะเป็นภาษาหลักที่ใช้สื่อสารชุมชนต่อไป

4.1.3 ผลของกลุ่มตัวอย่างประชากรกับการใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน

ภาษาที่กลุ่มตัวอย่างประชากรใช้ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ ภาษาที่กลุ่มตัวอย่างประชากรเลือกใช้ในการติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวัน ซึ่งมักใช้ในที่ทำงาน ในการปฏิสัมพันธ์กันในบ้าน วัด โรงเรียน หรือในชุมชน เช่น ในตลาด ร้านค้า การใช้ภาษาในชีวิตประจำวันจะแบ่งออกเป็น การเลือกใช้ภาษาตามเกณฑ์ภาษาหลักและภาษารองของเฟอร์กูสัน (Ferguson, 1966 อ้างใน

Fasold, 1993: p.62) ที่ผู้พูดต้องการสื่อสารในชีวิตประจำวันมากที่สุด และภาษาที่ผู้พูดต้องการเลือกใช้สื่อสารในชีวิตประจำวันรองลงมา ดังปรากฏตามรายละเอียดใน ตารางที่ 4.4 - 4.7

ตารางที่ 4.4

แสดงค่าร้อยละของภาษาที่กลุ่มตัวอย่างประชากรใช้ในชีวิตประจำวัน

ภาษาที่กลุ่มตัวอย่างประชากร ใช้ในชีวิตประจำวัน	กลุ่มตัวอย่างประชากร (262)	
	จำนวนคน	ร้อยละ
ภาษาไทยกลาง	27	10.3
ภาษาไทยใต้	-	-
ภาษาตากใบ	232	88.6
ภาษามลายู	3	1.1
ภาษาอื่นๆ	-	-
รวม	262	100

เมื่อพิจารณาถึงการเลือกใช้ภาษาเพื่อสื่อสารในชีวิตประจำวัน จากข้อมูลแบบสอบถาม พบว่ากลุ่มประชากรในชุมชนตำบลพร่อนใช้ภาษา 3 ภาษาในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน ได้แก่ ภาษาตากใบ ภาษาไทยกลาง และภาษามลายู โดยภาษาตากใบอยู่ในสัดส่วนสูงที่สุด รองลงมาคือ ภาษาไทยกลาง และภาษามลายู ซึ่งเมื่อเทียบกับตาราง 4.2 จะพบว่าภาษาไทยถิ่นใต้และภาษาไทยถิ่นอีสานจะหายไป เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างจะเลือกใช้ภาษาที่ตนคิดว่าเหมาะสมที่สุดในการสื่อสารในแต่ละสถานการณ์ เพราะในชุมชนส่วนใหญ่เลือกใช้ภาษาไทยกลางและภาษาตากใบในการสื่อสาร จึงไม่มีผู้ใช้ภาษาถิ่นอีสาน

ที่น่าสนใจก็คือ เมื่อถามกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามว่าใช้ภาษามลายูในการสื่อสารในชีวิตประจำวันนั้น ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เพิ่มเติมและพบว่า เป็นเรื่องของความสนใจเฉพาะตัวของผู้ให้ข้อมูล เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างประชากรนี้จะใช้ภาษามลายูกับเพื่อนที่ใช้ภาษามลายูเป็นภาษาแรกและมีความสนิทสนมกันมานานพอสมควร เมื่อตนมีความสนใจ ต้องการเรียนรู้ภาษามลายูจากเพื่อน ซึ่งเพื่อนก็เป็นคนสอนให้พูด จึงทำให้ตนใช้ภาษามลายูในการสื่อสารในชีวิตประจำวันกับเพื่อนที่พูดภาษามลายูได้ รวมทั้งสามารถใช้ติดต่อสื่อสารกับคนนอกพื้นที่ที่ใช้ภาษามลายูได้ด้วย

เมื่อพิจารณาการใช้ภาษาในชีวิตประจำวันจำแนกตามกลุ่มอายุของกลุ่มประชากรตามรุ่นอายุแล้ว พบผลการใช้ภาษาในชีวิตประจำวันตามรุ่นอายุดังที่ปรากฏในตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5

แสดงค่าร้อยละของภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวันจำแนกตามกลุ่มอายุ

ภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน จำแนกตามกลุ่มอายุ	กลุ่มตัวอย่างประชากร (262)					
	อายุ 18-30 ปี (49)		อายุ 35-50 ปี (142)		อายุ 55 ปี ขึ้นไป (71)	
	จำนวน คน	ร้อยละ	จำนวน คน	ร้อยละ	จำนวน คน	ร้อยละ
ภาษาไทยกลาง	11	22.45	15	10.56	1	1.41
ภาษาไทยใต้	-	-	-	-	-	-
ภาษาตากใบ	37	75.51	125	88.03	70	98.59
ภาษามลายู	1	2.04	2	1.41	-	-
ภาษาอื่นๆ	-	-	-	-	-	-
รวม	49	100	142	100	71	100

จากการพิจารณาตารางที่ 4.4 และ 4.5 ภาษาที่กลุ่มตัวอย่างประชากรใช้ในชีวิตประจำวันเมื่อจำแนกตามกลุ่มอายุ ผู้วิจัยพบว่า ทุกกลุ่มอายุเลือกใช้ภาษาตากใบเป็นภาษาหลักในการสื่อสาร แต่อย่างไรก็ตามพบว่า ในทุกกลุ่มอายุมีคนที่เลือกใช้ภาษาไทยกลางในชีวิตประจำวันด้วยเช่นกัน ทั้งนี้จากการสังเกตพบว่า คนในวัยหนุ่มสาวและวัยทำงานเป็นกลุ่มที่เลือกใช้ภาษาไทยกลางเป็นจำนวนมาก ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความจำเป็นในการใช้ภาษาไทยกลางเพื่อสื่อสารในการทำงานและการเรียนกับคนที่ไม่สามารถสื่อสารกันด้วยภาษาตากใบได้

สำหรับภาษาที่กลุ่มตัวอย่างประชากรใช้ในชีวิตประจำวันรองลงมา ผลการศึกษาวิจัยปรากฏผลรายละเอียดตามตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6

แสดงค่าร้อยละของภาษาที่กลุ่มตัวอย่างใช้ในชีวิตประจำวันรองลงมา

ภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน มากที่สุดรองลงมา	กลุ่มตัวอย่างประชากร (262)	
	จำนวนคน	ร้อยละ
ภาษาไทยกลาง	205	78.24
ภาษาไทยใต้	5	1.91
ภาษาตากใบ	49	18.70
ภาษามลายู	3	1.15
ภาษาอื่นๆ	-	-
รวม	262	100

เมื่อพิจารณาภาษาที่กลุ่มตัวอย่างประชากรเลือกใช้เป็นภาษารองในชีวิตประจำวัน พบว่า ส่วนใหญ่จะเลือกใช้ภาษาไทยกลางเป็นภาษารอง คิดเป็นร้อยละ 78.24 ในขณะที่ภาษาไทยใต้มีกลุ่มตัวอย่างประชากรเลือกใช้เป็นภาษารองในลำดับที่สามโดยมีผู้เลือกใช้ คิดเป็นร้อยละ 1.91 และภาษามลายูก็มีผู้เลือกใช้เป็นภาษารองในชีวิตประจำวัน คิดเป็นร้อยละ 1.15 ของกลุ่มตัวอย่างประชากรทั้งหมด การที่ภาษาไทยกลางเป็นภาษามาตรฐานและเป็นภาษาราชการของประเทศ จึงส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างประชากรส่วนใหญ่เลือกใช้ภาษาไทยกลางเป็นภาษารองในการติดต่อสื่อสาร ทั้งนี้ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า กลุ่มตัวอย่างมักจะเลือกใช้ภาษาที่ตนคิดว่าเหมาะสมที่สุดในการสื่อสารแต่ละสถานการณ์และคู่สนทนา นอกเหนือจากการเลือกใช้ภาษาไทยกลางเป็นภาษารองมากที่สุดแล้ว ภาษาไทยใต้ก็เป็นภาษาที่กลุ่มตัวอย่างเลือกใช้เป็นภาษารองในชีวิตประจำวัน ผู้วิจัยสังเกตว่า คนปักษ์ใต้ต่างถิ่นก็มาทำงานและตั้งรกรากอยู่ในจังหวัดนราธิวาส ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นคนในจังหวัดใกล้เคียงเช่น นครศรีธรรมราช สตูล ตรัง พัทลุง และสงขลา เช่นเดียวกับผู้วิจัยเป็นต้น บางครั้งในการลงพื้นที่ผู้วิจัยก็เลือกใช้ภาษาไทยใต้เพื่อสื่อสารกับคนในชุมชน และพบว่าหลายคนสามารถใช้ภาษาไทยใต้ได้ตอบได้ดี การทำงานร่วมกับคนต่างถิ่น การย้ายถิ่นจากการมาแต่งงานกับคนตากใบทำให้คนในชุมชนมีความสามารถในการใช้ภาษาไทยใต้ จนส่งผลให้เลือกใช้ภาษาไทยใต้เป็นภาษารองในชีวิตประจำวัน ในขณะที่ภาษามลายูจะถูกเลือกใช้เป็นภาษารองในคนที่

ใช้ภาษามลายูเป็นภาษาแรกในการสื่อสาร และเพื่อนสนิทที่อยากเรียนรู้ดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว โดยส่วนใหญ่จะใช้ในที่ทำงานกับเพื่อนร่วมงาน และผู้มาติดต่อประสานงาน

การที่ภาษาตากใบไม่ค่อยนิยมเลือกใช้เป็นภาษารอง เนื่องจากปกติแล้ว ภาษาตากใบเป็นภาษาหลักที่เลือกใช้ในบ้าน ในชุมชน กับคู่สนทนาที่เป็นญาติพี่น้องหรือเพื่อนสนิทอยู่แล้ว ผู้วิจัยสังเกตว่า ผู้ที่เลือกใช้ภาษาตากใบเป็นภาษารองนี้ ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพหรือมีหน้าที่การงานที่อยู่ในหมู่บ้านหรือในอำเภอตากใบ เช่น รับจ้างทั่วไป ช่างเสริมสวย พ่อค้า แม่ค้า

เมื่อนำภาษารองที่กลุ่มตัวอย่างเลือกใช้ในชีวิตประจำวัน มาจำแนกตามกลุ่มอายุ ปรากฏผลรายละเอียดได้ดังตารางที่ 4.7 ดังนี้

ตารางที่ 4.7

แสดงค่าร้อยละของภาษาที่กลุ่มตัวอย่างใช้ในชีวิตประจำวันรองลงมา จำแนกตามกลุ่มอายุ

ภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวันมากที่สุดรองลงมา	กลุ่มตัวอย่างประชากร (262)					
	อายุ 18-30 ปี (49)		อายุ 35-50ปี (142)		อายุ 55 ปี ขึ้นไป (71)	
	จำนวน คน	ร้อยละ	จำนวน คน	ร้อยละ	จำนวน คน	ร้อยละ
ภาษาไทยกลาง	35	71.43	115	80.99	57	80.28
ภาษาไทยใต้	-	-	2	1.41	3	4.23
ภาษาตากใบ	14	28.57	23	16.19	10	14.08
ภาษามลายู	-	-	2	1.41	1	1.40
ภาษาอื่นๆ	-	-	-	-	-	-
รวม	49	100	142	100	71	100

เมื่อจำแนกภาษารองที่กลุ่มตัวอย่างเลือกใช้ในชีวิตประจำวันตามอายุ พบว่า ภาษาไทยกลางมีผู้ใช้ทั้งสิ้น 205 คน กลุ่มอายุที่มีผู้ใช้มากที่สุดคือ 35-50 ปี และกลุ่มอายุที่ใช้ภาษาไทยกลางน้อยที่สุดคือ 18-30 ปี สำหรับกลุ่มอายุ 18-30 ปี เป็นเพียงกลุ่มอายุเดียวที่ไม่เลือกใช้

ภาษาไทยใต้และภาษามลายู ในขณะที่กลุ่มอายุ 35-50 ปี และกลุ่มอายุ 55 ปีขึ้นไป มีผู้เลือกใช้ภาษาไทยใต้และภาษามลายูเป็นภาษารองในชีวิตประจำวัน

จากตารางนี้มีประเด็นที่น่าสนใจคือ กลุ่มตัวอย่างประชากรในกลุ่มอายุ 18-30 ปี ไม่เลือกใช้ภาษาไทยใต้และภาษามลายูสื่อสารในชีวิตประจำวัน เมื่อนำมาพิจารณาประกอบกับการสังเกตของผู้วิจัย จากการลงพื้นที่และลองใช้ภาษาไทยใต้สนทนาพูดคุยกับกลุ่มตัวอย่างประชากรในกลุ่มอายุนี้นี้ มีบางส่วนที่จะตอบกลับเป็นภาษาไทยกลางบอกว่าไม่เข้าใจ หรือบางคนก็จะให้ผู้วิจัยพูดซ้ำๆ เพื่อให้ฟังเข้าใจง่ายขึ้น ในส่วนภาษามลายูนั้น ผู้วิจัยพบว่า กลุ่มอายุ 18-30 ปี มีผู้เลือกใช้ภาษามลายูเป็นภาษาหลักในชีวิตประจำวัน แต่ไม่ปรากฏการเลือกใช้เป็นภาษารองของคนในกลุ่มอายุนี้นี้ เป็นไปได้ว่า ภาษามลายูเป็นภาษาที่ต้องเรียนรู้และใช้เวลาฝึกฝน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่สนใจใฝ่รู้จริงๆ จึงจะสามารถใช้ภาษามลายูในการสื่อสาร ประกอบกับการเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ จึงทำให้การปฏิสัมพันธ์ด้วยความสนิทสนมกับผู้ที่ใช้ภาษามลายูลดน้อยลง จึงไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ภาษามลายูของคนวัยนี้ เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงคาดการณ์ต่อไปได้ว่า หากมีผู้ใช้ภาษาอื่นๆ นอกเหนือจากภาษาตากใบ กลุ่มตัวอย่างประชากรกลุ่มอายุ 18-30 ปี ก็อาจเลือกใช้ภาษาไทยกลางในการสื่อสาร เพราะความสามารถในการใช้ภาษาไทยกลางของกลุ่มนี้จะมีมากกว่าภาษาอื่น อีกทั้งภาษาไทยกลางก็เป็นภาษาไทยมาตรฐานในการสื่อสารของประชากรในประเทศไทยด้วย

4.1.4 ผลสรุปตัวอย่างประชากรกับสถานการณ์การเลือกใช้ภาษา

จากการพิจารณาภาษาที่กลุ่มตัวอย่างประชากรใช้เป็นภาษาแรก ในปัจจุบัน สถานการณ์การใช้ภาษาตากใบสามารถวิเคราะห์ได้ว่าภาษาตากใบยังคงเป็นภาษาแรกหรือภาษาแม่ในชุมชนชาวตากใบ ตามหลักการจัดคุณสมบัติของภาษาแรกและภาษารองของ Ferguson (1966 อ้างใน Fasold, 1993: p.62) ภาษารองที่ใช้ในชุมชน กลุ่มตัวอย่างนี้จะเลือกใช้ภาษาไทยกลางภาษาไทยใต้ และภาษามลายูตามลำดับ

หากพิจารณาสรุปภาษาแรกและภาษารองที่กลุ่มตัวอย่างประชากรเลือกใช้ในชีวิตประจำวันโดยจำแนกตามกลุ่มอายุแล้ว พบว่า กลุ่มอายุ 18-30 ปี เลือกใช้ภาษาตากใบ ภาษาไทยกลาง และภาษามลายู เป็นภาษาหลัก เลือกใช้ภาษาไทยกลาง และภาษาตากใบเป็นภาษารอง ทั้งนี้ในกลุ่มอายุนี้นี้ไม่พบผู้เลือกใช้ภาษาไทยใต้และภาษามลายูเป็นภาษารองเพื่อสื่อสารในชีวิตประจำวัน ในขณะที่กลุ่มอายุ 35-50 ปี เลือกใช้ภาษาตากใบ ภาษาไทยกลาง และภาษามลายู เป็นภาษาหลัก เหมือนกับกลุ่มอายุ 18-30 ปี และเลือกใช้ภาษารอง คือ ภาษาไทยกลาง ภาษาตากใบ ภาษาไทยใต้ และภาษามลายู และกลุ่มอายุ 55 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่จะเลือกใช้ภาษาตากใบเป็นภาษาหลัก มีเพียงคน

เดียวในกลุ่มอายุนี้ที่เลือกใช้ภาษาไทยกลางเป็นภาษาหลัก แต่เมื่อเลือกใช้ภาษารองกลับพบว่า กลุ่มอายุนี้ เลือกใช้ภาษารองคือ ภาษาไทยกลาง ภาษาตากใบ ภาษาไทยใต้ และภาษามลายู ซึ่งเหมือนกับกลุ่มอายุ 35-50 ปี สรุปได้ว่า คนในชุมชนส่วนใหญ่จะเลือกใช้ภาษาตากใบเป็นภาษาหลัก และเลือกใช้ภาษาไทยกลางเป็นภาษารอง ทั้งนี้เมื่ออยู่ในบ้าน ในครอบครัว ในหมู่บ้าน หรือในสถานการณ์ที่ไม่เป็นทางการ ประชากรชาวตากใบจะเลือกใช้ภาษาตากใบที่เป็นภาษาหลักในการติดต่อสื่อสาร และเมื่ออยู่ในโรงเรียน ในที่ทำงานในสถานที่ราชการ หรือในสถานการณ์ที่เป็นทางการ ประชากรชาวตากใบจะเลือกใช้ภาษาไทยกลางที่เป็นภาษารองเพื่อติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวัน

ผลจากการศึกษาภาษาแรกและภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อใช้พิจารณาเรื่องภาษาหลักและภาษารองในชุมชนแล้ว ยังสามารถทำให้เห็นแนวโน้มของการเลือกภาษาของผู้พูดในชุมชน ซึ่งผลจากการศึกษานี้จะช่วยทำให้เห็นสถานการณ์การใช้ภาษาในปัจจุบันของชุมชนและสามารถคาดการณ์แนวโน้มของการใช้ภาษาในตำบลพร่อน อำเภอตากใบที่น่าจะเกิดขึ้นในอนาคตได้

4.2 ผลการวิเคราะห์ความสามารถในการใช้ภาษาของกลุ่มตัวอย่างประชากรในอำเภอตากใบ

ความสามารถในการใช้ภาษาในงานวิจัยนี้ หมายถึงความสามารถในการใช้ภาษาของกลุ่มตัวอย่างประชากร เฉพาะความสามารถในด้านการฟังและการพูด เนื่องจากภาษาตากใบใช้ตัวอักษรเดียวกับภาษาไทย มีสำเนียงการพูดและคำศัพท์ที่เป็นเอกลักษณ์ ดังนั้น ในแบบสอบถามส่วนนี้จึงประยุกต์ใช้แบบประเมินความสามารถทางภาษาของ The Foreign Service Institute (FSI) เพื่อประเมินความสามารถในการใช้ภาษาของตนเอง (Self-assessment) ของผู้พูด และนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ระดับความสามารถในการใช้ภาษาซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.2.1 ความสามารถทางภาษาในด้านการฟัง

ผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความสามารถทางภาษาซึ่งได้จากการที่ผู้วิจัยให้กลุ่มตัวอย่างประชากรประเมินความสามารถในการใช้ภาษาของตนเอง (Self-assessment) ในด้านการฟังและการพูด จากการศึกษาความสามารถทางภาษาในด้านการฟังผู้วิจัยพบว่า จำนวนของกลุ่มตัวอย่างประชากรที่มีความสามารถในการฟังภาษาที่ใช้อยู่ในชุมชน และมีค่าเฉลี่ยมากกว่าร้อยละ 50 นั้น พบว่า มีจำนวน 3 ภาษา คือ ภาษาตากใบ ภาษาไทยกลาง และภาษาไทยใต้ ดังแสดงรายละเอียดดังตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8

แสดงค่าร้อยละของความสามารถในการฟังของกลุ่มตัวอย่างประชากร

ความสามารถในการฟัง	กลุ่มตัวอย่างประชากร (262)	
	จำนวนคน	ร้อยละ
ภาษาไทยกลาง	258	98.5
ภาษาไทยใต้	167	63.7
ภาษาตากใบ	254	96.9
ภาษามลายู	78	29.8
ภาษาอื่นๆ	7	2.7

ผู้วิจัยเลือกพิจารณาสรุปความสามารถด้านการฟังของกลุ่มตัวอย่างประชากรในชุมชนชาวตากใบจากจำนวนที่มีผู้เลือกมากกว่าร้อยละ 50 ซึ่งจากตารางข้างต้นนี้ จะเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างประชากรส่วนใหญ่มีความสามารถในการฟังเกินร้อยละ 90 อยู่ที่ 2 ภาษา คือภาษาไทยกลาง และภาษาตากใบ คิดเป็นร้อยละ 98.5 และร้อยละ 96.9 ตามลำดับ และมากกว่าร้อยละ 50 อยู่ที่ 1 ภาษา คือ ภาษาไทยใต้ ส่วนภาษามลายูนั้น คนในชุมชนตากใบมีความสามารถด้านการฟังภาษามลายูเพียงร้อยละ 29.8 ถือเป็นเพียงส่วนน้อย เมื่อเทียบกับผู้ที่สามารถฟังภาษาไทยกลาง ภาษาตากใบ และภาษาไทยใต้ ส่วนภาษาอื่นๆ ที่คนในชุมชนตากใบสามารถฟังได้ และฟังเข้าใจ คือ เป็นภาษาอีสาน และภาษาอังกฤษ

เมื่อนำข้อมูลเกี่ยวกับความสามารถในด้านการฟังของกลุ่มตัวอย่างประชากร มาจำแนกตามกลุ่มอายุ ผลปรากฏดังตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9

แสดงค่าร้อยละของความสามารถในการฟังของกลุ่มตัวอย่างประชากร จำแนกตามกลุ่มอายุ

ความสามารถ ในการฟังของ กลุ่มตัวอย่างประชากร	กลุ่มตัวอย่างประชากร (262)					
	อายุ 18-30 ปี (49)		อายุ 35-50 ปี (142)		อายุ 55 ปี ขึ้นไป (71)	
	จำนวน คน	ร้อยละ	จำนวน คน	ร้อยละ	จำนวน คน	ร้อยละ
ภาษาไทยกลาง	47	17.94	142	54.20	69	26.34
ภาษาไทยใต้	34	12.98	89	33.97	44	16.79
ภาษาตากใบ	47	17.94	139	53.05	68	25.95
ภาษามลายู	8	3.05	46	17.56	24	9.16
ภาษาอื่นๆ	6	2.30	1	0.38	-	-

ความสามารถด้านการฟังของกลุ่มตัวอย่างประชากรเมื่อจำแนกตามกลุ่มอายุ ผู้วิจัยพบว่า ความสามารถในการฟังภาษาไทยกลางของชุมชนชาวตากใบ ในกลุ่มอายุ 35-50 ปี มองว่าตนเองมีความสามารถในการฟังได้ และฟังเข้าใจทุกคน ในขณะที่กลุ่มอายุ 18-30 ปี และกลุ่มอายุ 55 ปีขึ้นไป มีเพียง 2 คนในแต่ละกลุ่มอายุเท่านั้น ที่มองว่าตนเองฟังภาษาไทยกลางได้ไม่ดีพอ ส่วนความสามารถในการฟังภาษาตากใบของกลุ่มตัวอย่างประชากรในกลุ่มอายุ 35-50 ปี ที่มีจำนวน 142 คน มองว่าตนเองมีความสามารถในการฟังภาษาตากใบได้ดีอยู่ที่ 139 คน รองลงมาคือ กลุ่มอายุ 55 ปีขึ้นไป และกลุ่มอายุ 18-30 ปี ตามลำดับ

ตารางที่ 4.10

สรุปความสามารถในการฟังของกลุ่มตัวอย่างประชากร

ความสามารถในการฟัง	กลุ่มอายุ 18-30 ปี (49)		กลุ่มอายุ 35-50 ปี (142)		กลุ่มอายุ 55 ปีขึ้นไป (71)	
	จำนวนคน	ร้อยละ	จำนวนคน	ร้อยละ	จำนวนคน	ร้อยละ
ฟังได้ 1 ภาษา	3	6.12	3	2.11	4	5.63
ฟังได้ 2 ภาษา	10	20.41	40	28.17	19	26.76
ฟังได้ 3 ภาษา	25	51.02	63	44.37	28	39.44
ฟังได้ 4 ภาษา	11	22.45	35	24.65	20	28.17
ฟังได้ 5 ภาษา	0	0.00	1	0.70	0	0.00
รวม	49	100.00	142	100.00	71	100

ผู้วิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างประชากรทุกกลุ่มอายุโดยส่วนใหญ่มองว่าตนเองมีความสามารถในการฟังได้อยู่ที่ 4 ภาษา โดยกลุ่มอายุ 18-30 ปี และกลุ่มอายุ 55 ปีขึ้นไป ในขณะที่กลุ่มอายุ 35-55 ปี เป็นกลุ่มที่มองว่าตนเองมีความสามารถในการฟังได้ 5 ภาษา ซึ่งภาษาที่เพิ่มขึ้นและมีเพียงคนเดียวคือ ภาษาอีสาน อันเนื่องจากเป็นผู้ที่แต่งงานกับคนที่พูดภาษาอีสาน จึงฟังภาษาอีสานได้บ้าง เข้าใจคำศัพท์ภาษาอีสานบ้างเท่านั้น

4.2.2 ความสามารถทางภาษาในด้านการพูด

ผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความสามารถทางภาษาในด้านการพูดผู้วิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างประชากรมีความสามารถในการพูดได้ 3 ภาษา คือภาษาตากใบ ภาษาไทยกลาง และภาษาไทยถิ่นใต้ แสดงรายละเอียดตามตารางที่ 4.11 ดังนี้

ตารางที่ 4.11

แสดงค่าร้อยละของความสามารถในการพูดของกลุ่มตัวอย่างประชากร

ความสามารถในการพูด	กลุ่มตัวอย่างประชากร (262)	
	จำนวนคน	ร้อยละ
ภาษาไทยกลาง	253	96.6
ภาษาไทยใต้	97	37.0
ภาษาตากใบ	258	98.5
ภาษามลายู	56	21.4
ภาษาอื่นๆ	7	2.7

จากตารางข้างต้น จะเห็นได้ของกลุ่มตัวอย่างประชากรส่วนใหญ่มีความสามารถในการพูดภาษาตากใบและภาษาไทยกลาง มากที่สุดสองอันดับแรก ในอัตราใกล้เคียงกัน โดยมีความสามารถในการพูดภาษาตากใบสูงที่สุด ร้อยละ 98.5 รองลงมาคือ มีความสามารถพูดภาษาไทยกลางได้ ร้อยละ 96.6 ขณะเดียวกันก็พูดภาษาไทยถิ่นใต้ ภาษามลายู และภาษาไทยถิ่นอีสานได้ตามลำดับ

เมื่อจำแนกความสามารถด้านการพูดตามกลุ่มอายุ พบผลการศึกษารายละเอียดในตารางที่ 4.12 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.12

แสดงค่าร้อยละของความสามารถในด้านการพูดของกลุ่มประชากร จำแนกตามกลุ่มอายุ

ความสามารถ ในการพูดของ กลุ่มตัวอย่าง ประชากร	กลุ่มตัวอย่างประชากร (262)					
	กลุ่มอายุ 18-30 ปี (49)		กลุ่มอายุ 35-50 ปี (142)		กลุ่มอายุ 55 ปี ขึ้นไป (71)	
	จำนวน คน	ร้อยละ	จำนวน คน	ร้อยละ	จำนวน คน	ร้อยละ
ภาษาไทยกลาง	46	17.56	139	53.05	68	25.95
ภาษาไทยใต้	19	7.25	52	19.85	26	9.92
ภาษาตากใบ	49	18.70	140	53.44	69	26.34
ภาษามลายู	6	2.30	30	11.45	20	7.63
ภาษาอื่นๆ	6	2.30	1	0.38	-	-

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ชุมชนชาวตากใบในตำบลพร่อน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส นั้น สามารถจัดเป็นชุมชนที่มีภาวะหลายภาษาได้ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างประชากรทั้ง 3 กลุ่ม มีความสามารถในการพูดได้ 4 ภาษา ของกลุ่มตัวอย่างประชากรที่วิจัยในครั้งนี้ โดยในกลุ่มอายุ 18-30 ปี และกลุ่มอายุ 35-50 ปี มองว่าตนเองมีความสามารถในการพูดได้ถึง 5 ภาษา ซึ่งภาษาอื่นๆ ได้แก่ ภาษาอังกฤษและภาษาอีสาน

ตารางที่ 4.13

สรุปความสามารถในการพูดของกลุ่มตัวอย่างประชากรจำแนกตามกลุ่มอายุ

ความสามารถในการพูด	กลุ่มอายุ 18-30ปี		กลุ่มอายุ 35-50ปี		กลุ่มอายุ 55 ปีขึ้นไป	
	จำนวนคน	ร้อยละ	จำนวนคน	ร้อยละ	จำนวนคน	ร้อยละ
พูดได้ 1 ภาษา	3	6.12	3	2.11	4	5.63
พูดได้ 2 ภาษา	20	40.8	74	52.1	35	49.3
พูดได้ 3 ภาษา	21	42.9	50	35.2	20	28.2
พูดได้ 4 ภาษา	5	10.2	15	9.86	12	16.9
รวม	49	100	142	100	71	100

จากตารางจะเห็นว่า กลุ่มอายุ 55 ปีขึ้นไป มีความสามารถในการพูดได้ 4 ภาษา ทั้งนี้ภาษาที่ปรากฏใช้พบว่ามีภาษาไทยกลาง ภาษาไทยใต้ ภาษาตากใบ ภาษามลายู ภาษาอีสาน และภาษาอังกฤษ ซึ่งขึ้นอยู่กับความสามารถของแต่ละบุคคล แต่สามารถสรุปได้ว่ามีความสามารถในการพูดอยู่ที่ 4 ภาษา คิดเป็นร้อยละ 16.9 ซึ่งเป็นอัตราที่ถือว่าสูงที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มอายุอื่น ๆ ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างประชากรในกลุ่มอายุ 18-30 ปี มีความสามารถในการพูดได้ 3 ภาษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 42.9 และกลุ่มอายุ 35-50 ปี มีความสามารถในการพูดได้ 2 ภาษา ในจำนวนที่สูง คิดเป็นร้อยละ 52.1

จากการแสดงผลของแต่ละตารางพบว่าสอดคล้องกับลักษณะของการเป็นชุมชนพหุภาษาที่จะพิจารณาความสามารถด้านการใช้ภาษาของคนในชุมชน ที่ว่าจะสามารถฟัง-พูดได้อย่างน้อย 2 ภาษา และสามารถใช้ภาษาที่อยู่แวดล้อมได้ดีสมควร

นอกจาก การใช้แบบประเมินความสามารถทางภาษาของThe Foreign Service Institute (FSI) เพื่อดูความสามารถในการใช้ภาษาของคนในชุมชนว่าสามารถฟัง-พูด ได้กี่ภาษาแล้ว ผู้วิจัยยังได้ใช้แบบสอบถามเพื่อประเมินความสามารถในการใช้ภาษาตากใบในสถานการณ์ต่างๆ โดยให้กลุ่มตัวอย่างประเมินความสามารถทางภาษาตากใบด้วยตนเอง ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้คือการจะมีคะแนนตามคำตอบดังนี้

ลักษณะคำตอบ

ระดับคะแนน

ได้

1

ไม่ได้

0

จากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์และหาระดับความสามารถในการใช้ภาษาของ The Foreign Service Institute (FSI) โดยผู้วิจัยกำหนดระดับคะแนนไว้ 5 ระดับ ดังต่อไปนี้

ระดับ 1 มีความสามารถในการใช้ภาษาอยู่ในระดับพื้นฐาน

ระดับ 2 มีความสามารถในการใช้ภาษาอยู่ในระดับปานกลาง

ระดับ 3 มีความสามารถในการใช้ภาษาอยู่ในระดับดี

ระดับ 4 มีความสามารถในการใช้ภาษาอยู่ในระดับดีมาก

ระดับ 5 มีความสามารถในการใช้ภาษาอยู่ในระดับเดียวกับเจ้าของภาษา

ผลการวิเคราะห์เพื่อประเมินระดับความสามารถในการใช้ภาษาตากใบของกลุ่มตัวอย่างพบรายละเอียดดังแสดงในตาราง 4.14 ต่อไปนี้

ตารางที่ 4.14

แสดงค่าร้อยละของความสามารถในการใช้ภาษาตากใบในสถานการณ์ต่างๆ

ข้อ	ความสามารถในการใช้ภาษาตากใบ ในสถานการณ์ต่างๆ	ได้		ไม่ได้	
		จำนวนคน	ร้อยละ	จำนวนคน	ร้อยละ
1	ถ้ามีคนอยากรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวคุณ เช่น พระ อาทิตย์ มะละกอ ร่ม กางเกงในภาษาตากใบ เรียกอย่างไร คุณสามารถบอกเขาได้หรือไม่	261	99.6	1	0.4
2	ถ้ามีคนตากใบพูดกล่าวตำหนิคุณเป็นภาษาตาก ใบ คุณสามารถเข้าใจ และได้ตอบกลับไปเป็น ภาษาตากใบได้หรือไม่	261	99.6	1	0.4

ข้อ	ความสามารถในการใช้ภาษาตากใบ ในสถานการณ์ต่างๆ	ได้		ไม่ได้	
		จำนวนคน	ร้อยละ	จำนวนคน	ร้อยละ
3	ถ้ามีคนทีพูดภาษาตากใบมาถามทางไปสถานี ตำรวจกับคุณ คุณสามารถเข้าใจและบอกทางไป สถานีตำรวจให้กับเขาเป็นภาษาตากใบได้หรือไม่	260	99.2	2	0.8
4	สมมติว่าคนในบ้านคุณไม่สบาย คุณจำเป็นต้อง พาเขาไปหาหมอ หากหมอพูดภาษาตากใบใน การอธิบายวิธีกินยา คุณสามารถเข้าใจสิ่งที่หมอ บอกได้หรือไม่	260	99.2	2	0.8
5	คุณสามารถอธิบายวิธีกินยาและคำแนะนำ เกี่ยวกับการดูแลตัวเอง เช่น ดื่มน้ำเยอะๆ กินยา ตรงเวลา ให้กับเพื่อนบ้านที่ไม่สบาย เป็นไข้ ตัว ร้อน ด้วยภาษาตากใบได้หรือไม่	261	99.6	1	0.4
6	คุณสามารถบอกรายละเอียดเกี่ยวกับสมาชิกใน ครอบครัวของคุณ เช่น รูปพรรณสัณฐาน หน้าที่ การงาน เป็นภาษาตากใบได้หรือไม่	261	99.6	1	0.4
7	คุณสามารถบอกเล่าเกี่ยวกับบ้านของคุณว่าอยู่ที่ ไหน พ่อแม่ของคุณเป็นใคร ด้วยภาษาตากใบ ได้ หรือไม่	259	98.9	3	1.1
8	คุณสามารถเล่าประวัติของคุณและความใฝ่ฝันใน อนาคตเป็นภาษาตากใบได้หรือไม่	261	99.6	1	0.4
9	คุณคิดว่า คุณสามารถพูดภาษาตากใบได้ดี (คล่องแคล่ว)	259	98.9	3	1.1
10	คุณคิดว่า คุณสามารถพูดภาษาตากใบได้ดี ไม่แพ้ ชาวตากใบรุ่นเก่าๆ หรือไม่	258	98.5	4	1.5

จากตารางแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างประชากรประเมินว่าตนเองมีความสามารถในการใช้ภาษาตากใบได้ดี โดยทุกข้อคำถามจะได้ค่าร้อยละ 98-99 ซึ่งผลจากตารางนี้สามารถนำไปแยกค่าระดับคะแนนและจำแนกตามกลุ่มอายุได้ดังนี้

ตารางที่ 4.15

แสดงค่าร้อยละของระดับความสามารถในการใช้ภาษาตากใบในสถานการณ์ต่างๆ จำแนกตามกลุ่มอายุ

ระดับความสามารถในการใช้ภาษาตากใบในสถานการณ์ต่างๆ		กลุ่มอายุ		
		15-30ปี	35-50ปี	55 ปี ขึ้นไป
ระดับ 1				
1	ถ้ามีคนอยากรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวคุณ เช่น พระอาทิตย์ มะละกอ ร่ม ทางเกงในภาษาตากใบเรียกอย่างไร คุณสามารถบอกเขาได้หรือไม่	98	100	100
ระดับ 2				
2	ถ้ามีคนตากใบพูดกล่าวตำหนิคุณเป็นภาษาตากใบ คุณสามารถเข้าใจ และโต้ตอบกลับไปเป็นภาษาตากใบได้หรือไม่	98	100	100
3	ถ้ามีคนพูดภาษาตากใบมาถามทางไปสถานีตำรวจกับคุณ คุณสามารถเข้าใจและบอกทางไปสถานีตำรวจให้กับเขาเป็นภาษาตากใบได้หรือไม่			
ระดับ 3				
4	สมมติว่าคนในบ้านคุณไม่สบาย คุณจำเป็นต้องพาเขาไปหาหมอ หากหมอพูดภาษาตากใบในการอธิบายวิธีกินยา คุณสามารถเข้าใจสิ่งที่หมอบอกได้หรือไม่	96	99	100

ระดับความสามารถในการใช้ภาษาตากใบในสถานการณ์ต่างๆ		กลุ่มอายุ		
		15-30ปี	35-50ปี	55 ปี ขึ้นไป
5	คุณสามารถอธิบายวิธีกินยาและคำแนะนำเกี่ยวกับการดูแลตัวเอง เช่น ดื่มน้ำเยอะๆ กินยาตรงเวลา ให้กับเพื่อนบ้านที่ไม่สบาย เป็นไข้ ตัวร้อน ด้วยภาษาตากใบได้หรือไม่			
ระดับ 4				
6	คุณสามารถบอกรายละเอียดเกี่ยวกับสมาชิกในครอบครัวของคุณ เช่น รูปพรรณสัณฐาน หน้าตาที่ทำงาน เป็นภาษาตากใบได้หรือไม่	96	99	100
7	คุณสามารถบอกเล่าเกี่ยวกับบ้านของคุณว่าอยู่ที่ไหน พ่อแม่ของคุณเป็นใคร ด้วยภาษาตากใบ ได้หรือไม่			
8	คุณสามารถเล่าประวัติของคุณและความใฝ่ฝันในอนาคตเป็นภาษาตากใบได้หรือไม่			
ระดับ 5				
9	คุณคิดว่า คุณสามารถพูดภาษาตากใบได้ดี (คล่องแคล่ว)	95	98	100
10	คุณคิดว่า คุณสามารถพูดภาษาตากใบได้ดี ไม่แพ้ชาวตากใบรุ่นเก่าๆ หรือไม่			

เมื่อพิจารณาจากทั้ง 2 ตารางข้างต้น พบว่า ประชากรในชุมชนมีความสามารถในการใช้ภาษาตากใบได้ดี การวิเคราะห์ค่าร้อยละจะเห็นว่ากลุ่มอายุ 55 ปีขึ้นไปมีค่าร้อยละ 100 ซึ่งค่าระดับที่สูงของคนในกลุ่มนี้แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการใช้ภาษาตากใบสูงกว่ากลุ่มอายุอื่นๆ ทั้งนี้ไม่แตกต่างจากค่าระดับของคนในกลุ่มอายุ 18-30 ปี และกลุ่มอายุ 35-50 ปี แต่ค่าระดับคะแนนที่น้อยๆ ลดลงก็จะชี้ให้เห็นถึงความสามารถที่ลดลงไปด้วย เมื่อคนทั้ง 2 กลุ่มอายุค่อยๆ ลดระดับความสามารถในการใช้ภาษาตากใบลง จนอาจส่งผลให้ค่าระดับความสามารถในการใช้ภาษาตากใบของคนในชุมชนลดลงไปในอนาคตได้

นอกจากวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มตัวอย่างประชากรทั้งข้อมูลส่วนตัวเกี่ยวกับอายุ เพศ ระดับการศึกษา ภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวันข้อมูลเกี่ยวกับความสามารถในการใช้

ภาษา ซึ่งในการศึกษาสถานการณ์การใช้ภาษานั้นจะพิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกใช้ภาษาของกลุ่มตัวอย่างประชากรร่วมด้วย

4.3 ผลการวิเคราะห์การเลือกใช้ภาษา

การเลือกใช้ภาษาของผู้พูดในชุมชนที่มีภาวะหลายภาษาหรือพหุภาษาจะส่งผลต่อการสลับภาษา (code-switching) ตามคู่สนทนาและในบางครั้งก็จำเป็นต้องเลือกภาษาสื่อสารให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ เช่น ในบ้านอาจใช้ภาษาหนึ่ง และอาจใช้ภาษาหนึ่งเมื่ออยู่นอกบ้าน หรือเปลี่ยนไปตามวัตถุประสงค์ที่ใช้ก็ได้ การพิจารณาการเลือกใช้ภาษาของผู้พูดในชุมชนพหุภาษานี้จะช่วยให้เข้าใจสถานการณ์ภาษาในชุมชนได้ว่าจะมีความเข้มแข็งหรืออยู่ในภาวะถดถอย

ผู้วิจัยประยุกต์แนวคิดทฤษฎีการเลือกภาษา (Language Choice) ของฟิชแมน (Fishman, 1984) และของฟาโซลด์ (Fasold, 1993) เข้าด้วยกัน สถานการณ์การใช้ภาษาตากใบ โดยพิจารณาที่การเลือกใช้ภาษาตามแนวทางการใช้ภาษาของกลุ่มประชากรในชุมชน เช่น สถานที่หัวข้อ และคู่สนทนา โดยผู้วิจัยจะใช้แบบสอบถามการเลือกใช้ภาษาเพื่อให้กลุ่มตัวอย่างประชากรได้ประเมินตนเองก่อน และผู้วิจัยใช้การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมเพื่อวิเคราะห์สถานการณ์การใช้ภาษาทั้งนี้การวิเคราะห์จะครอบคลุมในเรื่องหัวข้อการสนทนา คู่สนทนา ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและคู่สนทนา ปฏิกริยาระหว่างผู้สนทนา โดยเลือกสังเกตการสื่อสารในสถานที่และสถานการณ์ของการสนทนาในชุมชน

จากแบบสอบถามการเลือกใช้ภาษา ใช้สัญลักษณ์ต่อไปนี้ แทนการใช้ภาษาต่างๆ ดังนี้

- T แทนการใช้ภาษาไทยกลาง
- TB แทนการใช้ภาษาตากใบ
- TS แทนการใช้ภาษาไทยใต้
- M แทนการใช้ภาษามลายู
- O แทนการใช้ภาษาอื่นๆ

การเลือกใช้ภาษาของกลุ่มตัวอย่างประชากร จากแบบสอบถามว่าเลือกใช้ภาษาใดมากที่สุดเมื่ออยู่ในสถานการณ์ต่างๆ ผลของการศึกษา จำแนกตามสถานที่และสถานการณ์การสื่อสารได้ดังนี้

ผลการเลือกใช้ภาษาในสถานการณ์การใช้ภาษาในครอบครัว จากข้อมูลแบบสอบถามการเลือกใช้ภาษา พบว่า เมื่อผู้ให้ข้อมูลอยู่บ้านหรือสื่อสารในครอบครัว มีลักษณะการเลือกใช้ภาษาปรากฏตามตาราง 4.16 ดังนี้

ตารางที่ 4.16

แสดงค่าร้อยละของการเลือกใช้ภาษาเมื่ออยู่บ้าน

การเลือกใช้ภาษา	T	TB	TS	M	O	T/TB	TB/M	T/M	รวม
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
พูดกับพ่อ	3.4	91.2	2.3	0.8	0.4	1.5	0.4	-	100
พูดกับแม่	3.1	91.2	2.3	0.8	0.4	1.5	0.4	0.4	100
พูดกับลูก (หากท่านไม่มีลูกกรุณาสวมมติว่าหากท่านมีลูก ท่านจะพูดภาษาใดกับลูก)	9.2	76.0	2.3	1.1	0.4	10.7	0.4	-	100

จากตารางที่ 4.16 พบว่าเมื่ออยู่บ้าน กลุ่มตัวอย่างประชากรจะเลือกใช้ภาษาตากใบมากที่สุด รองลงมาคือภาษาไทยกลาง แต่มีข้อสังเกต คือการเลือกใช้ภาษามลายู ผู้วิจัยพบว่า เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างเป็นคนพูดภาษามลายูอยู่ก่อนแล้ว เมื่อมาแต่งงานกับคนในหมู่บ้าน หากต้องสนทนากับพ่อ แม่ ของตนที่อยู่อีกตำบลก็จะใช้ภาษามลายู เมื่อผู้วิจัยถามย้าถึงคำตอบที่กลุ่มตัวอย่างเลือก ก็ยังคงเลือกคำตอบเดิม ส่วนภาษาอื่นๆ นั้น ผู้วิจัยพบเพียงภาษาเดียวคือ ภาษาอีสาน เนื่องจาก การย้ายถิ่นมาทำมาหากิน เมื่อแต่งงานกับคนในหมู่บ้าน จึงมีเหตุผลคล้ายกันกับกลุ่มตัวอย่างที่เลือกใช้ภาษามลายู นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่าการเลือกใช้ภาษามากกว่า 1 ภาษาเมื่ออยู่ที่บ้าน ซึ่งมากที่สุดคือภาษาตากใบและภาษาไทยกลาง

ตารางที่ 4.17

แสดงค่าร้อยละของการเลือกใช้ภาษาเมื่ออยู่ในหมู่บ้านหรือละแวกบ้าน

การเลือกใช้ภาษา	T	TB	TS	M	TB-T	TB-M	TB-TS	รวม
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
พูดกับเพื่อนสนิทเรื่อง วางแผนเที่ยวกัน	6.5	80.5	1.9	0.8	9.2	0.8	0.4	100
พูดกับเพื่อนบ้านเรื่อง เทศกาลที่จะจัดกัน	7.3	80.2	1.9	0.4	9.2	0.8	0.4	100

เมื่อพิจารณาค่าร้อยละจากตารางที่ 4.17 การเลือกใช้ภาษาเมื่ออยู่ในหมู่บ้านหรือละแวกบ้าน ยังคงเป็นภาษาตากใบที่มากที่สุด และรองลงมาคือ ภาษาไทยกลาง แต่ในสถานการณ์นี้ ก็มีการเลือกใช้ภาษาไทยไทยได้ เนื่องจากในชุมชนก็มีคนเข้าออกเยี่ยมเยียน และบางครั้งเพื่อนๆ ญาติๆ ก็มาจากต่างถิ่น ผู้วิจัยเองเมื่ออยู่ในพื้นที่หากไม่ใช้ภาษาไทยกลาง ก็จะใช้ภาษาไทยได้สนทนา ซึ่งบางคนก็ได้ตอบกับผู้วิจัยเป็นภาษาไทยได้ได้ บางคนก็จะตอบเป็นภาษาตากใบ ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับความสามารถทางภาษาของคนๆ นั้น ทั้งนี้จากตารางจึงเห็นว่า การเลือกภาษาก็จะมีเลือกภาษาใช้มากกว่า 1 ภาษา บางครั้งก็จะใช้ภาษาตากใบสลับกับภาษาไทยกลาง หรือเลือกใช้ภาษาตากสลับกับภาษามลายู และเลือกใช้ภาษาตากใบกับภาษาไทยได้ร่วมด้วย

ตารางที่ 4.18

แสดงค่าร้อยละการเลือกใช้ภาษาเมื่ออยู่ที่โรงเรียน

การเลือกใช้ภาษา	T	TB	TS	M	TB-T	TB-M	TB-TS	T-TS	รวม
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
พูดกับเพื่อนสนิท เรื่องแผนที่จะไป เที่ยวหลังเลิกเรียน	8.0	70.2	0.8	0.8	18.7	0.4	1.1	-	100
พูดกับเพื่อนสนิท เรื่องวิชาที่เรียน	11.5	65.6	-	0.8	20.2	0.4	0.8	0.8	100
พูดกับครูเรื่อง ปัญหาในวิชาเรียน	44.7	30.5	-	0.8	21.8	0.4	1.1	0.8	100

เมื่อพิจารณาจากตารางที่ 4.18 พบว่าเมื่ออยู่ที่โรงเรียน กลุ่มตัวอย่างประชากรเมื่อสนทนากับเพื่อนสนิทจะเลือกใช้ภาษาตากใบมากที่สุด รองลงมาคือภาษาไทยกลางแต่หากสนทนากับคุณครูก็จะเลือกใช้ภาษาไทยกลางมากที่สุด มีบ้างที่เลือกใช้ภาษาตากใบ ซึ่งจากการสอบถามพบว่าจะใช้ภาษาตากใบเมื่อคุณครูเลือกใช้ภาษาตากใบในการสนทนากับตน หากคุณครูเริ่มประโยคด้วยภาษาไทยกลาง ก็จะได้ตอบด้วยภาษาไทยกลางกลับไป ในขณะที่หากคุณครูเป็นคนมลายู และตนพูดได้ อยากเรียนรู้ภาษาเพิ่มเติมก็จะสนทนาภาษามลายูกับคุณครูเพื่อเรียนรู้เพิ่มเติม

ตารางที่ 4.19

แสดงค่าร้อยละการเลือกใช้ภาษาเมื่ออยู่ที่วัด

การเลือกใช้ภาษา	T	TB	TS	TB-T	รวม
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
พูดกับพระสงฆ์	8.8	77.5	0.8	13.0	100

จากตารางที่ 4.19 พบว่าเมื่ออยู่ที่วัด ในการสนทนากับพระสงฆ์นั้น จะเลือกใช้ภาษาตากใบมากที่สุด และรองลงมาจะใช้ทั้ง 2 ภาษา คือภาษาตากใบและภาษาไทยกลางทั้งนี้จะมี

การเลือกใช้ภาษาไทยได้ร่วมด้วย จากการสังเกตผู้วิจัยพบว่า บางครั้งก็มีพระจากที่อื่นมาจำพรรษา และก็มีคนจากท้องถิ่นอื่นเข้ามาทำกิจกรรมในวัด เมื่ออยู่ในวัดและสนทนากัน จึงมีการเลือกใช้ภาษามากกว่า 1 ภาษาดังที่ปรากฏตามตาราง

ตารางที่ 4.20

แสดงค่าร้อยละการเลือกใช้ภาษาเมื่ออยู่ทำงาน

การเลือกใช้ภาษา	T	TB	M	TB-T	TB-M	TB-TS	T-TS	รวม
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
พูดกับเพื่อนร่วมงานเรื่องแผนที่จะไปซื้อของหลังเลิกงาน	14.9	61.8	0.4	20.6	0.4	1.1	0.8	100
พูดกับเพื่อนร่วมงานเรื่องการจัดประชุม	24.0	49.6	0.8	23.3	0.4	1.1	0.8	100
พูดกับหัวหน้าเรื่องการจัดประชุม	46.6	26.3	0.8	23.3	1.1	1.1	0.8	100

เมื่อพิจารณาค่าร้อยละการเลือกใช้ภาษาเมื่ออยู่ทำงานผู้วิจัยพบว่า เมื่อสนทนากับเพื่อนร่วมงานถึงเรื่องทั่วไป หรือเรื่องที่เป็นทางการ กลุ่มตัวอย่างประชากรจะเลือกใช้ภาษาตากใบมากที่สุด รองลงมาคือเลือกใช้ทั้งภาษาตากใบและภาษาไทยกลาง แต่หากพูดกับหัวหน้างานก็จะเลือกใช้ภาษาไทยกลางมากที่สุด รองลงมาคือภาษาตากใบ โดยหากเป็นภาษาตากใบก็จะใช้กับหัวหน้างานที่ตนรู้จักและเป็นคนในชุมชนที่ตนอยู่ ปกติก็พูดคุยกันด้วยภาษาตากใบอยู่แล้ว ทั้งนี้ผู้วิจัยสังเกตว่า หากประโยคเริ่มของการสนทนา หากใครเลือกใช้ภาษาใด คู่สนทนาก็จะโต้ตอบด้วยภาษานั้น เพราะแม้คู่สนทนาเป็นเพื่อนในชุมชน อยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน เมื่อเริ่มสนทนาภาษาไทยกลาง ก็จะได้รับคำตอบกลับด้วยภาษาไทยกลางเช่นกัน

ตารางที่ 4.21

แสดงค่าร้อยละการเลือกใช้ภาษาเมื่ออยู่ที่โรงพยาบาล

การเลือกใช้ภาษา	T	TB	M	TB-T	T-M	TB-TS	TB-M	รวม
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
พูดกับแพทย์และพยาบาล	55.7	11.5	0.8	30.5	0.4	0.4	0.8	100

จากตารางที่ 4.21 พบว่า เมื่ออยู่ที่โรงพยาบาล จะเลือกใช้ภาษาไทยกลางมากที่สุด ถึงร้อยละ 55.7 และรองลงมาจะเลือกใช้มากกว่า 1 ภาษา คือจะใช้ทั้งภาษาตากใบและภาษาไทยกลาง หากพบว่าแพทย์และพยาบาลเริ่มพูดภาษาตากใบหรือภาษาไทยกลางกับตนก่อน ซึ่งสำหรับคนที่มีความสามารถใช้ได้หลายภาษา เมื่อเจอแพทย์หรือพยาบาลที่เป็นคนอิสลามและพูดภาษามลายู ก็สามารถใช้อีสลามในการสื่อสารได้อีกด้วย

ตารางที่ 4.22

แสดงค่าร้อยละการเลือกใช้ภาษาเมื่ออยู่ที่อำเภอหรือเทศบาล

การเลือกใช้ภาษา	T	TB	M	TB-T	T-M	TB-TS	T-TS	TB-M	รวม
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
พูดกับเจ้าหน้าที่	55.0	10.3	0.4	32.4	0.4	0.4	0.8	0.4	100

เมื่อพิจารณาจากตารางที่ 4.22 พบว่าเมื่อพูดกับเจ้าหน้าที่อำเภอหรือเทศบาล กลุ่มตัวอย่างประชากรจะเลือกใช้ภาษาไทยกลางมากที่สุดและรองลงมาจะเลือกใช้มากกว่า 1 ภาษา คือจะใช้ทั้งภาษาตากใบและภาษาไทยกลางซึ่งผลที่ปรากฏจะใกล้เคียงกับผลในตารางที่ 4.21 สังเกตได้ว่าหากเป็นสถานที่ราชการที่ต้องเข้ารับบริการ กลุ่มตัวอย่างประชากรจะเลือกใช้ภาษาไทยกลางในการติดต่อสื่อสาร และจะใช้มากกว่า 1 ภาษาขึ้นอยู่กับสถานการณ์จะเริ่มใช้ภาษาอะไร

ตารางที่ 4.23

แสดงค่าร้อยละการเลือกใช้ภาษาเมื่ออยู่ที่ตลาด ร้านค้าในหมู่บ้าน ริมถนน

การเลือกใช้ภาษา	T	TB	M	TB-T	T-M	รวม
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
พูดกับแม่ค้าที่พูดภาษาตากใบได้ ซึ่งเขา ได้ตอบการซื้อขายด้วยภาษาตากใบ	3.1	90.1	1.1	5.7	-	100
พูดกับแม่ค้าที่พูดภาษาไทยกลาง ซึ่งเขา ได้ตอบการซื้อขายด้วยภาษาไทยกลาง	48.5	34.7	0.4	16.0	0.4	100

เมื่อพิจารณาค่าร้อยละของการเลือกใช้ภาษาเมื่ออยู่ที่ตลาด ร้านค้าในหมู่บ้าน หรือริมถนนผู้วิจัยพบว่าเมื่อพูดกับแม่ค้าที่พูดภาษาตากใบได้ ซึ่งใช้ภาษาตากใบในการได้ตอบการซื้อขายกลุ่มตัวอย่างประชากร ก็จะโต้ตอบด้วยภาษาตากใบและมากถึงร้อยละ 90.1 แต่ก็มีที่เลือกใช้ภาษาอื่นได้ตอบ ทั้งภาษาไทยกลาง ภาษามลายู และก็มีที่เลือกใช้ทั้งภาษาไทยกลางและภาษาตากใบ ซึ่งขณะที่ผู้วิจัยสังเกตก็จะพบว่า มีคนที่พูดได้ดีทั้ง 2 ภาษาแต่หากสินค้าที่ซื้อ เป็นสินค้าที่มีชื่อเรียกภาษาไทยกลาง ผู้ซื้อก็จะสลับภาษาไปเป็นภาษาไทยกลาง และเมื่อเริ่มใช้ภาษาไทยกลางก็จะสนทนาภาษานั้นอยู่อีกพักใหญ่ จึงจะกลับไปใช้ภาษาตากใบอีกครั้ง บางครั้ง หากกำลังซื้อขายกันอยู่และพบคนที่ใช้ภาษาไทยกลางเข้ามาซื้อของ ก็จะเลือกใช้ภาษาไทยกลางในการร่วมวงสนทนา ส่วนการเลือกใช้ภาษาเมื่อพูดกับแม่ค้าที่พูดภาษาไทยกลาง ก็จะโต้ตอบการซื้อขายด้วยภาษาไทยกลางมากที่สุด รองลงมาจะเลือกใช้ภาษาตากใบ แต่ก็ปรากฏการเลือกใช้ภาษามลายูร่วมอยู่ด้วย ซึ่งผู้วิจัยสอบถามผู้ที่เลือกใช้ภาษามลายูว่า ทำไมจึงเลือกตอบข้อนี้ ก็สรุปได้ว่าคำบางคำก็ยังไม่สามารถออกเสียงได้ จึงเลือกใช้ภาษาเดิมของตัวเอง ซึ่งบางครั้งในขณะที่สนทนากัน ก็มีบ้างที่ผู้ตอบใช้ภาษามลายู หากผู้วิจัยไม่เข้าใจในบางคำก็อาจถามคนในครอบครัว หรือบัณฑิตหมู่บ้านที่ไปด้วยกันเพื่อให้การสัมภาษณ์ในครั้งนั้นผ่านไปด้วยดี

ตารางที่ 4.24

แสดงค่าร้อยละการเลือกใช้ภาษาเมื่ออยู่ที่ต่างจังหวัด

การเลือกใช้ภาษา	T	TB	M	TB-T	T-M	รวม
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
พูดกับคนที่พูดภาษาตากใบได้ ซึ่งเขาพูดถามทางท่านไปยังสถานที่ต่างๆ	6.9	84.0	0.4	8.8	-	100
พูดกับคนที่พูดภาษาไทยมาตรฐาน ซึ่งเขาพูดถามทางท่านไปยังสถานที่ต่างๆ	55.7	27.5	0.4	16.0	0.4	100

จากตารางที่ 4.24 พบว่าเมื่อกลุ่มตัวอย่างประชากรอยู่ในต่างจังหวัด การพูดกับกับคนที่พูดภาษาตากใบได้ ซึ่งเขาพูดถามทางท่านไปยังสถานที่ต่างๆ กลุ่มตัวอย่างประชากรจะเลือกใช้ภาษาตากใบมากที่สุดผู้วิจัยสังเกตว่า การได้ไปพบปะคนที่สามารถพูดภาษาตากใบได้ในที่ต่างถิ่น จะกระตุ้นให้ใช้ภาษาตากใบและสนทนากันอย่างออกรส มากกว่าการพบเจอกันทุกๆ ไปในหมู่บ้านหรือในชุมชนลักษณะเช่นนี้แสดงถึงการให้ความสำคัญและความพยายามที่จะรักษาภาษาตากใบของตนเองไว้และเมื่อต้องพูดกับคนที่พูดภาษาไทยมาตรฐาน ก็เลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐานในการโต้ตอบมากที่สุดถึงร้อยละ 55.7 และรองลงมาคือเลือกใช้ภาษาตากใบในการโต้ตอบแม้จะอยู่ในต่างถิ่นก็ตาม

ตารางที่ 4.25

แสดงค่าร้อยละการเลือกใช้ภาษาที่ครอบครัวท่านใช้มากที่สุดเมื่อพูดกับท่าน

การเลือกใช้ภาษา	T	TB	TS	M	TB-T	TB-M	รวม
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
พ่อ	5.3	87.8	2.3	0.8	3.4	0.4	100
แม่	5.0	87.8	2.3	1.1	3.4	0.4	100
ลูก (หากไม่มีให้เว้นไว้)	11.8	74.0	2.3	-	11.5	0.4	100

เมื่อพิจารณาคำร้อยละของการเลือกใช้ภาษาที่ครอบครัวกลุ่มตัวอย่างประชากรเลือกใช้มากที่สุด พบว่า ทั้งครอบครัวเลือกใช้ภาษาตากใบมากที่สุด รองลงมาคือเลือกใช้ภาษาไทยกลาง ซึ่งเมื่อพิจารณาคำร้อยละของเลือกใช้ภาษาในการสนทนาของลูกค้าต่อผู้ปกครอง จะพบว่า จะมีการใช้ภาษาไทยกลางมากกว่าพ่อและแม่อีกด้วย

ตารางที่ 4.26

แสดงสรุปการเลือกใช้ภาษาตามสถานการณ์การใช้ภาษาจำแนกตามกลุ่มอายุ

สถานการณ์การใช้ภาษา	กลุ่มอายุ		
	18-30 ปี	35-50 ปี	55 ปีขึ้นไป
ครอบครัว	TB	TB	TB
เพื่อนบ้าน	TB	TB	TB
สถานศึกษา	T	TB	TB
วัด	TB	TB	TB
การค้าขาย	T	TB	TB
ที่ทำงาน	T	TB	TB
สถานที่ราชการ	T	T	T

จากตารางที่ 4.26 พบว่าการเลือกใช้ภาษาตามสถานการณ์การใช้ภาษาในครอบครัว เพื่อนบ้านและในวัด กลุ่มตัวอย่างประชากรจะเลือกใช้ภาษาตากใบ แต่หากเป็นในสถานการณ์การใช้ภาษาในสถานศึกษา การค้าขาย และที่ทำงานจะพบว่า กลุ่มอายุ 18-30 ปีจะเลือกใช้ภาษาไทยกลาง ในขณะที่กลุ่มอายุ 35-50 ปี และกลุ่มอายุ 55 ปีขึ้นไปจะยังคงเลือกใช้ภาษาตากใบอยู่ แต่สำหรับสถานการณ์ในสถานที่ราชการแล้ว ทุกกลุ่มอายุจะเลือกใช้ภาษาไทยกลางในการติดต่อราชการ ซึ่งภาษาไทยกลางเป็นภาษามาตรฐานที่มีศักดิ์ศรีและถูกเลือกใช้ในการติดต่อราชการ

4.4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม

จากการที่ผู้วิจัยลงพื้นที่และทำการสำรวจชุมชน เพื่อค้นหาครอบครัวที่เข้าอยู่เพื่อสังเกตอย่างมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยได้เลือกครอบครัวที่มีคน 3 กลุ่มอายุ ซึ่งได้แก่ กลุ่มอายุ 18-23 ปี เป็น

ผู้หญิงทั้งคู่ พี่สาวคนโตอายุ 25 ปี และน้องสาวอายุ 22 ปีเป็นพนักงานมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ทั้งคู่ ส่วนกลุ่มอายุ 35-50 ปี ได้แก่ คุณแม่อายุ 49 ปี อาชีพรับราชการ คุณพ่ออายุ 48 ปี อาชีพพนักงานบริษัทและกลุ่มอายุ 55 ปีขึ้นไป คือ คุณตาอายุ 75 ปีส่วนคุณยายอายุ 67 ปี ทั้ง 2 คนมีอาชีพทำสวนเล็กๆ น้อยๆ ตามแต่ฤดูกาล ผู้วิจัยติดต่อขออาศัยอยู่ในบ้านตามแต่เจ้าของบ้านสะดวก โดยใช้เวลาประมาณ 2 เดือน รวมเวลาที่ได้อยู่จริงๆ ประมาณ 30 วัน ซึ่งผู้วิจัยจะสังเกตและจดบันทึกข้อมูลต่างๆ ตามที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม ทั้งนี้ บางครั้งจะได้บันทึกเสียงการสนทนาหากได้รับการยินยอมในสถานการณ์นั้น ซึ่งหากกลุ่มตัวอย่างไม่สะดวกผู้วิจัยก็จะไม่บันทึกเสียง เพราะบางครั้งการต้องขออนุญาตก่อน ทำให้กลุ่มตัวอย่างไม่กล้าพูด ผู้วิจัยจึงต้องบันทึกเสียงตามความสะดวกและตามที่ได้รับอนุญาตเท่านั้น ซึ่งข้อมูลส่วนใหญ่จะได้การจดบันทึกเป็นลงรายละเอียดของข้อมูลไว้ บางครั้งหากมีโอกาสก็จะได้นั่งตามร้านค้าในหมู่บ้าน ตามตลาด ตามโรงเรียน เพื่อสังเกตการใช้ภาษา หรือหากได้ติดตามกลุ่มตัวอย่างไปตามที่ต่างๆ โดยการอาสาขับรถไปส่งก็จะได้ข้อมูลบ้าง ผู้วิจัยจะใช้แบบเก็บข้อมูลสังเกตอย่างมีส่วนร่วมมาจดบันทึกการใช้ภาษาตากใบตามที่ได้ลงพื้นที่การเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ค่อนข้างล่าช้าเนื่องจากบางครั้งมีเหตุการณ์ความไม่สงบ ทำให้ไม่ปลอดภัยหากเดินทางเข้าพื้นที่จึงต้องเลื่อนการเก็บข้อมูลออกไปบ้างตามแต่เหตุการณ์

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนของการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม ผู้วิจัยจะพิจารณาข้อมูลตามสถานการณ์การใช้ภาษา ตามแนวคิดของ Fishman (1984) ซึ่งในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะแบ่งสถานการณ์ออกเป็น 6 สถานการณ์ ดังนี้ สถานการณ์การใช้ภาษาในครอบครัว สถานการณ์การใช้ภาษากับเพื่อนบ้าน สถานการณ์การใช้ภาษาในวัด สถานการณ์การใช้ภาษาในสถานศึกษา สถานการณ์การใช้ภาษาในการค้าขาย สถานการณ์การใช้ภาษาในที่ทำงาน และสถานการณ์การใช้ภาษาในสถานที่ราชการ เพื่อดูสถานการณ์ของการใช้ภาษาตากใบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.4.1 การเลือกใช้ภาษาตากใบตามสถานการณ์การใช้ภาษาในครอบครัว

การเลือกใช้ภาษาตากใบตามสถานการณ์การใช้ภาษาในครอบครัวจากข้อมูลที่ได้จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า การเลือกภาษาของกลุ่มตัวอย่างประชากร แต่ละกลุ่มอายุจะเลือกใช้ภาษาไม่เหมือนกันโดยในกลุ่มผู้มีอายุ 55 ปีขึ้นไป มักใช้ภาษาตากใบในการสนทนาในทุกสถานการณ์และทุกระดับ ยิ่งมีอายุมากขึ้น การเปลี่ยนภาษาไปใช้ภาษาอื่นๆ เช่น ภาษาไทยกลาง หรือภาษาไทยใต้ยังมีน้อย ซึ่งต่างกับวัย 35-50 ปี มักจะพิจารณาเลือกใช้ภาษาตามคู่สนทนาและแวดวง หากเป็นในที่ทำงาน สถานที่ราชการ หรือต่างจังหวัด ส่วนใหญ่จะเลือกใช้ภาษาไทยกลาง แต่สำหรับบางคนที่มีความสามารถในการใช้ภาษาไทยได้ หรือภาษามลายูก็จะสนุกที่จะเลือกใช้ภาษาตามคู่สนทนาและ

ความสามารถในการใช้ภาษาของตน ซึ่งไม่เหมือนกับกลุ่มอายุ 18-30 ปี จะเลือกใช้ภาษาตากใบ เฉพาะในบ้านและเพื่อนบ้านเท่านั้น ในโรงเรียนหรือตามร้านค้าก็จะพบน้อยมากที่จะใช้ภาษาตากใบ สนทนากัน ยกเว้นหากมีเพื่อนเริ่มสนทนาด้วยภาษาตากใบ คนในกลุ่มอายุนี้อาจจะสนทนากลับไปด้วย ภาษาตากใบได้ แต่จะไม่เริ่มก่อนหากคู่สนทนาไม่ใช่คนในครอบครัว เพื่อนบ้าน หรือเพื่อนสนิทที่อยู่ใน ละแวกบ้านเดียวกัน ลักษณะการเลือกใช้ภาษาของทั้ง 3 กลุ่มอายุ สอดคล้องกับงานวิจัยหลายชิ้นงาน ที่ผู้วิจัยศึกษาจึงสามารถยืนยันได้ว่าวัยและความสามารถในการใช้ภาษา รวมไปถึงคู่สนทนา และ สถานการณ์การใช้ภาษาจะมีผลต่อการเลือกใช้ภาษาของผู้ใช้ภาษา เช่น หากเป็นสถานการณ์การใช้ ภาษาในบ้าน ผู้วิจัยพบว่าทั้ง 3 กลุ่มอายุจะเลือกใช้ภาษาตากใบในการสนทนา ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1 ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทสนทนาที่เกิดขึ้นในห้องรับประทานอาหาร เมื่อหลานสาวเรียก คุณตา (พ่อแก่) มารับประทานอาหารด้วยกัน ผู้วิจัยนั่งดูโทรทัศน์อยู่ห้องข้างๆ แต่ฝากที่ บ้านทักเสียงไว้กับหลานสาว

1*	หลานสาว1:	พ่อแก่มากินข้าวได้แล้ว เเท่กัดกับข้าวเย็นหมด
(คุณตามากินข้าวได้แล้ว เดี่ยวกับข้าวเย็นหมด)
2	พ่อแก่:	ซู (ตากใบ: เธอ, สรรพนามบุรุษที่ 2) กินเข้าพลางๆ เตอะ
(พวกเธอกินไปก่อนได้เลย)
3	แม่:	อื! มากินพร้อมกันเตอะ
(ทื! มากินพร้อมกันเถอะ)
4	แม่แก่:	มาเข้าเตอะ พ่อแก่มัน แด็ก (ตากใบ&ใต้: เด็ก) ไม่กับท่า
แล้วได้
(มาเร็วเถอะคุณตา เดีกรอนานแล้ว)
5	หลานสาว1:	กับข้าววันนี้ สาพันไหนมั่ง (ตากใบ: รู้สึกอย่างไรบ้าง) อี
ห่อยมิ?
(กับข้าววันนี้ รู้สึกอย่างไรบ้าง อร่อยไหม?)
6	แม่แก่:	อีห่อยโหย (ตากใบ: อร่อยอยู่) โลกช่างทำโ้ย
(อร่อยอยู่ ลูกทำเก่งมาก)

*ใช้วิธีถ่ายทอดเสียงตามเสียงที่ผู้วิจัยได้ยิน เป็นตัวเขียนแบบคำต่อคำ

- 7 หลานสาว1: โลกเลเอาในเน็ตยา เห็นเขาทำแล้วโลกอยากจีทำขึ้นมั่ง
(ลูกดูวิธีการทำในอินเทอร์เน็ต เห็นเขาทำก็อยากทำบ้าง)
- 8 พ่อแก่: ดีแล้วหัดทำไว้นี้ โพรกๆ (ตากใบ: อนาคต) จี้ไม่อด
(ดีแล้วที่หัดทำไว้ อนาคตจะได้ไม่อด)
- 9 แม่: โลกนี้แกงอีไหร?
- (ลูกทำแกงอะไร?)
- 10 หลานสาว1: แกงโลกกล้วยหลา (ตากใบ: มะละกอ) ใส่พริก โลกกล้วย
หลาริมเริน (ตากใบ&ใต้: บ้าน) เรานิ จี้สุกพอเหลืองๆ โลก
กััดเอามาแกง สาวาเย็นอก
(แกงมะละกอใส่พริกไทย มะละกอแฉวรอบๆ บ้านเรานิ
แหละ กำลังจะสุก มีสีเหลืองๆ ลูกก็นำมาแกง คิดว่ากิน
แล้วสดชื่นดี)
- 11 แม่แก่: เออ อีหรอย (ตากใบ: อร่อย ถ้าได้จะใช้คำว่า หรอย)
หวานๆ เค็มๆ เย็นอกดี
(อืม อร่อย หวานๆ เค็มๆ กินแล้วสดชื่นดี)
- 12 พ่อแก่: พ่อแก่นั้นชอบกินแกงเลียงยา ใส่ผักให้มากๆ ให้ถึงปลาจืด
(ตากใบ: ปลาทุ) อีหรอยแล้วแหละ
(ตาชอบกินแกงเลียง ใส่ผักให้เยอะๆ ใส่ปลาทุให้เยอะ
พอสมควร มันก็อร่อยแล้ว)
- 13 แม่: เออ โพรกเข้าเราแกงเลียงกินแล้วเตอะ ไปหาซื้อหน่อไม้มั่ง
30 บาท ใส่ผักขม ใบตำลึง
(อืม พรุ่งนี้เข้าเราทำแกงเลียงกินเถอะ ไปหาซื้อหน่อไม้ซีก
30 บาท ใส่ผักโขม ใบตำลึง)
- 14 พ่อแก่: ชู (ตากใบ: เธอ, สรรพนามบุรุษที่ 2) ทำกัดยาเท่าใส่แบ่ง
หวาน (ตากใบ&ใต้: ผงชูรส) ลงมากแรงนั้น
(เธอ (หลาน) ทำกัดยาใส่ผงชูรสเยอะนะ)
- 15 แม่: เราทำกับข้าวไม่ห่อน (ตากใบ: ไม่เคย) สายที่แอะ แบ่ง
หวานนั้นนี้ เรากััดกลัวโหยเท่แหละ
(ฉันทำไม่เคยใส่ผงชูรสหรอก ฉันก็กลัวอยู่เหมือนกัน)

- 16 แม่แก่: เราสาวาต้องไปสีข้าวใหม่ มากินมั่งเตอะ เพื่อนอื่นเขาไปสีข้าวใหม่มากินแล้ว
(ฉันรู้สึกว่าจะต้องไปกะเพาะข้าวเปลือกที่เก็บเกี่ยวในปีล่าสุด มากินบ้าง คนอื่นเขากินข้าวสารในปีนั้นกันหมดแล้ว)
- 17 แม่: ถ้าหุงข้าวใหม่ กัดต้องทำน้ำปลาร้า (ตากใบ: น้ำบูดู) แหละมันเข้ากันดีกับข้าวร้อนๆ เจียน(ตากใบ&ใต้: ทอด) ปลาเค็มขึ้น (ถ้าหุงข้าวสารในปีนี้ ก็ต้องทำน้ำบูดูติดกับข้าวร้อนและทอดปลาเค็ม)
- 18 พ่อแก่: ใครหุงข้าวใหม่ (ตากใบ: ข้าวสารที่ชวานาเก็บเกี่ยวในปีนี้หรือปีล่าสุด) นั้นต้องใส่น้ำมั่งอีดยานั้น ใส่มากข้าวเปียก แหละ ได้ทำเป็นข้าวต้มเสียแหล
(ใครที่หุงข้าวสารในปีนี้ต้องใส่น้ำในปริมาณที่นิดเดียว เพราะใส่น้ำในปริมาณที่มากจะทำให้เปียก ก็ต้องทำเป็นข้าวต้ม)

บทสนทนานี้เป็นบทสนทนาในสถานการณ์การใช้ภาษาในครอบครัว ซึ่งเป็นสถานการณ์ในบ้าน ที่สนทนาโดยคนทั้ง 3 กลุ่มอายุ กลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่มอายุใช้ภาษาตากใบในการสนทนาภายในสถานการณ์ครอบครัวตนเอง ที่ชัดเจนก็คือคำลงท้าย “เตอะ” การออกเสียงคำว่า “ลูก” เป็น “โลก” ซึ่งเป็นการออกเสียงตามสำเนียงภาษาตากใบ แม้ว่าจะมีผู้วิจัยซึ่งเป็นคนนอกครอบครัวนั่งอยู่ด้วยก็ตาม แต่ผู้ให้ข้อมูลก็ ไม่มีการสลับภาษาในบทสนทนาแต่อย่างใด แต่มีการปนภาษาอยู่ในรูปของคำศัพท์ จะเรียกลักษณะเช่นนี้ว่า การยืมคำ (borrowing) (Gumperz, 1977 อ้างใน Fasold, 1993: p.180)

โดยคำศัพท์ที่ปนอยู่ในบทสนทนานี้จะใช้คำศัพท์แบบเดียวกับภาษาไทยได้ถึงสงขลาที่ผู้วิจัยเองก็ใช้คำศัพท์เหล่านี้เมื่อสนทนาภาษาไทยได้ เช่น ในผลัดที่ 10 คำว่า เริน (บ้าน), ในผลัดที่ 15 คำว่า แป้งหวาน (ผงซุรส), และในผลัดที่ 17 คำว่า เจียน (ทอด)

ต่อมาเป็นอีกตัวอย่างของสถานการณ์การใช้ภาษาในครอบครัว เป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อผู้วิจัยเข้ามาพักที่บ้านของกลุ่มตัวอย่าง และหลานสาวคนโตได้บอกกับผู้วิจัยว่า ลูกพี่ลูกน้องจะมาหาและอนุญาตให้ผู้วิจัยบันทึกเสียงการสนทนาได้ ผู้วิจัยจึงฝากเครื่องบันทึกเสียงไว้กับหลานสาวคนโต

- ว่าถั่วยวามเพ็จ้เอาไปนั้นต้องใส่ลงให้เรียบร้อยเพื่อกัดแตก
หมด
- (ลองหาดู ถ้าไม่มีก็ใส่กระสอบ แต่ว่าถั่วยวามที่จะเอาไป
ต้องใส่ลงให้ เรียบร้อยนะเดี๋ยวแตกหมด)
- 29 หลานสาว2: เองหาเอกสารไว้หมดแล้วมี เตรียมให้เรียบร้อยไปไกลๆ ไม่
กับส่งเครื่องตามหลังที่นั่น
(น้องหาเอกสารไว้ครบหรือยัง? เตรียมให้เรียบร้อยไปที่
ไกลๆ ไม่อยากส่งของตามไปที่หลังนะ)
- 30 ลูกพี่ลูกน้อง1: หาไว้เรียบร้อยแล้ว
(หาไว้เรียบร้อยแล้ว)
- 31 หลานสาว2: ถ่ายบัตรประชาชนพ่อกับแม่ไปให้มากซะอีดนั้น ถึงเวลาจ้
เอาใช้ก็ได้เอาออกมาใช้ ไม่ช่ายว่าต้องถือหระ (ตากใบ:
ทำ) ส่งไปให้เหลย
(ถ่ายสำเนาบัตรประชาชนของพ่อกับแม่ไปให้เยอะๆหน่อย
นะ ถึงเวลาจะใช้ก็ได้เอามาใช้ ไม่ต้องให้ทำใส่ไปให้อีก)
- 32 หลานสาว1: เดียวพี่ไปนอนด้วยคีนนิง
(เดี๋ยวพี่ไปนอนด้วยหนึ่งคีน)
- 33 ลูกพี่ลูกน้อง1: เองรู้ (ตากใบ&ใต้: รู้) จักทางเนาะเพ็จ้ขับรถไปนั้น
(เธอรู้จักทางที่จะขับรถไปหรือ?)
- 34 หลานสาว1: หาไรยไปเอาได้แหละ ขับไปช้าๆยา
(โอ้ย! ขับไปได้แหละ ขับไปช้าๆ)
- 35 หลานสาว2: ตื่นเต้นมีเพต้องไปโหย (ตากใบ&ใต้: อยู่) ไกลเรน (ตากใบ&
ใต้: บ้าน)
(ตื่นเต้นไหมที่ต้องไปอยู่ที่ไกลบ้าน?)
- 36 ลูกพี่ลูกน้อง1: ม่ายที ถ้าว่างกัถหลบเรนเบอะไม่ไกลที
(ไม่หระก ถ้าวางก็กลับบ้าน ไม่ไกลที)
- 37 หลานสาว1: ไปเรียนไกลๆ ต้องตื่นให้ทันเวลาเรียนน้าน กะหระกะดับตัว
ไปเรียนไม่ใช่กลางคีนฝ่ายเที่ยง หัวเข้าหาม่ายแรงไปเรียน

(ไปเรียนไกลๆ ต้องตื่นให้ทันเวลาเรียนนะ รีบแต่งตัวไป
เรียน ไม่ใช่กลางคืนมัวแต่เที่ยว พอตอนเช้าไม่มีแรงที่จะไป
เรียน)

จากบทสนทนาข้างต้นพบว่า เป็นบทสนทนาของคนในกลุ่มอายุ 18-30 ปี ซึ่งได้แก่หลานสาว1 อายุ 25 ปี หลานสาว2 อายุ 22 ปี และลูกพี่ลูกน้อง1 อายุ 18 ปี เมื่ออยู่ในบ้านก็เลือกใช้ภาษาในการสนทนาคือภาษาตากใบ ใช้คำศัพท์ตากใบในการสนทนา แต่ที่เป็นข้อสังเกตคือจะใช้คำศัพท์ภาษาไทยได้อยู่ในบทสนทนาด้วย ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ในฐานะที่ผู้วิจัยรู้ภาษาไทยได้จึงเข้าใจได้ว่าสำเนียงที่ผู้สนทนากำลังใช้อยู่ นั้นคล้ายคลึงกับสำเนียงภาษาไทยได้ คำศัพท์ที่ใช้ก็เป็นคำศัพท์เดียวกันกับภาษาไทยได้ เพียงแต่มีการออกเสียงต่างกันเล็กน้อยเท่านั้น เช่น คำว่า เริน (บ้าน), หยั่ง (มี), หาม่าย (ไม่มี), ไร่ (รู้), โหย (อยู่) จากข้อมูลบทสนทนาที่ได้จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมของผู้วิจัย ซึ่งเป็นการสนทนาตามสถานการณ์การใช้ภาษาในครอบครัวทั้ง 2 ตัวอย่างข้างต้น เป็นไปตามผลการวิเคราะห์จากแบบสอบถามสถานการณ์การเลือกใช้ภาษาในตารางที่ 4.25 ที่ว่า หากสนทนากันในบ้าน ทั้ง 3 กลุ่มอายุจะเลือกใช้ภาษาตากใบในการสนทนา

4.4.2 การเลือกใช้ภาษาตากใบในสถานการณ์การใช้ภาษาที่บ้าน

การวิเคราะห์การเลือกใช้ภาษาตากใบในแวดวงเพื่อนบ้าน ซึ่งอาศัยอยู่ในละแวกใกล้เคียง อยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน จากการที่ผู้วิจัยอาศัยอยู่ในบ้านของกลุ่มตัวอย่างมาได้ระยะหนึ่ง ความสนิทสนมคุ้นหน้าคุ้นตามีมาในระยะหนึ่ง ทำให้เมื่อผู้วิจัยอาสาและขอติดตามไปที่ต่างๆ กับกลุ่มตัวอย่างจะเป็นเรื่องปกติไป สำหรับตัวอย่างต่อไปเป็นสถานการณ์ที่เกิดในหมู่บ้าน และเป็นงานแต่งงานของลูกสาวเพื่อนแม่

ตัวอย่างที่ 3 ผู้วิจัยทราบว่าคุณแม่จะไปงานแต่งงานของคนในละแวกบ้านจึงมีโอกาสได้ขับรถไปส่งและขออนุญาตบันทึกเสียงไว้ตั้งแต่ก่อนจะเข้าในงาน

38	เจ้าภาพ:	มาเดอะเข้าม่างานเสียก่อน
(มาเดอะ เข้าม่างานก่อน)
39	แม่:	ไม่ไหวที เรามาช่วยงาน ชู (ตากใบ: เธอ, สรรพนามบุรุษที่ 2) ไปก็ออหระ (ตากใบ: จัดเตรียม) กะเรื่องอื่นเดอะ

- 40 เจ้าภาพ: (ไม่เป็นไร เราจะมาช่วยงานเธอ ไปทำอย่างอื่นเถอะ)
 มากินข้าวเสียก่อนเดอะ หวางจี้ (ตากใบ: ก่อนไป) ไป
 ช่วยงาน ได้ช่วยเต็มที่
 (มากินข้าวก่อนเถอะ ก่อนจะไปช่วยงาน ได้ช่วยอย่างเต็มที่)
- 41 แม่: ซู (ตากใบ: เธอ, สรรพนามบุรุษที่ 2) หาคนมากมิ?
 (เธอหาคนมากไหม?)
- 42 เจ้าภาพ: หาไม่อีตโหย ต้องช่วยกันกะหราบาง ช่วยกันยกกือพอก
 (ตากใบ: ยกอาหารให้คนที่มาร่วมงาน)ด้วยนั้น
 (ไม่เยอะอยู่ ต้องช่วยกันแกง ช่วยกันยกอาหารให้คนที่มา
 ร่วมงานด้วยนะ)
- 43 แม่: ให้เด็กๆ หนุมๆ ยาเดอะ ยกกือพอก เท่เรากะดุด (ตากใบ:
 สะดุด) ล้มลงยา
 (ให้เด็กๆ เอะ ยกอาหารเดี๋ยวดุดล้มลง)
- 44 เจ้าภาพ: ช่วยกันยาเดอะ อีไหร่ทำได้ก็ช่วยกันไปยาเดอะ
 (ช่วยกันเถอะ อะไรที่ทำได้ก็ช่วยกันทำ)
- 45 แม่: แล้วพวกบ่าว (ตากใบ&ใต้: เจ้าบ่าว) เขามากคนมิ?
 (แล้วคณะเจ้าบ่าว พวกเขามากกันเยอะไหม?)
- 46 เจ้าภาพ: เขามา 60 คนได้ เรากัดแกงเผื่อๆ ไว้นั้นแหละ ถ้าเหลือก็
 แบ่งๆ กันกิน
 (เขามา 60 คน ทางเราก็แกงเผื่อๆ ไว้นั้นแหละ ถ้าเหลือก็
 แบ่งๆ กันกิน)
- 47 แม่: ซุนั้นแกงอีไหร่มั่ง?
 (เธอแกงอะไรบ้าง?)
- 48 เจ้าภาพ: แกงส้มโลกกะหนด (ตากใบ: สับปะรด, ใต้: ยาหนด) กับกุ้ง,
 ยำโลกม่วงใส่ลูกเพละ, แกงเลียง, แกงจืด, แกงซี่เหล็ก, โลก
 ไม้(ตากใบ&ใต้: ผลไม้) กัดหาเอาตามของบ้านเรา
 (แกงส้มสับปะรดกับกุ้งสด ยำมะม่วงใส่ปลากรอบ แกงเลียง
 แกงจืด แกงใบซี่เหล็ก ส่วนผลไม้ก็หาที่มีแถวบ้านเรา)
- 49 แม่: แล้วเจ้าบ่าวมาแล้วมิ?

- (แล้วเจ้าป๋ามาหรือยัง?)
- 50 เจ้าภาพ: มาแล้ว ถึงเรียกก่อนนา
(มาแล้ว ถึงเมื่อวานขึ้น)
- 51 แม่: ชูเรียกค่าบละหยา (ตากใบ: ค่าสินสอด) เค้ามามาก
(เธอเรียกค่าสินสอดทางบ้านนั้นเยอะไหม?)
- 52 เจ้าภาพ: เราเรียกไม่มากที่ ตามสมควร เราก็ดไม่ให้พวกเด็กเป็นหนี้
(ทางเราเรียกไม่เยอะ ตามความสมควร ไม่อยากให้เด็กเป็นหนี้)
- 53 แม่: เราก็ดว่าเท่าแหละ พวกเรียกมากกลางคนพวกเด็กก็ต้องเป็นหนี้เสียเลย
(ฉันก็เหมือนกัน พวกที่เรียกค่าสินสอดเยอะๆ ทำให้เด็กๆ เป็นหนี้อีก)
- 54 เจ้าภาพ: หัวคำ (ตากใบ&ใต้: ตอนคำ) ช่วยงานแล้วอย่าเท่าหลบเสียก่อนนั้น
(ตอนคำช่วยงานแล้วอย่าเพิ่งกลับบ้านก่อนนะ)
- 55 แม่: เค้าได้หลาย คำๆ?
(พวกเธอทำอะไรอีก ตอนคำ?)
- 56 เจ้าภาพ: พวกเด็กรับเครื่องเสียงมาร้องเพลง ชูมาช่วยกันร้องเพลงเสียก่อนแหละ
(เด็กๆ เขาจับเครื่องดนตรีมาร้องเพลง เธอก็มาช่วยกันร้องก่อนนะ)
- 57 แม่: แล้วชูไหววันไหน?
(เราเธอทำพิธีไหว้พ่อ ไหว้แม่วันไหน?)
- 58 เจ้าภาพ: เราไหว้พรกเช้า เทว่ากัตเลียงคนทั้งวันเลยพรกเช้านั้น
(ฉันทำพิธีพຸ່ງนี้ แต่ก็เลียงแขกเต็มวันนั้นแหละพຸ່ງนี้)
- 59 แม่: คนมากินงานแล้วชู ไปกื้อหระกะคนมางานเตอะ (ตากใบ: ดูแลคนที่มางาน)
(แขกมางานเลียงแล้ว เธอไปดูแลคนที่มางานเถอะ)
- 60 เจ้าภาพ: เออ กินข้าวเสียก่อนนั้น ช่วยไรได้กัตช่วยกันยาเตอะ

(อิม ก็นข้าวก่อนนะ ช่วยอะไรได้ก็ช่วยกันเถอะ)

สถานการณ์ในงานแต่งงานนี้ แม่ (กลุ่มอายุ 35-50 ปี) ไปช่วยงานแต่งงานของเพื่อนบ้าน (อายุ 35-50 ปี) ผู้วิจัยอาสาขับรถไปส่งและขอบันทึกเสียงไว้ขณะสนทนา ซึ่งในบทสนทนา นี้ นอกจากสำเนียงที่แสดงความเป็นภาษาตากใบแล้ว คำศัพท์ตากใบก็มีใช้มากในบทสนทนา เช่น ใน ผลัดที่ 5 ช่วยกันยกก็พอ (ช่วยกันยกอาหารให้คนที่มาร่วมงาน), ผลัดที่ 11 โลกกะหนด (สับประรด), ผลัดที่ 14 เรียกค่าบละหย่า (เรียกค่าสินสอด), ผลัดที่ 22 ไปกือหระ (ไปจัดเตรียม) เห็นได้ว่า หากเป็นคนในกลุ่มอายุเดียวกัน และอยู่ในวัยกลางคนแล้ว จะมีคำศัพท์ที่ใช้กันเฉพาะมากขึ้น ผู้วิจัยต้องถามความหมายกับแม่อยู่หลายประโยค การเลือกใช้ภาษาของคนในช่วงอายุเดียวกันและในสถานการณ์การใช้ภาษากับเพื่อนบ้าน ผู้พูดชาวตากใบก็จะเลือกใช้ภาษาตากใบในการสนทนา นอกจากนี้ผู้วิจัยได้มีโอกาสสังเกตการใช้ภาษาในงานศพอีกด้วย ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 4 พ่อแก่และหลานสาวคนเล็กไปร่วมงานศพที่วัดในหมู่บ้าน ซึ่งผู้วิจัยก็อาสาดูแลรับ-ส่ง และขออนุญาตหลานสาวในการบันทึกเสียง ขณะที่บันทึกเสียงนั้น หลานสาวไปช่วย เสิร์ฟน้ำในงานศพ

61	พ่อแก่:	ซู (ตากใบ: เธอ, สรรพนามบุรุษที่ 2) มาเรียกปารือ (ตากใบ: ตอนไหน)
(เธอมาตอนไหน?)
62	เพื่อนบ้าน:	เรามาเรียกค่าว่า
(ฉันมาตอนค่ำเมื่อวาน)
63	พ่อแก่:	แล้วซูไร่ข้าวมาจี้กือไหน (ตากใบ: จากที่ไหน)
(แล้วเธอรู้ข้าวมาจากไหน?)
64	เพื่อนบ้าน:	เราได้ยินข่าวเท่เขาประกาศ กัดกะต่วน (ตากใบ: ريب) มาจี้
มานอนกะเขามั่งคีน
(ฉันได้ยินข่าวจากวิทยุเสียงตามสาย ก็รีบมาเลย จะมานอน
ซักหนึ่งคีน)
65	พ่อแก่:	ดีแล้วแหละ เขากัดคนไม่มากแรงที่ ทำซุนอนคีนนี้ เรานอน
คีนโพรก

- (ดีแล้ว พวกเขามีคนอยู่ไม่เยอะ หากเรนอนในคืนนี้ ฉันก็จะนอนในคืนพรุ่งนี้)
- 66 เพื่อนบ้าน: แล้วมันพันไหนขึ้น ไม่บาย (ตากใบ&ใต้: ไม่สบาย) โห้ยหลายวันแล้วพริอ
(แล้วเขามีอาการอย่างไร ไม่สบายอยู่หลายวันแล้วหรือเปล่า?)
- 67 พ่อแก่: มันไม่บายโห้ยหลายวันแล้ว ไปนอนโรงบาล (ตากใบ&ใต้: โรงพยาบาล)
โห้ยเป็นอาทิตย์เหลือแล้ว
(เขาไม่สบายอยู่หลายวันแล้ว ไปนอนโรงพยาบาลอยู่อาทิตย์กว่าๆ)
- 68 เพื่อนบ้าน: จาพุทโธ! (คำอุทาน) เราไม่ห่อนได้ข่าว มันไม่กือบาย ถ้าไร้พันนั้นกัดได้ไปแลกกันเสียแหละ
(โธ! เราไม่เคยได้ข่าวเลยว่าไม่สบาย ถ้ารู้แบบนี้ก็ได้ไปเยี่ยม)
- 69 พ่อแก่: ทำพันไหน ถ้าเราไม่รู้เค้ากัดยุงๆ ไม่ได้ส่งข่าวไปหาซู (ทำแบบไหน ถ้าเราไม่รู้ ทางเขากียุงๆ ไม่ได้ส่งข่าวไปให้พวกเธอ)
- 70 พ่อแก่: แล้วซูมาเหนื่อยๆ กินอิไหร่ (ตากใบ: อะไร) แล้วมั่ง (เธอมาเหนื่อยๆ กินอะไรบ้างแล้วหรือยัง?)
- 71 เพื่อนบ้าน: เรานั้นไม่ไหร่ที กินข้าวเย็นมาแล้วหน่อยๆ
(ฉันไม่เป็นไร กินข้าวตอนบ่ายๆมาแล้วนิดๆ)
- 72 พ่อแก่: ซูจีหลบ (ตากใบ&ใต้: กลับ) ปาริอานิ (ตากใบ: ตอนไหน) (เธอจะกลับตอนไหน?)
- 73 เพื่อนบ้าน: เราโห้ยปล่อยเขาปลงศพ (ตากใบ: เผาศพ) นุ่นแหละ (ฉันอยู่จนกว่าเสร็จพิธีเผาศพโน่นแหละ)
- 74 พ่อแก่: แล้วโต๊ะแก่ (ตากใบ: ตา, ยาย คนเฒ่าคนแก่) ซูกือบายดีโหยมิ?
(แล้วญาติๆ คนเฒ่าคนแก่เธอสบายดีอยู่ไหม?)
- 75 เพื่อนบ้าน: แจ็บ (ตากใบ&ใต้: เจ็บ) หัวเข่ายา เเท่กัตเเท่เที้ยวๆ เก็บ

- กือหยะ (ตากใบ: ขยะ) ตามริมริน
(เจ็บหัวเข่า แต่ว่าก็เจ็บขยะแถวรอบๆบ้าน)
- 76 เพื่อนบ้าน: ชูแล้วกะซับ (ตากใบ: กระซับ) ดีเนาะ?
(เธอดูว่าร่างกายแข็งแรงดีเนาะ)
- 77 พ่อแก่: กะซับพันไหน กูกัดเจ็บหัวเข่า เจ็บกือเอว
(แข็งแรงแบบไหน ฉันทก็เจ็บหัวเข่า เจ็บสะเอว)
- 78 เพื่อนบ้าน: นั้นแหละ คนแก่ๆ กัดตามพะสาคนแก่ คนหนุ่มกัดตามพะ
สาคนหนุ่ม
(นั้นแหละ คนแก่ๆ ก็เป็นไปตามวัย คนอายุน้อยก็เป็นไป
แบบคนอายุน้อย)

เมื่อพิจารณาบทสนทนาของคนกลุ่มอายุ 55 ปีขึ้นไปซึ่งผู้วิจัยใช้แทนกลุ่มตัวอย่าง
ของคนในวัยสูงอายุ จากตัวอย่างบทสนทนานี้จะเห็นว่า เมื่อคนในกลุ่มวัยสูงอายุสนทนากัน สำเนียง
และคำศัพท์ของภาษาตากใบจะปรากฏเด่นชัด ในบทสนทนานี้จะปรากฏสรรพนามคำเรียก “โตะแก่”
ซึ่งหมายถึง คุณตา คุณยาย หรือคนเฒ่าคนแก่ และคำว่า “โตะแก่” นี้เหมือนกันกับคำสรรพนามที่
เรียกคนเฒ่าคนแก่ของคนมุสลิมในภาคใต้ โดยจะเรียกคำว่า “โตะตา” เรียกยายว่า “โตะยาย”
ลักษณะที่นำมาใช้ในการสนทนาเช่นนี้ ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าจะใช้สื่อสารกันในวัยของคนสูงอายุมากกว่า
ในวัยอื่นๆ

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นการสนทนาของคนในกลุ่มอายุ 18-30 ปี ตัวอย่าง
บทสนทนาของคนในวัยเยาวชนดังตัวอย่างที่ 5 ปรากฏดังนี้

ตัวอย่างที่ 5 เป็นบทสนทนาที่เกิดขึ้นที่บ้าน โดยเพื่อนของหลานสาวคนเล็กซึ่งอยู่ในละแวกบ้าน
เรียนด้วยกันมาในระดับประถมศึกษาได้มาเที่ยวที่บ้าน ผู้วิจัยอยู่ที่ خانه บ้านจึงได้จด
บันทึกในช่วงแรก และขออนุญาตบันทึกเทปได้ในช่วงหลังจากหาน้ำมารับรองเพื่อน

- 79 เพื่อน1: ปอนหยัง (ตากใบ: มี) โห้ยเรนมิ
(ปอนอยู่บ้านไหม?)
- 80 หลานสาว2: หยังโห้ย อ้อ มาพันไหน (ตากใบ: อย่างไร) ที่มาถึงนี้ได้
(มีอยู่ อ้อ มาแบบไหนถึงมาที่นี่ได้)

- 81 เพื่อน1: มาบ้านเองนั่นแหละ นัดกันมาหลายคนได้
(มาบ้านเรอนั่นแหละ นัดกันหลายคนอยู่)
- 82 หลานสาว2: เข้ามาในบ้านเพื่อนก่อนแหละ เดียวไปหาน้ำ หาขนมมาให้
กิน
(เข้ามาในบ้านฉันก่อนนะ เดียวไปหาน้ำ ไปหาขนมมาให้
กิน)
- 83 เพื่อน2: เองทำอิโหร (ตากใบ: อะไร) โห่ย (ตากใบ&ใต้: อยู่)
หรือพรีอ เราเรียกโหย่นานแล้ว
(เราทำอะไรอยู่หรือเปล่า พวกเรามาเรียกอยู่ตั้งนาน)
- 84 หลานสาว2: ไม่ทำไรทีโห่ย (ตากใบ&ใต้: อยู่) ในบ้านไม่ค่อยได้ยิน
(ไม่ได้ทำอะไรอยู่ในบ้านไม่ค่อยได้ยินเสียง)
- 85 เพื่อน2: เองโหยเร็นก็คนนิ
(เราอยู่บ้านกันก็คน)
- 86 หลานสาว2: โห่ยกับพ่อ กับแม่ อาจารย์พีกะแม่แก่เพื่อนออกไปเที่ยวเสีย
ไม่นานนิ
(อยู่กับพ่อ แม่ อาจารย์ พีและยายฉันแต่ยายออกไปเที่ยว
ก่อนหน้านี้ไม่นาน)
- 87 หลานสาว2: พวกเองกินอิโหรแล้วมั่ง เดียวเพื่อนออกไปซื้อเครื่องมาให้
กิน
(พวกเรอกินอะไรหรือยัง? เดียวฉันออกไปซื้อของมาให้กิน)
- 88 เพื่อน1: เราว่าพากันไปหาอิโหรกินกันเถอะเนาะ
(ฉันว่าไปหาของกินกันดีกว่าเนาะ?)
- 89 หลานสาว2: พวกเองอยากกินอิโหรมั่ง
(แล้วพวกเธออยากจะกินอะไรบ้าง?)
- 90 เพื่อน1: เราไปหาส้มตำกินเถอะ
(พวกเราไปหาส้มตำกินเถอะ)
- 91 หลานสาว2: เดียวพาไปกินแถวบ้านเพื่อนนี่แหละ อร่อยดี คนกินมาก
ด้วย
(เดี๋ยวจะพาไปกินแถวบ้านฉันนี่แหละ อร่อยดี คนก็กินกัน

- เยอะด้วย)
- 92 เพื่อน2: เรานั้นขับรถมา นึกในใจว่าไม่รู้เองหยังโฮ้ยบ้านมิ
(พวกเราขับรถมา นึกอยู่ในใจว่าไม่รู้เธอจะอยู่บ้านหรือ
เปล่า)
- 93 หลานสาว2: ถ้าตอนวันหยุดเพื่อนไม่ไปที นั้งๆ นอนๆ โหยบ้านนี้แหละ
(ถ้าตอนวันหยุดฉันไม่ได้ไปทีไหน นั้งๆ นอนๆ อยู่แต่ที่บ้าน
นี้แหละ)
- 94 เพื่อน2: แล้วแค้จี้แต่งงานแล้วมิ
(แล้วใกล้จะแต่งงานหรือยัง?)
- 95 หลานสาว2: ม่ายทีเหลย ทำงานก่อน จี้ซื้อรถมั้ง ทำบ้านมั้ง ภาระหลาย
อย่างเหลยเองเฮ้ย
(ยังเลย ทำงานก่อน จะซื้อรถบ้าง ทำบ้านบ้าง ภาระอีก
หลายอย่างอีกเธอ)
- 96 เพื่อน1: แล้วพ่อกับแม่เองสบายดีมิ เรียกเดียวเข้าไปบ้านเองเบอะ
(ตากใบ: กี้) ไม่เห็นเค้า
(แล้วพ่อกับแม่สบายดีไหม? มะกี้เข้าไปบ้านเธอแต่ไม่เห็น
พ่อกับแม่)
- 97 หลานสาว2: สบายดีโฮ้ย พวกกันทำงานทุกวันนี้แหละ
(สบายดีอยู่ ทำงานกันทุกวันนี้แหละ)
- 98 เพื่อน2: เดี่ยวว่างๆ เราคอยนัดคนอื่นมากินเครื่องด้วยกันมั้ง
(เดี๋ยวตอนว่างๆ เราคอยนัดเพื่อนคนอื่นกินของด้วยกันอีก)

จากบทสนทนาข้างต้น ผู้วิจัยได้สอบถามประวัติเพื่อนๆ ที่มาว่าเป็นเพื่อนสมัย
ไหน ได้คำตอบว่าเป็นเพื่อนเล่นกันมาตั้งแต่เด็กๆ วัยประถม จึงสรุปได้ว่า คนในวัยเยาวชน หรือวัย
หนุ่มสาว จะเลือกใช้ภาษาตากใบกับเพื่อนๆ ที่เรียนด้วยกันมา เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเป็นเพื่อนที่
ยังคงสนิทสนมกัน เป็นคนในหมู่บ้านหรือชุมชนเดียวกัน

4.4.3 การเลือกใช้ภาษาตากใบตามสถานการณ์การใช้ภาษาในวัด

สำหรับในสถานการณ์การใช้ภาษาในวัดนี้ เนื่องจากในอำเภอดากใบมีผู้นับถือศาสนาอยู่ 2 ศาสนา คือศาสนาอิสลาม ซึ่งมีมากกว่าร้อยละ 80 ของคนในพื้นที่อำเภอดากใบทั้งหมด ส่วนศาสนาพุทธจะมีผู้นับถือกันมากในตำบลพร่อน ที่น่าสังเกตก็คือ แม้ว่าศาสนาพุทธจะมีคนนับถือในปริมาณที่น้อยในอำเภอดากใบ แต่วัดในอำเภอดากใบกลับมีจำนวนไม่น้อย และเป็นวัดที่มีประวัติมายาวนานตั้งแต่ช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ มีผู้คนศรัทธาแน่นถือและแวะเวียนเที่ยวอยู่เสมอ เช่น วัดพระพุทธ วัดชลธาราสึงเห และวัดฉัททันต์สนาน เป็นต้น กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ผู้วิจัยสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมก็นับถือศาสนาพุทธ และปฏิบัติตามวิถีแห่งชาวพุทธทั่วไป เช่น การตักบาตร การไปวัด ฟังเทศน์ฟังธรรมและร่วมงานบุญตามเทศกาลต่างๆ

จากการใช้แบบสอบถามการเลือกใช้ภาษาในสถานการณ์การใช้ภาษาในวัดจากพบว่าทั้งสามกลุ่มอายุเลือกใช้ภาษาตากใบจำนวนมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจากการสังเกตในสถานการณ์สื่อสารจริง ซึ่งพบว่า สถานการณ์ในวัดนี้จะเลือกใช้ภาษาตากใบในการสื่อสารเช่นเดียวกัน ดังปรากฏในตัวอย่างที่ 6

ตัวอย่างที่ 6 พ่อแก่และแม่แก่ตื่นมาเตรียมตัวไปถวายอาหารเพลที่วัด ซึ่งวัดก็อยู่ไม่ไกลจากบ้าน พระสงฆ์ในบทธนทานนี้ก็เป็นคนตากใบ มีอายุและบวชเรียนจำพรรษามานานแล้วบทธนทานจะพูดถึงการเตรียมจะจัดงานทอดกฐินของวัดด้วย

99	พ่อแก่:	มาเตอะแม่แก่ (ตากใบ: ยาย) มัน กะดับ (ตากใบ: แต่งตัว) ตัวแล้ว แล้วมี (มาเถอะยาย แต่งตัวเสร็จแล้วหรือยัง)
100	แม่แก่:	แล้ว แล้ว ชู (ตากใบ: เธอ, สรรพนามบุรุษที่ 2) มายกทุนหัว เข้าเต็ดได้ก็เอะไป (เสร็จแล้ว แล้วเธอมาสวดมนต์แล้วจะมารับไป)
101	พ่อแก่:	ชูเอะออกมานอกเตอะ (เธอออกมาข้างนอกเถอะ)
102	แม่แก่:	ชูหาดอกไม้ตามริมเริง (ตากใบ&ใต้: บ้าน) ไปมั่งนั้น (เธอหาดอกไม้ที่ขึ้นแถวบ้านไปบ้างนะ)
103	พระสงฆ์:	โยมมาเข้าเตอะ เราจี๋ขึ้นสวดแล้ว

- (โยมเข้ามาเถอะ พระจะสวดมนต์ให้พรแล้ว)
- 104 พ่อแก่: พากันขึ้นไปนั่งบนกุฏิเถอะ ได้แล้วมากมายคน วันนี้สาวาคน มาอีดนึ่งแรง
(พากันขึ้นไปนั่งบนกุฏิเถอะ จะได้ดูว่าคนเยอะ วันนี้รู้สีกว่า คนจะมาน้อยมาก)
- 105 พระสงฆ์: ใครไปงานทอดกฐินมั่งวันนี้ ถ้าไปบอกๆกันมาให้มาพร้อม กันที่วัด ตี9 นะ
(ใครจะไปงานทอดกฐินบ้างวันนี้ ถ้าจะไปให้บอกต่อๆกันว่า ให้มาพร้อมกันที่วัด เวลา 9 โมงเช้านะ)
- 106 พ่อแก่: ได้ยินคนว่าจี้ไปหลายคนโหย
(ได้ยินคนพูดกันว่าจะไปหลายคนอยู่นะ)
- 107 พระสงฆ์: เราจี้ไปหลายวัดโหยวันนี้ ติดนิมนต์งานกินเหนียวเข้ามั่ง จี้ ไปทอดกฐินเข้ามั่ง
(พระจะไปหลายวัดวันนี้ ติดนิมนต์ไปงานแต่งบ้าง จะไป งานทอดกฐิน บ้าง)
- 108 พ่อแก่: แล้วท่านไม่งานมั่งเนาะ วัดอื่นงานแล้วโดน
(แล้วพระไม่งานบ้างหรือ? วันอื่นๆ เขางานกันแล้ว)
- 109 แม่แก่: กือหรางานเข้าได้แล้ว หาเบี้ยเข้าวัดมั่งไม่ต้องงานหลายคืน ที
(รีบงานได้แล้ว หาเงินเข้าวัดไม่ต้องมีงานหลายคืนหรอก)
- 110 พระสงฆ์: เรากัดคิดจี้งานโหย มัน 2-3 เดือนเหลยจี้เรียกโต๊ะนาย (ตากใบ: ผู้ใหญ่บ้าน) กับผู้ช่วยมาประชุม
(พระก็คิดจะงานอยู่ สัก 2-3 เดือนอีกจะเรียกผู้ใหญ่บ้านกับ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านมาประชุม)
- 111 พ่อแก่: นิมนต์เตอะท่านเอ้อย ได้เวลาแล้ว
(นิมนต์พระ ถึงเวลาแล้ว)
- 112 ชาวบ้าน: ชู (ตากใบ: เธอ, สรรพนามบุรุษที่ 2) กินข้าวด้วยกันมิ (เธอกินข้าวด้วยกันไหม?)
- 113 แม่แก่: กินๆ กินด้วยกัน แล้วช่วยกันล้างชาม

- 114 พระสงฆ์: (กินๆ กินด้วยกันแล้วช่วยกันล้างจาน)
คนแก่ๆ ตามบ้านเรานั้นมาก เท่าที่วัดกันวัดกันนิดนึง ต้องบอกต่อๆ กันเตอะว่าให้พากันมาวัด ถึงเหมือนหรือกัตทุกวันพระมาฟังเทศน์เสียมั่ง
(คนแก่ๆ แถวบ้านเรามีหลายคน แต่ก็มาวัดกันนิดเดียว ต้องบอกต่อๆ กัน เตอะว่าให้มาวัดกันบ้าง ถึงอย่างไรก็ให้มาทุกวันพระ ฟังเทศน์บ้าง)

จากบทสนทนาข้างต้นเห็นว่า เป็นการสนทนาของคนในกลุ่มอายุ 55 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นคนในวัยสูงอายุ จากตัวอย่างบทสนทนานี้จะปรากฏสรรพนามคำเรียก “โตะนาย” หมายถึงผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งการปรากฏเช่นนี้จะคล้ายกับบทสนทนาในตัวอย่างที่ 4 นั่นคือมีการใช้คำศัพท์ที่เป็นภาษามลายู “โตะ” เป็นคำนำหน้านามหรือนำหน้าชื่อ และใช้เป็นคำสรรพนามเรียกคนที่มียุมากกว่าหรือผู้อาวุโสหรือคนที่นับถือในศาสนาอิสลาม ลักษณะเช่นนี้เป็นลักษณะเฉพาะของการใช้ภาษาตากใบของคนรุ่นสูงอายุ ที่มักจะมีคำศัพท์ที่ยืมมาจากภาษามลายูมาใช้ในการสนทนา

4.4.4 การเลือกใช้ภาษาตากใบตามสถานการณ์การใช้ภาษาในสถานศึกษา

การเลือกใช้ภาษาในโรงเรียนหรือในสถานศึกษานี้ ผู้วิจัยมีโอกาสเข้าสังเกตในโรงเรียน 2-3 โรงเรียนในอำเภอตากใบ แต่ไม่มีโอกาสบันทึกเสียงเนื่องจากสถานการณ์แวดล้อม ณ ขณะเก็บข้อมูลไม่อำนวย จึงบันทึกข้อมูลด้วยการจดบันทึกภาคสนาม และสังเกตการสนทนาของผู้สนทนา

จากการบันทึกภาคสนาม พบว่า การสนทนาของเด็กนักเรียน อายุประมาณ 7-9 ขวบ ส่วนใหญ่จะสนทนากันด้วยสำเนียงภาษาตากใบ แต่ถ้าผู้สนทนาพบว่ามีคนนอกชุมชน เช่น ผู้วิจัยอยู่ ณ สถานที่นั้นในระยะที่น่าจะได้ยินเสียงการพูดคุย เด็กนักเรียนเหล่านั้น จะมีการระมัดระวังในการเลือกใช้ภาษาเพื่อการสนทนากันมากขึ้น โดยจะมีการเปลี่ยนสำเนียงและคำศัพท์ภาษาเป็นภาษาไทยกลางในการสนทนา แต่ถ้าในสถานการณ์ที่ผู้สนทนาไม่ได้สังเกตว่ามีคนนอกชุมชนอยู่ในบริเวณนั้น ก็จะใช้ภาษาตากใบในการสนทนา

ในกรณีที่ผู้สนทนาเป็นเด็กนักเรียน อายุประมาณ 16-18 ปี ผู้วิจัยพบว่า ผู้ใช้ภาษาจะใช้ภาษาตากใบในการสนทนาเมื่ออยู่ในกลุ่มเพื่อนรุ่นเดียวกัน เมื่อเห็นผู้วิจัยมีโอกาสสนทนากับครูผู้สอนในห้องพักครู และเด็กๆ กลุ่มนี้เข้าพบเพื่อสอบถามเรื่องการบ้านก็จะใช้ภาษาไทยกลางใน

การสนทนา ซึ่งผู้วิจัยสังเกตว่าเด็กนักเรียนเหล่านั้น พยายามระมัดระวังในการออกเสียงให้เป็นภาษาไทยมาตรฐาน เพื่อไม่ให้มีสำเนียงท้องถิ่น หรือที่เรียกว่า สำเนียงทองแดง และหากผู้วิจัยนั่งหลบมุมที่เด็กกลุ่มนี้ไม่สังเกตเห็น ก็จะพบว่า เด็กนักเรียนรุ่นอายุนี้มีการเลือกใช้ภาษาต่างกัน โดยจะเลือกใช้ภาษาตากใบหากคุณครูถามและสนทนาด้วยภาษาตากใบ แต่ผู้วิจัยก็สังเกตว่าเด็กนักเรียนบางกลุ่มก็จะเลือกใช้ภาษาไทยกลางสื่อสารเมื่อมีเพื่อนนักเรียนที่เป็นชาวมุสลิมและใช้ภาษามลายูที่บ้าน เป็นนักเรียนชาวไทยมุสลิมที่อยู่ในตำบลอื่น แต่เป็นเพื่อนร่วมอยู่ในกลุ่มเดียวกัน

การเลือกใช้ภาษาในสถานศึกษา ผู้วิจัยพิจารณาพบว่า กลุ่มตัวอย่างจะเลือกใช้ภาษาตากใบเมื่ออยู่ในกลุ่มผู้สนทนาที่รู้และใช้ภาษาตากใบในการสื่อสาร เช่น ในกลุ่มเพื่อนสนิทกัน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเพื่อนรุ่นเดียวกันหรือต่างอายุกัน หรือสนทนากับครูผู้สอนที่ใช้ภาษาตากใบในการสนทนากับนักเรียน หากมีคนนอกชุมชนอยู่ในบริเวณที่สนทนาอยู่นั้น ผู้สนทนาจึงจะเปลี่ยนไปเลือกใช้ภาษาไทยกลางแทนภาษาตากใบ ทั้งนี้เมื่อผู้วิจัยชวนคุยและให้พูดภาษาตากใบให้ฟัง เด็กๆ ส่วนใหญ่ก็จะพูดสำเนียงภาษาตากใบให้ผู้วิจัยฟังอย่างไม่เจินอาย ยกเว้นบางคนเท่านั้นที่จะไม่พูดหรือพูดน้อยๆ และมีบางคนที่จะกล่าวว่าผู้วิจัยฟังไม่เข้าใจด้วย

จากผลการบันทึกข้อมูลภาคสนามจากสถานการณ์การใช้ภาษาในสถานศึกษา สอดคล้องกับผลที่ได้จากแบบสอบถามตามตารางที่ 4.18 โดยที่เมื่ออยู่ในโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างประชากรจะสนทนาด้วยภาษาตากใบกับเพื่อนสนิทและจะใช้ภาษาไทยกลางเมื่อสนทนากับคุณครู ซึ่งลักษณะการสนทนากับคุณครู จะเป็นสถานการณ์ที่เป็นทางการ เป็นหัวข้อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา การเรียนการสอน

4.4.5 การเลือกใช้ภาษาตากใบตามสถานการณ์การใช้ภาษาในการค้าขาย

การลงพื้นที่เพื่อสังเกตการณ์เลือกใช้ภาษาตากใบในสถานการณ์การค้าขาย ผู้วิจัยเข้าไปนั่งสังเกตการณ์ตามร้านค้า ตามตลาดอยู่หลายครั้ง จนเป็นที่รู้จักของผู้ขายของและผู้มาซื้อสินค้าที่ตลาด เมื่อได้รับอนุญาตให้บันทึกเสียงได้ จึงได้บันทึกข้อมูลพร้อมทั้งบันทึกภาคสนาม พบสถานการณ์การเลือกใช้ภาษาของผู้ที่อยู่ในตลาดและร้านค้าเมื่อมีการซื้อขายเกิดขึ้น

ตัวอย่างที่ 7 บทสนทนาการซื้อขายที่ร้านค้าในหมู่บ้าน ระหว่างหลานสาวคนโตของบ้านที่ผู้วิจัยขอเข้าพักและอาศัยอยู่เพื่อเก็บข้อมูล ซึ่งปกติน้องคนนี้จะไม่ค่อยได้ไปซื้อของที่ร้านค้า ทำให้พ่อค้าถามไถ่หลายคำถาม

- 115 พ่อค้า: โลกมาซื้ออิโหร (ตากใบ: อะไร) วันนี้
(ลูกมาซื้ออะไรวันนี้)
- 116 หลานสาว1: มาซื้อน้ำบูดู (คนแก่จะเรียกว่า น้ำปลาร้า) ขวดใหญ่ ขวด 1
จ้า
(มาซื้อน้ำบูดูขวดใหญ่ 1 ขวด)
- 117 พ่อค้า: ขวด 50 บาท โลกจ้ทำอิโหรกินวันนี้เทซื้อขวดใหญ่
(ขวดละ 50 บาท ลูกจะทำอะไรกินวันนี้ที่มาซื้อขวดใหญ่)
- 118 หลานสาว1: แม่จ้ทำยาสาหร่าย (ยากือหร่าย) ให้กิน เขาว่าให้ซื้อขวด
ใหญ่ทีเดียวเลย ได้กินหลายวัน
(แม่จะทำยาสาหร่ายให้กิน แม่ว่าให้ซื้อขวดใหญ่เลยจะได้
กินกันหลายวัน)
- 119 พ่อค้า: แล้วทำงานโหยกือไหนแหละนี่
(แล้วทำงานอยู่ที่ไหนเดี๋ยวนี)
- 120 หลานสาว1: ทำโหย่นราจ้า
(ทำอยู่นราธิวาสจ้า)
- 121 พ่อค้า: ทำอิโหรโหย่นรา
(ทำอะไรอยู่นราธิวาส)
- 122 หลานสาว1: ทำงานการเงินโหย่นรา
(ทำเรื่องเกี่ยวกับการเงินอยู่นราธิวาส)
- 123 พ่อค้า: แล้วหลบไปทำงานปารือ
(แล้วกลับไปทำงานเมื่อไหร่?)
- 124 หลานสาว1: ไป-หลบทุกวันถ้ามีงานก็ไม่หลบ นอนเร็นเพื่อนแหล
(ไป-กลับทุกวัน แต่ถ้าวันไหนมีงานก็ไม่กลับ นอนบ้าน
เพื่อน)
- (ระหว่างนี้มีลูกค้าซึ่งเป็นผู้หญิง อายุประมาณ 35 ปี ซึ่งเป็นคนในหมู่บ้านเดินเข้ามาซื้อของในร้าน)
- 125 ลูกค้า: ชื่อน้ำมันเจียน (ตากใบ&ใต้: ทอด) ปลามังขวดติพ่อค้า
(ชื่อน้ำมันทอดปลาซึกหนึ่งขวดพ่อค้า)
- 126 พ่อค้า: ขวดเล็ก ขวดใหญ่ เข้ามาเลือกในร้านเตอะ หยั่งหลายแบบ

- (ขุดเล็กหรือขุดใหญ่ เข้ามาเลือกในร้อนก่อนเถอะ มีหลายแบบ)
- 127 ลูกค้า: เอามาเถอะแบบไหนก็ได้ ขุดใหญ่ก็ได้ คี (ตากใบ: กีบาท) บาทขุดนึ่ง
(เอามาเถอะแบบไหนก็ได้ ขุดใหญ่ก็ได้ ขุดละกีบาท?)
- 128 พ่อค้า: ขุด 45 บาทยา แล้วมาจี้ก้อไหน (ตากใบ: จากไหน) หรือว่าแกล้งมาซื้อน้ำมันยา
(ขุดละ 45 บาท แล้วมาจากที่ไหนหรือว่าจะมาซื้อน้ำมันอย่างเดียว)
- 129 ลูกค้า: มาจี้ซื้อปลากิน กับเที่ยวตามนี้แหละ
(มาจากซื้อปลากิน กับขับรถเที่ยวแถวนี้แหละ)
- 130 พ่อค้า: หลบเถอะ ฝนจี้ตกแล้วโดน
(กลับเถอะ ฝนจะตกแล้วนะ)
- 131 ลูกค้า: ตกมาเถอะ เราจี้ได้น้ำมั่ง แล้งมานาน ต้นไม้ตามริน
(ตากใบ&ได้: บ้าน) จี้ดอยหมดแล้ว
(ตกมาเถอะ ฉันทจะได้มีน้ำแห้งแล้งมานานแล้ว ต้นไม้ที่บ้านจะตายหมดแล้ว)
- 132 พ่อค้า: เรากัดจี้ปิดร้านแล้วแหะ สามีตมาแปลกๆ
(ฉันทก็จะปิดร้านและนะ รู้สึกว่ามีตมาแปลก)

จากบทสนทนาในตัวอย่างที่ 7 แม้การสนทนาในช่วงแรกของพ่อค้าและหลานสาวคนเล็กจะพูดกันด้วยภาษาตากใบ แต่สังเกตว่ามีคำศัพท์ภาษาไทยกลางปะปนในการสนทนา ซึ่งดังที่กล่าวมาแล้วว่าการปนภาษาที่อยู่ในรูปของคำศัพท์ในลักษณะเช่นนี้ เป็นลักษณะของการยืมคำ (borrowing) เช่น คำในข้อความที่ 118 แทนที่หลานสาว1 จะพูดว่า ตนจะ*ย่ำกือหร่าย* ซึ่งเป็นคำที่ใช้ในภาษาตากใบ กลับใช้ว่า “ย่ำสาหร่าย” ซึ่งเป็นคำภาษาไทยกลางแทน นอกจากนี้ยังพบว่ามีการใช้คำว่า “น้ำบูดู” ในข้อความที่ 116 เพื่อเรียก “น้ำปลาร้า” ที่มักพบในภาษาตากใบที่คนรุ่นผู้ใหญ่หรือวัยสูงอายุมักจะใช้เรียกมากกว่า

4.4.6 การเลือกใช้ภาษาตากใบตามสถานการณ์การใช้ภาษาในที่ทำงาน

สำหรับการเลือกใช้ภาษาในที่ทำงานนั้น ผู้วิจัยพบว่า ผู้ใช้ภาษาตากใบจะเลือกใช้ภาษาตามคู่สนทนาเป็นหลัก และจะเห็นได้ชัดในที่ทำงาน เช่น หากคู่สนทนาเป็นเพื่อนที่พูดภาษาตากใบได้ ก็จะใช้ภาษาตากใบในการสนทนาครั้งนั้น และถ้าคู่สนทนาเป็นเพื่อนมาจากต่างถิ่น ไม่สามารถใช้ภาษาตากใบได้ก็จะเลือกใช้ภาษาไทยกลางในการสนทนา แต่หากคู่สนทนาเป็นผู้บังคับบัญชาถึงแม้จะใช้ภาษาตากใบได้ หากเป็นสถานการณ์ที่เป็นทางการ ก็จะเลือกใช้ภาษาไทยกลางในการสนทนา แต่เมื่อเป็นเวลาพักกลางวันและผู้บังคับบัญชาเป็นผู้เริ่มใช้ภาษาตากใบ ก็จะโต้ตอบด้วยภาษาตากใบกลับไป แต่น่าสังเกตว่า หากมีบุคคลอื่นร่วมวงสนทนาด้วยแม้จะอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่เป็นทางการเมื่อผู้บังคับบัญชาเริ่มใช้ภาษาตากใบในการสนทนา ผู้ใช้ภาษาตากใบเลือกที่จะตอบกลับด้วยภาษาไทยกลาง

ผู้วิจัยจะนำเสนอบทสนทนาในที่ทำงานจากตัวอย่างที่ 8 และตัวอย่างที่ 9 ดังนี้

ตัวอย่างที่ 8 เป็นบทสนทนาของหลานสาวคนโตกับเพื่อนร่วมงานซึ่งเป็นคนที่พูดภาษาตากใบได้ทั้งกลุ่ม

133	หลานสาว1:	พี่มาเข้าจ้งวันนี้
(พี่มาเข้าจ้งวันนี้)
134	เพื่อนร่วมงาน1:	กะด่วน (ตากใบ&ใต้: รีบ) มาว่าจี้มากือหระ (ตากใบ: ทำ)
งานที่ค้ำของ เมื่อวานนี้
(รีบมาว่าทำงานที่ค้ำเมื่อวานให้เสร็จ)
135	หลานสาว1:	กินข้าวแล้วมีเท่อออกมาเช้านั้น
(กินข้าวหรือยังที่ออกมาตอนเช้า)
136	เพื่อนร่วมงาน2:	ยังไม่กินทีเหลย น้องกินพลาจๆเตอะ ไม่อยากทีเหลย
(ยังไม่กิน น้องกินก่อนเถอะ ยังไม่อยากกิน)
137	หลานสาว1:	แล้วออกมาเข้าใครไปส่งโลกไปโรงเรียน
(แล้วออกมาเข้าใครไปส่งลูกโรงเรียน)
138	เพื่อนร่วมงาน1:	พ้อมันไม่ได้ไปทำงานที กัดให้ไปส่งโลกมันเลย
(พ่อเขาไม่ได้ไปทำงาน ก็เลยให้ไปส่งลูกเลย)
139	เพื่อนร่วมงาน2:	แล้วเองไม่ไปส่งโลกไปโรงเรียนทีเระ?

- 140 เพื่อนร่วมงาน1: (แล้วเธอไม่ไปส่งลูกไปโรงเรียนหรือ?)
เพื่อนกัฒมายที่ ว่าให้พ่อแก่ออกไปส่งยา
(ฉันก็ไม่ไปส่ง ว่าจะให้ตาออกไปส่ง)
- 141 เพื่อนร่วมงาน2: พี่มีงานค้างมากเลยนะ?
(พี่มีงานค้างเยอะไหม?)
- 142 เพื่อนร่วมงาน1: หย้งไม่มากแรงแล้ว เทว่ากัฒมายทำไม่มาทำตอนเช้า เทเขา
จี้เอาขึ้น
(มีไม่ค่อยเยอะ แต่ว่ากัฒมายหากไม่มาทำตอนเช้า เดียว
เจ้านายจะเอางานขึ้นมา)
- 143 เพื่อนร่วมงาน2: มีไรให้พวกเพื่อนช่วยกัฒมายนะ ช่วยกันทำ จี้ได้แล้วเร็วๆ
(มีอะไรให้พวกฉันช่วยกัฒมายนะ ช่วยกันทำจะได้เสร็จเร็วๆ)
- 144 เพื่อนร่วมงาน1: เออ ไม่ไรที่ สว่าทำแล้วแหละ
(อืม ไม่เป็นไร รู้สึกรู้ว่าทำเสร็จแหละ)

ตัวอย่างที่ 9 เป็นบทสนทนาของหลานสาวคนเล็กกับเพื่อนร่วมงาน และเพ่งสนิทกันเนื่องจาก
หลานสาวคนเล็กเพ่งทำงานได้ 1-2 เดือน

- 145 หลานสาว2: มาเตอะ (ตากใบ: มาเถอะ) พี่มากินข้าวเที่ยงได้แล้ว
(มาเถอะพี่ มากินข้าวเที่ยงได้แล้ว)
- 146 เพื่อนร่วมงาน1: เที่ยงแล้วนะ
(เที่ยงแล้วหรือ?)
- 147 หลานสาว2: เที่ยงแล้วน้องอยากข้าวแล้วจะ
(เที่ยงแล้วน้องหิวข้าวแล้วนะ)
- 148 เพื่อนร่วมงาน1: จ้า เราทำกับข้าวมาด้วยวันนี้
(จ้า ฉันทำกับข้าวมาด้วยวันนี้)
- 149 หลานสาว2: พี่ทำอะไรมากินวันนี้ ตื่นมาทำตั้งแต่ตอนไหน
(พี่ทำอะไรมากินหรอวันนี้ ตื่นมาทำตั้งแต่ตอนไหน?)
- 150 เพื่อนร่วมงาน1: ตื่นเช้า ลูกขึ้นมาทำตั้งแต่ 6 โมงเช้าแล้ว ทำผัดผักใส่หมูสับ
นิดหน่อย

- (ตื่นเช้า ลุกจากที่นอนมาทำตั้งแต่ ๖ โมงเช้าแล้ว ทำผัดผัก
ใส่หมูสับนิดหน่อย)
- 151 เพื่อนร่วมงาน2: ขยันจังนะ ตื่นเข้ามาทำกับข้าว เราซื้อคร้าน (ตากใบ&ใต้: ชี
เกียจ) ทำ เลยไปซื้อที่เขาแกลงเรียบร้อยแล้ว
(ขยันจังเลย ตื่นเข้ามาทำกับข้าว ฉันทซื้อเกียจทำเลยมาซื้อ
แกลงที่ขาย)
- 152 เพื่อนร่วมงาน1: วันนี้เพื่อนทำปลาร้า (ตากใบ: น้ำบูดู) กับผักต้มยา
(วันนี้ฉันทำน้ำบูดูกับผักต้ม)
- 153 หลานสาว2: ขยันเหมือนกันนะ แล้วซื้อผักตั้งแต่เมื่อตอนไหน
(ขยันเหมือนกันนะ แล้วซื้อผักตั้งแต่ตอนไหน)
- 154 เพื่อนร่วมงาน1: ผักปลูกเองยา ไม่ใส่ยา ปลูกตามธรรมชาติ
(ผักปลูกเอง ไม่ใส่สารเคมี ปลูกตามธรรมชาติ)
- 155 เพื่อนร่วมงาน2: เดียวโพรกเข้าเพื่อนจ้ทำกับข้าวมากินมั่งเตอะ
(เดี๋ยวพรุ่งนี้ฉันจะทำกับข้าวมากินบ้าง)
- 156 หลานสาว2: มากินด้วยกันหนุก (ตากใบ&ใต้: สนุก) ดี
(มากินด้วยกันสนุกดี)
- 157 เพื่อนร่วมงาน2: อร่อยเหมือนกันนะ น้ำปลาร้ากับผักต้ม กินเพื่อสุขภาพ
(อร่อยเหมือนกันนะ น้ำบูดูกับผักต้ม กินเพื่อสุขภาพ)
- 158 เพื่อนร่วมงาน1: ถ้าชอบจะได้ทำมาบ่อยๆ ผักก็ปลูกเอง ไม่สาต้องไปซื้อให้
เปลืองเปี้ย
(ถ้าชอบจะได้ทำมากินบ่อยๆ ผักก็ปลูกเอง ไม่ต้องไปซื้อให้
เปลืองเงิน)
- 159 หลานสาว2: กินได้มัยน้ำปลาร้า กับผักต้ม
(กินได้ไหมน้ำบูดูกับผักต้ม)
- 160 เพื่อนร่วมงาน2: กินได้อร่อยมาก วันหลังจะหัดทำกินบ้าง เผื่อได้เอาไปทำให้
ที่บ้านกิน
(กินได้อร่อยมาก วันหลังจะหัดทำกินบ้าง เผื่อได้เอาไปทำ
ให้ที่บ้านกิน)

จากบทสนทนาตัวอย่างที่ 8 และ 9 นั้น เห็นได้ว่า เพื่อนร่วมงานจะใช้ภาษาตากใบโต้ตอบกันเป็นปกติ ทั้งสำเนียงและคำศัพท์ก็จะเลือกใช้ภาษาตากใบที่ง่าย ๆ ใช้กันทั่วไปในคนที่พูดภาษาตากใบ แต่ส่วนใหญ่จะเป็นคำศัพท์ภาษาไทยกลางเป็นจำนวนมาก ที่น่าสังเกตจะเห็นว่าเมื่อสื่อสารระหว่างกลุ่มคนที่พูดภาษาตากใบ หลานสาวกลับใช้คำศัพท์ภาษาตากใบในการสื่อสาร เช่น คำว่า *น้ำปลาร้า* ที่มักจะพบว่าเป็นคำศัพท์ที่คนตากใบรุ่นสูงอายุใช้เรียก *น้ำบูดู* ของภาษาไทยถิ่นใต้ ดังที่ปรากฏในข้อความที่ 152, 157 และ 159 ถ้าเทียบกับบทสนทนาของหลานสาว 1 ในตัวอย่าง 7 ข้อความที่ 116 จะเห็นว่าหลานสาว 1 ใช้คำว่า “น้ำบูดู” กับพ่อค้า แต่เมื่อเห็นว่าเพื่อนร่วมงานที่ใช้ภาษาตากใบเรียกน้ำบูดูว่า น้ำปลาร้า ซึ่งเป็นศัพท์ที่คนภาษาตากใบใช้เรียกกัน หลานสาว 1 จึงเปลี่ยนมาใช้คำศัพท์ตามเพื่อนร่วมงานที่เป็นคนพูดภาษาตากใบเหมือนกัน

ส่วนในบทสนทนาข้างล่างนี้ เป็นสถานการณ์ที่มีเพื่อนร่วมงานที่มาจากต่างจังหวัด จะพบว่ามีการใช้ภาษาในการสนทนาต่างไป โดยจะพบว่ามีการใช้ภาษาไทยกลางปนด้วย คำศัพท์ภาษาไทยได้ ตามลักษณะที่เรียกว่า คำยืม ของ Gumperz (1977 อ้างใน Fasold, 1993: p.180) ดังที่ปรากฏในตัวอย่างที่ 10

ตัวอย่างที่ 10 บทสนทนาในที่ทำงานของหลานสาวคนโตและเพื่อนร่วมงานจากจังหวัดสงขลา และเพื่อนร่วมงานซึ่งเป็นคนตากใบด้วยกัน

161	เพื่อน1:	กินข้าวแล้วยังจะตอนเช้า
(กินข้าวแล้วหรือยังจะตอนเช้า)
162	หลานสาว1:	กินแล้วจะ
(กินแล้วจะ)
163	เพื่อน1:	มาตั้งแต่ตีเท่าไรแล้ว
(มาตั้งแต่กี่โมง)
164	หลานสาว1:	มาตั้งแต่เช้าแล้ว แต่กลับไปใหม่ลืมเอกสาร
(มาตั้งแต่เช้าแล้ว แต่กลับไปใหม่ลืมเอกสาร)
165	เพื่อน1:	แล้วเรามีประชุมมั๊ยวันนี้
(แล้วเรามีประชุมไหมวันนี้)
166	หลานสาว1:	มีแต่ค่อยๆ (ตากใบ: บ่ายๆ) หน่อย
(มีแต่ตอนบ่ายๆ หน่อย)

- 167 เพื่อน1: ดีเท่าไร บอกด้วยนะจะได้เตรียมตัวเข้าประชุม พอดี
โทรศัพท์เสีย (ตากใบ&ใต้: พัง)
(ก็โหมง บอกด้วยนะจะได้เตรียมตัวเข้าไปประชุม พอดี
โทรศัพท์ใช้งานไม่ได้)
- 168 หลานสาว1: แล้วแฟนพี่เป็นไงบ้างเห็นว่ารลั้ม (ลั้มรถ)
(แล้วแฟนพี่เป็นอย่างไรบ้างเห็นว่ารลั้มรถ)
- 169 เพื่อน1: ค่อยหยั่งชั่ว (ตากใบ&ใต้: ดีขึ้น) แล้ว นอนโรงบาล 2 คืนเอง
(ดีขึ้นแล้วนอนโรงพยาบาลแค่ 2 คืนเอง)
- 170 หลานสาว1: พันไหนมั่งพี่ไปเร (ตากใบ: เที้ยว) งานสนุกมึเรียกคีน
(รู้สึกอย่างไรบ้างที่ได้ไปเที่ยวงานสนุกไหมเมื่อคีน)
- 171 เพื่อน2: กะหนุก (ตากใบ&ใต้: สนุก) โห้ย เครื่องเสียงเขาดังหรรอย
โห้ย (สนุกอยู่ เครื่องดนตรีเสียงดังดี)
- 172 หลานสาว1: คนไปเร (ตากใบ: เที้ยว) งานมากมึ
(คนไปเที่ยวงานเยอะไหม?)
- 173 เพื่อน2: คนมากโห้ย คนนานๆที่จ้งงานยากัด
(คนเยอะอยู่นะ นานๆที่จะม้งงาน)
- 174 หลานสาว1: หลบตึกแล้วแหละ
(กลับตึกแล้วหรรอ)
- 175 เพื่อน1: ไม่ตึกที หาวนอนขึ้นกัถหลบก่อนยา ถ้าดนตรีเล็กนัันฟังว่าตี
2 แล้ว
(ไม่ตึก ง่วงนอนเลยกลับก่อน รู้สึกว่าดนตรีเล็กตี 2 นะ)\

จากบทสนทนาี้ ผู้วิจัยพบว่า มีลักษณะของการสลับภาษา (code switching) ในสนทนาี้ โดยจะพบที่หลานสาว 1 มีการสลับภาษาระหว่างภาษาไทยกลาง ภาษาไทยถิ่นใต้ กับ ภาษาตากใบ เมื่อสนทนากับคู่สนทนาที่มีความรู้ภาษาไม่เหมือนกัน เพื่อน1 เป็นคนนอกพื้นที่มาจาก จังหวัดสงขลา กับเพื่อน2 ที่เป็นคนในพื้นที่และใช้ภาษาตากใบ ในผลัดแรกๆ ข้อความที่ 161-162 นั้น หลานสาว1 ได้ตอบกันด้วยภาษาไทยกลางผสมสำเนียงภาษาไทยถิ่นใต้อยู่บ้าง และโต้ตอบด้วย ภาษาไทยกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ แต่เมื่อหลานสาวคนโตพูดกับเพื่อน2 ที่พูดภาษาตากใบ ก็

เปลี่ยนไปพูดภาษาตากใบด้วยทันที ถ้าเปรียบเทียบข้อความที่ 168 กับข้อความ 172 และ 174 จะเห็นความแตกต่างของการเลือกใช้ภาษาของหลานสาว1 กับคู่สนทนาที่ต่างกัน

4.4.7 การเลือกใช้ภาษาตากใบตามสถานการณ์การใช้ภาษาในสถานที่ราชการ

สำหรับสถานการณ์การใช้ภาษาในสถานที่ราชการนี้ ผู้วิจัยได้เข้าสังเกตที่โรงพยาบาลตากใบ และที่ทำการอำเภอทับเตะบอล ทั้งนี้พบว่า คนส่วนใหญ่ในกลุ่มอายุ 18-30 ปี จะเลือกใช้ภาษาไทยกลางในการเริ่มติดต่อสื่อสาร แต่ถ้าเป็นคนสูงวัย อยู่ในกลุ่มอายุ 70 ปีขึ้นไปไม่ถนัดใช้ภาษาไทยกลางก็จะเลือกใช้ภาษาตากใบ ยกเว้นคนที่มียายุอยู่ระหว่าง 35- 60 ปีที่สามารถพูดภาษาไทยกลางได้ หากพิจารณาว่าคู่สนทนาน่าจะเป็นคนต่างถิ่นก็จะเลือกใช้ภาษาไทยกลาง แต่ถ้าคู่สนทนาเป็นคนในพื้นที่ที่ตนรู้จักก็จะเลือกใช้ภาษาตากใบในการโต้ตอบผู้วิจัยสามารถบันทึกเสียงตัวอย่างได้ไม่มากนัก จะบันทึกตามที่ได้รับอนุญาตตามตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 11 คุณตาส้มลงและผู้วิจัยนำส่งโรงพยาบาลตากใบพยาบาลเป็นคนมุสลิม 1 คน
คนป่วยซึ่งเป็นคนตากใบ 1 คน และเพื่อนซึ่งเป็นคนตากใบเช่นกัน

176	พยาบาล 1:	โดนอะไรมาคะ
(โดนอะไรมาคะ?)
177	พ่อแก่:	พ่อล้มรถเรียกไม่นานนิ
(พ่อล้มรถเมื่อไม่นานนี้)
178	พยาบาล 1:	เข้าไปล้างแผลก่อนนะคะ ปวดมากมั๊ยคะ
(เข้าไปล้างแผลก่อนนะคะ ปวดมากไหมคะ?)
179	พ่อแก่:	มายเจ็บ (ตากใบ&ใต้: เจ็บ) ที่ตรงอื่น แสบๆยาโลกเอ๊ย
(ไม่เจ็บ รู้สึกแสบๆเองลูกสาว)
180	พ่อแก่:	แล้วหมอใหญ่ขึ้นมิโลกวันนี้
(แล้วคุณหมอมาไหมวันนี้?)
181	พยาบาล 1:	หมอใหญ่ไม่ขึ้นเดี๋ยวล้างแผลแล้วเอายาไปกินก็หายแล้ว
(คุณหมอดูไม่มาเดี๋ยวล้างแผลแล้วเอายาให้กินก็หายแล้ว)
182	พยาบาล 1:	ยายเจ็บ (ตากใบ&ใต้: เจ็บ) อีไหรวันนี้เพิ่มหาหมอ
(ยายเจ็บอะไรที่เพิ่มหาหมอวันนี้)

- 183 คนป่วย: ยายเป็นหวัดมาสอง สามวันแล้ว ตัวร้อนเข้าด้วย กลัวจี๊เป็น
ไข้เลือดออกยาโลกเอ๋ย
(ยายเป็นไข้หวัดมาสอง สามวันแล้ว ตัวร้อนด้วยกลัวจะเป็น
ไข้เลือดออก ลูกสาวเอ๋ย)
- 184 พยาบาล 2: เดี่ยวยายนั่งทำมั่งกะเดี๋ยวนะ ถึงคิวยายแล้วเดี๋ยวเรียกให้
หมอตรวจ
(เดี๋ยวยายนั่งรอสักพักนะ ถึงคิวยายแล้วเดี๋ยวเรียกให้หมอ
ตรวจ)
- 185 คนป่วย: นานเหลยมี หว่างจี๊เรียก (ตากใบ&ใต้: กว่าจะเรียก)
(อีกนานไหมกว่าจะเรียก)
- 186 พยาบาล 2: ไม่นานทียาย คนไม่มากแรงทีวันนี้ ยายมาตอนเช้าๆพินนี้
เข้าด้วย นั่งทำมั่ง 5 นาทียา
(ไม่นานหรือกยาย วันนี้คนไม่เยอะ ยายมาตอนเช้าๆ แบบนี้
นั่งรอประมาณ 5 นาทีนะคะ)
- 187 พยาบาล 2: แล้วใครมาส่งยายนั่นนี่
(แล้วใครมาส่งยานวันนี้)
- 188 คนป่วย: ยายให้หลานมาส่ง มันนั่งทำโหย (ตากใบ&ใต้: อยู่) นอก
โด้้น
(ยายให้หลานมาส่ง มันนั่งรออยู่ข้างนอก)
- 189 คนป่วย: ใครพินไหนชู (ตากใบ: เธอ, สรรพนามบุรุษที่ 2) เหม่าโรง
บาล
(ใครเป็นอะไรเธอที่มาโรงพยาบาล)
- 190 เพื่อนบ้าน: พ่อมันไม่กือบาย (ตากใบ: ไม่สบาย) โหยเป็นอาทิตย์แล้ว
แรกวามาโรงบาลหมอเจาะเลือดแล เป็นข่ายเลือดออก
(ลากเสียงยาว จากไข้)
(พ่อของลูกไม่สบายเป็นอาทิตย์แล้ว เมื่อวานมาโรงพยาบาล
ให้คุณหมอเจาะเลือดดู เป็นไข้เลือดออก)
- 191 คนป่วย: แล้วใครเฝ้าโหยนั่นนี่?
(แล้วใครเฝ้าอยู่นั้น?)

- 192 เพื่อนบ้าน: เด็ก (ตากใบ&ใต้: เด็ก) เฝ้าโหยเราหลบเร็น (ตากใบ&ใต้: บ้าน) ไปอาบน้ำ เอาข้าวห่อมาให้พวกเด็ก(ตากใบ&ใต้: เด็ก) นั้นด้วย
(เด็กๆ เฝ้าอยู่ ฉันทกลับบ้านไปอาบน้ำ ทำกับข้าวมาให้เด็กๆ)
- 193 คนป่วย: แล้วค่อยหยั่งชั่ว (ตากใบ: ดีขึ้นหรือยัง) แล้วมินั้น?
(แล้วรู้สึกดีขึ้นบ้างหรือยัง?)
- 194 เพื่อนบ้าน: ไม่ไหวแรงแล้ว (ตากใบ: ดีขึ้นแล้ว) 2 – 3 วันยาหลบได้แล้ว
(ดีขึ้นแล้ว 2-3 วันก็ได้กลับบ้าน)

จากบทสนทนาตัวอย่างที่ 11 พบว่า ในผลัดแรกนั้นพยาบาลเป็นคนมุสลิมที่พูดภาษาตากใบไม่ได้ จึงใช้ภาษาไทยกลางถามคุณตาหรือพ่อแกว่าเป็นอะไร ในขณะที่คุณตานั้นไม่พูดภาษาไทยกลาง แต่พูดภาษาตากใบเท่านั้น ซึ่งเป็นลักษณะของผู้พูดภาษาตากใบวัยสูงอายุที่ไม่มีปนภาษาหรือสลับภาษากับคู่สนทนา ที่ไม่ว่าจะรู้ภาษาตากใบหรือไม่รู้ภาษาตากใบก็ตาม แม้กับผู้วิจัยเอง คุณตาก็พูดภาษาตากใบไม่ใช้ภาษาไทยกลาง และเมื่อมีพยาบาล2 ซึ่งเป็นคนตากใบเข้ามาจึงสนทนากันด้วยภาษาตากใบตลอดในการสนทนา

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังสังเกตว่า แม้ผู้พูดจะเป็นคนตากใบแต่อยู่นอกพื้นที่ซึ่งทำให้ไม่ทราบว่าคู่สนทนารู้ภาษาตากใบหรือไม่ ผู้พูดภาษาตากใบในพื้นที่มักจะเลือกใช้ภาษาไทยกลางในการสนทนา ซึ่งบทสนทนาข้างล่างนี้ เป็นตัวอย่างบทสนทนาที่ผู้วิจัยสังเกตเห็นในอำเภอ ซึ่งมีเจ้าหน้าที่ที่เป็นทั้งคนนอกพื้นที่อำเภอตากใบ และเป็นคนในพื้นที่อำเภอตากใบแต่ไม่ได้พูดภาษาตากใบ

ตัวอย่างที่ 12 เจ้าหน้าที่คนที่ 1 จะใช้ภาษาไทยกลางในการสื่อสาร เจ้าหน้าที่คนที่ 2 เป็นคนตากใบ ส่วนคุณป้าเป็นคนตากใบ

- 195 เจ้าหน้าที่1: สวัสดีค่ะ มาทำอะไรคะ
(สวัสดีค่ะ มาทำอะไรคะ?)
- 196 ป้า: มาทำบัตรประชาชนใหม่ บัตรป้าหมดอายุ 3 เดือนแล้ว
(มาทำบัตรประชาชนใหม่ บัตรป้าหมดอายุ 3 เดือนแล้ว)
- 197 เจ้าหน้าที่1: ถ้างั้นป้าไปหยิบบัตรคิวแล้วนั่งรอก่อนนะคะ
(ถ้อย่างนั้นป้าไปหยิบบัตรคิวแล้วนั่งรอก่อนนะคะ)

- 198 ป้า: เขากดแบบไหน ป้ากดไม่เป็นที
(เขากดอย่างไร ป้าไม่รู้กดแบบไหน)
- 199 เจ้าหน้าที่1: พี่ชี้ช่วยมาทำให้ป้าเขาหน่อย
(พี่ชี้ช่วยมาทำให้ป้าเขาหน่อย)
- 200 เจ้าหน้าที่2: ป้า เขากดพ่นนี่นะ แล้วกดนั่งถ่า (ตากใบ&ใต้: ร่อ) มั่ง
กะเดี่ยวพอเค้าเรียกเลขป้าก็ดลุกขึ้นไปหาเขาอะ
(ป้า เขากดแบบนี้ละ แล้วก็นั่งรอสักพัก พอเขาเรียก
หมายเลขป้า ป้าก็ลุกไปหาเขาอะ)
- 201 เจ้าหน้าที่2: ป้ามาก็คน
(ป้ามาก็คน)
- 202 ป้า: ป้ามากับโลกโค่ (ตากใบ&ใต้: เพื่อนบ้าน) มันกดไม่รู้เรื่องที
ที่แหละ
(ป้ามากับเพื่อน เขาก็ไม่รู้เรื่องเหมือนกัน)
- 203 เจ้าหน้าที่2: ป้าเอาเอกสารมานั้น เเท่กดได้หลบ (ตากใบ&ใต้: กลับ) ไป
เอาล่าวแหละ
(ป้าเอาเอกสารมาแล้วหรือยัง เดี่ยวได้กลับไปเอามาใหม่อีก)
- 204 ป้า: เอามาโหย แล้วซู (ตากใบ: เธอ, สรรพนามบุรุษที่ 2) มา
ทำงานนี้นานแล้วอะ
(เอามาอยู่ แล้วเธอมาทำงานที่นานแล้วหรือ?)
- 205 เจ้าหน้าที่2: นานแล้วป้าเอ๋ย ป้าไม่รู้ (ตากใบ&ใต้: รู้) ยา
(นานแล้วป้า ป้าไม่รู้เอง)
- 206 ป้า: งานหนักแรงมี ทำงานเเท่ตรงนี้
(งานหนักหรือเปล่า ทำงานที่ตรงนี้?)
- 207 เจ้าหน้าที่2: ไม่หนักแรงที มันเป็นบางวัน บางวันกดคนมาก บางวันก็คน
อืด
(ไม่หนักมาก มันขึ้นอยู่กับวัน บางวันก็คนเยอะ บางวันก็คน
น้อย)
- 208 ป้า: เออ ป้าคิดว่าเเท่แหละ ลางวันป้ามาคนไม่มากแรงที วันนี้
โหระแล้วเเท่มากเหมือนนี้

- (อึม ป้าก็ว่าเหมือนกัน บางวันป้ามาคนไม่เยอะ วันนี้ทำไมคนเยอะแบบนี้)
- 209 เจ้าหน้าที2: ถึงคิวป้าแล้ว เอาบัตรนี้ไปยื่นให้เขา เขากัดก็อหระ (ตากใบ: ทำ) ทำให้ป้าแหละนั่น ถ้าได้ทำเข้าแล้วไม่นานแรงที (ถึงคิวป้าแล้ว เอาบัตรไปยื่นให้เขา เขาก็ทำให้ป้า ถึงคิวแล้วไม่นานหรือก็เสร็จแล้ว)

บทสนทนาข้างต้น เมื่อเจ้าหน้าที่1 ใช้ภาษาไทยกลางกับป้า พบว่า ป้าเลือกใช้ภาษาไทยกลางโต้ตอบเช่นกันดังข้อความ 195-196 แม้ในผลัดต่อมา จะมีศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้อยู่ด้วย แต่ก็เพียงเล็กน้อยเท่านั้น จนกระทั่งเมื่อเจ้าหน้าที่ 2 ซึ่งพูดภาษาตากใบได้ ป้าจึงเลือกใช้ภาษาตากใบพูดโต้ตอบกลับไป แต่ลักษณะการพูดภาษาตากใบของเจ้าหน้าที่ 2 ก็พบว่ามีเพียงคำศัพท์ภาษาตากใบปรากฏร่วมกับภาษาไทยกลางเนื่องจากการเป็นการสื่อสารเกี่ยวกับเรื่องที่เป็นทางการ คือการทำบัตร จึงทำให้ต้องใช้คำศัพท์ที่สะท้อนวิถีปฏิบัติของการติดต่อราชการ เช่น กดบัตรคิว ซึ่งคำศัพท์เช่นนี้ไม่มีในภาษาตากใบ

การสื่อสารในสถานการณ์เช่นนี้ เป็นข้อจำกัดที่ทำให้ไม่สามารถใช้ภาษาตากใบในการสื่อสารได้ตลอดการสนทนา นอกเหนือจากการที่คู่สนทนาเป็นคนนอกพื้นที่ตากใบแล้ว

4.5 สรุปสถานการณ์การใช้ภาษาตากใบจากแบบสอบถามและจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการสื่อสารในสถานที่จริง

จากการสังเกตบทสนทนาในเหตุการณ์จริง ผู้วิจัยพบว่ามีความสอดคล้องสัมพันธ์กับผลที่ได้จากแบบสอบถาม กล่าวคือ การใช้ภาษาของคนในชุมชนชาวตากใบแต่ละกลุ่มอายุที่ได้จากแบบสอบถามสอดคล้องกับผลที่ได้ในสถานการณ์จริง โดยหากเป็นสถานการณ์ในบ้าน ในครอบครัว ในละแวกบ้าน และในวัด การสนทนากับ พ่อ แม่ ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน และพระสงฆ์ ประชากรทั้ง 3 กลุ่มอายุจะเลือกใช้ภาษาตากใบในการสนทนา ในขณะที่เมื่ออยู่ในสถานศึกษา ในโรงเรียน ในสถานการณ์ที่เป็นทางการ เช่น สนทนากับคุณครู หรือพูดคุยในเรื่องของการเรียนการสอนกับบุคลากรในโรงเรียน คนในกลุ่มวัยหนุ่มสาวจะเลือกใช้ภาษาไทยกลางในการสนทนา แต่หากเป็นสถานการณ์ที่ไม่เป็นทางการ เช่น สนทนากับเพื่อนในกลุ่มเดียวกันที่ใช้ภาษาตากใบกันอยู่แล้วก็จะเลือกใช้ภาษาตากใบไม่เปลี่ยนแปลง สำหรับการสนทนาในสถานที่ราชการ ในอำเภอ เทศบาล หรือในโรงพยาบาล ผลที่ได้จากแบบสอบถามพบว่า ทุกกลุ่มอายุจะใช้ภาษาไทยกลางในการสนทนา แต่ในสถานการณ์จริง

หลังจากที่ลงพื้นที่อยู่ในชุมชนพบว่า คนในวัยสูงอายุที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไปทุกคนจะเลือกใช้ภาษาตากใบในทุกสถานการณ์ โดยไม่เลือกว่าสนทนากับใคร หรืออยู่ในสถานการณ์ใด ซึ่งจะแตกต่างกับคนในวัยหนุ่มสาวและวัยกลางคน ที่จะเลือกใช้ภาษาไทยกลางในการสนทนา โดยจะเปลี่ยนไปใช้ภาษาตากใบต่อเมื่อคู่สนทนาเป็นคนที่พูดภาษาตากใบเท่านั้น

นอกจากนี้ยังมีลักษณะของการใช้คำศัพท์จากภาษาถิ่นอื่นเข้าไปในภาษาตากใบ ในลักษณะของการยืมศัพท์ รวมไปถึงการสลับภาษา (code-switching) ที่ผู้พูดภาษาตากใบจะพิจารณาได้ว่าคู่สนทนาของตนรู้ภาษาตากใบหรือไม่ เป็นคนในพื้นที่หรือไม่ ถ้าเป็นคนนอกพื้นที่ที่ไม่รู้ภาษาตากใบ ผู้พูดจะเลือกใช้ภาษาไทยกลางในการสื่อสารกับคู่สนทนานั้น ถ้าคนนอกพื้นที่เป็นคนถิ่นใต้ ผู้พูดก็จะเลือกใช้ภาษาถิ่นใต้ในการสนทนาเช่นกัน และสามารถสลับมาใช้ภาษาตากใบได้ หากคู่สนทนาเป็นคนในพื้นที่และใช้ภาษาตากใบในการสื่อสาร

ลักษณะอีกประการหนึ่งก็คือ ข้อจำกัดด้านคำศัพท์ของภาษาตากใบที่ทำให้ผู้พูดภาษาตากใบต้องเลือกใช้คำศัพท์ภาษาอื่น โดยเฉพาะภาษาไทยมาตรฐานในสถานที่ราชการ เนื่องจากวิถีปฏิบัติทางสังคมที่ถูกกำหนดอยู่ในสถานที่ราชการไม่สามารถสื่อสารด้วยคำศัพท์ในภาษาตากใบได้

ข้อน่าสังเกตจากผู้พูดต่างรุ่นอายุจากการเก็บข้อมูลในสถานการณ์จริง เป็นการตอกย้ำให้เห็นว่าผลการศึกษาจากแบบสอบถามกับการพูดในสถานการณ์จริงมีความสอดคล้องกันอยู่บ้าง โดยเฉพาะในกลุ่มผู้พูดภาษาตากใบรุ่นสูงอายุจะใช้ภาษาในการสื่อสารเกือบทุกสถานการณ์ ไม่มีการสลับหรือการปนภาษา

ในขณะที่ผู้พูดวัยหนุ่มสาว เป็นกลุ่มผู้ใช้ภาษาที่มีการสลับภาษาได้หลากหลาย ทั้งภาษาไทยกลาง ภาษาไทยถิ่นใต้ และภาษาตากใบ ขึ้นอยู่กับคู่สนทนาว่ามีความรู้ภาษาใด แต่จากคำศัพท์คำว่า “น้ำปลาร้า” ซึ่งเป็นศัพท์ที่คนภาษาตากใบใช้เรียกแทน น้ำบูดู ในภาษาไทยถิ่นใต้ แต่เมื่อสถานการณ์การใช้ภาษาจริงแบบไม่ระมัดระวังตัว ผู้พูดวัยหนุ่มสาวเลือกที่จะใช้คำว่า น้ำบูดู มากกว่าน้ำปลาร้า แต่เมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่ต้องระมัดระวังในการสื่อสารกับคนในชุมชนที่พูดภาษาตากใบ ผู้พูดก็เลือกที่จะใช้คำว่า น้ำปลาร้า กับเพื่อน เพราะเพื่อนใช้คำว่า น้ำปลาร้าในการสนทนา

ลักษณะที่น่าสนใจที่ไม่พบจากการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามก็คือ ลักษณะของการเลือกใช้ภาษาเพื่อเป็นภาษากลาง (lingua franca) ในกรณีที่ผู้พูดเห็นว่าคู่สนทนาไม่สามารถใช้ภาษาตากใบในการสื่อสารได้ จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมพบว่า ผู้พูดภาษาตากใบจะเลือกใช้ภาษาไทยกลางหรือภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษากลาง เช่นเดียวกับผู้พูดที่ใช้ภาษามลายูในการสื่อสารแต่ต้องมาทำงานในพื้นที่ตากใบ ก็จำเป็นต้องใช้ภาษาไทยกลางเป็นภาษากลางกับผู้พูดภาษาตากใบเช่นกัน เช่น ในกรณีของพยาบาล1 ในสถานการณ์การสื่อสารที่โรงพยาบาล เป็นต้น

บทที่ 5

ทัศนคติต่อภาษาตากใบในชุมชนตากใบ

ในการศึกษาวิเคราะห์ทัศนคติต่อภาษาตากใบของผู้พูดภาษาตากใบ ในชุมชนตำบลพร่อน อำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามสถานการณ์ และทัศนคติการใช้ภาษาตากใบ แบบสอบถามส่วนหนึ่งออกแบบคำถามเพื่อประเมินทัศนคติของผู้ใช้ภาษาในชุมชนที่มีต่อภาษาตากใบ แบบสอบถามเพื่อประเมินทัศนคตินี้แม้ว่าจะมุ่งเน้นไปที่ทัศนคติต่อการใช้ภาษาตากใบ แต่เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์การสื่อสารจริงของชุมชนที่พบว่าเป็นชุมชนที่มีการใช้ภาษาตากใบและภาษาไทยมาตรฐาน ดังนั้น จึงใช้คำถามที่จะสะท้อนให้เห็นทัศนคติของการใช้ภาษาทั้งสองนี้ควบคู่กัน ผลจากการวิเคราะห์แบบสอบถาม ผู้วิจัยจะนำมาวิเคราะห์ร่วมกับการบันทึกข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์พูดคุยกับผู้ที่ใช้ภาษาในชุมชนซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ตอบแบบสอบถาม การประเมินทัศนคติจากแบบสอบถามและการสังเกตแบบมีส่วนร่วมนี้ถือเป็นการประเมินทัศนคติต่อภาษาโดยอ้อมที่ผู้ตอบคำถามไม่รู้ตัว ผลของการประเมินจึงน่าจะสะท้อนสภาพความเป็นจริงด้านทัศนคติต่อภาษาตากใบได้ การนำเสนอผลการศึกษาในบทนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์จากแบบสอบถามก่อนเพื่อแสดงทัศนคติการใช้ภาษาตากใบในภาพรวมโดยจะแสดงผลเปรียบเทียบกับภาษาไทยมาตรฐานด้วย เพื่อให้เห็นลักษณะความเหมือนหรือความแตกต่างที่เกิดขึ้นในแง่ของการเลือกใช้ภาษาของผู้พูดแต่ละกลุ่มอายุ โดยเฉพาะชุมชนที่มีหลายภาษา จำเป็นต้องศึกษาภาษาที่มีการใช้มากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างภาษาท้องถิ่นที่อยู่ในชุมชน ในงานวิจัยนี้คือ ภาษาตากใบ กับภาษามาตรฐาน ในที่นี้คือ ภาษาไทยกลางหรือภาษาไทยมาตรฐาน การเลือกใช้ภาษาใดในการสื่อสารแต่ละสถานการณ์ย่อมสะท้อนให้เห็นทัศนคติของผู้ใช้ภาษานั้นด้วย ดังนั้นข้อมูลที่ได้จากการบันทึกภาคสนามการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการพูดคุยสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างประชากรก็เพื่อใช้ประเมินทัศนคติของผู้ใช้ภาษาที่มีต่อภาษาที่เลือกใช้ ไม่ว่าจะเป็นภาษาตากใบหรือภาษาไทยมาตรฐานก็ตาม ทั้งนี้จะได้นำผลการการศึกษาของทั้งสองส่วนมาใช้พิจารณาทัศนคติของผู้พูดต่อภาษาตากใบในเชิงลึกต่อไป

จากการวิเคราะห์แบบสอบถามเกี่ยวกับทัศนคติการใช้ภาษาตากใบร่วมกับการเปรียบเทียบกับภาษาไทยมาตรฐาน และการประเมินทัศนคติจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์พูดคุย สามารถแสดงผลการศึกษาได้ ดังต่อไปนี้

5.1 ผลการวิเคราะห์ทัศนคติต่อภาษาตากใบและภาษาไทยมาตรฐาน

การศึกษาวិเคราะห์ทัศนคติต่อภาษาตากใบนี้จะอยู่ในส่วนที่ 3 ของแบบสอบถาม ข้อมูลคำถามทัศนคติต่อภาษาตากใบในงานวิจัยนี้ใช้คำถามจำนวน 20 คำถาม โดยคำถามเหล่านี้ดัดแปลงมาจากแบบสอบถามในงานวิจัยทัศนคติต่อภาษาและการเลือกภาษาของคนไทยอีสานที่มีอายุต่างกัน ของยุทธกะ โทมิโอกะ (2552) ผู้วิจัยดัดแปลงคำถามบางส่วน เพื่อให้เหมาะกับบริบท ดังที่อธิบายไว้ในบทที่ 3 การวิเคราะห์ทัศนคติต่อภาษาตากใบและภาษาไทยมาตรฐานควบคู่กัน เพื่อพิจารณาความแตกต่างระหว่างทัศนคติต่อภาษาตากใบและภาษาไทยมาตรฐานของประชากรในอำเภอตากใบ หากมีทัศนคติที่ดีต่อภาษาตากใบ แล้วจะมีทัศนคติอย่างไรต่อภาษาไทยมาตรฐาน เพราะทัศนคติต่อภาษาจะส่งผลกระทบต่อแนวโน้มในการเลือกภาษาของคนในชุมชนเช่นกัน ซึ่งคำถามทัศนคติต่อภาษานี้สามารถจัดกลุ่มได้ 2 กลุ่ม ดังนี้

1. ทัศนคติในเชิงบวก (positive attitude) ประกอบด้วย 14 คำถาม ในประเด็นดังต่อไปนี้

- เป็นภาษาที่มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี
- เป็นภาษาที่เรียบง่าย
- เป็นภาษาที่มีความสำคัญ
- เป็นภาษาที่แสดงอารมณ์ได้ชัดเจน
- เป็นภาษาที่ควรจะสอนที่โรงเรียน
- เป็นภาษาที่ท่านชอบ
- เป็นภาษาที่ไพเราะ
- เป็นภาษาที่ใช้สื่อสารได้ตรงประเด็น
- เป็นภาษาที่แสดงความเป็นกันเอง
- เป็นภาษาที่มีคำและสำนวนหลากหลาย
- เป็นภาษาที่ทันสมัย
- เป็นภาษาที่ท่านอยากถ่ายทอดให้กับลูกหลาน
- เป็นภาษาที่มีความจำเป็นต่อชีวิตประจำวันของท่าน
- เป็นภาษาที่มีประโยชน์ในชีวิตประจำวันของท่าน

2. ทัศนคติในเชิงลบ (negative attitude) เป็นคำถามที่เกี่ยวกับทัศนคติในเชิงลบ ได้แก่

- เป็นภาษาที่ไม่ควรใช้ที่โรงเรียน

- เป็นภาษาที่ทำให้เกิดความรู้สึกห่างเหินระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง
- เป็นภาษาที่ล้าสมัย
- เป็นภาษาที่ซับซ้อน
- เป็นภาษาที่ทำให้ท่านรู้สึกอาย หรือ ไม่สบายใจ เมื่อมีคนได้ยินท่านพูด
- เป็นภาษาที่ไม่ไพเราะ

การวิเคราะห์ทัศนคติต่อภาษาตากใบจากข้อมูลของแบบสอบถามที่ได้จากการสัมภาษณ์จะใช้มาตราส่วนประเมินค่าตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert scale) ซึ่งได้กำหนดการให้คะแนนเป็น 5 ระดับ คือ

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้คะแนน 5	คะแนน
เห็นด้วย	ให้คะแนน 4	คะแนน
ไม่แน่ใจ	ให้คะแนน 3	คะแนน
ไม่เห็นด้วย	ให้คะแนน 2	คะแนน
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้คะแนน 1	คะแนน

โดยมีเกณฑ์การแปลผลของข้อมูล แบ่งเป็น 5 ช่วง โดยใช้เกณฑ์ ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	ความหมายของคะแนน
4.50 - 5.00	มากที่สุด
3.50 - 4.49	มาก
2.50 - 3.49	ปานกลาง
1.50 - 2.49	น้อย
1.00 - 1.49	น้อยที่สุด

5.1.1 ระดับค่าคะแนนของทัศนคติต่อการใช้ภาษาในชุมชนตากใบเปรียบเทียบระหว่างภาษาตากใบและภาษาไทยมาตรฐาน

ทัศนคติต่อภาษาของกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ตอบแบบสอบถามทั้งทัศนคติต่อภาษาตากใบและภาษาไทยมาตรฐาน เมื่อหาค่าเฉลี่ยของทัศนคติต่อภาษาตามค่าระดับคะแนน พบว่าประชากรในชุมชนพร้อมมีทัศนคติต่อภาษาปรากฏผลดังแสดงในตารางที่ 5.1 ดังนี้

ตารางที่ 5.1

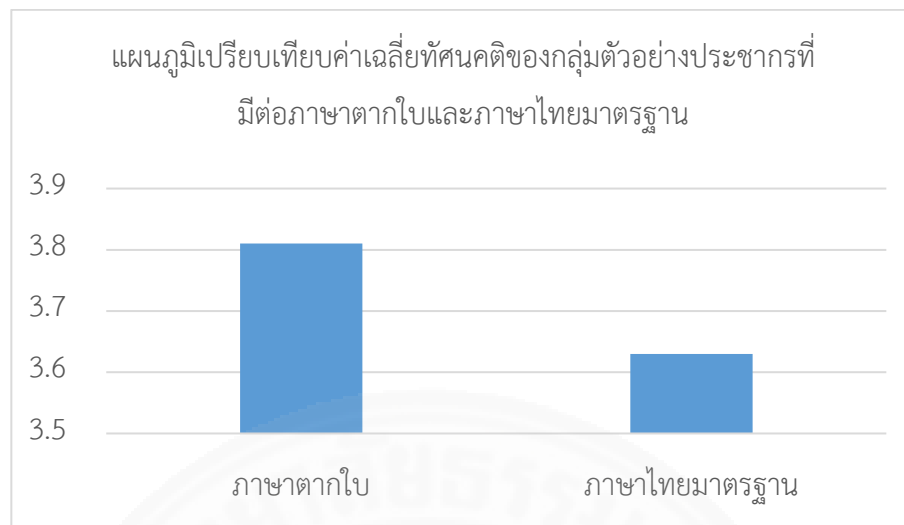
ค่าเฉลี่ยของทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างประชากรที่มีต่อภาษาตากใบและภาษาไทยมาตรฐาน

ข้อที่	ทัศนคติที่มีต่อภาษา	ภาษาตากใบ			ภาษาไทยมาตรฐาน		
		คะแนนเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	ระดับความคิดเห็น	คะแนนเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	ระดับความคิดเห็น
1	เป็นภาษาที่ เกียรติ มีศักดิ์ศรี	4.83	0.05	มากที่สุด	4.43	0.73	มาก
2	เป็นภาษาที่ เรียบง่าย	4.55	0.08	มากที่สุด	4.29	0.85	มาก
3	เป็นภาษาที่ ไม่ควรใช้ที่โรงเรียน	1.66	1.06	น้อย			
4	เป็นภาษาที่ มีความสำคัญ	4.83	0.48	มากที่สุด	4.31	0.99	มาก
5	เป็นภาษาที่ แสดงอารมณ์ได้ชัดเจน	4.75	0.52	มากที่สุด	4.08	0.94	มาก
6	เป็นภาษาที่ ควรจะสอนที่โรงเรียน	4.33	0.92	มาก			
7	เป็นภาษาที่ ทำให้เกิดความรู้สึกห่างเหินระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง	1.77	1.28	น้อย	2.29	1.49	ปานกลาง
8	เป็นภาษาที่ ท่านชอบ	4.82	0.50	มากที่สุด	3.84	1.02	มาก
9	เป็นภาษาที่ ไพเราะ	4.71	0.63	มากที่สุด	4.31	0.83	มาก
10	เป็นภาษาที่ ใช้สื่อสารได้ตรงประเด็น	4.48	0.86	มาก	4.08	1.09	มาก
11	เป็นภาษาที่ ล้าสมัย	1.86	1.25	น้อย	1.72	1.22	น้อย

ข้อที่	ทัศนคติที่มีต่อภาษา	ภาษาตากใบ			ภาษาไทยมาตรฐาน		
		คะแนนเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	ระดับความเห็น	คะแนนเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	ระดับความเห็น
12	เป็นภาษาที่ แสดงความเป็นกันเอง	4.75	0.69	มากที่สุด	3.62	1.17	มาก
13	เป็นภาษาที่ มีคำและสำนวนหลากหลาย	1.61	1.16	น้อย	3.86	1.03	มาก
14	เป็นภาษาที่ ทันสมัย	4.66	0.66	มากที่สุด	4.32	0.99	มาก
15	เป็นภาษาที่ ชับซ้อน	3.92	1.05	มาก	2.54	1.47	ปานกลาง
16	เป็นภาษาที่ ทำให้ท่านรู้สึกอาย หรือ ไม่สบายใจ เมื่อมีคนได้ยืมท่านพูด	2.92	1.58	ปานกลาง			
17	เป็นภาษาที่ ไม่ไพเราะ	1.34	0.92	น้อย	1.67	1.21	น้อย
18	เป็นภาษาที่ ท่านอยากถ่ายทอดให้กับลูกหลาน	4.84	0.47	มากที่สุด	4.04	0.66	มาก
19	เป็นภาษาที่ มีความจำเป็นต่อชีวิตประจำวัน	4.79	0.55	มากที่สุด	4.20	1.13	มาก
20	เป็นภาษาที่ มีประโยชน์ในชีวิตประจำวันของท่าน	4.82	0.50	มากที่สุด	4.15	1.07	มาก
เฉลี่ย		3.81	0.76	มาก	3.63	1.05	มาก

การที่ผู้วิจัยไม่ให้ผู้บอกภาษาแสดงทัศนคติต่อภาษาไทยมาตรฐานในข้อที่ 3, 6, และ 16 เนื่องจากว่าภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาที่มีใช้อยู่ในโรงเรียนจึงไม่จำเป็นต้องแสดงทัศนคติ อีกทั้งภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาที่มีศักดิ์ศรีและมีลำดับชั้นที่สูงตามที่ Smalley (1994) กล่าวไว้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าไม่จำเป็นต้องแสดงทัศนคติในข้อ 16

จากตารางที่ 5.1 แสดงให้เห็นโดยสรุปว่า โดยรวมแล้วกลุ่มตัวอย่างประชากรมีทัศนคติในเชิงบวกต่อภาษาตากใบ โดยมีค่าเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 3.81 ในขณะที่ภาษาไทยมาตรฐาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 3.63 ผลที่ได้จากการวิเคราะห์ทัศนคติต่อภาษาตากใบและภาษาไทยมาตรฐานสามารถสรุปเป็นภาพแผนภูมิกราฟแท่งได้ดังนี้

ภาพแผนภูมิที่ 5.1 แสดงค่าเฉลี่ยเปรียบเทียบทัศนคติต่อภาษาตากใบและภาษาไทยมาตรฐาน

สำหรับข้อความทัศนคติในเชิงบวกในทุกข้อพบว่า ค่าเฉลี่ยของทัศนคติที่มีต่อภาษาตากใบของกลุ่มตัวอย่างประชากรอยู่ในอัตราที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งให้เห็นว่า ประชากรในอำเภอตากใบมีทัศนคติที่ดีต่อภาษาตากใบ ส่วนในข้อความที่เป็นทัศนคติในเชิงลบพบว่า มีค่าเฉลี่ยที่น้อยสอดคล้องกับทัศนคติเชิงบวก เพราะเมื่อประชากรมีทัศนคติที่ดีต่อภาษาของตน ก็จะเลือกใช้ภาษา และแสดงความคิดเห็นต่อภาษาในเชิงบวก ในการสำรวจทัศนคติต่อภาษานี้ เนื่องจากทัศนคติเป็นแนวคิดที่มีคุณค่าต่อการศึกษาภาษาที่อยู่ในชุมชนพหุภาษา ทัศนคติของคนในชุมชนต่อภาษาจะสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของภาษา เช่น การอนุรักษ์ และการฟื้นฟูภาษา การเสื่อมถอยของภาษารวมถึงการตายของภาษา

5.1.2 ค่าคะแนนของทัศนคติการใช้ภาษาตากใบและภาษาไทยมาตรฐานแยกตามกลุ่มอายุของผู้ใช้ภาษา

ผลจากการวิเคราะห์ทัศนคติต่อภาษาทั้งภาษาตากใบและภาษามาตรฐานจากแบบสอบถาม เมื่อแยกวิเคราะห์ตามรุ่นอายุต่างกัน 3 กลุ่ม พบว่าทัศนคติที่มีต่อภาษาตากใบกับภาษาไทยมาตรฐานไม่แตกต่างกันนัก ทั้งทัศนคติเชิงบวกและทัศนคติเชิงลบ ดังปรากฏในตารางที่ 5.2

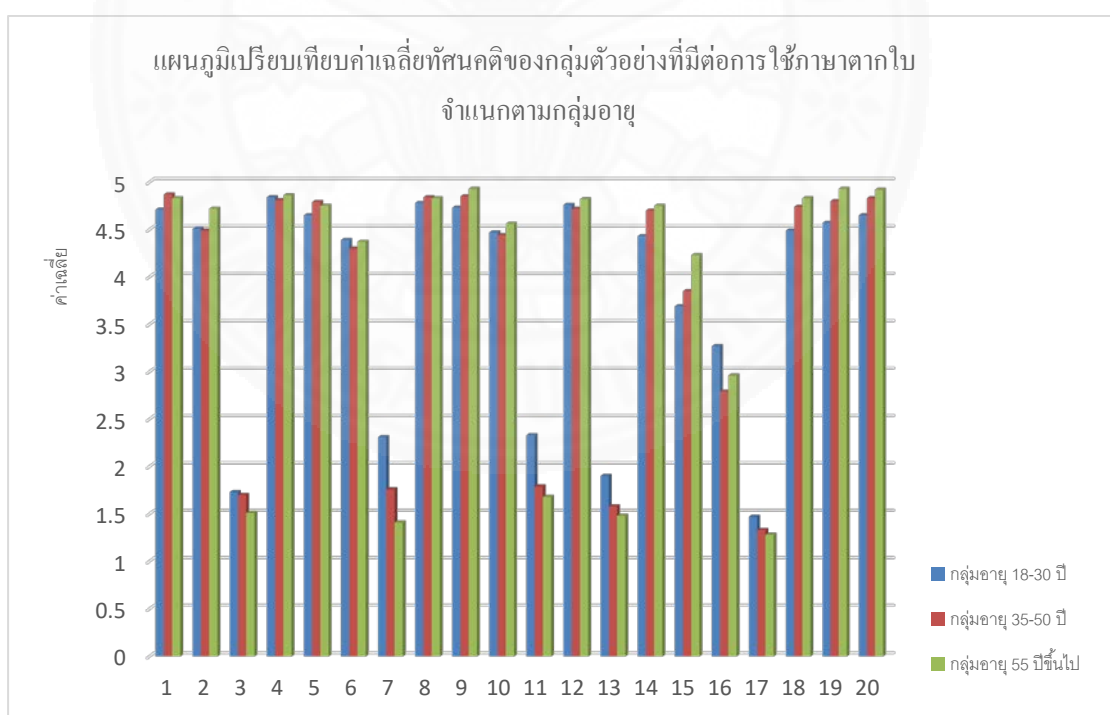
ตารางที่ 5.2

ค่าเฉลี่ยทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างประชากรที่มีต่อภาษาตากใบและภาษาไทยมาตรฐาน
จำแนกตามกลุ่มอายุ

ข้อที่	ทัศนคติที่มีต่อภาษา	ภาษาตากใบ			ภาษาไทยมาตรฐาน		
		18-30 ปี	35-50 ปี	55 ปี ขึ้นไป	18-30 ปี	35-50 ปี	55 ปี ขึ้นไป
1	เป็นภาษาที่ เกียรติ มีศักดิ์ศรี	4.71	4.87	4.83	4.20	4.49	4.46
2	เป็นภาษาที่ เรียบง่าย	4.51	4.49	4.72	4.16	4.30	4.34
3	เป็นภาษาที่ ไม่ควรใช้ที่โรงเรียน	1.73	1.70	1.51			
4	เป็นภาษาที่ มีความสำคัญ	4.84	4.81	4.86	4.31	4.36	4.24
5	เป็นภาษาที่ แสดงอารมณ์ได้ชัดเจน	4.65	4.79	4.75	3.96	4.07	4.18
6	เป็นภาษาที่ ควรจะสอนที่โรงเรียน	4.39	4.30	4.37			
7	เป็นภาษาที่ ทำให้เกิดความรู้สึกห่าง เหินระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง	2.31	1.76	1.41	2.57	2.23	2.23
8	เป็นภาษาที่ ท่านชอบ	4.78	4.84	4.83	3.96	3.80	3.85
9	เป็นภาษาที่ ไพเราะ	4.73	4.85	4.93	3.94	4.09	4.17
10	เป็นภาษาที่ ใช้สื่อสารได้ตรงประเด็น	4.47	4.44	4.56	4.31	4.72	4.82
11	เป็นภาษาที่ ล้าสมัย	2.33	1.79	1.68	2.08	1.67	1.61
12	เป็นภาษาที่ แสดงความเป็นกันเอง	4.76	4.72	4.82	4.52	4.82	4.93
13	เป็นภาษาที่ มีคำและสำนวน หลากหลาย	1.90	1.58	1.48	3.59	3.89	3.99
14	เป็นภาษาที่ ทันสมัย	4.43	4.70	4.75	3.92	4.08	4.07
15	เป็นภาษาที่ ชับซ้อน	3.69	3.85	4.23	2.53	2.32	3.01
16	เป็นภาษาที่ ทำให้ท่านรู้สึกอาย หรือ ไม่สบายใจ เมื่อมีคนได้ยินท่านพูด	3.27	2.79	2.96			
17	เป็นภาษาที่ ไม่ไพเราะ	1.47	1.33	1.28	2.12	1.54	1.62
18	เป็นภาษาที่ ท่านอยากถ่ายทอด ให้กับลูกหลาน	4.49	4.74	4.83	4.08	4.39	4.32
19	เป็นภาษาที่ มีความจำเป็นต่อ ชีวิตประจำวัน	4.57	4.80	4.93	4.02	4.36	4.03

ข้อที่	ทัศนคติที่มีต่อภาษา	ภาษาตากใบ			ภาษาไทยมาตรฐาน		
		18-30 ปี	35-50 ปี	55 ปี ขึ้นไป	18-30 ปี	35-50 ปี	55 ปี ขึ้นไป
20	เป็นภาษาที่มีประโยชน์ในชีวิตประจำวันของท่าน	4.65	4.83	4.92	3.96	4.26	4.07

จากตารางที่ 5.2 จะเห็นว่า ค่าเฉลี่ยทัศนคติที่มีต่อภาษาตากใบและภาษาไทยมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างประชากรอยู่ในอัตราที่ใกล้เคียงกัน คำถามตั้งแต่ 1-2, 4-6, 8-10, 12-14 และ 18-20 เป็นคำถามที่แสดงทัศนคติเชิงบวกต่อภาษา ส่วนคำถาม 3, 7, 11 และ 15-17 เป็นคำถามแสดงทัศนคติเชิงลบ จากผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยข้างต้น พบว่า เมื่อนำมาวิเคราะห์แยกความแตกต่างของทัศนคติที่มีต่อภาษาตากใบระหว่างกลุ่มตัวอย่างประชากรที่มีอายุแตกต่างกัน ค่าเฉลี่ยที่ได้ก็เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ดังที่ปรากฏในภาพแผนภูมิที่ 5.2 ดังนี้

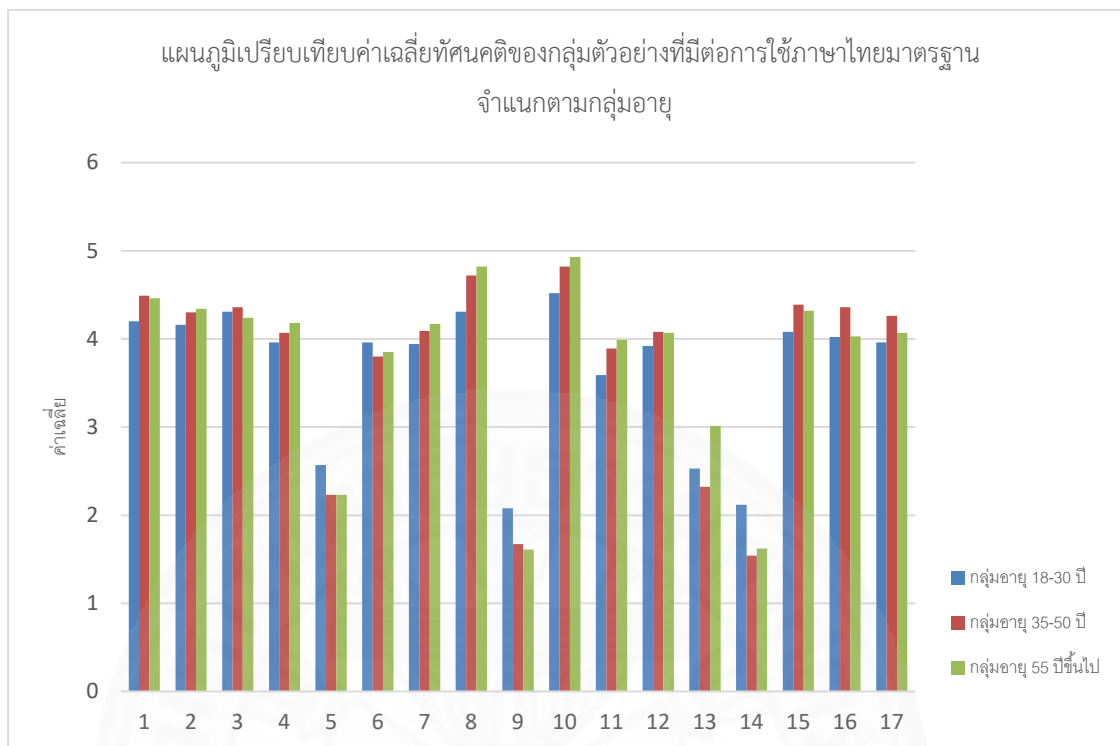

ภาพแผนภูมิที่ 5.2 แสดงการสรุปเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อภาษาตากใบ จำแนกตามกลุ่มอายุ

จากภาพแผนภูมิที่ 5.2 เมื่อพิจารณาเฉพาะทัศนคติต่อภาษาตากใบพบว่า ทุกกลุ่มอายุมีค่าเฉลี่ยของทัศนคติเชิงบวกต่อภาษาตากใบที่ค่อนข้างสูง ในขณะที่ค่าเฉลี่ยของทัศนคติทางลบต่อภาษาตากใบก็อยู่ในระดับต่ำ ซึ่งแปลความหมายได้ว่าผู้พูดภาษาตากใบมีทัศนคติที่ดีต่อภาษาตากใบ ในข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงมักจะเกี่ยวข้องกับลักษณะเฉพาะตัวของภาษาตากใบ ได้แก่ เป็นภาษาที่มีมานานและสืบทอดกันมาหลายรุ่น ประชากรทุกกลุ่มอายุมีความภาคภูมิใจเห็นความจำเป็นในการใช้ภาษาตากใบในชีวิตประจำวันของกลุ่มตน และมีความต้องการถ่ายทอดให้ลูกหลานสามารถใช้ภาษาตากใบต่อไป ที่น่าสังเกต ก็คือ คนในกลุ่มอายุ 55 ปีขึ้นไปจะทัศนคติต่อภาษาตากใบในเชิงบวกมากกว่าอีก 2 กลุ่มอายุ สังเกตได้จากการเลือกใช้ภาษาตากใบในทุกสถานการณ์ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 4 นั้นเป็นเพราะว่าคนในกลุ่มอายุ 55 ปีขึ้นไป มีทัศนคติที่ดีมีและเห็นว่า ภาษาตากใบมีความจำเป็นและมีประโยชน์ในชีวิตประจำวันมากกว่ากลุ่มอายุอื่นๆ แต่ก็มีที่น่าสนใจว่า คนวัยสูงอายุนี้มีทัศนคติที่ดีต่อภาษาไทยมาตรฐานว่าเป็นภาษาที่ใช้สื่อสารได้ตรงประเด็นและแสดงความเป็นกันเองได้ดี (คำถามข้อ 10 และ 12) สูงกว่าในอีก 2 กลุ่มอายุ และสูงกว่าค่าคะแนนของทัศนคติที่มีต่อภาษาตากใบอีกด้วย

ในขณะที่คำถามที่สื่อถึงทัศนคติเชิงลบ เช่นข้อ 16 แม้ผลค่าเฉลี่ยจะออกมาในระดับต่ำที่ชี้ให้เห็นว่าคนทุกกลุ่มอายุไม่รู้สึกลาย หรือรู้สึกไม่สบายใจหากมีคนได้ยืมว่าตนเองพูดภาษาตากใบ แต่ที่น่าสังเกตก็คือ คำร้อยละที่ปรากฏในกลุ่มอายุ 18-30 ปี พบว่า มีจำนวนสูงกว่ากลุ่มอายุอื่น นั่นทำให้แปลความหมายได้ว่า ผู้พูดรุ่นอายุ 18-30 ปี หรือวัยหนุ่มสาวมีความรู้สึกลายที่จะใช้ภาษาตากใบอยู่บ้าง สถานภาพของภาษาตากใบในแง่ของความมั่นใจและความภาคภูมิใจในภาษาของผู้พูดวัยหนุ่มสาวจึงไม่แจ่มชัดนัก ทัศนคติเชิงลบต่อภาษาตากใบในแง่นี้จึงปรากฏอยู่

หากวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยเปรียบเทียบระหว่างทัศนคติต่อภาษาตากใบกับภาษาไทยมาตรฐานตามกลุ่มอายุ ก็จะเห็นลักษณะของทัศนคติที่มีต่อภาษาในทิศทางเช่นเดียวกัน เพียงแต่ผลจากแบบสอบถามทำให้เห็นว่าทัศนคติที่ผู้ใช้ภาษามีต่อภาษาตากใบจะมีสัดส่วนสูงกว่าภาษาไทยมาตรฐานในเกือบทุกข้อ และเกือบทุกกลุ่มอายุ ดังปรากฏในภาพแผนภูมิที่ 5.3

ภาพแผนภูมิที่ 5.3 แสดงการสรุปเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อภาษาไทยมาตรฐาน
จำแนกตามกลุ่มอายุ

จากภาพแผนภูมิที่ 5.3 จะเห็นได้ว่า ทัศนคติของกลุ่มอายุ 35-50 ปี และกลุ่มอายุ 55 ปีขึ้นไป ที่มีต่อภาษาไทยมาตรฐานอยู่ในระดับที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับทัศนคติที่มีต่อภาษาตากใบ แต่ค่าเฉลี่ยของทัศนคติต่อภาษาไทยมาตรฐาน พบว่าผู้ใช้ภาษากลุ่มอายุ 35-50 ปี ซึ่งมักจะเป็นวัยกลางคน มีทัศนคติเชิงบวกต่อภาษาไทยมาตรฐานในระดับสูงกว่าผู้พูดกลุ่มอื่นๆ โดยเฉพาะทัศนคติเกี่ยวกับความจำเป็นและมีประโยชน์ของภาษาไทยมาตรฐาน (คำถามข้อ 19 และ 20) ส่วนผู้ใช้ภาษากลุ่มอายุ 55 ปีขึ้นไปมีทัศนคติเชิงบวกต่อภาษาไทยมาตรฐานในแง่ของความเรียบง่าย มีความไพเราะ และสามารถแสดงอารมณ์ได้ชัดเจน (คำถามข้อ 2, 5 และ 9) ขณะที่ผู้ใช้ภาษากลุ่มอายุ 18-30 ปี ซึ่งเป็นตัวแทนผู้ใช้ภาษาวัยหนุ่มสาว เด่นในแง่ของทัศนคติต่อภาษาไทยมาตรฐานว่าเป็นภาษาที่ผู้พูดกลุ่มอายุนี้นิยมมากที่สุด (คำถามข้อ 8) ขณะเดียวกันก็มีทัศนคติเชิงลบในแง่ที่เป็นภาษาที่แสดงความห่างเหินระหว่างผู้พูดผู้ฟัง (คำถามข้อ 7) มากกว่าผู้พูดกลุ่มอายุอื่นด้วย ซึ่งประเด็นเกี่ยวกับทัศนคติเชิงลบนี้นี้เมื่อพิจารณาร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในชุมชน ทำให้เข้าใจ

สถานการณ์การใช้ภาษาไทยมาตรฐานของคนกลุ่มอายุ 18-30 ปีได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งจะได้กล่าวต่อไปในหัวข้อ 5.2

5.2 ทักษะติดต่อภาษาตากใบและภาษาไทยมาตรฐานในสถานการณ์การสื่อสารในชุมชน

ทักษะติดต่อภาษาตากใบและภาษาไทยมาตรฐานที่ปรากฏจากแบบสอบถามนั้น แม้จะพบว่าค่าเฉลี่ยที่แสดงให้เห็นว่าผู้พูดภาษาตากใบในชุมชนทั้ง 3 กลุ่มอายุจะมีทัศนคติเชิงบวกต่อทั้ง 2 ภาษา ในภาพรวมแล้ว มีความแตกต่างไม่มากนัก แต่รายละเอียดอาจจะมีต่างกันบ้างเล็กน้อยดังที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อ 5.1 แต่เมื่อพิจารณาเกี่ยวกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วมของผู้วิจัยเมื่ออยู่ในชุมชน โดยสังเกตจากการใช้ภาษาในสถานการณ์ต่างๆ ผู้วิจัยพบว่ามีลักษณะที่สอดคล้องกับผลที่ได้จากแบบสอบถามอยู่บ้าง

ผลที่ได้ก็สัมพันธ์กับการที่ผู้วิจัยลงพื้นที่และสังเกตอย่างมีส่วนร่วมตามที่ได้อธิบายไว้ในบทที่ 4 ว่า เด็กๆ หรือเยาวชนจะไม่ใช้ภาษาตากใบหากมีคนต่างถิ่นหรือคนที่ไม่สนิทอยู่ในบริเวณนั้น และจะเลือกใช้ภาษาไทยกลางหรือภาษาไทยมาตรฐานในการสนทนาพูดคุย ซึ่งจากการสังเกตการสื่อสารในชุมชน เมื่อผู้วิจัยลงพื้นที่สังเกตตามสถานการณ์การสื่อสารที่แตกต่างกัน ก็พบ การเลือกใช้ภาษาตากใบและภาษาไทยมาตรฐานต่างกันด้วย เช่น ในกรณีของเด็กนักเรียนที่สื่อสารกันอยู่ในบริเวณโรงเรียน หากเป็นสถานการณ์ที่มีเด็กนักเรียนที่เป็นคนในชุมชนที่พูดภาษาตากใบสื่อสารกันในกลุ่มก็จะใช้ภาษาตากใบ แต่เมื่อพบว่ามีคนนอกชุมชนปรากฏตัวบริเวณนั้น เด็กนักเรียนก็จะใช้ภาษาไทยกลางหรือภาษาไทยมาตรฐานในการสื่อสาร เช่น เมื่อผู้วิจัยไปนั่งสังเกตในโรงเรียน ตากใบซึ่งเป็นโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาของอำเภอ หากผู้วิจัยเดินผ่านๆ หรือไม่เป็นจุดสังเกตเห็น ก็จะได้ยินเด็กนักเรียนพูดภาษาตากใบในการสื่อสารกันเป็นปกติ แต่ถ้าผู้วิจัยนั่งใกล้กลุ่มเด็กนักเรียนจนเป็นที่สังเกตเห็นและนักเรียนคาดว่าจะได้ยินการสนทนา เด็กนักเรียนก็จะสื่อสารด้วยภาษาไทยมาตรฐาน และเมื่อผู้วิจัยเดินไปที่อื่นที่ทำให้เด็กนักเรียนมองไม่เห็น แต่ผู้วิจัยสามารถได้ยินเด็กนักเรียนสนทนากันก็พบว่า เด็กนักเรียนจะกลับมาสนทนากันด้วยภาษาตากใบ ที่น่าสังเกตก็คือ ผู้วิจัยพบว่าการสลับภาษาเกิดขึ้นในวงสนทนา ในสถานการณ์ที่มีเพื่อนนักเรียนที่เป็นคนมุสลิมอยู่ในกลุ่มสนทนาด้วย เด็กนักเรียนก็จะใช้ภาษาไทยกลางพูดกับเพื่อนคนมุสลิม และหันไปพูดภาษาตากใบกับเพื่อนในกลุ่มที่พูดภาษาตากใบ ลักษณะการสลับภาษาเช่นนี้ปรากฏบ่อยครั้งในกลุ่มของผู้ใช้ภาษากลุ่มอายุ 18- 30 ปี

ในแง่ของการเลือกใช้ภาษาตากใบในการสื่อสารของกลุ่มตัวอย่างประชากรกับผู้วิจัยซึ่งถือเป็นคนนอกชุมชนนั้น ผู้วิจัยพบว่าเมื่อผู้วิจัยแสดงตนว่าต้องการศึกษาและสนใจเก็บข้อมูลภาษา

ตากใบ คนในกลุ่มอายุ 35-50 ปี และคนในกลุ่มอายุ 55 ปีขึ้นไป จะพยายามใช้ภาษาตากใบกับผู้วิจัยอย่างเต็มที่ ต่างกับคนในกลุ่มอายุ 18-30 ปี ที่ยังคงใช้ภาษาไทยมาตรฐานหรือภาษาไทยกลางกับผู้วิจัยตลอดเวลา ผู้วิจัยสัมภาษณ์เชิงสนทนากับกลุ่มตัวอย่างประชากรถึงเหตุผลที่คนในกลุ่มอายุ 18-30 ปีใช้ภาษาไทยมาตรฐานกับผู้วิจัย ก็ทำให้ทราบว่า ผู้ให้ข้อมูลเกรงว่าถ้าใช้ภาษาตากใบคุยกับผู้วิจัยอาจจะทำให้ผู้วิจัยไม่เข้าใจได้ ลักษณะเช่นนี้ หากพิจารณาจาก ค่าเฉลี่ยที่พบในคำถามข้อ 7 ที่กลุ่มประชากรกลุ่มอายุ 18-30 ปีคิดว่า การใช้ภาษาตากใบจะทำให้เกิดความรู้สึกห่างเหินระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง มีค่าเฉลี่ยในข้อนี้สูงกว่าอีก 2 กลุ่มอายุ จึงอาจอธิบายได้ว่าผู้พูดกลุ่มอายุ 18-30 ปีอาจจะไม่ได้มีทัศนคติเชิงลบต่อภาษาไทยมาตรฐานว่าจะเป็นลักษณะภาษาที่ทำให้เกิดความห่างเหิน แต่อาจจะมองว่าภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษากลาง (lingua franca) ของชุมชนที่ผู้พูดเลือกใช้เพื่อสื่อสารกับคนนอกชุมชนที่ไม่ได้ใช้ภาษาตากใบ ไม่ว่าจะเป็นผู้วิจัยหรือเพื่อนมุสลิมที่ใช้ภาษามลายูก็ตาม ในทางตรงกันข้าม ผู้พูดอาจจะมองว่าการใช้ภาษาตากใบสื่อสารกับคนนอกชุมชนอาจกลายเป็นปัจจัยสร้างความห่างเหินก็เป็นได้ ผู้ใช้ภาษากลุ่มนี้จึงใช้ภาษาไทยมาตรฐานพูดคุยกับคนนอกชุมชนมากกว่า

ลักษณะเช่นนี้ยังพบในสถานที่อื่นอีกด้วย เช่น กรณีโรงเรียนวัดชลธาราสิงเห เป็นโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับประถมศึกษา ซึ่งอยู่ในอำเภอดากใบ ผู้วิจัยพบว่าเด็กนักเรียนส่วนใหญ่ใช้ภาษาไทยกลางในการสนทนากับทุกคน ไม่ใช้ภาษาตากใบในการสื่อสาร แม้ว่าจะเป็นเพื่อนสนิทกันในหมู่บ้านและพูดภาษาตากใบได้ ผู้วิจัยเห็นว่าเด็กนักเรียนในโรงเรียนที่มีทั้งชาวไทยพุทธ และชาวไทยมุสลิมเรียนร่วมกันอาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เด็กนักเรียนเลือกใช้ภาษาไทยกลางเป็นหลักในการสนทนา ผู้วิจัยได้มีโอกาสพูดคุยกับคุณครูกลุ่มหนึ่งซึ่งสอนที่โรงเรียนนี้ ทำให้ทราบว่าในช่วงเวลาเช้าและช่วงเวลาเย็นซึ่งเป็นเวลาที่ผู้ปกครองมารับส่ง เด็กนักเรียน ผู้ปกครองที่เป็นทั้งชาวไทยพุทธ และชาวไทยมุสลิม ก็จะใช้ภาษาตากใบในการสนทนาพูดคุยกันกับผู้พูดภาษาตากใบ และใช้ภาษาไทยกลางเมื่อพูดกับครูที่โรงเรียนและผู้ปกครองที่เป็นชาวไทยมุสลิม การใช้ภาษาไทยกลางของผู้ปกครองและเด็กนักเรียนกับครูที่เป็นคนต่างพื้นที่ และกับชาวไทยมุสลิม ด้วยเหตุผลที่ว่าภาษาไทยกลางเป็นภาษาที่คนต่างพื้นที่เข้าใจได้ดีกว่าภาษาตากใบ การพูดภาษาไทยกลางหรือภาษาไทยมาตรฐานในโรงเรียนจึงมิใช่เป็นเหตุผลในแง่ของความเป็นภาษาราชการเท่านั้น แต่น่าจะเป็นเรื่องของความเป็นภาษากลางที่ใช้สื่อสารกับคนที่ไม่ได้ใช้ภาษาตากใบเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันและสื่อสารกันเข้าใจได้ง่ายกว่า

5.3 สรุปทัศนคติต่อภาษาของผู้พูดภาษาตากใบ

5.3.1 ทักษะติดต่อภาษาตากใบ

โดยภาพรวมแล้วคนในชุมชนตากใบทั้งสามกลุ่มอายุ มีทัศนคติเชิงบวกต่อภาษาตากใบ ซึ่งไม่มีความแตกต่างกันมากทั้งสามกลุ่มอายุ สิ่งที่น่าสนใจคือ แม้คนในชุมชนจะมองว่า ภาษาตากใบมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี แสดงความเป็นกันเอง และสามารถแสดงอารมณ์ได้ชัดเจน แต่เมื่อพิจารณาทัศนคติของคนทั้ง 3 กลุ่มอายุในเรื่องความต้องการอยากถ่ายทอดให้กับลูกหลาน และมองว่าภาษาตากใบมีความจำเป็นและมีประโยชน์ต่อชีวิตประจำวัน (คำถามข้อ 18-20) พบว่า คนในกลุ่มอายุ 35-50 ปี และกลุ่มอายุ 55 ปีขึ้นไป แสดงความเห็นด้วยในคะแนนที่สูงกว่าคนในกลุ่มวัย 18-30 ปี ค่อนข้างมาก ซึ่งให้เห็นว่าแม้คนในวัยหนุ่มสาวจะมีทัศนคติในเชิงบวกต่อภาษาของตน แต่ก็น่าตระหนักว่าคนวัยนี้จะถ่ายทอดภาษาของตนไปยังรุ่นลูกหลานอีกสักกี่รุ่น การเห็นความจำเป็นและความมีประโยชน์ของภาษาตากใบที่น้อยลงกว่าวัยอื่นๆ สอดคล้องกับข้อคำถามทัศนคติเชิงลบที่เกี่ยวกับความรู้สึกอาย และไม่สบายใจ เมื่อมีคนได้ยินภาษาที่ตัวเองพูด เพราะในคำถามข้อนี้ (คำถามข้อ 16) คนในวัยหนุ่มสาวเห็นด้วยมากกว่าคนในกลุ่มอายุ 35-50 ปี และกลุ่มอายุ 55 ปีขึ้นไป

การเริ่มสร้างความตระหนักให้แก่คนในวัยหนุ่มสาว ถือเป็นบทบาทสำคัญที่คนในชุมชนจะต้องตื่นตัว แม้คนในวัยกลางคน และวัยสูงอายุจะมีทัศนคติที่ดีและพยายามถ่ายทอดภาษาไปยังรุ่นลูกหลาน แต่หากคนในวัยหนุ่มสาวไม่ตระหนัก ไม่ร่วมมือ ก็อาจส่งผลให้ภาษาตากใบมีแนวโน้มเข้าสู่ภาวะวิกฤติได้ในอนาคต

5.3.2 ทักษะติดต่อภาษาไทยมาตรฐาน

คนในชุมชนตากใบมีทัศนคติเชิงบวกต่อภาษาไทยมาตรฐาน การเป็นภาษาราชการ ถือเป็นภาษาที่มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี ทั้งยังเป็นภาษากลางที่ทำหน้าที่สื่อสารให้แก่คนในชุมชน และคนนอกชุมชนได้ดี มีศัพท์สำนวนหลากหลาย ทำให้สื่อสารได้เป็นที่เข้าใจได้ง่ายและชัดเจน โดยเฉพาะคนทั้ง 3 กลุ่มอายุเห็นตรงกันว่า ภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาที่มีความทันสมัย นอกจากนี้คนทั้งสามกลุ่มอายุยังเห็นด้วยว่า ควรถ่ายทอดให้กับลูกหลาน และเป็นภาษาที่มีความจำเป็น มีประโยชน์ในชีวิตประจำวันอีกด้วย

การที่ประชากรมีทัศนคติที่ดีต่อภาษาของตน มีการเลือกใช้ภาษาและแสดงความคิดเห็นต่อภาษาในเชิงบวก ในการสำรวจทัศนคติต่อภาษาเป็นแนวคิดที่มีคุณค่าต่อการศึกษาภาษาที่อยู่ในชุมชนพหุภาษา ทัศนคติของคนในชุมชนต่อภาษาจะสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของภาษา เช่น การอนุรักษ์ และการฟื้นฟูภาษา การเสื่อมถอยของภาษา รวมถึงการตายของภาษา

ผู้วิจัยเห็นด้วยกับความคิดของ Baker (1992) ว่า การสำรวจทัศนคติที่มีต่อภาษาสามารถให้คำตอบด้านความเชื่อ ความชอบ และความปรารถนาของชุมชนได้ สถานภาพคุณค่าและความสำคัญของภาษา สามารถวัดประเมินได้จากทัศนคติที่มีต่อภาษานั้นๆ ทัศนคติต่อภาษาจึงช่วยอธิบายทิศทางและการคงอยู่ของพฤติกรรมมนุษย์ได้ด้วย การลงพื้นที่จริง ก็ไม่ใช่เรื่องง่ายในการสังเกตทัศนคติ เพราะความคิดความรู้สึกของมนุษย์มักจะซ่อนอยู่ภายใน เราจึงต้องใช้การอนุมานทัศนคติของคน จากทิศทางและการคงอยู่ของพฤติกรรมที่แสดงออกมา ดังนั้นการประเมินทัศนคติของบุคคลที่มีต่อภาษาที่ใช้ในสังคม จึงถือได้ว่าเป็นบทบาทที่สำคัญในการกำหนดระดับชั้นของภาษาเพื่อการวางแผนนโยบายภาษาของชาติ ทั้งยังทำให้เข้าใจถึงลักษณะของบุคคล พื้นฐานทางการศึกษา อาจหมายรวมถึงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมได้อีกด้วย (Crystal, 1992)

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่องสถานการณ์และทัศนคติการใช้ภาษาตากใบ ในอำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์การใช้ภาษาและทัศนคติต่อภาษาตากใบของผู้พูดภาษาตากใบในอำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ในกลุ่มตัวอย่างประชากร 3 กลุ่มอายุ รวมถึงศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสถานการณ์การใช้ภาษาและทัศนคติต่อภาษาตากใบ เพื่อตีความการดำรงอยู่ของภาษาตากใบ ซึ่งมีสมมุติฐานงานวิจัยคือ ภาษาตากใบในอำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส เป็นภาษาที่มีการใช้สื่อสารในกิจกรรมการสื่อสารต่างๆ ของชุมชน โดยที่ผู้พูดวัยหนุ่มสาวใช้ภาษาตากใบสื่อสารในกิจกรรมน้อยกว่าผู้พูดวัยกลางคน และใช้ภาษาไทยกลางหรือภาษาไทยกรุงเทพฯ มากกว่าผู้พูดกลุ่มอายุอื่น ส่วนผู้พูดวัยสูงอายุใช้ภาษาตากใบในทุกกิจกรรมการสื่อสาร และผู้พูดภาษาตากใบในอำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาสทุกกลุ่มอายุมีทัศนคติเป็นบวกต่อภาษาตากใบ โดยมีขอบเขตงานวิจัย ดังนี้

- 1) ขอบเขตด้านพื้นที่ งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์เฉพาะภาษาตากใบที่ใช้พูดกัน ในตำบลพร่อน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส เท่านั้น
- 2) ขอบเขตด้านประชากร งานวิจัยนี้มุ่งเน้นศึกษาความสามารถในการใช้ภาษาในสถานการณ์ต่างๆ และทัศนคติที่มีต่อภาษาตากใบของผู้พูดภาษาตากใบ ในตำบลพร่อน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส แบ่งตามอายุ 3 รุ่นอายุเท่านั้น โดยเป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในอำเภอตากใบ และอยู่ในครอบครัวที่ใช้ภาษาตากใบเป็นภาษาหลัก
- 3) ขอบเขตด้านกิจกรรมการสื่อสาร งานวิจัยนี้กำหนดข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาภาษาตากใบจากกิจกรรมการสื่อสาร (communicative events) ที่มีสมาชิกในชุมชนผู้พูดภาษาตากใบเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมหรือเป็นผู้ร่วมกิจกรรมหลัก หากกิจกรรมการสื่อสารใดมีผู้จัดหรือผู้ดำเนินกิจกรรมเป็นคนนอกชุมชนตากใบ จะไม่นำมาศึกษา
- 4) ขอบเขตด้านเครื่องมือวิจัย งานวิจัยนี้กำหนดวิธีการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม และการเก็บข้อมูลเชิงชาติพันธุ์วรรณา แบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 จะใช้ประเมินสถานการณ์ภาษาตากใบ ส่วนที่ 2 ใช้ประเมินทัศนคติต่อภาษาของผู้พูดภาษาตากใบ ส่วนข้อมูลเชิงชาติพันธุ์วรรณาจะใช้จากการบันทึกข้อมูลภาคสนามของผู้วิจัยที่มาจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการพูดคุยสนทนากับผู้ให้ข้อมูล เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์และอภิปรายสถานการณ์การใช้ภาษาและทัศนคติต่อภาษาของผู้พูดภาษาตากใบเท่านั้น งานวิจัยนี้แบ่งการเก็บข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายกับกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรจำนวน 262 คน โดยใช้แบบสอบถามสถานการณ์และทัศนคติการใช้ภาษาตากใบ และส่วนที่ 2 ผู้วิจัยลงพื้นที่สังเกตสถานการณ์จริงอย่างมีส่วนร่วม โดยการพักอาศัยร่วมกับครอบครัวกลุ่มตัวอย่าง และเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ กับประชากรในตำบลพร่อนของอำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส ซึ่งผลการศึกษาแสดงด้วยคำร้อยละ ค่าทางสถิติ และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ในส่วนของการศึกษาสถานการณ์การใช้ภาษาของผู้พูดภาษาตากใบในอำเภอดากใบ ผู้วิจัยได้แบ่งผลการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มตัวอย่างประชากร ทั้งข้อมูลเกี่ยวกับอายุ เพศ ระดับการศึกษา ภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อพิจารณาปัจจัยทางสังคมในด้านต่างๆ โดยเฉพาะในด้านอายุที่ส่งผลต่อการใช้ภาษาในสังคมและพิจารณาการใช้ภาษาในชีวิตประจำวันทั้งนี้รวมถึงการใช้ภาษาแม่หรือภาษาแรกเริ่มในการสอนและพูดสนทนาในแต่ละครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างประชากร ส่วนที่ 2 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับความสามารถในการใช้ภาษา เพื่อดูความสามารถในการใช้ภาษาของกลุ่มตัวอย่างประชากรที่อยู่ในชุมชนพหุภาษาและพิจารณาหาค่าระดับความสามารถในการใช้ภาษาตากใบในสถานการณ์ต่างๆ และส่วนที่ 3 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกใช้ภาษา เพื่อพิจารณาการเลือกใช้ภาษาของกลุ่มตัวอย่างประชากรในแต่ละสถานการณ์การใช้ภาษาและคู่สนทนา โดยได้นำผลมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมทางสถิติ เพื่อหาค่าเฉลี่ยร้อยละ เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยที่ได้กับกลุ่มตัวอย่างประชากรทั้ง 3 รุ่นอายุ และพรรณนาวิเคราะห์สถานการณ์จริงจากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม ผลการศึกษสามารถสรุปได้ดังนี้

6.1.1 ภาษาตากใบกับสถานการณ์ที่เป็นภาษาแรกของผู้ใช้ภาษาตามรุ่นอายุ

เมื่อพิจารณาภาษาแม่หรือภาษาแรกของกลุ่มตัวอย่างประชากร ผลการศึกษาพบว่า ในทุกกลุ่มอายุใช้ภาษาตากใบเป็นภาษาแม่คือเป็นภาษาแรกเริ่มที่ใช้ในการเรียนรู้ภาษาของตน และใช้ภาษาไทยกลางหรือภาษาไทยมาตรฐานรองลงมาในการสอนและพูดคุยกับลูกหลาน เมื่อจำแนกตามอายุพบว่า วัยสูงอายุ จะใช้ภาษาตากใบเป็นภาษาแรกมากที่สุด รองลงมาคือคนในกลุ่มตัวอย่างประชากรวัยกลางคน และน้อยที่สุดคือ กลุ่มตัวอย่างประชากรวัยหนุ่มสาว (ตารางที่ 4.2 และตารางที่ 4.3)

สำหรับภาษาที่กลุ่มตัวอย่างประชากรใช้ในชีวิตประจำวันมากที่สุดคือ ภาษาตากใบ รองลงมาคือภาษาไทยกลาง ซึ่งกลุ่มอายุที่ใช้ภาษาตากใบมากที่สุดเป็นประชากรวัยสูงอายุ รองลงมาคือคนในกลุ่มตัวอย่างประชากรวัยกลางคน และน้อยที่สุดคือ กลุ่มตัวอย่างประชากรวัยหนุ่มสาว (ตารางที่ 4.4 และตารางที่ 4.5) ส่วนภาษาไทยกลางซึ่งเป็นภาษาที่ใช้กันมากรองลงมาจากภาษา

ตากใบ กลุ่มอายุที่ใช้ภาษาไทยกลางมากที่สุด คือ กลุ่มตัวอย่างประชากรวัยกลางคน รองลงมาคือวัยสูงอายุ และน้อยที่สุดคือวัยหนุ่มสาว (ตารางที่ 4.6 และตารางที่ 4.7)

6.1.2 ความสามารถในการใช้ภาษาของกลุ่มตัวอย่างประชากร

เมื่อนำผลที่ได้จากการประเมินระดับความสามารถในการใช้ภาษาตากใบในสถานการณ์ต่างๆของกลุ่มตัวอย่างประชากรมาพิจารณาตามเกณฑ์ของ The Foreign Service Institute (FSI) พบว่า ประชากรในชุมชนมีความสามารถในการใช้ภาษาตากใบในระดับดีมากทุกกลุ่มอายุ ซึ่งเมื่อพิจารณาระดับความสามารถในการใช้ภาษาตากใบโดยจำแนกกลุ่มอายุพบว่า วัยสูงอายุมีความสามารถในการใช้ภาษาตากใบได้ดีที่สุด รองลงมาคือวัยกลางคน และวัยหนุ่มสาว ตามลำดับ

6.1.3 สถานการณ์ภาษาตากใบ

จากการวิเคราะห์การเลือกใช้ภาษาจากแบบสอบถามพบว่า เมื่ออยู่บ้าน กลุ่มตัวอย่างประชากรจะเลือกใช้ภาษาตากใบมากที่สุด รองลงมาคือภาษาไทยกลาง และมีการเลือกใช้ภาษามากกว่า 1 ภาษาเมื่ออยู่ที่บ้าน ซึ่งได้แก่ภาษาตากใบและภาษาไทยกลาง (ตารางที่ 4.15)

เมื่อพิจารณาการเลือกใช้ภาษาเมื่ออยู่ในหมู่บ้านหรือละแวกบ้านพบว่า มีการเลือกใช้ภาษาตากใบที่มากที่สุด รองลงมาคือ ภาษาไทยกลาง และในบางสถานการณ์ก็มีการเลือกใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ การเลือกใช้ภาษาเมื่ออยู่ในหมู่บ้านหรือละแวกบ้านก็มีการเลือกภาษาใช้มากกว่า 1 ภาษา โดยบางครั้งก็จะใช้ภาษาตากใบสลับกับภาษาไทยกลาง หรือเลือกใช้ภาษาตากใบสลับกับภาษามลายู และเลือกใช้ภาษาตากใบกับภาษาไทยถิ่นใต้อีกด้วย (ตารางที่ 4.16)

สำหรับการเลือกใช้ภาษาเมื่ออยู่ที่โรงเรียนพบว่า เมื่อสนทนากับเพื่อนสนิทกลุ่มตัวอย่างประชากรจะเลือกใช้ภาษาตากใบมากที่สุด รองลงมาคือภาษาไทยกลาง แต่หากสนทนากับคุณครูก็จะเลือกใช้ภาษาไทยกลางมากที่สุด (ตารางที่ 4.17)

ในส่วนการเลือกใช้ภาษาเนื่องจากคนในชุมชนเป็นคนไทยพุทธ ผู้วิจัยจึงเลือกเก็บข้อมูลเฉพาะกับพระสงฆ์ ซึ่งอาศัยอยู่ในวัดในตำบลพร่อน สรุปได้ว่าเมื่ออยู่ที่วัดพบว่า ในการสนทนากับพระสงฆ์นั้น กลุ่มตัวอย่างประชากรจะเลือกใช้ภาษาตากใบมากที่สุด และรองลงมาจะใช้ทั้ง 2 ภาษา คือภาษาตากใบและภาษาไทยกลาง (ตารางที่ 4.18)

เมื่อพิจารณาการเลือกใช้ภาษาเมื่ออยู่ที่ทำงานพบว่า เมื่อสนทนากับเพื่อนร่วมงานทั้งเรื่องทั่วไป และเรื่องที่เป็นทางการ กลุ่มตัวอย่างประชากรจะเลือกใช้ภาษาตากใบมากที่สุด รองลงมาคือเลือกใช้ทั้งภาษาตากใบและภาษาไทยกลาง แต่เมื่อสนทนากับหัวหน้างานก็จะเลือกใช้

ภาษาไทยกลางมากที่สุด รองลงมาคือภาษาตากใบ กลุ่มตัวอย่างประชากรจะเลือกใช้ภาษาตากใบกับหัวหน้างานที่สนิทสนมและเป็นคนตากใบด้วยกันเท่านั้น (ตารางที่ 4.19)

การเลือกใช้ภาษาเมื่ออยู่ที่โรงพยาบาลพบว่า กลุ่มตัวอย่างประชากรจะเลือกใช้ภาษาไทยกลางมากที่สุด และรองลงมาจะเลือกใช้ภาษา 2 ภาษา คือจะใช้ทั้งภาษาตากใบและภาษาไทยกลาง สลับกันไปขึ้นอยู่กับคู่สนทนา (ตารางที่ 4.20) ซึ่งผลการศึกษานี้จะใกล้เคียงกันกับผลการเลือกใช้ภาษาเมื่อพูดกับเจ้าหน้าที่อำเภอหรือเจ้าหน้าที่เทศบาล โดยกลุ่มตัวอย่างประชากรจะเลือกใช้ภาษาไทยกลางมากที่สุด และรองลงมาจะเลือกใช้มากกว่า 1 ภาษา คือจะใช้ทั้งภาษาตากใบและภาษาไทยกลางเช่นกัน (ตารางที่ 4.21)

เมื่อพิจารณาการเลือกใช้ภาษาเมื่ออยู่ที่ตลาด ร้านค้าในหมู่บ้าน หรือริมถนนพบว่า กลุ่มตัวอย่างประชากรจะเลือกใช้ภาษาตากใบในการโต้ตอบการซื้อขายสินค้า รองลงมาจะเลือกใช้ภาษาอื่นๆ ได้ตอบ เช่น ภาษาไทยกลาง ภาษาไทยถิ่นใต้ และภาษามลายู ทั้งนี้ในการจะเลือกใช้ภาษาใดก็จะขึ้นกับคู่สนทนาในการซื้อขาย (ตารางที่ 4.22)

และเมื่อพิจารณาการเลือกใช้ภาษาของกลุ่มตัวอย่างประชากรเมื่ออยู่ในต่างจังหวัดพบว่า กลุ่มตัวอย่างประชากรจะเลือกใช้ภาษาตากใบเมื่อคู่สนทนาเป็นคนที่พูดภาษาตากใบได้ และจะเลือกใช้ภาษาไทยกลางหรือภาษาไทยมาตรฐาน กับคู่สนทนาที่ไม่สามารถพูดภาษาตากใบเท่านั้น (ตารางที่ 4.23)

เมื่อพิจารณาสรุปการเลือกใช้ภาษาโดยจำแนกตามกลุ่มอายุ สามารถสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างประชากรทุกกลุ่มอายุนั้นหากเลือกใช้ภาษาในสถานการณ์การใช้ภาษาในครอบครัว เพื่อนบ้านและศาสนา จะเลือกใช้ภาษาตากใบ แต่หากเป็นในแวดวงการศึกษา การค้าขาย และที่ทำงานจะพบว่า วัยหนุ่มสาวจะเลือกใช้ภาษาไทยกลาง ในขณะที่วัยกลางคน และวัยสูงอายุจะยังคงเลือกใช้ภาษาตากใบ สำหรับการเลือกใช้ภาษาในสถานการณ์การติดต่อราชการพบว่า ทุกกลุ่มอายุจะเลือกใช้ภาษาไทยกลางในการติดต่อราชการ (ตารางที่ 4.25) ทั้งนี้จะเป็นที่วิถีปฏิบัติในสถานที่ราชการที่จำเป็นต้องอาศัยภาษาไทยกลางเป็นหลัก คำศัพท์ที่สื่อแทนวิถีปฏิบัติเช่น การเข้าคิว การรับบัตร ซึ่งศัพท์เหล่านี้ไม่มีในภาษาตากใบ จึงเป็นเงื่อนไขให้ผู้พูดต้องใช้ภาษาไทยกลาง

ในส่วนผลการศึกษาจากการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลเชิงชาติพันธุ์วรรณนาในการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในสถานการณ์จริง โดยผู้วิจัยได้ติดต่อขออาศัยอยู่ในบ้าน ซึ่งพิจารณาคัดเลือกจากครอบครัวที่ให้สัมภาษณ์ ทั้งนี้ต้องเป็นครอบครัวที่มีคน 3 กลุ่มอายุ และผู้วิจัยได้ครอบครัวหนึ่งซึ่งอาศัยอยู่ด้วยกัน 6 คน เป็นตัวแทนจากวัยหนุ่มสาว จำนวน 2 คน ตัวแทนของวัยกลางคน จำนวน 2 คน และตัวแทนจากวัยสูงอายุจำนวน 2 คน โดยใช้เวลาประมาณ 2-3 เดือน แต่มีข้อจำกัดที่ไม่

สามารถจะสังเกตได้ในระยะเวลาติดต่อกันตลอด 3 เดือน เนื่องจากภาวะความไม่สงบของจังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่อย่างน้อยผู้วิจัยก็ใช้เวลาในการสังเกตอย่างต่อเนื่องให้มากที่สุด ซึ่งผู้วิจัยจะสังเกตและจดบันทึกข้อมูลต่างๆ ตามที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม ทั้งนี้ สำหรับการบันทึกเสียงการสนทนาต้องได้รับการยินยอมจากกลุ่มตัวอย่างก่อนเท่านั้นจึงจะบันทึกเสียงได้ ข้อมูลส่วนใหญ่จึงได้จากการจดบันทึกรายละเอียดของข้อมูลไว้โดยมีแบบกรอกข้อมูลการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมเป็นแบบพื้นฐานในการจดบันทึก บางครั้งหากมีโอกาสก็จะได้สังเกตการใช้ภาษาตามร้านค้าในหมู่บ้าน ตามตลาด ตามโรงเรียน และหากมีเหตุการณ์ความไม่สงบ ทำให้ไม่ปลอดภัยหากเดินทางเข้าพื้นที่ ก็จะเลื่อนการเก็บข้อมูลออกไปบ้างตามแต่เหตุการณ์

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนของการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมนี้ ผู้วิจัยจะพิจารณาข้อมูลตามสถานการณ์การใช้ภาษา ตามแนวคิดของ Fishman (1992) ซึ่งในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะแบ่งสถานการณ์การใช้ภาษาออกเป็น 6 สถานการณ์ โดยใช้แต่ละสถานการณ์สามารถสรุปผลได้ดังนี้

การเลือกใช้ภาษาของกลุ่มตัวอย่างในสถานการณ์การใช้ภาษาในครอบครัวนั้น ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า การเลือกใช้ภาษาของกลุ่มตัวอย่างประชากรจะเหมือนกัน เลือกใช้ภาษาตากใบในบ้านในครอบครัว ทั้ง 3 กลุ่มอายุ เช่นเดียวกับในสถานการณ์การใช้ภาษากับเพื่อนบ้าน ซึ่งได้ผลการศึกษาว่า จะเลือกใช้ภาษาตากใบเมื่อสนทนาพูดคุยกันในกลุ่มของเพื่อนบ้านที่สนิทกัน

จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า ในสถานการณ์การใช้ภาษากับพระสงฆ์ เมื่อต้องสนทนากับพระสงฆ์จะเลือกใช้ภาษาตากใบในการสื่อสาร ซึ่งสอดคล้องกับผลการเลือกใช้ภาษาของกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ได้จากแบบสอบถามพบว่าทั้งสามกลุ่มอายุเลือกใช้ภาษาตากใบ

สำหรับในสถานการณ์การใช้ภาษาในสถานศึกษานั้น ผู้วิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างประชากรจะเลือกใช้ภาษาตากใบเมื่ออยู่กับกลุ่มที่สนิทกัน และต้องเป็นกลุ่มที่ทุกคนสามารถพูดภาษาตากใบได้ หากมีคนนอกเข้าใกล้กลุ่ม ก็จะเปลี่ยนไปเลือกใช้ภาษาไทยกลางแทนภาษาตากใบ ทั้งนี้เมื่อผู้วิจัยชวนคุยและให้พูดภาษาตากใบให้ฟัง เด็กๆ ส่วนใหญ่ก็จะพูดสำเนียงภาษาตากใบให้ผู้วิจัยฟังอย่างไม่เขินอาย ยกเว้นบางคนเท่านั้นที่จะไม่พูด หรือพูดน้อยๆ

ในการเลือกใช้ภาษาในสถานการณ์การติดต่อค้าขาย พบว่า หากเป็นคนวัยกลางคน และวัยสูงอายุจะใช้ภาษาตากใบในการติดต่อสื่อสารซื้อขายสินค้า จะใช้ภาษาไทยกลางต่อเมื่อพ่อค้าแม่ค้าเป็นคนที่พูดสื่อสารด้วยภาษามลายู ซึ่งจะต่างกับคนในวัยหนุ่มสาวส่วนใหญ่จะใช้ภาษาไทยกลางปนกับภาษาตากใบ หากคู่สนทนาเป็นพ่อค้าแม่ค้าในหมู่บ้านก็จะใช้ภาษาตากใบปนกับ

คำศัพท์ภาษาไทยกลาง และหากอยู่ในตลาดที่มีคนพูดหลากหลายภาษาก็จะเลือกใช้ภาษาไทยกลางในการติดต่อสื่อสาร

ผู้วิจัยพบว่าการเลือกใช้ภาษาในสถานการณ์การใช้ภาษาในที่ทำงานจะขึ้นอยู่กับคู่สนทนาเป็นหลัก ในสถานการณ์การใช้ภาษาในที่ทำงานจะช่วยให้เห็นการเลือกใช้ภาษาตามคู่สนทนาที่เด่นชัดเพราะจะมีความหลากหลายภาษา เช่น หากคู่สนทนาเป็นเพื่อนและพูดภาษาตากใบได้ ก็จะเลือกใช้ภาษาตากใบในการสนทนา และหากคู่สนทนาเป็นเพื่อนมาจากต่างถิ่น ใช้ภาษาตากใบไม่ได้ก็จะเลือกใช้ภาษาไทยกลาง ทั้งนี้พบว่า หากคู่สนทนาเป็นผู้บังคับบัญชา แม้จะใช้ภาษาตากใบได้ หากเป็นสถานการณ์ที่เป็นทางการ ส่วนใหญ่ก็จะเลือกใช้ภาษาไทยกลางในการโต้ตอบ ซึ่งหากในเวลาพักและผู้บังคับบัญชาเลือกใช้ภาษาตากใบในการสนทนา ก็จะโต้ตอบด้วยภาษาตากใบ แต่บางครั้งหากมีบุคคลอื่นอยู่ด้วยก็ตอบกลับด้วยภาษาไทยกลางแทน

และสำหรับการเลือกใช้ภาษาในสถานการณ์การติดต่อราชการพบว่า คนสูงวัยที่อยู่ในวัยสูงอายุจะใช้ภาษาตากใบเสมอไม่เปลี่ยนไปตามคู่สนทนา สถานที่ หรือสถานการณ์ใดๆ ซึ่งผลการสังเกตนี้จะแตกต่างจากการสรุปผลที่ได้จากแบบสอบถาม ในขณะที่คนในวัยหนุ่มสาว และวัยกลางคน ส่วนใหญ่จะเลือกใช้ภาษาไทยกลาง และจะเปลี่ยนไปใช้ภาษาตากใบต่อเมื่อคู่สนทนาเป็นคนที่พูดภาษาตากใบเท่านั้น

6.1.4 ทศนคติต่อภาษาตากใบ

สำหรับผลการวิเคราะห์ทศนคติต่อภาษาตากใบจากแบบสอบถามพบว่า กลุ่มตัวอย่างประชากรมีทศนคติในเชิงบวกต่อภาษาตากใบและภาษาไทยมาตรฐานใกล้เคียงกัน (ตารางที่ 5.1) ในส่วนของข้อคำถามที่เป็นทศนคติในเชิงลบพบว่า มีค่าเฉลี่ยที่น้อยสอดคล้องกับทศนคติเชิงบวกเมื่อนำมาทดสอบความแตกต่างของทศนคติที่มีต่อภาษาตากใบระหว่างกลุ่มตัวอย่างประชากรที่มีอายุแตกต่างกัน ค่าเฉลี่ยที่ได้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน แต่คนในวัยสูงอายุจะมีทศนคติต่อภาษาตากใบในเชิงบวกมากกว่าอีก 2 กลุ่มอายุ (ตารางที่ 5.2) ซึ่งเมื่อนำผลการสังเกตของผู้วิจัยมาร่วมวิเคราะห์พบว่า กลุ่มตัวอย่างประชากร พยายามจะใช้ภาษาตากใบ เพราะแม้ขณะที่ผู้วิจัยซึ่งถือเป็นคนนอกชุมชน เมื่อลงพื้นที่และแสดงตนว่า มีความต้องการ มีความสนใจจะศึกษาและเก็บข้อมูลภาษาตากใบ คนในวัยกลางคน และคนในวัยสูงอายุจะพยายามใช้ภาษาตากใบกับผู้วิจัยอย่างเต็มที่ ต่างกับคนในวัยหนุ่มสาวที่ยังคงใช้ภาษาไทยมาตรฐานหรือภาษาไทยกลางกับผู้วิจัยตลอดเวลา ซึ่งสอดคล้องกับค่าเฉลี่ยในข้อ 7 ที่ว่า การใช้ภาษาตากใบจะทำให้เกิดความรู้สึกห่างเหินระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง การที่ค่าเฉลี่ยในข้อนี้มากกว่าอีก 2 กลุ่มอายุแสดงให้เห็นว่า คนในวัยหนุ่มสาว ถือเป็นตัวแทนของวัยหนุ่มสาวถึงจะมี

ทัศนคติที่ดี เป็นไปในเชิงบวกต่อภาษาตากใบ แต่เมื่ออยู่กับคนนอกชุมชนก็ยังคงเห็นภาษาไทยกลางมีเกียรติมีศักดิ์ศรีมากกว่าภาษาตากใบ

6.2 อภิปรายผลการวิจัย

ดังที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 1 ว่า ภาษาตากใบ ในอำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส มีสถานะเป็นภาษาถิ่น เป็นภาษาที่อยู่ตามแนวชายแดนไทย-มาเลเซีย และเป็นภาษาที่อยู่ในชุมชน พหุภาษา กล่าวคือในอำเภอตากใบ มีทั้งผู้ใช้ภาษาตากใบ ภาษาไทยกลาง ภาษาไทยถิ่นใต้ทั่วไป (สงขลา, พัทลุง, นครศรีธรรมราช) และภาษามลายู จึงถือเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายของภาษาอย่างแท้จริง ในการศึกษาสถานการณ์และทัศนคติการใช้ภาษาตากใบ ในอำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาสนี้ ผู้วิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจจากผลการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

6.2.1 สถานการณ์การใช้ภาษาของผู้พูดภาษาตากใบ ในอำเภอตากใบ: การเปลี่ยนแปลงที่กำลังดำเนินอยู่

จากการศึกษาสถานการณ์การใช้ภาษาตากใบ โดยจำแนกประชากรออกเป็น 3 กลุ่มอายุ เป็นตัวแทนของวัยหนุ่มสาว วัยกลางคน และวัยสูงอายุ ผู้วิจัยพบว่า สถานการณ์การใช้ภาษาตากใบของคนในอำเภอตากใบนั้นมีการใช้ภาษาอย่างเข้มข้น ทั้ง 3 กลุ่มอายุ และภาษาตากใบยังคงเป็นภาษาหลักที่ใช้ในชุมชน

ประชากรในอำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ใช้ภาษาตากใบเป็นภาษาแม่ โดยคนในวัยสูงอายุใช้ภาษาตากใบเป็นภาษาแม่อย่างเข้มข้น ในขณะที่คนในวัยกลางคน และวัยหนุ่มสาวจะมีคำร้อยละของการใช้ภาษาไทยกลางเป็นภาษาแม่ลดลงอยู่ในลำดับรองลงมาจากภาษาตากใบในทุกกลุ่มอายุ แต่เมื่อพิจารณาแล้วพบว่า คนในวัยหนุ่มสาวจะเริ่มใช้ภาษาไทยกลางเป็นภาษาแม่มากที่สุด ถัดมาจะเป็นคนในวัยกลางคนและคนสูงอายุ เมื่อเทียบสัดส่วนของการใช้ภาษาตากใบและภาษาไทยกลางเป็นภาษาแม่ การค้นพบในเช่นนี้ แสดงให้เห็นได้ว่าภาษาตากใบกำลังมีการเปลี่ยนแปลงที่กำลังดำเนินอยู่ กล่าวคือ คนวัยหนุ่มสาวมีแนวโน้มที่จะใช้ภาษาไทยกลางในการติดต่อสื่อสารในหลายสถานการณ์มากขึ้น เมื่อสังเกตการใช้ภาษาจากสถานการณ์จริงก็พบว่า คนวัยหนุ่มสาวมีการใช้การปนภาษาตากใบกับภาษาไทยกลางและไทยถิ่นใต้มากที่สุด พบการสลับภาษาในการสื่อสารในบางสถานการณ์ ลักษณะเช่นนี้ อาจชี้ให้เห็นแนวโน้มของภาษาตากใบในชุมชนในอนาคตได้ว่า ภาษาตากใบกำลังมีการปรับเปลี่ยน ความเข้มข้นของภาษาตากใบในกลุ่มผู้พูดวัยวัยหนุ่มสาวอาจมีน้อยลง

แนวโน้มอนาคตของการใช้ภาษาตากใบเป็นภาษาแม่ ของคนในอำเภอตากใบในอนาคตอีกประมาณ 30-40 ปี เมื่อคนวัยหนุ่มสาวเข้าสู่วัยสูงอายุ ก็อาจเปลี่ยนไป ความเข้มข้นของการใช้ภาษาตากใบเป็นภาษาแม่ก็อาจมีน้อยลงและอาจมีแนวโน้มจะใช้ภาษาไทยกลางเป็นภาษาแม่แทนก็ได้ เพราะผลที่ได้จากการวิเคราะห์ แม้จะไม่ชัดเจนนักในส่วนของคำร้อยละที่ปรากฏ แต่ก็ชี้ให้เห็นแนวโน้มของการเปลี่ยนภาษา ตามที่อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2548: น.110) อธิบายไว้ว่าการเปลี่ยนภาษาในสังคมไทยเห็นได้ชัดว่าผู้ที่มีอายุน้อยมีแนวโน้มที่จะหันไปใช้ภาษาอื่นที่สำคัญกว่าในชุมชน เช่น ภาษาไทยมาตรฐาน เป็นต้น

แต่ก็ยังมียุทธศาสตร์ที่ก่อให้เกิดข้อโต้แย้งอยู่บ้าง เมื่อสังเกตภาษาที่คนวัยหนุ่มสาวใช้ในการสื่อสารจริง พบว่า คนวัยนี้ยังมีความพยายามที่จะใช้ภาษาตากใบในการสื่อสารกับคนในชุมชนหากพบว่าเป็นคนในชุมชนหรืออยู่ในพื้นที่เดียวกัน การที่จะบอกว่าภาษาตากใบจะมีความสำคัญน้อยลงก็อาจจะกล่าวได้ไม่แน่ชัดนัก แต่อาจเป็นไปได้ว่าคนวัยหนุ่มสาวมีความรู้ในการใช้ภาษาที่หลากหลาย จึงรู้ว่าควรจะใช้ภาษาใดสื่อสารกับใคร เมื่อต้องการสื่อสารเพื่อแสดงความใกล้ชิด ความเป็นกลุ่มเป็นพวกเดียวกัน ภาษาตากใบจึงถูกเลือกใช้เพื่อแสดงอัตลักษณ์ทางสังคมของกลุ่มอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ยังพบอีกว่า มีการยืมคำศัพท์จากภาษาอื่นๆ เช่น ภาษาไทยกลาง ภาษาไทยถิ่นใต้ ภาษามลายูมาใช้สื่อสารในภาษาตากใบ ลักษณะเช่นนี้ก็อาจตีความได้ว่า ภาษาตากใบมีการปรับตัว โดยอาศัยการยืมคำภาษาอื่นมาใช้ในภาษาของตน ซึ่งก็จะทำให้ภาษาของตนยังคงอยู่ ดังนั้น สถานการณ์ภาษาตากใบที่จะเป็นภาษาวิกฤติในอนาคตก็ยังคงเป็นเรื่องที่ยังต้องตั้งคำถามและต้องอาศัยการศึกษาวิจัยต่อไป

การที่อำเภอตากใบเป็นชุมชนพหุภาษา จึงส่งผลให้ผู้ที่อยู่ในชุมชนมักจะพูดได้มากกว่าหนึ่งภาษา ความสามารถในการฟังและการพูดพบว่า ประชากรในทุกกลุ่มอายุส่วนใหญ่มีความสามารถในการฟังและพูดได้ถึง 3 ภาษา ได้แก่ ภาษาตากใบ ภาษาไทยกลาง และภาษาไทยใต้ คนในวัยหนุ่มสาว วัยกลางคน และวัยสูงอายุมีความสามารถด้านฟังและการพูดทั้ง 3 ภาษาในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน ประเด็นที่น่าสนใจอยู่ที่ความสามารถในการใช้ภาษามลายู อย่างที่กล่าวไว้ในบทที่ 1 ว่า ประชากรส่วนใหญ่ในอำเภอตากใบกว่าร้อยละ 80 เป็นคนไทยที่นับถือศาสนาอิสลาม ภาษามลายูจึงเป็นภาษาที่ใช้กันมากที่สุดเมื่อเข้าไปในพื้นที่อำเภอตากใบ แต่ผลของความสามารถในการใช้ภาษาที่ได้ 3 ลำดับแรกกลับเป็นภาษาตากใบ ภาษาไทยกลาง และภาษาไทยใต้ ไม่ใช่ภาษามลายู และกลับพบว่าบางคนเท่านั้นที่สามารถฟังและพูดภาษามลายูได้ ซึ่งวัยที่มีความสามารถด้านการฟังและการพูดภาษามลายูคือ วัยสูงอายุ ความน่าสนใจของประเด็นนี้สำหรับผู้วิจัยคือ เหตุใดประชากรวัยหนุ่มสาวและวัยกลางคนในชุมชนที่ผู้วิจัยลงเก็บข้อมูลถึงมีความสามารถในการใช้ภาษามลายูน้อยกว่าคนในวัยสูงอายุ

หากพิจารณาทีละประเด็น โดยผู้วิจัยเริ่มพิจารณาจากแผนที่หรือที่ตั้งของตำบลพร่อน อำเภอดากใบ (ภาพที่ 2.1 ในบทที่ 2) ซึ่งเป็นพื้นที่ในการลงเก็บข้อมูล ประกอบกับการลงเก็บข้อมูลและพักอาศัยอยู่ในพื้นที่จริง พบว่าตำบลพร่อนเป็นตำบลที่อยู่ท่ามกลางตำบลบางขุนทอง ตำบลเจ๊ะเห ตำบลเกาะสะทอน และตำบลโฆซิด เมื่อลงพื้นที่จริงพบว่าตำบลพร่อนจะติดต่อเชื่อมเส้นทางกับตำบลบางขุนทองมากที่สุด ซึ่งหลายๆ หมู่บ้านในตำบลบางขุนทองจะมีผู้ใช้ภาษาตากใบมากกว่าภาษามลายูอาศัยอยู่ ส่วนตำบลเจ๊ะเห ตำบลเกาะสะทอน และตำบลโฆซิดนั้นจะถูกกั้นด้วยถนนใหญ่ไม่สามารถเชื่อมถึงกันระหว่างหมู่บ้านได้อย่างตำบลบางขุนทอง จึงไม่น่าแปลกที่จะติดต่อไปมาหาสู่กัน อีกทั้งตำบลพร่อนเป็นตำบลที่มีเขตพื้นที่ปิด กล่าวคือ ทางเข้าในการเข้าสู่ชุมชนมีไม่กี่ทางเข้า และไม่ใช่ทางผ่านที่จะเข้าไปโดยง่าย หากไม่มีธุระจริงๆ ก็ไม่ค่อยมีใครเข้าไปในพื้นที่ เมื่อมีเหตุการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้น การกั้นคนนอกเข้าพื้นที่ยิ่งมีมากขึ้น การไปมาหาสู่ระหว่างคนไทยพุทธและไทยมุสลิมจึงน้อยลง การปฏิสัมพันธ์จึงเกิดขึ้นได้น้อย ยกเว้น คนที่ออกไปทำงานที่ต้องติดต่อสื่อสารกับคนที่พูดภาษามลายู เมื่อลักษณะพื้นที่ตั้ง เป็นดังที่กล่าวมา อิทธิพลต่อการเรียนรู้ภาษาของประชากรในพื้นที่ก็จะลดลง และส่งผลถึงความสามารถในการใช้ภาษามลายูในวัยหนุ่มสาวและวัยกลางคนที่อาศัยในพื้นที่ค่อยๆ ลดลงด้วย นอกจากนี้การที่คนในวัยสูงอายุพูดมีความสามารถพูดภาษามลายูมากกว่าวัยอื่นๆ ผู้วิจัยมองปัญหาเรื่องความไม่สงบในพื้นที่เป็นสิ่งสำคัญและมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ภาษาในชุมชน เพราะเมื่อครั้งยังไม่มีเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ชายแดนใต้ ทุกคนอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข สามารถติดต่อสัมพันธ์กัน แลกเปลี่ยนสิ่งต่างๆ ความรู้ ความคิด วัฒนธรรมตลอดจนภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร คนในวัยสูงอายุจึงมีความสามารถในการใช้ภาษามลายูมากกว่าคนในวัยอื่น อีกทั้งเมื่อภาษาไทยกลาง อย่างภาษากรุงเทพฯ กลายเป็นภาษามาตรฐานของประเทศไทย เป็นภาษาที่บังคับใช้ในการเรียนการสอน หรือในการติดต่อราชการ และเป็นภาษาหลักในประเทศที่คนส่วนใหญ่เลือกใช้ในการติดต่อสื่อสารอีกด้วย

ประเด็นความสามารถในการใช้ภาษาตากใบ พบว่าผู้พูดภาษาตากใบในอำเภอดากใบประเมินว่าตนเองมีความสามารถในการใช้ภาษาตากใบได้ดีมาก ทั้ง 3 กลุ่มอายุ โดยคนในวัยสูงอายุจะมีความสามารถในการใช้ภาษาตากใบได้ดีที่สุด รองลงมาจะเป็นคนในวัยกลางคน และวัยหนุ่มสาว การที่ค่าร้อยละของผลการศึกษาที่ได้ในแต่ละวัยอยู่ในระดับที่สูงและไม่มี ความแตกต่างกันมาก ถือว่าสถานการณ์การใช้ภาษาตากใบยังมีความเข้มแข็งและคงอยู่ต่อไป แต่ค่าร้อยละที่ค่อยๆ ลดหลั่นลงในแต่ละวัยก็พอจะสร้างความตระหนักได้ว่า ความสามารถในการใช้ภาษาตากใบของประชากรในอำเภอดากใบจะลดลงจนมีแนวโน้มเข้าสู่ภาวะวิกฤติทางภาษาได้ ซึ่งผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Holmes (1993) ที่ว่า ความสามารถในการใช้ภาษาจะลดหลั่นกันไปตาม

กลุ่มอายุ โดยความสามารถในการใช้ภาษาของกลุ่มประชากรวัยสูงอายุจะมากที่สุด และวัยอื่นๆ ก็จะลดหลั่นลงมา และสอดคล้องกับงานของพัชรา อัมพวานนท์ (2551) ซึ่งศึกษาความสามารถในการใช้ภาษามอญในชุมชนมอญบางขันหมาก จังหวัดลพบุรี พบว่า ความสามารถในการใช้ภาษาลดหลั่นตามกลุ่มอายุเช่นกัน ซึ่งกลุ่มที่มีอายุมากก็จะมีความสามารถในการใช้ภาษาที่สูงกว่ากลุ่มอายุน้อย แม้แนวโน้มที่คาดการณ์จะไม่ใช่ในอนาคตอันใกล้นี้ แต่หากคนในชุมชนไม่ตระหนัก และไม่มีหน่วยงานใดเข้าไปดูแลช่วยเหลือ ภาษาตากใบก็จะเข้าสู่ภาวะวิกฤติดังกล่าวได้อย่างแน่นอน

ในการศึกษาสถานการณ์การใช้ภาษา โดยเฉพาะในสถานการณ์จริงนั้น พฤติกรรมการเลือกใช้ภาษาของผู้พูดจะขึ้นอยู่กับตัวแปรหลายประการ เช่น สถานการณ์การใช้ภาษา คู่สนทนา หรือหัวข้อในการสนทนาสำหรับผลการศึกษการเลือกใช้ภาษาของประชากรในอำเภอตากใบพบว่า วัยสูงอายุและวัยกลางคนจะเลือกใช้ภาษาตากใบแทบจะทุกสถานการณ์และคู่สนทนา ยกเว้นเพียงการสนทนาในแวดวงการติดต่อราชการเท่านั้นที่จะเลือกใช้ภาษาไทยกลาง ในขณะที่คนวัยหนุ่มสาวจะเลือกใช้ภาษาตากใบเฉพาะในบ้าน ในครอบครัว ในหมู่บ้าน กับเพื่อนบ้าน และแวดวงศาสนา กับพระภิกษุสงฆ์เท่านั้น นอกนั้นจะเลือกใช้ภาษาไทยกลางเป็นหลักกับแวดวงอื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Wardhaugh (1986: p.86) ที่อธิบายว่า การเลือกใช้ภาษาของผู้พูดในบางครั้งก็จำเป็นต้องเลือกภาษาให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ เช่น ในบ้านอาจใช้ภาษาหนึ่ง และอาจใช้ภาษาหนึ่งเมื่ออยู่ในหมู่บ้าน และเปลี่ยนไปตามวัตถุประสงค์ที่ใช้ก็ได้

นอกจากนี้การลงพื้นที่จริงเพื่อสังเกตอย่างมีส่วนร่วมทำให้ผู้วิจัยเห็นการเลือกใช้ภาษาและสลับภาษาเกิดขึ้นในการใช้ภาษาของคนวัยหนุ่มสาว โดยพบว่า คนวัยหนุ่มสาวแม้ส่วนใหญ่จะเลือกใช้ภาษาตากใบในการสนทนา แต่ก็จะมีการใช้ภาษาไทยกลางสลับกับการใช้ภาษาตากใบบ้าง เช่น ในที่ทำงานหรือในโรงเรียน ลักษณะเช่นนี้ Blom & Gumperz (1972: pp.408-409) อธิบายไว้ว่า การสลับภาษาจากภาษาหนึ่งไปเป็นอีกภาษาหนึ่งตามเรื่องที่พูด แต่ทั้งนี้สถานการณ์การใช้ภาษายังคงเดิม ซึ่งในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยไม่พบการสลับภาษาตามหัวข้อการสนทนา ผลการศึกษาจึงแสดงให้เห็นว่า หัวข้อการสนทนาไม่ได้เป็นตัวแปรที่ทำให้เกิดการเลือกใช้ภาษาแตกต่างกัน แต่การเลือกใช้ภาษาจะขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในการใช้ภาษาและคู่สนทนาเป็นสำคัญ และสถานการณ์ยังเป็นตัวกำหนดหัวข้อของเรื่องที่พูดอีกด้วย เช่น การสนทนากับอาจารย์ จะเป็นสถานการณ์ที่เป็นทางการ อยู่ในสถานศึกษา หัวข้อเรื่องที่พูดจึงเป็นเกี่ยวกับการศึกษา การเรียนการสอน ภาษาที่ใช้จึงเป็นภาษาไทยกลาง ในขณะที่การสนทนากับบุคคลในครอบครัวมักจะเกิดขึ้นในสถานการณ์ที่ไม่เป็นทางการ เป็นสถานการณ์การใช้ภาษาในบ้าน หรือเพื่อนบ้าน หัวข้อเรื่องจึงเป็นเรื่องทั่วไป จึงเลือกใช้ภาษาตากใบในการสนทนา

6.2.2 ภาษาตากใบกับการเลือกใช้ภาษา (language choice) และการสลับภาษา (code-switching)

ในการศึกษาสถานการณ์การใช้ภาษา โดยเฉพาะในสถานการณ์จริงนั้น พฤติกรรมการเลือกใช้ภาษาของผู้พูดจะขึ้นอยู่กับตัวแปรหลายประการ เช่น สถานการณ์การใช้ภาษา คู่สนทนา หรือหัวข้อในการสนทนา สำหรับผลการศึกษาการเลือกใช้ภาษาของประชากรในอำเภอตากใบพบว่า วัยสูงอายุและวัยกลางคนจะเลือกใช้ภาษาตากใบแทบจะทุกสถานการณ์และคู่สนทนา ยกเว้นเพียงการสนทนาในสถานที่ราชการเท่านั้นที่จะเลือกใช้ภาษาไทยกลาง ในขณะที่คนวัยหนุ่มสาวจะเลือกใช้ภาษาตากใบเฉพาะในบ้าน ในครอบครัว ในหมู่บ้าน กับเพื่อนบ้าน และในวัดเท่านั้น นอกนั้นจะเลือกใช้ภาษาไทยกลางเป็นหลักกับสถานการณ์อื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Wardhaugh (1986: p.86) ที่อธิบายว่า การเลือกใช้ภาษาของผู้พูดในบางครั้งก็จำเป็นต้องเลือกภาษาให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ เช่น ในบ้านอาจใช้ภาษาหนึ่ง และอาจใช้ภาษาหนึ่งเมื่ออยู่ในหมู่บ้าน และเปลี่ยนไปตามวัตถุประสงค์ที่ใช้ก็ได้

นอกจากนี้การลงพื้นที่จริงเพื่อสังเกตอย่างมีส่วนร่วมทำให้ผู้วิจัยเห็นการเลือกใช้ภาษา (language choice) และสลับภาษา (code-switching) เกิดขึ้นในการใช้ภาษาของคนวัยหนุ่มสาว โดยพบว่า คนวัยหนุ่มสาวแม้ส่วนใหญ่จะเลือกใช้ภาษาตากใบในการสนทนา แต่ก็จะมีการใช้ภาษาไทยกลาง ภาษาไทยถิ่นใต้ สลับกับการใช้ภาษาตากใบบ้าง เช่น ในที่ทำงานหรือในโรงเรียน ลักษณะเช่นนี้ Blom & Gumperz (1972: pp.408-409) อธิบายไว้ว่า การสลับภาษาจากภาษาหนึ่งไปเป็นอีกภาษาหนึ่งตามเรื่องที่พูด แต่ทั้งนี้สถานการณ์การใช้ภาษายังคงเดิม ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยไม่พบการสลับภาษาตามหัวข้อการสนทนา แต่ตัวแปรของผู้ที่พูดด้วยว่ามีความรู้ภาษาอะไรในการสื่อสาร ผู้พูดจะเลือกใช้ภาษาให้สอดคล้องกับคู่สนทนาของตน ผลการศึกษาจึงแสดงให้เห็นว่า หัวข้อการสนทนาไม่ได้เป็นตัวแปรที่ทำให้เกิดการเลือกใช้ภาษาแตกต่างกัน แต่การเลือกใช้ภาษาจะขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในการใช้ภาษาและคู่สนทนาเป็นสำคัญ และสถานการณ์ยังเป็นตัวกำหนดหัวข้อของเรื่องที่พูดอีกด้วย เช่น การสนทนากับอาจารย์ จะเป็นสถานการณ์ที่เป็นทางการ อยู่ในสถานศึกษา หัวข้อเรื่องที่พูดจึงเป็นเกี่ยวกับการศึกษา การเรียนการสอน ภาษาที่ใช้จึงเป็นภาษาไทยกลาง ในขณะที่การสนทนากับบุคคลในครอบครัวมักเกิดขึ้นในสถานการณ์ที่ไม่เป็นทางการ เป็นสถานการณ์การใช้ภาษาในบ้าน หรือเพื่อนบ้าน หัวข้อเรื่องจึงเป็นเรื่องทั่วไป จึงเลือกใช้ภาษาตากใบในการสนทนา

6.2.3 ทศนคติต่อภาษาตากใบของผู้พูดภาษาตากใบ ในอำเภอตากใบ

ผู้วิจัยพบว่า ทศนคติต่อภาษาตากใบของผู้พูดภาษาตากใบ ในอำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส มีทศนคติในเชิงบวกต่อภาษาตากใบในทุกกลุ่มอายุ อีกทั้งทศนคติต่อภาษาไทยกลาง ก็เป็นบวกเช่นกัน ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามที่มีข้อความเกี่ยวกับทศนคติทั้งต่อภาษาตากใบและภาษาไทยกลางหรือภาษาไทยมาตรฐาน ซึ่งประยุกต์มาจากแบบสอบถามที่ยุทธกะ โทมิโอะกะ (2552) ใช้ศึกษาทศนคติต่อภาษาไทยอีสาน ผลการศึกษาที่ผู้วิจัยพบนั้นสอดคล้องกับงานวิจัยของยุทธกะ โทมิโอะกะ ซึ่งพบว่า คนไทยอีสานมักจะเชื่อมโยงว่าภาษาไทยถิ่นอีสานเหมาะสมกับสถานการณ์ที่ไม่เป็นทางการ และภาษาไทยมาตรฐานเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เป็นทางการ และยังพบว่าทุกกลุ่มอายุมีทศนคติทางบวก สำหรับงานวิจัยของยุทธกะ โทมิโอะกะนั้นเป็นงานวิจัยที่เก็บข้อมูลจากแบบสอบถามเท่านั้น ซึ่งอย่างที่เสนอไว้ในบทที่ 3 แล้วว่า ผู้วิจัยนอกจากได้เก็บข้อมูลจากแบบสอบถามแล้ว ยังได้เก็บข้อมูลจากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในสถานการณ์จริงเมื่อลงพื้นที่ที่พบประเด็นที่น่าสนใจคือ แม้ทั้ง 3 กลุ่มอายุจะทศนคติต่อภาษาตากใบเป็นไปในเชิงบวก แต่เมื่อพิจารณาประเด็นคำถามในข้อความรู้สึกห่างเหินระหว่างผู้พูดและผู้ฟังกลับพบว่า วัยหนุ่มสาวจะรู้สึกอายและไม่สบายใจเมื่อมีคนได้ยินว่าใช้ภาษาตากใบ แม้จะไม่มากก็ตาม และเมื่อนำประเด็นนี้มาพิจารณาร่วมกับการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมพบว่าส่งผลต่อการเลือกใช้ภาษาด้วยเช่นกัน ตัวอย่างเช่น ในสถานการณ์การใช้ภาษาในสถานศึกษา เห็นชัดว่า คนในวัยหนุ่มสาวจะใช้ภาษาไทยกลางในการสนทนากับอาจารย์ ส่วนสถานการณ์การใช้ภาษาในที่ทำงานก็จะเลือกใช้ภาษาไทยกลางกับผู้บังคับบัญชา ลักษณะเช่นนี้แสดงให้เห็นถึงทศนคติที่ดี และยอมรับจากการเลือกใช้ภาษาว่าภาษาไทยกลางมีศักดิ์ศรีมากกว่า ตรงกับที่อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2548: น.120) กล่าวถึงเรื่องทศนคติไว้ว่า ภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาประจำชาติไทย มีศักดิ์ศรี และเป็นที่ยอมรับว่าถูกต้อง และดีที่สุดของคนไทย ประเด็นนี้ทศนคติที่แสดงออกในลักษณะนี้จึงไม่อาจหลีกเลี่ยงเรื่องการเปลี่ยนไปของภาษาตากใบที่จะเกิดขึ้นในอนาคตไม่ได้ เพราะมีแนวโน้มอย่างยิ่งที่คนไทยส่วนใหญ่ โดยเฉพาะเด็กรุ่นใหม่ แม้จะมีทศนคติที่ดีต่อภาษาของตน แต่ก็เลือกใช้ภาษาไทยกลางเพราะเห็นว่า มีศักดิ์ศรี และเป็นที่ยอมรับมากกว่าในสังคม

6.2.4 การดำรงอยู่ของภาษาตากใบในอำเภอตากใบ กับสถานการณ์ความไม่สงบใน

จังหวัดชายแดนใต้ ภาษาตากใบในฐานะเครื่องมือแสดงอัตลักษณ์ของชุมชนภาษาตากใบ

จากการศึกษาเรื่องสถานการณ์การใช้ภาษาตากใบและทศนคติต่อภาษาตากใบ นั้น พบว่าบทบาทของภาษาตากใบ มิได้จำกัดเพียงภาษาแม่ที่ผู้พูดภาษาตากใบในพื้นที่ใช้สื่อสารกัน ในชุมชนเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือแสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มคน เพื่อสื่อให้คนที่พูดภาษาตากใบ

เดียวกันว่ามีความเป็นหนึ่งเดียว มีความเป็นพวกเดียวกัน และเมื่อใช้ภาษาตากใบกับคนนอกชุมชน ก็เป็นการแสดงให้เห็นตัวตนของคนพูดภาษาตากใบ เป็นการสื่อให้เข้าใจว่าภาษาตากใบมีเอกลักษณ์ มีความหมายต่อผู้ใช้ภาษาตากใบ

นอกจากนี้ ภาษาตากใบยังสัมพันธ์กับการนับถือพุทธศาสนา ดังนั้นเมื่อพื้นที่แวดล้อมด้วยผู้ใช้ภาษามลายูซึ่งสัมพันธ์กับการนับถือศาสนาอิสลาม ผู้ใช้ภาษาตากใบในตำบลพร่อน และในพื้นที่อื่นๆ ของภาษาตากใบก็เป็นการแสดงให้เห็นอัตลักษณ์ของความเป็นไทยพุทธในเวลาเดียวกันด้วย ขณะเดียวกันหน่วยงานภาครัฐและกลุ่มคนในชุมชนภาษาตากใบก็มีความพยายามในการรณรงค์การใช้ภาษาตากใบให้มีสถานะเป็นภาษาของชุมชน เป็นเครื่องมือทางวัฒนธรรมให้แก่ชุมชนตากใบ

การสร้างกิจกรรมเพื่อรณรงค์และยกย่องภาษาตากใบหรือภาษาเจ๊ะเหเช่นนี้ ทางหนึ่งก็อาจเป็นเรื่องดีที่ทำให้ภาษาท้องถิ่นได้รับการยกสถานะให้เป็นภาษาที่มีความสำคัญต่อการแสดงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ทำให้คนในชุมชนแต่ละรุ่นอายุได้เข้าใจบทบาทภาษาของชุมชนตนเอง แต่ในอีกแง่หนึ่ง ผู้วิจัยกลับสังเกตพบว่าการดำเนินกิจกรรมส่วนใหญ่จะเป็นคนวัยผู้สูงอายุ การเข้าร่วมกิจกรรมของคนวัยหนุ่มสาวยังมีอยู่น้อย จึงน่าจะเป็นไปได้ว่ากิจกรรมที่รณรงค์แบบเงื่อนไขจากภายนอกชุมชน อาจจะไม่เอื้อให้เกิดการธำรงรักษาภาษาตากใบได้อย่างมั่นคง

อย่างไรก็ตาม จากผลการวิเคราะห์เรื่องภาวะการเปลี่ยนภาษา สามารถแสดงนัยให้เห็นว่า ภาษาตากใบจะยังไม่สูญหายไปในอนาคตอันใกล้ เช่นเดียวกับผลของงานวิจัยในภาษาอื่นๆ ที่ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าและประมวลมา (สมทรง บุรุษพัฒน์ และคณะ, 2554: พิชรา อัมพวานนท์, 2551: ยูทาเกะ โทมิโอกะ, 2552: สราวุฒิ ไกรเสน, 2552: Ji Hongli, 2005: Natthida Chakshuraksha, 2003) การเปลี่ยนภาษาในสถานการณ์การใช้ภาษาของคนตากใบเป็นเพียงการปรับตัวเพื่อให้เข้ากับสภาวะการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ภาษาตากใบยังคงเป็นภาษาหลักของคนทุกวัย ในชุมชนตำบลพร่อน แม้จะเริ่มมีภาษาไทยกลางมาใช้บ้างในบางครอบครัว แต่ผู้วิจัยก็ยังมองว่าเป็นสาเหตุมาจากข้อจำกัดเฉพาะบุคคลและเฉพาะสถานการณ์มากกว่า และแม้ว่าคนในวัยหนุ่มสาวจะเลือกใช้ภาษาไทยกลางในบางสถานการณ์มากกว่าคนในวัยอื่นๆ แต่ในภาพรวมแล้ว การที่คนในวัยหนุ่มสาวเลือกใช้ภาษาตากใบกับเพื่อนสนิทและกับเพื่อนในหมู่บ้านของตนในทุกสถานการณ์ก็ชี้ให้เห็นถึงทัศนคติว่าภาษาตากใบเป็นภาษาที่แสดงความใกล้ชิด แสดงความเป็นกันเอง และตีความให้เห็นได้ว่าการใช้ภาษาตากใบเป็นเครื่องมือที่แสดงอัตลักษณ์ทางสังคมของผู้พูดภาษาตากใบได้

การที่คนทุกกลุ่มอายุมีทัศนคติเชิงบวกต่อภาษาตากใบตามที่ปรากฏจากผลการวิจัย ผู้วิจัยเห็นว่าย่อมแสดงให้เห็นว่าผู้พูดภาษาตากใบยังเห็นว่าภาษาตากใบมีบทบาททาง

สังคมและบทบาททางการสื่อสารอยู่มาก ผู้พูดช่วงวัยหนุ่มสาวเป็นผู้ใช้ภาษาที่มีบทบาทสำคัญ ทั้งในแง่เป็นผู้ธำรงรักษาและเป็นผู้ที่พัฒนาภาษาตากใบ เพราะคนรุ่นนี้ยังใช้ภาษาตากใบอยู่ เพียงแต่ผู้พูดวัยหนุ่มสาวมีการปฏิสัมพันธ์กับคนนอกชุมชน มีความรู้ภาษาหลายภาษา จึงมีการตระหนักถึงการสลับภาษามากกว่าผู้พูดรุ่นอายุอื่น มีการยืมคำศัพท์จากภาษาอื่นมาสื่อสารในภาษาตากใบ ลักษณะเช่นนี้ จึงอาจตีความได้ว่าภาษาตากใบกำลังอยู่ในช่วงปรับตัว โดยที่การปรับเปลี่ยนนั้นแปรไปตามสถานการณ์การใช้ภาษา วิถีปฏิบัติทางสังคมที่เปลี่ยนไป จึงมีการยืมคำศัพท์จากภาษาไทยถิ่นอื่นมาใช้สื่อสารกับคนที่พูดภาษาตากใบในชุมชนได้เพื่อให้การสื่อสารนั้นดำเนินต่อไปได้

จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมการใช้ภาษาในสถานการณ์จริง ผู้วิจัยพบว่าภาษาตากใบมีบทบาทในการแสดงความเป็นชุมชนของคนพูดภาษาตากใบ นอกเหนือจากภาษาตากใบจะเป็นเครื่องมือสื่อสารความคิดความเข้าใจ แต่ยังเป็นเครื่องมือในการแยกความต่างระหว่างคนนอก (outsider) กับ คนใน (insider) ทำให้ผู้พูดภาษาตากใบตระหนักว่าควรพูดภาษาตากใบหรือไม่กับคู่สนทนาของตน ถ้ารู้ว่าคุณสนทนารู้ภาษาตากใบ ก็จะนับว่าเป็นคนในชุมชนเดียวกัน คือ ชุมชนคนใช้ภาษาตากใบ ไม่ว่าจะอยู่ในพื้นที่เดียวกันหรือไม่ก็ตาม แต่ถ้าคู่สนทนาไม่ได้ใช้ภาษาตากใบในการสื่อสาร ผู้พูดภาษาตากใบก็จะเลือกที่จะใช้ภาษาอื่นเป็นภาษากลาง (lingua franca) จากการเก็บข้อมูลเชิงชาติพันธุ์วรรณา พบว่าภาษาไทยมาตรฐานหรือภาษาไทยกลางใช้เป็นภาษากลางเมื่อสนทนากับผู้พูดภาษามลายูหรือสนทนากับผู้พูดภาษาไทยถิ่นอื่น

ในประเด็นเดียวกันนี้ ผู้วิจัยก็พบว่าสถานะของการเป็นภาษากลาง (lingua franca) นั้นก็ได้จำกัดเพียงภาษาไทยกลางเท่านั้น ในบางกรณี เมื่อพิจารณาที่แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ ก็พบว่า ผู้พูดภาษาตากใบก็ต้องการจะเรียนรู้ภาษามลายู เพื่อที่จะใช้ภาษามลายูกับเพื่อนที่พูดภาษามลายูด้วย และผู้ที่พูดภาษามลายูใช้ภาษาไทยกลางในการสื่อสารกับคู่สนทนาในพื้นที่ตากใบ ก็เพราะต้องการจะปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมวัยเดียวกันได้ ดังนั้น สถานะของภาษาไทยกลางหรือภาษาไทยมาตรฐานที่ปรากฏในพื้นที่ชายแดนใต้ หรือในกรณีนี้คือชุมชนภาษาตากใบ ก็ได้หมายความว่า ภาษาไทยกลางจะเป็นภาษาที่มีอำนาจหรือมีศักดิ์ศรี ทำให้คนในชุมชนต้องเลือกใช้เสมอไป เพียงแต่มีสถานะเป็นเพียงรหัสภาษาหนึ่งที่คนในชุมชนหลายภาษาเลือกใช้เพื่อสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นเท่านั้นเอง

ในสภาวะการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ นั้น โดยส่วนใหญ่แล้วมาตรการในการดำเนินการเพื่อความสงบเรียบร้อยมักใช้มาตรการทางทหารและการเมือง การปกครองด้วยเหตุผลของความมั่นคงของประเทศ แต่ผลจากการศึกษาสถานการณ์ทางภาษาและทัศนคติต่อภาษาตากใบแล้ว สื่อให้เห็นว่า คนในเขตพื้นที่ตากใบที่อยู่ในสามจังหวัดชายแดนใต้ ไม่ว่า

จะเป็นผู้พูดภาษาอะไร ภาษาตากใบ ภาษามลายู ภาษาไทยถิ่นใต้ หรือภาษาไทยกลาง ผู้ที่อยู่ในพื้นที่มีความสัมพันธ์ทางชุมชนระหว่างกัน สามารถอยู่ร่วมกันในชุมชน มีความประนีประนอมที่จะเลือกใช้ภาษาให้สอดคล้องกับผู้ที่พูดด้วยเพื่อสร้างสัมพันธ์อันดีมิตร การเลือกใช้ภาษากลางโดยที่ไม่ได้ยึดที่ศักดิ์ศรี หรืออุดมการณ์ทางศาสนาหรืออำนาจทางการเมือง ก็เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าในความเป็นจริงแล้ว คนเราย่อมต้องการปฏิสัมพันธ์และสื่อสารระหว่างกัน และต้องการชีวิตที่สงบสันติมีความเป็นมิตร ภาษาสามารถเป็นเครื่องมือสร้างความสมานฉันท์ในสังคมได้

6.3 ข้อเสนอแนะ

1. เนื่องจากงานวิจัยนี้กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์เฉพาะภาษาตากใบที่ใช้พูดกันในตำบลพร่อน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส เท่านั้น แต่ดังที่กล่าวไว้ในบทที่ 1 ว่า ภาษาตากใบยังคงมีใช้สื่อสารกันอยู่ในกลุ่มคนมาเลเซียเชื้อสายไทย ในเขตตำบลตุมปัตของรัฐบาลันตัน ประเทศมาเลเซีย และมีชื่อเรียกภาษาต่างไปว่าภาษาไทยสำเนียงตุมปัต หรือภาษาไทยตุมปัต จึงควรมีการศึกษาเปรียบเทียบสถานการณ์และทัศนคติการใช้ภาษาไทยตากใบและภาษาไทยตุมปัตว่าแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

2. ภาษาตากใบมีลักษณะเด่นด้านสำเนียงเสียงพูด และคำศัพท์ที่มีความเก่าแก่ น่าสนใจ และมีนักภาษาศาสตร์หลายท่านศึกษาวิจัยไว้แต่ก้นานมาแล้ว จึงควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการแปรของเสียงและคำศัพท์ภาษาตากใบเพื่อหาการแปรเปลี่ยนไปทางด้านเสียงและคำศัพท์ภาษาตากใบว่าเปลี่ยนไปมากน้อยแค่ไหน อย่างไร

รายการอ้างอิง

หนังสือและบทความในหนังสือ

- พุทธชาติ โปธิบาล และธนานันท์ ตรงดี. (2540). *สถานะของภาษาตากใบในภาษาไทยถิ่น (1)*.
สำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- _____. (2541). *สถานะของภาษาตากใบในภาษาไทยถิ่น(2)*. สำนักวิจัยและพัฒนา.
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2553). *พจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์ประยุกต์)*. กรุงเทพฯ: บริษัท
รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- วิจิตร ศรีสุวิธานนท์. (2523). *หน่วยเสียงภาษาตากใบ*. ยะลา: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
วิทยาลัยครูยะลา.
- สมทรง บุรุษพัฒน์ และคณะ. (2554). *การใช้ภาษาและทัศนคติต่อภาษาและการท่องเที่ยวเชิงชาติ
พันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย*. นครปฐม: สถาบันวิจัย
ภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ. (2551). *การศึกษาภาษาถิ่น: ภาษาตระกูลไท*. นครปฐม. โรงพิมพ์แห่ง
มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2548). *ภาษาศาสตร์ในสังคมไทย: ความหลากหลาย การเปลี่ยนแปลง
การพัฒนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2532). *คำจำกัดความในภาษาศาสตร์สังคม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- _____. (2550). *ภาษาศาสตร์สังคม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บทความวารสาร

- สุวิไล เปรมศรีรัตน์. (2549). *สถานการณ์ทางภาษาในสังคมไทยกับความหลากหลายทางชาติพันธุ์*.
วารสารภาษาและวัฒนธรรม ปีที่ 25 ฉบับที่ 2, มหาวิทยาลัยมหิดล. นครปฐม.
- _____. (2556). *ภาษาศาสตร์ประยุกต์เพื่อการพัฒนา: พื้นคน พื้นภาษา ในภาวะวิกฤต*.
วารสารภาษาและวัฒนธรรม ปีที่ 32 ฉบับที่ 2, มหาวิทยาลัยมหิดล. นครปฐม.

วิทยานิพนธ์

- ฉันทส ทองช่วย. (2526). *ภาษาไทยที่ใช้ในปัจจุบันในรัฐกลันตัน ไทรบุรีและปะลิส*. วิทยานิพนธ์
อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิชนันท์ ฮ่องขุน. (2554). *ศัพทานุกรมภาษาไทยถิ่นตากใบ*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- พัชรา อัมพวานนท์. (2551). *การดำรงและการเปลี่ยนภาษาในชุมชนมอญ กรณีศึกษาชุมชน
บางขันหมาก ตำบลบางขันหมาก อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี*. วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ยูทากะ โทมิโอกะ. (2552). *ทัศนคติต่อภาษาและการเลือกภาษาของคนไทยอีสานที่มีอายุต่างกัน*.
วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- วิจิตร ศรีสุริทานนท์. (2528). *การจำแนกภาษาโดยใช้ศัพท์เป็นเกณฑ์: ภาษาไทกลุ่มตากใบ*.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาและภาษาศาสตร์เอเชียอาคเนย์
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สรารุณี ไกรเสม. (2552). *การดำรงและการเปลี่ยนภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์อุรักละไว้อยู่ในตำบลรัชฎา
อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์
ประยุกต์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Books

- Baker, C. (1992). *Attitudes and Language*. Philadelphia: Multilingual Matters.
- Blom, J. and Gumperz, J. (1972). "Social Meaning in Linguistic Structure: Code-Switching in Norway." In: John Gumperz and Dell Hymes (eds.): *Direction in Sociolinguistics: The Ethnography of Communication*, (pp.407-434). New York: Holt, Rinehart, and Winston.
- Brown, J. Marvin. (1985). "From Ancient Thai to Modern Dialects" in *From Ancient Thai to Modern Dialects and Other Writings on Historical Thai Linguistics*. Bangkok: White Lotus Co., Ltd.

- Crystal, D. (1992). *An Encyclopedic Dictionary of Language and Languages*. Oxford: Blackwell Publisher.
- _____. (1987). *The Cambridge Encyclopedia of Language: Multilingualism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- _____. (2000). *Language Death*. UK. Cambridge University Press.
- Fasold, R. (1993). *The Sociolinguistics of Society*. Oxford: Blackwell.
- Fishman, J. (1972). *The Sociology of language*. Rowley, Massachusetts: Newbury House Publishers.
- _____. (1991). *Reversing Language Shift*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Holmes, J. (1993). *Language Maintenance and Shift in Three New Zealand Speech Communities*. Victoria University of Wellington.
- _____. (2001). *An Introduction to Sociolinguistics*. Longman.
- Smalley, W. A. (1994). *Linguistic diversity and national unity: language ecology in Thailand*. Chicago: University of Chicago Press.
- Wardhaugh, R. (1986). *An Introduction to Sociolinguistics*. Oxford: Basil Blackwell.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. Third edition. New York: Harper and Row Publication.

Articles

- Edwards, J. (1997). Language minorities and language maintenance. In W. Grabe(Ed.), *Annual Review of Applied Linguistics*. (pp.38-40). New York: University Press.
- Fishman, J. (1992). Conference summary. In W. Fase, K. Jaspaert & S. Kroon. (Eds), *Maintainance and loss of minority language* (pp.395-403). Amsterdam: Philadelphia: John Benjamins Publishing.
- Giles, H., Bourhis, R. Y., & Taylor, D. M. (1977). Toward a theory of language in ethnic group Relations. In H. Giles (Ed.), *Language, Ethnicity, and intergroup relations*. (pp. 307-348). London: Academic Press.

- Krauss, M. (1992). *The World's Language in Crisis*. *Language*, 68 (1), 4-10.
- Miller, C. P. (2000). Modifying language beliefs: A role for mother tongue advocates. In K. Gloria & M. Paul Lewis (Eds), *Assessing ethnolinguistic vitality: theory and practice*. Selected papers from the third International Language Assessment Conference. Texas: Summer Institute of Linguistics.

Theses

- Boehm, K. (1997). *Language use and language maintenance among the Tharu of the Indo-Nepal Tarai*. M.A. thesis, University of Texas at Arlington.
- Chakshuraksha, N. (2003). *Language Maintenance and Shift in A Displaced Tai Language: A Case Study of Black Tai At Nongkhe Village, Thailand*. Ph.D.Dissertation, Mahidol University.
- Chanmekha, S. (2003). *The Hidden Language: A Case Study of Kasong Language Attitudes, Uses and Abilities in Three Villages in Trat Province, Thailand*. Master of Arts Thesis in Linguistics, Mahidol University.
- Ji Hongli. (2005). *A study of language use and language attitudes among Bisu speakers in china And Thailand*. M.A. Thesis, Payap University.
- Kitprasert, C. (1985). *A Tonal Comparison of Tai Dialects: Tak Bai Group*. M.A.Thesis, Mahidol University.
- Rakpact, D. (2010). *A Study of The Language Situation and Lao Isan Lexical Shift in Roi Et Province*. Ph.D.Dissertation, Mahidol University.
- Suwanawat, M. (2003). *Language Use and Language Attitude of Plang Ethnic Group in Ban Huay Nam Khun, Chiang-Rai Province*. Master of Arts Thesis in Linguistics, Mahidol University.
- Tuwakham, M. (2005). *Language vitality and language attitudes among the Yong people in Lamphun province: A sociolinguistic study*. M.A. Thesis, Payap University.

Electronic Media

Landweer, M. L. (2003). *Indicators of Ethnolinguistic Vitality (online)*. Retrieved November 17, 2014, from <http://www.01.sil.org/sociolx/ndg-lg-indicators.html>.

<http://www.amphoe.com/view.php?file=map1148616007&path=picture/24> สืบค้นเมื่อ 14 ธันวาคม 2557

UNESCO, 2003 Language Vitality and Endangerment, Document adopted by the International Expert Meeting on UNESCO Programme Safeguarding of Endangered Languages, Paris, 10-12 March 2003

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสอบถามสถานการณ์และทัศนคติการใช้ภาษาตากใบ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัว

1. อายุ ☐ 18-30 ปี ☐ 35-50 ปี ☐ 55 ปีขึ้นไป
2. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
3. ระดับการศึกษา ☐ ประถมศึกษา ☐ มัธยมศึกษา/ปวช.
☐ ปริญญาตรี/ปวส. ☐ สูงกว่าปริญญาตรี
4. อาชีพ ☐ รับจ้าง ☐ ค้าขาย
☐ รับราชการ ☐ ทำงานส่วนตัว
☐ นักเรียน/นักศึกษา ☐ ทำสวน/ทำไร่/ทำนา
5. ภูมิลำเนา (บ้านเกิด) ตำบล
อำเภอ
จังหวัด
6. ข้อมูลเกี่ยวกับบิดาและมารดา
บิดา ภูมิลำเนา (บ้านเกิด) จังหวัด
มารดา ภูมิลำเนา (บ้านเกิด) จังหวัด
7. ภาษาแรกที่คุณพูด คือ
☐ ภาษาไทยกลาง ☐ ภาษาไทยใต้
☐ ภาษาตากใบ ☐ ภาษามลายู
☐ อื่นๆ
8. ท่านใช้ภาษาใดในชีวิตประจำวันมากที่สุด
☐ ภาษาไทยกลาง ☐ ภาษาไทยใต้
☐ ภาษาตากใบ ☐ ภาษามลายู
☐ อื่นๆ
9. ท่านใช้ภาษาใดในชีวิตประจำวันมารองลงมา
☐ ภาษาไทยกลาง ☐ ภาษาไทยใต้
☐ ภาษาตากใบ ☐ ภาษามลายู
☐ อื่นๆ

ส่วนที่ 2 ความสามารถในการใช้ภาษา

กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับภาษาที่ท่านใช้

1. คุณสามารถพูดได้กี่ภาษา พูดได้ ภาษา คือ

- ☐ ภาษาไทยกลาง ☐ ภาษาไทยใต้
☐ ภาษาตากใบ ☐ ภาษามลายู
☐ อื่นๆ

2. ความสามารถในการฟัง ฟังเข้าใจ ภาษา คือ

- ☐ ภาษาไทยกลาง ☐ ภาษาไทยใต้
☐ ภาษาตากใบ ☐ ภาษามลายู
☐ อื่นๆ

ประเมินความสามารถในการใช้ภาษาตากใบในสถานการณ์ต่างๆ ดังนี้

		1	2
		ได้	ไม่ได้
1	ถ้ามีคนอยากรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวคุณ เช่น พระอาทิตย์ มะละกอ ร่ม กางเกงในภาษาตากใบเรียกอย่างไร คุณสามารถบอกเขาได้หรือไม่		
2	ถ้ามีคนตากใบพูดกล่าวคำหยาบคายเป็นภาษาตากใบ คุณสามารถเข้าใจ และได้ตอบกลับเป็นภาษาตากใบได้หรือไม่		
3	ถ้ามีคนพูดภาษาตากใบมาถามทางไปสถานีตำรวจกับคุณ คุณสามารถเข้าใจและบอกทางไปสถานีตำรวจให้กับเขาเป็นภาษาตากใบได้หรือไม่		
4	สมมติว่าคนในบ้านคุณไม่สบาย คุณจำเป็นต้องพาเขาไปหาหมอ หากหมอพูดภาษาตากใบในการอธิบายวิธีกินยา คุณสามารถเข้าใจสิ่งที่หมอบอกได้หรือไม่		
5	คุณสามารถอธิบายวิธีกินยาและคำแนะนำเกี่ยวกับการดูแลตัวเอง เช่น ดื่มน้ำเยอะๆ กินยาตรงเวลา ให้กับเพื่อนบ้านที่ไม่สบาย เป็นไข้ ตัวร้อน ด้วยภาษาตากใบได้หรือไม่		
6	คุณสามารถบอกรายละเอียดเกี่ยวกับสมาชิกในครอบครัวของคุณ เช่น รูปพรรณสัณฐาน หน้าที่การงาน เป็นภาษาตากใบได้หรือไม่		
7	คุณสามารถบอกเล่าเกี่ยวกับบ้านของคุณว่าอยู่ที่ไหน พ่อแม่ของคุณเป็นใคร ด้วยภาษาตากใบ ได้หรือไม่		
8	คุณสามารถเล่าประวัติของคุณและความใฝ่ฝันในอนาคตเป็นภาษาตากใบได้หรือไม่		
9	คุณคิดว่า คุณสามารถพูดภาษาตากใบได้ดี (คล่องแคล่ว)		
10	คุณคิดว่า คุณสามารถพูดภาษาตากใบได้ดี ไม่แพ้ชาวตากใบรุ่นเก่าๆ หรือไม่		

ส่วนที่ 3 ทักษะติดต่อภาษา

ก. ท่านมีความเห็นอย่างไรต่อภาษาตากใบ และภาษาไทยมาตรฐาน ในเรื่องข้างล่างนี้

ข. กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง

5. เห็นด้วยอย่างยิ่ง

4. ค่อนข้างเห็นด้วย

3. ปานกลาง

2. ค่อนข้างไม่เห็นด้วย

1. ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

		ภาษาตากใบ					ภาษาไทยมาตรฐาน				
		5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
1	เป็นภาษาที่ เกียรติ มีศักดิ์ศรี										
2	เป็นภาษาที่ เรียบง่าย										
3	เป็นภาษาที่ ไม่ควรใช้ที่โรงเรียน						ไม่ต้องกรอก				
4	เป็นภาษาที่ มีความสำคัญ										
5	เป็นภาษาที่ แสดงอารมณ์ได้ชัดเจน										
6	เป็นภาษาที่ ควรจะสอนที่โรงเรียน						ไม่ต้องกรอก				
7	เป็นภาษาที่ ทำให้เกิดความรู้สึกห่างเหินระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง										
8	เป็นภาษาที่ ท่านชอบ										
9	เป็นภาษาที่ ไพเราะ										
10	เป็นภาษาที่ ใช้สื่อสารได้ตรงประเด็น										
11	เป็นภาษาที่ ล้าสมัย										
12	เป็นภาษาที่ แสดงความเป็นกันเอง										
13	เป็นภาษาที่ มีคำและสำนวนหลากหลาย										
14	เป็นภาษาที่ ทันสมัย										
15	เป็นภาษาที่ ซับซ้อน										
16	เป็นภาษาที่ ทำให้ท่านรู้สึกอาย หรือ ไม่สบายใจ เมื่อมีคน ได้ยินท่านพูด						ไม่ต้องกรอก				
17	เป็นภาษาที่ ไม่ไพเราะ										
18	เป็นภาษาที่ ท่านอยากถ่ายทอดให้กับลูกหลาน										
19	เป็นภาษาที่ มีความจำเป็นต่อชีวิตประจำวัน										
20	เป็นภาษาที่ มีประโยชน์ในชีวิตประจำวันของท่าน										

ส่วนที่ 4 การเลือกใช้ภาษา

จงเลือกภาษาที่ท่านใช้มากที่สุดในสถานการณ์ดังต่อไปนี้ (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ) และกรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องว่าง

ภาษาไทย กลาง	ภาษา ตากใบ	ภาษาไทย ถิ่นใต้	ภาษา มลายู	ภาษาอื่นๆ ระบุ
-----------------	---------------	--------------------	---------------	-------------------

เมื่ออยู่บ้าน

1	พูดกับพ่อ	3.4	91.2	2.3	0.8	2.3
2	พูดกับแม่	3.1	91.2	2.3	0.8	2.5
3	พูดกับลูก (หากท่านไม่มีลูก กรุณาสมมติว่า หากท่านมีลูก ท่านจะพูดภาษาใดกับลูก)	9.2	76.0	2.3	1.1	11.5

เมื่ออยู่ในหมู่บ้าน หรือละแวกบ้านของท่าน

4	พูดกับเพื่อนสนิทเรื่องวางแผนเที่ยวกัน	6.5	80.5	1.9	0.8	10.4
5	พูดกับเพื่อนบ้านเรื่องเทศกาลที่จะจัดกัน	7.3	80.2	1.9	0.4	10.4

เมื่ออยู่ที่โรงเรียน (หากท่านเป็นนักเรียน)

6	พูดกับเพื่อนสนิทเรื่องแผนที่จะไปเที่ยว หลังเลิกเรียน	8.0	70.2	0.8	0.8	20.2
7	พูดกับเพื่อนสนิทเรื่องวิชาที่เรียน	11.5	65.6	-	0.8	22.2
8	พูดกับครูเรื่องปัญหาในวิชาเรียน	44.7	30.5	-	0.8	24.1

เมื่ออยู่ที่วัด

9	พูดกับพระสงฆ์	8.8	77.5	0.8	-	13.0
---	---------------	-----	------	-----	---	------

เมื่ออยู่ที่ทำงาน (หากท่านไม่ได้ทำงาน กรุณาสมมติว่า) ถ้าท่านทำงาน ท่านจะใช้ภาษาใด

10	พูดกับเพื่อนร่วมงานเรื่องแผนที่จะไปซื้อ ของหลังเลิกงาน	14.9	61.8	-	0.4	22.9
11	พูดกับเพื่อนร่วมงานเรื่องการจัดประชุม	24.0	49.6	-	0.8	25.6
12	พูดกับหัวหน้าเรื่องการจัดประชุม	46.6	26.3	-	0.8	26.3

เมื่ออยู่ที่โรงพยาบาล

13	พูดกับแพทย์	55.7	11.5	-	0.8	32.1
----	-------------	------	------	---	-----	------

เมื่ออยู่ที่อำเภอหรือเทศบาล

14	พูดกับเจ้าหน้าที่	55.0	10.3	-	0.4	34.4
----	-------------------	------	------	---	-----	------

ภาษาไทย กลาง	ภาษา ตากใบ	ภาษาไทย ถิ่นใต้	ภาษา มลายู	ภาษาอื่นๆ ระบุ
-----------------	---------------	--------------------	---------------	-------------------

เมื่ออยู่ที่ตลาด ร้านค้าในหมู่บ้าน ริมถนน

15	พูดกับแม่ค้าที่พูดภาษาตากใบได้ ซึ่งเขาได้ตอบการซื้อขายด้วยภาษาตากใบ	3.1	90.1	-	1.1	5.7
16	พูดกับแม่ค้าที่พูดภาษาไทยกลาง ซึ่งเขาได้ตอบการซื้อขายด้วยภาษาไทยกลาง	48.5	34.7	-	0.4	16.4

เมื่ออยู่ที่ต่างจังหวัด

17	พูดกับคนที่พูดภาษาตากใบได้ ซึ่งเขาพูดถามทางท่านไปยังสถานที่ต่างๆ	6.9	84.0	-	0.4	8.8
18	พูดกับคนที่พูดภาษาไทยมาตรฐาน ซึ่งเขาพูดถามทางท่านไปยังสถานที่ต่างๆ	55.7	27.5	-	0.4	16.4

จงเลือกภาษาที่ครอบครัวของท่านใช้มากที่สุด เมื่อพูดกับท่าน

19	พ่อ	5.3	87.8	2.3	0.8	3.8
20	แม่	5.0	87.8	2.3	1.1	3.8
21	ลูก (หากไม่มีให้เว้นไว้)	11.8	74.0	2.3	-	11.9

ถ้าท่านอนุญาตให้ผู้วิจัยสามารถติดต่อท่านได้ในกรณีต้องการขอสอบถามเพิ่มเติม กรุณากรอก

ชื่อ-สกุล ที่อยู่ และเบอร์โทรที่สามารถติดต่อท่านได้

ชื่อ-สกุล

ที่อยู่

เบอร์โทรศัพท์

การป้องกันข้อมูลส่วนบุคคลที่ได้รับ

ผู้วิจัยจะใช้ข้อมูลที่ได้รับเพื่อวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเท่านั้น จะไม่นำข้อมูลไปเพื่อวัตถุประสงค์อย่างอื่นใด และจะไม่เปิดเผยต่อบุคคลที่สาม

.....

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

นางสาวภัสรธีรา ฉลองเดช pasrtheera19@gmail.com / โทร 098-246-5949

(หากท่านมีข้อสงสัยหรือต้องการสอบถามเกี่ยวกับแบบสอบถามฉบับนี้ โปรดติดต่อผู้วิจัย)

ภาคผนวก ข

แบบสังเกตอย่างมีส่วนร่วมต่อสถานการณ์และทัศนคติการใช้ภาษาตากใบ

การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม

อายุ ☐ 18-30 ปี ☐ 35-50 ปี ☐ 55 ปีขึ้นไป

1. จากคู่สนทนา

คู่สนทนา	ภาษาที่ใช้		
	ภาษาไทยกลาง	ภาษาตากใบ	ภาษาไทยกลาง และ ภาษาตากใบ
พ่อ แม่			
ผู้ที่อาวุโสกว่า			
พระสงฆ์			
เพื่อนที่มีอายุเท่ากัน			
เพื่อนบ้าน			
พี่ๆ น้องๆ			
พ่อค้า/แม่ค้า			
หมอ/พยาบาล			
เจ้าหน้าที่ราชการ			

หมายเหตุ

.....

.....

.....

.....

.....

จากสถานการณ์การใช้ภาษา

สถานการณ์การใช้ภาษา	ภาษาที่ใช้				
	ภาษาไ ทย กลาง	ภาษา ตากใบ	ภาษา ไทย ใต้	ภาษา มลายู	ภาษา อื่นๆ (ระบุ)
ครอบครัว - คนในครอบครัวเดียวกัน					
ญาติพี่น้อง - คนในเครือญาติเดียวกัน					
เพื่อนบ้าน - คนที่อยู่ใกล้เคียงกัน					
การศึกษา - ระดับของผู้ที่สนทนากับ					
วัด - พระสงฆ์					
อาชีพ - อาชีพของคู่สนทนา					
หัวข้อที่สนทนา					
สถานที่ - สถานที่ในการสนทนา					
สถานการณ์อื่นๆ					

หมายเหตุ

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ค

รูปภาพกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน

ภาพกิจกรรมวันอนุรักษ์วัฒนธรรมตากใบ ภูมิปัญญาเงาะเทศ

ภาพกิจกรรมพิธีฉลองอายุวัฒนมงคลครบ 79 ปี พระเทพศีลวิสุทธิ ผู้สนับสนุนให้เกิด
การธำรงภาษาตากใบในชุมชน

ภาพกิจกรรมพิธีฉลองอายุวัฒนมงคลครบ 79 ปี พระเทพศีลวิสุทธิ ผู้สนับสนุนให้เกิด
การธำรงภาษาตากใบในชุมชน

ภาพกิจกรรมวันเด็ก ในตำบลพร่อน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

ภาพกิจกรรมทำบุญวันว่าง ณ วัดพระพุทธ อำเภอดากใบ

ภาคผนวก ง

หนังสือรับรองการพิจารณาด้านจริยธรรมการวิจัยในคน

หนังสือรับรองการพิจารณาด้านจริยธรรมการวิจัยในคน
คณะอนุกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ชุดที่ 2
99 หมู่ที่ 18 ถ.พหลโยธิน ต.คลองหนึ่ง อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี 12121
โทร. / โทรสาร 0-2564-4440-79 ต่อ 1804

หนังสือรับรองเลขที่ 075 /2558
รหัสโครงการ 085/2558
ชื่อโครงการวิจัย สถานการณ์และทัศนคติการใช้ภาษาตากใบ ในอำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส
ชื่อผู้วิจัยหลัก นางสาวภัสรธีรา ฉลองเดช
หน่วยงานที่รับผิดชอบ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เอกสารที่รับรอง

1. โครงร่างการวิจัย ฉบับที่ 2 วันที่ 2 ตุลาคม 2558
2. เอกสารชี้แจงข้อมูลแก่ผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย (Information Sheet) ฉบับที่ 2 วันที่ 2 ตุลาคม 2558
3. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย (Consent Form) ฉบับที่ 2 วันที่ 2 ตุลาคม 2558

คณะอนุกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ชุดที่ 2 ได้พิจารณาอนุมัติด้านจริยธรรมการทำวิจัยในคนให้ดำเนินการวิจัยข้างต้นได้ ตามมติการพิจารณาแบบ Expedited Review

ระยะเวลาที่อนุมัติ .1. ปี (เอกสารอนุมัติฉบับนี้มีผลตั้งแต่วันที่ 28 ตุลาคม 2558 ถึง วันที่ 28 ตุลาคม 2559)

ถ้าหากผู้วิจัยไม่สามารถดำเนินการทันตามกำหนดของอายุใบรับรอง โครงการวิจัย (1 ปี) ให้ผู้วิจัยดำเนินการยื่นเรื่องขอต่ออายุขยายเวลา ก่อนครบกำหนดอย่างน้อย 30 วัน

ลงชื่อ.....
(รองศาสตราจารย์ ดร. พันเอก ถวัลย์ ฤกษ์งาม)
ประธานคณะอนุกรรมการ

ลงชื่อ.....
(อาจารย์ ดร. วิมลพัชร์ ศรีไวย)
อนุกรรมการและเลขานุการ

อนุมัติ ณ วันที่ 28 ตุลาคม 2558
หมดอายุ วันที่ 28 ตุลาคม 2559

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นางสาวภัสรธีรา ฉลองเดช
วันเดือนปีเกิด	24 มกราคม 2519
วุฒิการศึกษา	ปีการศึกษา 2541: ครุศาสตรบัณฑิต (ภาษาไทย) สถาบันราชภัฏสงขลา ปีการศึกษา 2548: การศึกษามหาบัณฑิต (ภาษาไทย) มหาวิทยาลัยทักษิณ
ตำแหน่ง	อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ จังหวัดนราธิวาส
ทุนการศึกษา	ปีงบประมาณ 2554: ทุนปริญญาเอกภายในประเทศ ภายใต้โครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษา สำนักงาน คณะกรรมการการอุดมศึกษา